DE HAEMOPTYSI
hoc est
SANGVINIS SPVTO
Liber Vnus, & Primus

Lectionum Romanarum

DE MORBIS PECTORIS FREQVENTIORIBVS.

VINCENTII ALSARII CRVCII GENVENSIS.

ROMÆ,
Typis Hæredum Gulielmi Facciotti. M D C X X X I I I.

SVPERIORVM PERMISSV.

Imprimatur,

Si videbitur Reuerendissimo Patri Magistro Sacri Palatij Apostolici.

A. Episcopus Bellocastren. Vicesgerens.

LIbrum hunc de Hæmoptysi à Celeberrimo viro D. Vincentio Alsario Crucio elaboratum Reuerendissimi Patris Magistri Sacri Palatij mandato diligenter legi. In quo vt eximiam eruditionem,& vberem doctrinam deprehendi: ità nihil animaduerti, quod Catholicæ fidei aduersetur, vel morum probitati nociturum sit; Quapropter in lucem emitti posse fidem facio, hac die 20. Iulij 1629.

Ego Baldus Baldus Florentinus Medicus Physicus.

Imprimatur.

Fr. Nicolaus Riccardius Sacri Palatij Apostolici Magistri, Ordinis Prædicatorum.

AD LECTOREM.

REctè admodum Actuarius in Præfatione Libri quarti Methodi medendi, *Teſtudinis*, inquit, *caro, vt eſt in Prouerbio, aut deuoranda eſt, aut non guſtanda. Equidem nonnihil Prouerbium intorquẽs dixerim, varijs multiplicibuſque pollicitationibus aut non eſſe admouẽdas manus, aut ſi manus admoliaris, eas neceſſariò quoque eſſe abſoluendas; nam neque Vrbs, niſi vndiquaque probè mœnibus fuerit munita, Ciues qui ſe illius cuſtodiæ commiſerunt, tutari poterit, neque artis, aut ſcientiæ, quæcumque illa fuerit, methodus Lectorem ſua præcepta omni ex parte edocebit, niſi omnem eius diuiſionem percurrerit, &c.* Quæ quidem Actuarij verba quantùm ad rem meam faciant, ſeu ad animum, mentemq; propriam declarandam, tuum eſto iudicium, Lector candide; Nonnullis enim abhinc annis Tomum edidi in plures libros digeſtum de Morbis Capitis Frequentioribus, per Lectiones videlicet palàm in hoc Almo Romanorum Gymnaſio peractas, tali cura methodoq; conſcriptas, vt non difficulter Medici omnes Affectuum illorum cùm Theorexim tum Praxim aſſequi poſſint, ibi certò promittens (ſicuti & non ità pridem feci ab initio Operis de Quæſitis per Epiſtolam, quod iterùm non longo pòſt tempore tum luculentius, tum caſtigatius exibit) me, vbi aliquantulum plus otij nactus fuiſſem, alterum promulgaturum eſſe Tomum, ſub quo libri aliquot de Morbis Pectoris item frequenter valdè nos infeſtantibus, comprehenderentur, quemadmodum, oblata temporis opportunitate, tertium ſimiliter de Morbis Ventris, quo totum inſtituti mei argumentum, annuente Deo, abſoluetur, præſertim ſi Conſultationes quoque ſelectiores, quæ vel hodie multæ ſunt, addere, vt ſpero, licuerit. Quare ſi ſtandum pollicitis eſt, & inchoati labores ad finem perducendi ſunt, cur hæc, & alia ingenioli mei monimenta in tenebris iace-

re, & non potiùs in lucem prodire libenti animo permittam? Hæc enim palæstra mea vetus est, hoc studium, quò vsus me duxit, & Natura. Vnde nescio quæ infantilis ferè ætatis Opuscula Lucæ primùm, deinde Bononiæ, mox Venetijs, atque Rauennæ diuulgata à me fuere, quorum aliqua esse prorsus puerilia fateor, sed quæ grauis etiam ætas nō improbaret, illa in ætate. Specimen quippe quoddam Genij, si non ingenij, vel tunc emittebat Natura, quæ Medicinæ Dictatori est sine Magistro Magistra. Vtinam hìc illud Pindari τὸ δὲ φυᾷ κράτιστον ἅπαν. *Optimum omne quod à Natura est*. Rudes etenim mihi esse videntur, & impoliti fœtus, at non fortasse damnandi, aut supprimendi, quatenus saltem prodromi erant cæterorum, quos paritura erat vlterior hæc, & solidior ætas. An ergò nunc ipse imponam mihimet silētij seruitutem, & à doctrinarum studijs, quibus vel ab infantia deditus multùm fui, ab Opusculorum, quotquot pepigi, & concinnaui, promulgatione, tandemq; à rectè, quantum virium tenuitas concedit, operando, me deterrere poterunt contumeliæ, & criminationes, quibus studiosorum labores omnes, & mortalium acta quæque nullo vmquam tempore, vel Salomone teste, non patuerunt? Felicissimus profectò est ille, in cælestiq; magis ac æterna, quàm lubricis, atque caducis mundi huius Aulis excipiendus, qui odium pro gratia ab hominibus reddi solitum æquo animo ferre, imò & pro iniurijs grates agere habereq; didicit. Talem enim virum & Morales, & Christiani Philosophi ad Cælum vsque extollunt; Qualium apud nos in Fide Catholica, & Ortodoxa infinitus est numerus, inter Ethnicos autem omnium instar sit veteranus ille apud Senecam percelebris, qui interrogatus, quomodo rarissimam rem in Aula consecutus esset, senectutem. *Iniurias*, respondit, *ferendo, & gratias agendo*. Quapropter, vt statutum mihi est ab onere tum studendi, tum scribendi, docendiq; simul humeros minimè subducere, quidquid alij contra me, measq; industrias deblaterare iamdudum cœperint, ita, cum ad altiorem illum gradum acceptas iniurias gratiarum actione compensandi nondum pertingere mihi Deus, ob delicta iuuentutis meæ, concesserit, saltem hoc non inuita voluntate præstabo, vt nec prouocatus etiam calamo, in conuiciandi certamen (non item differendi, veritatis solùm internoscendæ causa) vmquam descendam, in quo absque nominis

minis

minis famæue alterius denigratione pugnari à nemine poteſt, & in quo victorem victo deteriorem fieri ſcripſit Philo, poſt quem Gal. de Animi morb. *Cæterùm,* inquit, *hoc ipſum potiùs tibi ſit ſtudium, hæc exercitatio, vt calumnias, & conuicia æquo animo feras. Quod vbi feceris, & ſatis moratus ſatiſque ſedatus fueris, iamque tuas ipſius perturbationes animo perſpectas habueris, tum aggreditor reſpondere calumniantibus: ſed neque acerbè vmquam id facias, neque redarguendi conuincendiue, aut etiam altercandi ſtudio, &c.* Tantummodò igitur mihi fas ſit cum D. Hieronymo dicere; *Inuidi omne quod ſcribimus reprehendendum putant, & interdum, contrà ſe conſcientia repugnante, publicè lacerant, quæ occultè legunt, in tantum, vt clamare compellar; Domine libera animam meam à labijs iniquis, & à lingua doloſa.* Ità magnus ille Doctor, ac Presbyter Romanæ Eccleſiæ, inter Sãctos meritò cooptatus; cuius verba, veluti & Prophetarum maximi, libẽter attuli, ne quis ſe vnà cum induſtrijs ſuis ab inuidentium aculeis ſartum tectum euadere poſſe confidat, nemini Nemeſi parcente, quidquid de ſeipſo ſummum attingente Lyricorum locum Venuſinus dicat:

Iam dente minùs mordeor inuido.

Qui alibi mihi conſentiens aliter canit.

Noſtra ſed impugnat, nos, noſtraque liuidus odit.

Vale ex me, Tu docte, ac humane Lector, qui applaudere ingenijs ſolitus es, & cui illud maximè placet,

————— *laudataquè virtus*
Creſcit, & immenſum gloria calcar habet.

Nam & Cygnos non canere Aelianus ait, niſi flãte Zephyro. ζεφυρῷ γὰρ χρήσονται πρὸς τὴν ᾠδὴν ἐλαφρῷ καὶ ἐνδίῳ, inquit Philoſtratus Phaëtonte. Vnde in mente Scriptorum omnium hæret quod potiſſimùm de Poetis effertur.

Nec petitur ſacris niſi tantùm fama Poetis.

Iterùm dico, vale, & me, meaq; qualiacumque ſunt, ama.

ELENCHVS OPVSCVLORVM, quæ in recenti ætate composita, ac edita fuere ab Auctore.

DE Inuidia, & Faſcino Veterum Libellus; Ad Robertum Titium. Lucæ.

Ephemeridum, hoc eſt, Diurnarum Obſeruationum Libri duo priores; Ad Horatium Cardinalem Spinolam tunc apud Bononienſes Prolegatum. Bononiæ.

De Epilepſia, ſeu Comitiali morbo Lectionum Bononienſium Libi tres; Ad Aloyſium Georgium Senatorem Venetum. Venetijs.

De Aſthmate Conſilium pro Bonifacio Cardinali Caetano Æmiliæ de Latere Legato, & de Melonibus Diſputatio. Hieronymi Rubei cum Epiſtolis quibuſdam Auctoris, & aliorum; Ad Cardinalem Gypſium Nuntium tunc Apoſtolicum. Venetijs.

Conſilium de varijs ſymptomatibus in Principibus Illuſtriſſimis; Ad Hieronymum Mercurialem, & Ludouicum Mercatum. Venetijs.

De Verme admirando ex altera Narium egreſſo Diſputatio; Ad Aloyſium tunc Abbatem, nunc verò Cardinalem Caetanum. Rauennæ.

De Sugillatione, quam Græci ὑπώπιον, ideſt, ſub oculis vocãt; Ad Bonifacium Cardinalem Caetanum. Rauennæ.

De Catarrho Tractatus vberrimus; Ad Nobilem Rauennatem. Rauennæ.

De Salis, & Salitorum vſu in Febribus Diſſertatio, & alia quamplura, quorum bona pars Centurijs de Quæſitis per Epiſtolam inſerta eſt.

INDEX LECTIONVM, SIVE CAPITVM LIBRI PRIMI.

Lectio, siue Cap. I.

OPTIMA cur esse dicitur illa Doctrina, quæ viua voce traditur. Quàm vtilis, imò & necessaria sit cognitio Anatomes partium, de quarum morbis est peragendum. Quid sit Hæmoptysis, aut etiam Hæmaptoisis, ac Hæmoptois. Quid ἀναγωγὴ Hippocrati sit, Aretæoque, & cur hanc ille ἔμετον αἵματος vomitum sanguinis vocat. Vbi eiusdem Aphoris.8. sect.7. aliter quàm à Galeno ab Auctore explicatur. Ad quodnam mali genus redigi Sputum sanguinis debeat; In qua re à contradictione Hippocr. ipse liberatur, & ostenditur, cur Affectus hic veriùs toto genere præter naturam esse fertur hæmorrhagia venarum Sedis, Narium, & Vteri; Qua occasione Celsi, Galeni, Auicennæ, & Aristotelis loca dilucidantur. Fuchsius notatur; Itemque Fernelij opinio de Menstruorum qualitate non approbatur. Historiæ adducũtur tam virorum, qui per Os, aut è Naribus, quàm mulierum, quæ ex Pulmonum vasis sanguinem per interualla salubriter profundunt. Hìc Plinij locus de anniuersario sanguinis Sputo in Volusio Saturnino vsque ad nonagesimum suæ ætatis annum enarratur. Quomodo eiusdem mali fiat generatio facultate irritata expultrice, læsaque retentrice. Vbi Argenterij de non læsis actionibus in vulnerata parte argumentum dissoluitur.

Lectio, siue Cap. II.

De eadem Hæmoptyseos generatione per ἀναστόμωσιν, διαπήδησιν, διαίρεσιν. Vbi Galenus sibimet conciliatur, & falsa Asclepiadis opinio reij-

 citur,

citur, allata Hiſtoria cuiuſdam, cui per omnes corporis meatus ſanguis erumpebat. Præterea pauca de ῥήξει, quæ Celſo ῥηγματοχασμός, & διαβρώσει, plura de διαπηδήσει, in qua Galeni, Aretæi, & Ariſtotelis loca dilucidantur. Mox de Cauſis morborum Hæmoptyſim procreantium; Qua in re ſudoris cruenti Domini Noſtri Ieſu Chriſti Medico-pia ratio tam ſoluta oratione, quàm carminibus affertur; Quæſitumque diſcutitur, Cur qui anguſto pectore ſunt facilè Hæmoptoici, ac Phthiſici fiunt. Tandem Problema ſoluitur; Vtrum mares, aut fœminæ magis hoc morbo corripiantur. Vbi refellitur opinio credentium fœminas ex ſanguinis copia, & venæ cauæ amplitudine maribus eſſe calidiores.

Lectio, ſiue Cap. III.

Qua ætate potiſſimùm & Hæmoptyſis & Phthiſis timeri poſſint; vbi Hippocr. Aphoriſmus verior oſtenditur ex Commentario Philothei, quam Galeni. Locus Celſi corrigitur, & alter Auicĕnæ declaratur. Denique agitur de reliquis Cauſis, quarum occaſione affertur Hiſtoria Medici, qui quoties ſub Lunæ radijs deambulabat, toties in Sputum ſanguinis incurrebat, & oſtenditur quamobrem nocturna obambulatio ſub hoc Romano Cælo idem mali genus in multis progenuerit, ſicut altera Nobilis iuuenis Romani, qui ex immodico aceti vſu, vt gracileſceret, in Hæmoptoidem, atque inde in celerem mortem incidit. Qua in re obiter demonſtratur, non expedire plenum corporis habitum ad contrarium arte mutare, idque Celſi teſtimonio. Demùm aliæ perpulchræ referuntur Hiſtoriæ, dico Arati Sicyonij Hæmoptoide ex veneno defuncti, & neſcio quorundam, qui veneno hauſto Hæmoptyſici facti fuerunt, atque Ariſtobuli, qui ſanguinis per Os eruptione iuſta Dei vindicta obijt.

Lectio, ſiue Cap. IV.

Hippocr. locus de βδέλλῃ 2. Prorrhet. illuſtratur, & iuxta Galeni ſententiam magis accipitur de ſugente Hirudine, quàm de varicoſa vena, vt alij tam ante, quàm poſt Galenum interpretati ſunt.

Vene-

Venenum è Lepore marino cruoris potiſſimùm eruptione per Os necare, tam ſcilicet dilaniatis partibus Naturalibus, quàm corroſis Pulmonum locis, licet non ita ſentire videantur Galenus, & Scaliger. Vbi Nicander explicatur, Mathioluſque notatur. Variæ proponuntur Hæmoptyſis Differentiæ ratione locorum. Vbi de Vteri conſenſu cum Pectore, & Ventriculo agitur, & qui ſanguis è Thorace, ac Diaphragmate ad Os conſcendat, & an idem in cauitate Pectoris, aut in Bronchijs grumeſcat. Deinceps aliæ adducuntur Differentiæ à Cauſis, Modo reiectionis, Quantitate, & Qualitate ſanguinis, & denique à Coniunctis depromi ſolitæ.

Lectio, ſiue Cap. V.

In Hæmoptyſi ex Pulmone ſanguinem excerni poſſe tam è vena arterioſa, quàm ex arteria venoſa, aduerſus Conciliatorem. Quanta ſit vtilitas illius partis Medicinæ, quæ Græcè σημειωτικὴ dicitur. De Signis indicantibus ſanguinem prodeuntem à Capite, & omnibus Oris partibus, velut ab Oeſophago, Ventriculo, Hepate, Liene, & Vtero. Vbi cur ſanguis & ſpumoſus, & cum Tuſſi excerni poſſit, licet à Capite deſcendat, facilè demonſtratur.

Lectio, ſiue Cap. VI.

De Signis indicantibus ſanguinem exeuntem à partibus ſpiritalibus, hoc eſt, Trachæa, Pulmonibus, Pectore, Diaphragmate. Vbi an Tuſſis perpetuò concomitetur ſanguinis Sputum ex Pulmonum locis, & cuiuſmodi ſit, diſquiritur, Argenterij ſuper hac re opinione examinata. Item an exeat è vena, vel ex arteria, & an per Diæreſim, aut Diapedeſim, aut Anaſtomoſim. In quibus Aretæi Problema diſcutitur; Spumoſi ſanguinis natura exactè oſtenditur, ac tandem ſoluitur Quæſitum; Cur dolor interdum ſentitur magis in alia parte, quam in ea, quæ continet cauſam doloris; Vbi Auctoris de Loc. in Hom. verba de dolore in Pulmonia elucidantur.

Lectio, siue Cap. VII.

De Prognostico Hæmoptysicorum, in quo aliquot Hippocratis loca explicantur, ac inter se conciliantur; Cur Hæmoptysi aliquandiu cessanti fidendum non est. An omnis Hæmoptois etiam à Pulmone perniciosa semper sit. Vbi Auicennæ sensus dilucidatur. Purulentum sputum quando & quomodo cruentum antecedat. Quot modis enecet Hæmoptysis, & cur quæ à Pulmone alijs exitialior est; Demùm cur ordinata Hæmoptysis minùs timenda, cum contrà ordo in morbis malus, vt apparet in Accessionibus febrium stato tempore redeuntibus, & in Pulsus intercidentia. Febres vltimi Conclauij occasione subortas Pestilentes fuisse, sed sine Peste, vt Galenus loquitur.

Lectio, siue Cap. VIII.

De eodem Prognostico, in quo obiectiones quædam diluũtur, & Hippocratis locus enarratur. De falsa in morbis tranquillitate, malaque in cunctis indulgentia, quæ pacem abigat. Cur inter Mulieres Hæmoptysicas aliæ statim sanæ fiunt, aliæ morbosæ, & omnino Phthisicæ euadunt; super qua re Schenkij opinio in examen adducitur. Cur sanguis à gingiuis interdum est valde periculosus, velut qui ab arteria, non similiter qui è vena, & demùm cuius screatio est per Diaurosim, non sic per Anastomosim, Diapedesim, Rexim.

Lectio, siue Cap. IX.

De Indicationibus pro recta instituenda Curatione Hæmoptyeos, moxque de instrumento Diætetico, in quo primùm de Aere agitur, ostendendo quàm necessaria sit in morbis Pulmonum aeris prouidentia, & cur in locis marinis diutius viuitur; Vbi Celsi locus percelebris, in quo nostro in casu per Hyemem laudat loca maritima, per Aestatem verò mediterranea, aliter ac fecerit Ronsseus, ab Auctore explicatur.

Le-

Lectio, siue Cap. X.

De eodem Diætetico instrumento; Vbi vera affertur ratio, cur Hæmoptysicis interdicitur intuitus rerum rubearum, & cur Hippoc. dicit, ea, quæ videntur & audiuntur, concalefacere humores & corpus, quando visus & auditus non extenduntur ad qualitates primas tangibiles, quæ sunt obiectum sensus tactus. Quæ cibandi ratio instituì debeat tam ineunte, quàm progresso iam morbo; Vbi Hippoc. locus 2. Epidem. de Ieiunio, & Lactis vsu in Hæmoptysi illustratur, ac de Suilla carne, & Lacte quædam nõ iniucunda, nec inutilia adducuntur, sicut de Potu vario agitur, maximè verò de vsu Vini, & Aceti, & hìc Celsi opinio de Dulci vino defenditur, sicuti, an Cibi Potusque actu vehementer frigefacti, dico, niue, aut glacie, conueniant, disquiritur. Quo in loco Hippocratis, Galeni, Aetij, & Celsi verba, seu loca explanantur.

Lectio, siue Cap. XI.

De Curatione Hæmoptysis ortæ nomine consensus à Capite, è quo sanguis ad Pectoris intima demittitur, idque per Chirurgiam, & Pharmaciam. Vbi Asclepiadis sententia aduersus ligaturas reÿcitur, & Aretæus, dum non dolorificas esse vult, defenditur. Lotio pedum calida, & animi deliquium de Galeni, & aliorum mente inducendum, Auctori cur non placent in hac curatione. Narcotica verò dicta cur interdum conferant, nonnullorum obiectione discussa, & Montani opinione de non exhibẽdo Philonio minimè approbata. Adstringentium vsus in Fluore sanguinis à Capite ad Pectus quando competit, & quando non, deque recta talium auxiliorum administratione, iuxtà Aetij, Rondeletÿq; doctrinam.

Lectio, siue Cap. XII.

De eiusdem Affectus Curatione in Mulieribus per cõsensum ab Vtero, tam è fonte Pharmaceutico, quàm Chirurgico depromptis auxilÿs. An Menstrua mouentia, & vsus in primis Chalybis, ac rerum

rum

rum Chalybeatarum conueniant. Vbi potissimùm de multiplici Aquæ, & Vini Chalybe medicati virtute agitur, Celsique locus de animalibus lienem exiguum habentibus, quòd apud fabros Chalybeatam bibant aquam, confirmatur experimento facto in lienosis hominibus. Hippocratis, Pauli, & Aetij loca, in quibus ad mensium fluxū cohibendum infernas partes deuinciri mandant, explicantur, nec à Galeno, & communi medendi consuetudine dissentire ostenditur.

Lectio, siue Cap. XIII.

Curatio traditur veræ Hæmoptysis è Pectore, ac Pulmone, per Chirurgicum instrumentum, in quo primùm breuiter de Pharmacis Enæmis, & Alipenis agitur, mox vera adducitur ratio, propter quam in quolibet Sputo sanguinis venæ sectio conuenit. Præterea demonstratur vnde sanguis demitti debet, an scilicet à supernis, vel infernis locis; Iouberti error detegitur, & deniq; quomodo intelligēdum sit, Galenum ab Hippocrate nō discrepare in Pleuritide sanguinea, quam ille mitem, hic fortem, ac lethalem nuncupat.

Lectio, siue Cap. XIV.

De Modo, & Quantitate sanguinis extrahendi in propriè sumpta Hæmoptysi. Vbi ostenditur quidnam reuera intelligat Auicenna per subtilem Phlebotomiam, &, post nescio quæ alia Chirurgici fontis, quæritur etiam, vtrum ex vsu sint in cruribus Phænigmi, vel ne. A quibus ad Pharmaceuticum acceditur, in quo de vi Oxycrati, & Coaguli ad grumosum sanguinem dissoluendum, deque multiplici τῶν ἰσχαίμων forma & facultate, à simplicioribus incipiendo; inter quæ pariter de Rhapontico, Rhabarbaro, & Centaurio maiore differitur. Hic Auerroem iniuria Galenum sugillare, & Mesuem à Iacchino perperàm notari probatur.

Lectio, siue Cap. XV.

De medicamentis quibusdam compositis ad Hæmoptysim, in quibus non-

nonnullæ ex Galeni doctrina emergentes difficultates diluuntur, & Purgationẽ in ea præsente per scammoniata, verèque Cathartica minimè conuenire, sed omninò per hypelata, & clementiora pharmaca, vt nec semper præparatione per propotismata, seu alterantia vulgò dicta, indigere demonstratur. Vbi etiam de recto Narcoticorum vsu agitur, & cuiusnam ætatis offerenda Hæmoptysicis Theriaca sit, deque huius, & Opij varijs, ac diuersis virtutibus, contrà Iulij Cæsaris Scaligeri opinionem.

Lectio, siue Cap. XVI.

Disputatur de Opio pro Medicis, contrà Auerroem, ac Valleriolam, sicut de sapore amaro, quomodo rebus & substantijs quibusdam inesse possit, quantumuis intensè frigidis, cum ipse sit caliditatis, nõ frigiditatis etiam soboles; Eiusdem Opij venenum quibusnam superetur, & ipsiusmet Scaligeri de noua Theriaca opinio singularis adhùc ampliùs Auerrois testimonio exploditur. De Medicamentis extrinsecis Pectori inprimis, deinde Hepati, & Cordi admouendis, deque Curatione Morbi huius ex partium spiritalium refrigeratione suborti. Vbi Galeni methodus defenditur, duæque tandem soluuntur difficultates, quarum vna est de modo, & forma Eclegmatum; Vtrum crassæ, vel tenuis, seu liquidæ substantiæ debeant esse; Altera de Localibus; Vtrum frigida, & adstringentia exteriùs Pectori sint apponenda. Qua in re Galenus ab euidentissima contradictione vindicatur.

Lectio, siue Cap. XVII.

De Curatione Hæmoptysis à Diaurosi, seu corrosione, facta ab acri, & salsuginoso sanguine; Vbi non solùm Purgationem, sed & Missionem sanguinis, secùs ac sentire videantur Trallianus, Ioubertus, & alij, conuenire Auctor ostendit. Insuper cuiusmodi esse debeat hæc ipsa Purgatio, & quando in ea liceat ad Diagridiata etiam descendere, & posteà de Epicerasticis, Sarcoticis, & Lacte præcipuè ad mentem Galeni, ac Tralliani peragitur, nec non & de Balnei vsu.

Le-

Lectio, seu Cap. XVIII.

De Curatione, aut potiùs Præseruatione eiusdem mali à Destillatione tum salsa amaraue, tum insulsa, ac penitus frigida. Vbi primùm ostenditur, quomodo ab vtraque fiat id vitij genus. Galeni medicamentum verè Catharticum à quibusdam obiectionibus liberatur, & Missio sanguinis commendatur. Deinde eiusdem Galeni opinio de calido Dropace, aut Metasincritico Cerato Capiti adhibendo expenditur, & à notis expurgatur. Tandem in Matrona Romana Sputum sanguinis ortum fuisse à Destillatione frigidæ humidæque materiei, nec non & à vehementiori Tussis motu, Galenumque in ea curanda rectam sequutum esse methodum, nec vlla egere aduersus Trallianum defensione, probatur.

Idem Indicis Lectionum, siue Capitum Ordo seruatur in cæteris Libris.

DE MORBIS PECTORIS FREQVENTIORIBVS LIBER PRIMVS.

DE HÆMOPTYSI.

OPTIMA CVR ESSE DICITVR ILLA DOCTRINA, quæ viua voce traditur. Quàm vtilis, imò & necessaria sit cognitio Anatomes partium, de quarum morbis est peragendum. Quid sit Hæmoptysis, aut etiam Hæmaptoisis, ac Hæmoptois. Quid ἀναγωγὴ Hippocrati sit, Aretæoque, & cur hanc ille ἔμετον αἵματος vomitum sanguinis vocat. Vbi eiusdem Aphoris. 8. sect. 7. aliter quàm à Galeno ab Auctore explicatur. Ad quodnam mali genus redigi Sputum sanguinis debeat; In qua re à contradictione Hippocr. ipse liberatur, & ostenditur, cur Affectus hic veriùs toto genere præter naturam esse fertur hæmorrhagia venarum Sedis, Narium, & Vteri; Qua occasione Celsi, Galeni, Auicennæ, & Aristotelis loca dilucidantur. Fuchsius notatur; Itemque Fernelij opinio de Menstruorum qualitate non approbatur. Historia adducũtur tam virorum, qui per Os, aut è Naribus, quàm mulierum, quæ ex Pulmonum vasis sanguinem per interualla salubriter profundunt. Hic Plinij locus de anniuersario sanguinis Sputo in Volusio Saturnino vsque ad nonagesimum suæ ætatis annum enarratur. Quomodo eiusdem mali fiat generatio facultate irritata expultrice, læsaque retentrice. Vbi Argenterij de non læsis actionibus in vulnerata parte argumentum dissoluitur.

Le-

Lectio, ſiue Cap. I.

POST varias in ſublimi Aula occupationes, & graue in primis onus, quo in regenda ſanctiſſimæ recordat. Gregorij Decimi Quinti ætate ſenecta, parumq; firma valetudine, aliquandiù aſſiduè preſſus, à publico huiuſce Sapientiæ vocatæ munere (quod anteà ſupra decennium continuata ſerie pro viribus exercueram) ſuperſedere coactus fui; en iterum me, cæteris ſolutum curis, hùc libentiſſimè contuli, ad intermiſſos docendi labores reſumendos, quorum cauſa Medicorum tam veterum, quàm iuniorum illuſtrioris notæ libros, & monimenta euoluam, atque percurram, ſub quibus ſiquid vnquam profeci, aut aliquem poſthac profectum faciam, totum hunc libenti animo ad veſtram omnium, Iuuenes honeſtiſſimi, vtilitatem in apertum efferre ſtudebo. Vnde vos etiam atque etiam hortor, vt, quæcumque dixero, ſi aliquid in ſe boni continere videbuntur, in aliquem vſum veſtrum opportuna deriuatione conuertatis: Magnus enim ſolet eſſe fructus, qui ex viua voce colligitur. Habet namq; neſcio quid latentis energiæ viua vox, & in aures diſcipuli de Auctoris ore transfuſa fortiùs ſonat, vt ait D. Hieronymus Epiſt. 1. lib. 2. Ante quem ſcripſerat Gal. lib. 1. de Alim. facult. ad finem primi capitis, ideò optimam, vt vulgò dici ſolet, eſſe doctrinam, quæ viua voce traditur, quia nemo ex Lectione dumtaxat doctus euadit; libri enim ſunt ijs, qui antè eruditi fuere, monimenta, non autem rudium, & indoctorũ perfecta doctrina, quę per diffuſam tradita enarrationem, accedente poſtea quoque exercitatione; quippè nullus ex ſola doctrina, aut ſolis libris Nauclerus, aut alterius artis Artifex efficitur, nos tandem peritos in Arte facit. Iam pridem etenim vobis notum eſt ex Philoſophorum Placitis, oculum & aurem duas eſſe portas intellectus, ſed auditum, cuius organum auris eſt interior, ſenſum eſſe diſciplinæ; vnde fit, vt natura ſurdi, ſint pariter muti, quia ſcilicet ſermo ex auditu fit. Quare etiam auribus propter operis communionem magna ineſt ſimpathja cum vocalibus in-

ſtru-

ſtrumentis, quæ plura ſunt, & numerantur à Galeno 4. de Loc. affect.7. ideòque apud Ariſtot. 13. Probl. ſurditas datur Pulmonum vitio, qua de re alibi & opportuniùs, & vberiùs. Quoniam autem hoc tempore, quo rurſus ad docendum reuertor, duæ tantummodò ſuperſunt vulgariter dictę Tertiarię, in quibus omnem de Febribus materiam, de qua ab alijs nunc agi audiui, ad vnguem expendere penitusq́; abſoluere impoſſibile eſt (multi enim interſunt feriales dies) idcircò in animum induxi meum de Morbis particularibus vocatis vobiſcum verba facere; ſed quia & hi morbi multiplices ſunt, nec adeò breui temporis ſpatio abundè, prout decet, examinari poſſunt, præſertim Capitis, & Ventris, ea propter de morbis Pectoris ſolummodò ſermonem habere cõſtitui; qui quidem licet numero ſint pauciores, attamen cognitionis, curationisq́; difficultate cæteris neutiquam cedunt. Quam prouinciam eò etiam alacriùs ſuſcipio, quia frequenter admodum in quotidiana praxi exercenda vobis illos occurrere obſeruabitis, & ijdem ſæpiſſimè Tyronibus Doctoratus Laurea inſigniri cupientibus à Collegiorum Medicis pro examine offeruntur. Hoc autem in loco minimè eſt ſilentio inuoluendum, neceſſariam, non modò vtilem, rem futuram vobis eſſe, ſi partium omnium, quæ intùs in Pectore ſunt, & extrà, quandam velut Anatomem vndique perſpectam habere curabitis; Per quam quidem vocem intelligo non ſolùm διαγραφὴν, aut potiùs ſcientiam, quæ partis cuiuſque naturam, ſub qua comprehenduntur ſubſtantia, magnitudo, numerus, compoſitio, connexio, ſitus, temperies, actio, & vſus, exquiſitè rimatur, ac inueſtigat, de qua mirè inter neotericos Veſalius, Fallopius, Columbus, Capiuaccius, & Laurentius, ſed & eam, quæ in actione conſiſtit, & Anatome Practica dicitur, manuum operatione perfici ſolita, vt ſi eam exercere nolitis, eidem ſaltem, cùm ab alijs celebratur, quàm frequenter intereſſe non dedignemini. Vix enim exprimi poteſt, quantùm vtraque perfecto medico conferat ad διάγνωσιν, πρόγνωσιν, καὶ θεραπείαν affectuum quorumcumque. Ideò quod Herophilus, ſi non Hippocrates, ab initio libri de Loc. in Hom. ſcripſit; Natura corporis (alibi de temperamento accipi etiam poſſe credidi) principium eſt in Arte medica, hùc maximè adduci poſſe videtur, & quod clariùs Latinus annotauit Hippocrates, dico, Celſus lib. 4. cap. 1. illis in verbis;

bis; Omnium interiorum morbi, curationesq; in notitiam venient, si prius eorum sedes breuiter ostendero. Id ipsum passim traditum apud Galenum inuenietis, & præsertim in Libris illis aureis de Locis affectis. Quamobrem & ego, vbi sese offeret occasio, (offeretur autem quàm sæpissimè) materiam adeò fructuosam sicco pede, vt aiunt, non transgrediar. A quo nam itaq; Pectoris affectu exordiendum? A frequentissimo in praxi, & quo vix alius in ea difficilior, periculosiorq; inuenitur. Est autem qui Græcè αἱμόπτυσις, vel αἵματος πτύσις, Hæmoptysis, Hæmaptoisis, ac Hæmoptois, Latinè Sanguinis sputum nuncupatur, de quo loquens Celsus ait; Magis terreri potest aliquis, cùm sanguinem expuit, & Alexander Trallianus, Haud noui, inquit, an aliud æquè periculosum sit pathos, vt sanguinis screatio; per quam non simpliciter sanguinis sputum intelligere debetis, sed potiùs reiectionem, fluoremue, qui à sputo propriè sumpto clarissimè differt. Quandoquidem, vt videre est apud Celium Aurelianum lib. 2. cap. 9. sputum sanguinis dicitur, quoties pituitæ permiscetur, modicumq; ac congestum id est quod excernitur; fluor autem cùm sub quantitate multa sanguis expuitur, rutilans & minimè congestus. Hinc apud Græcos ipsos duo reperiuntur nomina, quibus illi vtrumque aptissimè explicant; nam primum πτύελον, vnde Ptyelismus, cùm liquida, ac tenuis pituita, vel à Cerebro labitur, vel à Ventriculo in Os conscendit, vt in vomiturientibus, quibus Os antea crebra saliuatione impletur, propter communionem tunicæ interioris Ventriculi, quæ Ori continua est, secundum πτύσμα appellant. Galenus sanè 3. de Cris. ita distinguit, vt illud simpliciter bonum, hoc verò malum, & crudum existat, licet non me lateat πτύελα Hippocratem vocare in vniuersum, quæ repurgantur è Thorace cum tussi. Sub priori denominatione continetur expuitio sanguinis ab aliqua Oris particula, veluti gingiuis, aut vua, aut faucibus, sub posteriori Hæmoptysis nostra præcipuè, quam Hippocrates passim communi quodam nomine ἔμετον αἵματος, id est, vomitum sanguinis nuncupat populari vsu, dum vomitiones quoque appellat largas, subitasq; sanguinis ex Ore reiectiones, quãquam è Pulmonibus prorumpunt; itaq; nominat non à loco, à quo sanguis educitur, sed à modo eductionis, quòd nimirum, cùm plurima eius copia è Pectore excernitur, videatur per vomitionem eici,

ci, tum quia larga eſt, tum quia in exitu venter ferè ſubuertitur, ac reſupinatur, cui ſenſus quidam rei, quæ euacuatur, impertitur, eò quòd Oeſophago Trachæa arteria adhæreſcat, vel quòd cruor ipſe, dum in palatum excurrit, gulæ contiguæ initium tangat, & irritet, perinde ac quando materia aliqua è Capite ad intimam illam faucium regionem demiſſa, cum nauſea, & quadam velut Stomachi euerſione reiectatur. Ita quando Hippoc. 7. Aphoriſ. 8. ait; A tuberculi intus eruptione, exolutio, vomitus, & animi defectio, non arbitror, pace Galeni & aliorum dictum ſit, de tuberculo ſolùm Ventriculi accipiendum eſſe Hippoc. ſermonem, ſed etiam de eruptione illius, qui Pulmonem obſideat, à quo diſrupto duplex ſolet ſucceſſus manare, vomitus nempè, & animi deliquium. Et ille quidem, ſi pus ad extra prorumpat, & excreetur, hoc verò, ſi ad interiora pus vergat, & in cordis ventres præcipitetur, vnde non ſola exólutio, ſed etiam Syncope, & mors expectanda. Vbi tamen animaduertendum eſt, Hippocratem eo in loco etiam per vomitum intelligere, non ſimpliciter è Ventriculo, ſed omnem per Os, ſubitò factam euacuationem. Verùm ad penſum redeamus. Per hanc itaq; Hæmoptyſim, cum Galeno 5. Meth. eam propriè ſanguinis excluſionem accipi volumus, quæ à Thorace, & Pulmone in primis emanat, quamuis ſanguis ab Oeſophago, Ventriculo, Iecinore, Liene, Vtero, non numquam etiam è palato, gurgulione, aut alia Oris parte in Os ipſum confluat, eodem Galeno auctore 4. de Loc. affect. 5. Hæc nihilominus Hæmoptyſis, de qua nos, rectiùs cum Hippocrate, & Aretæo ἀναγωγὴ, hoc eſt, eruptio diceretur, per quam hic intelligit cruoris per Os deiectionem, quacumque ex parte ſpiritali eò delatus ſanguis fuerit, dum lib. 2. de Cauſ. & Sign. acut. cap. 2. ſic ait; Sin ab inferioribus aſcendat, à Pectore viſceribuſq; ibi latentibus, Pulmone, aſpera arteria, lociſq; ſpinæ finitimis, huiuſmodi non πτύσις, ſed ἀναγωγὴ vocitatur, aſcenſionis ac viæ, per quam fertur, nomen habens. Apud Hippocr. verò 5. Aphor. 13. ἀναγωγὴ ſimpliciter de ſanguinis ex Pulmone ſurſum per Os reiectione dicitur, quæ ſæpè αἵματος ἀναγωγὴ vocatur, vt & Eraſiſtrati Liber, περὶ αἵματος ἀναγωγῆς ſæpiùs à Gal. citatus com. 3. in lib. de Art. teſtatur. Verùm his omiſſis, quæ ad nominis tantùm notionem ſpectare videntur, nobis ſæpè tamen vel inuitis neceſſaria, quòd qui nomi-

minum vires ignorant, & se ipsos non semel, & alios quoque fallant, teste Philosopho Elench. 1. diligenter indagandum nunc est, quod nam mali genus sit Hæmoptysis, & quomodo eius fiat generatio, antequàm ad Causas, Differentias, Signa omnia Diagnostica, Prognosticaque, Indicationes, & Methodum, seu curandi rationem mea conuertatur oratio. Nemo igitur non videt Affectum hunc esse symptoma ad ἀμετρίαν in excreto pertinens, aut immoderatæ euacuationis. Excernitur enim largè nimis, ex quo tantùm cita sæpè mors, quod non debet, & qua parte non debet; nam sanguinis reiectio ferè semper est toto genere præter naturam, cùm ab ea primario consilio ille nobis tantoperè familiaris, & necessarius nullo vmquam tempore expellatur, saltem per Os; vnde Hippocr. 4. Aphor. 25. dixit, Sanguinem suprà, idest, vt interpretatur Galenus, per Os ferri, qualiscunque fuerit, malum. Nam si de Naribus itē locus ille intelligeretur, ei profectò cōtrarius esset Aphorismus 33. sect. 5. nempe, Deficientibus menstruis, si sanguis è Naribus prodeat, bonum, vt est clara eiusdem Galeni sententia, qui propterea etiam de Diff. sympt. cap. 6. Hæmoptysim toto genere præter naturam esse testatur. Nec obstat quod Hippocrat. lib. 7. Aphor. 35. inquit, Sanguis ab Ore fluens, si cum febre, malum; si sine febre, salutare; Quandoquidem explicat Galenus illud τὸ σωτήριον salutare, significare curabile, ad differentiam alterius curationem abnuentis, aut minus malum, adeò vult vitium hoc natura sua periculi plenum esse; Celsus non inutile reddidit, quamquam non satis propriè, notante Interprete Ronsseo. Itaque additum à me est, saltem per Os, vt intelligatis Sāguinis sputum toto genere esse præter naturam, non modò quia morbosas insequitur affectiones, & quoniam, eo apparente, necesse est aliquem intercedere affectum illius particulæ, à qua sanguis erumpit, qui affectus propriè morbus est, vnde prima curandi ratio nobis indicatur, sed etiam, & multò magis, ratione loci, è quo sanguis ipse rarissimè cum salubritate effunditur, identidem infausto cum euentu, metum omnibus incutiens, & certum plerumq; vitæ discrimen afferens, ad differentiam sanguinis egredientis in primis ex Vtero, è quo singulis mensibus naturæ ope emanans, nec vllius est morbi comes, nec vmquam dicitur præter naturam, nisi quando vitium contrahit quantitate,

qua-

qualitate, tempore; ſicut etiam ad differentiam ſanguinis exeuntis ab Hæmorrhoidibus,& Naribus. Eſt enim eiuſmodi exitus non infrequenter ſecundùm naturam potiùs, quàm ſecùs, vt colligitur ex Gal. 3. de Sympt. Cauſ. 2. & de Sympt. diff. 6. Vnde Hippocr. in Epid. notat ſanguifluas Hæmorrhoides à multis nos malis præſeruare,quod ſimiliter de hæmorrhagia ex ipſiſmet Naribus affirmant Galenus, & Celſus locis infrà adducendis, quas ideò natura in nobis admodum propatulas eſſe voluit, non tãtùm propter olfactum, & reſpirationem, quantùm vt inde meliùs Capitis, & vniuerſi corporis ſanguis vitioſus euacuetur. Opera autem naturæ non ſunt,vt noſtis ex eodem Gal. de Sympt. diff. vlt. ſymptomata; vnde ſi intempeſtiuè, ac vi morbi interdum cruor è locis illis procedat, non videtur ſimpliciter dicẽdus toto genere præter naturam,ſicut cùm ex Ore, comparatiuè ſaltem, quoniam ex alijs illis locis erumpens ſanguis maiori è parte cum fructu excernitur, ſecùs ac euenit in ſanguinis ab Ore profuſione ferè ſemper nobis exitiali, niſi quis denique contendat ità dici debere, eo, quo dixi, modo, cùm ex Vtero morboſè prodit; Tunc enim putauerim præter naturam verè, & cum ratione dici, propter vitium quantitatis, qualitatis, ac temporis, ſed non perinde talem, ſicut cùm ex Ore manat, & præſens fit Hæmoptyſis, in qua qui egreditur ſanguis quantuluſcunque, & qualiſcunque, omni tempore malus & calamitoſus eſſe conſueuit, ſemperque ferè ſymptomaticus. Rara etenim Artis eſſe non ſolent. Quamobrem neſcio an rectè Fuchſius putet ſanguinis ex Ore eiectionem ideò toto genere appellari præter naturam,quia in ea euacuatur ſanguis Naturæ noſtræ quàm maximè familiaris; cui quidem, etſi fauere quoquo pacto ei videtur Aretæus illis in verbis; Haud mite vitium; ſanguinis enim exitus eſt: Sanguis autem omnium eſt alimentum, omnium calor, omnium color, terroremq́; incutit ſanguinem ab Ore intueri; nihilominus ego aſſentiri minime poſſum, qui hac ſola de cauſa ita vocatam Hæmoptyſim non puto. Inde namque foret dicendum,& eam ſanguinis euacuationem, quæ ſingulis menſibus ex vtero fit, eſſe toto genere prȩter naturam,id quod Galeni doctrinæ manifeſtè repugnat,apud quem 3. de Cauſ.ſympt. 2. quælibet ſanguinis eruptio toto genere præter naturalis vocatur, ea excepta, quæ in mulieribus ab Vtero

nascitur, nisi quantitate peccet; Siquidem in hac probus sanguis excerni solet, si mulier non ægra sit, aut cacochyma. Neque enim eorum mihi placet opinio, qui existimant sanguinem menstruum etiam in sanis,ac temperatis mulieribus alimentarium non esse,nec eiusdem naturæ cum eo, quo fœtus alitur, propterea'q; non solùm quantitate, sed etiam qualitate noxium, imò & venenatum esse; cuius opinionis inter alios est doctissimus alioqui & elegantissimus Fernelius lib.7. suæ Physiologiæ, contra quem fusiùs, dataq; opera differit Ioubertus Parad. 1. Dec. 2. Finalis etenim causa generationis huius sanguinis abundè omnes conuincit, quæ tam apud Medicos,quàm apud Philosophos vna eademq; existit, nimirùm,vt fœtui concepto,& efformato cruor ille cedat in nutricatum. Puro autem, & dulcissimo sanguine fœtum ali,scripsit Hippoc.lib.de Nat. pueri;qui etiam.1.de Morbis mulierum talem sanguinem tamquam optimum commendat. Hinc fortasse Auicenna tres statuit sanguinis menstrui portiones,duas videlicet benignas,& vnam malignam. Quæ benigna est, partim conuertitur in alimentum fœtus, partim in lac mutatur; maligna verò detinetur in Vtero ad tempus vsque partus. Vnde Lochiorum suppressio in puerperis perniciosissima est. Post partum enim, assertore Galeno lib.de Atra bile, pars sanguinis deterrima euacuatur, & est illa cruoris portio tertia, quam in Vteri locis vsque in tempus paritionis stabulari dicebat Auicenna. Ideo Gal. lib.3. iam citato de Sympt.Caus. menstruum sanguinem quantitate dumtaxat peccare asseuerat. Quæ etenim maligna pars esse fertur,tantæ malitiei non est,vt prauam,ac venenatam reliquam sanguinis massam reddat, si hoc accipiatur de corpore muliebri sano & incolumi, & in quo ille ex habitu morboso,aut prauo victu deprauatus non sit. Vnde si & qualitate simul aliqua vitiosum talem sanguinem esse quis contendat, is velim sciat hoc non aliter euenire, ac disputat Mercatus in Consult. cons. 20. cuius opinio vix differt à nostra, vt clariùs patebit infrà in Prognostico illarum mulierum, quæ menstrua è Pulmone interdum effundunt, quidquid contrà similiter censeat Schenkius suo de Melitæis catellis ex degustatis menstruis in rabiem versis exemplo,de quo alibi. Mala enim, & incommoda sanguinis huius à Plinio, & alijs recensita, eiusdem arguunt bonitatem, ac puritatem, quando optima facili

quoque

quoque ſunt corruptioni obnoxia, & in praua abeunt, quia corruptio optimi peſſima eſſe ſolet, iuxta quem ſenſum tradit Gal. 6. de Loc.affect.5. grauiora eſſe ſeminis quàm ſanguinis retenti ſymptomata, quòd purius ſemen ſit, & magis ſpirituoſum. Sic apud Hippocr. in lib.de Affectionibus, alimenta quantò ſunt meliora, & accommodatiora, ſi corrumpantur, eorum corruptela deterior eſt, quàm ciborum, qui & minus nutriunt, & deteriores ſunt. Qua de re qui plura cupit, dictum Ioubertum adeat; Ego enim quaſi per tranſennam hæc pauca attuli; Et ideò, vt ſermo redeat vnde digreſſus eſt, nec qui è Naribus, aut Hæmorrhoidibus in multis exit ſanguis, ſicut non valdè antè dicebam, præter naturam eſſe videtur, cum eiuſmodi euacuatio non raro ſalubriter fiat, & naturæ ſæpè ſit opus, vt audiuiſtis, non ſymptoma. Vnde Hippocr. lib. de Alim. ſcripſit, venarum ſedis fluxum præter naturam, & ſecundum naturam eſſe, & Galenus ipſe 5. Aphoriſ. 33. tamquam rem maximè ſalutarem laudat Hæmorrhagiam è Naribus, & ante eum ſcriptum reliquit Celſus lib. 2. cap. 5. ſanguinem è Naribus, etiam à primis annis ad conſiſtentis ætatis finem vſque, ex naturæ præſcripto ſtatis quibuſdam temporibus feliciter erumpere; qui idcircò monet, & rectè, ne talis effluxus ante quadrageſimum quintum annum ſupprimatur. Cui quidem ſymptomati ab ineunte ferè ætate vſque ad quadrageſimum quintum annum obnoxius vixit Benedictus Cardinalis Iuſtinianus, vt adhuc viuens mihi retulit, & Ioannes quoque Zecchius teſtatur Conſ. 4. D. Hynicus Cardenas pro Philippo III. olim apud Sereniſſimam Rempublicam Venetam Orator quotidie ferè fluxum ſanguinis è Naribus ab adoleſcentia ad ætatem vſque paracmaſticam paſſus eſt. Addatur quod Auicenna cap. proprio narrat, Hæmoptyſim haud ſemper eſſe metuendam, eò quòd nonnumquam critica ſit, & à magnis liberet morbis, qualis eſt ea, quæ ſine febre accidit, & cum ægri εὐφορία. Puto quid tale ſignificaſſe Ariſtotelem, dum lib. 2. de Part. animal. ſcripſit Hæmorrhoides interdum fluere ex Ore, labore nullo. Nam apud Cœlium Aurelianum dicit Eraſiſtratus in regione faucium, depreſſa lingua, plerumque tubercula Græcis condylomata vocata viſui occurrere, quæ ſunt ſimilia Hæmorrhoidibus, vnde ſanguis effertur. De quibus pariter intelligi voluiſſe Hippocratem 2. Prorrh. ſub nomine Bdellæ,

quidam contendunt,qua de re infrà. Apud Plinium lib. 11.cap.38. legitur profluium sanguinis multis fieri per Ora stato tempore, vt Macrino Visco viro Prætorio,& omnibus annis Volusio Saturnino Vrbis Præfecto, qui nonagesimum etiam excessit annum. In quo dubitari sanè potest,vtrùm sãguis ille per Os emissus,à Spiritalibus, aut Naturalibus partibus suppeditaretur, vel etiam à Capite, cum nulla ibi de reiectionis modo, & sanguinis qualitate facta sit mentio;Nam Pulmo,cum soleat natura sanguine turgescere,potest hæmorrhagias etiã immodicas per interualla præsertim, & in plethoricis corporibus, tolerabiliter, imò & salubriter per Anastomosim propriarum venarũ pati;quamuis id frequẽtiùs contingat in sanguinis ex Ore profluuio, cuius occasio pendet ab apertione venarum partium Naturalium, maximè verò, cùm nulla adest febris, nullaq; latentis phlogosis,aut inflammationis suspicio; Vnde propterea (si non è Capitis venis, vt multis per Narium hæmorrhagiã cõtingit) censeo in Volusio statam illam, & anniuersariam sanguinis per tot annos effusionem ortum traxisse; ita nimirùm se exonerante natura, quæ temporarium illud incrementum molestè ferens, ad Os cruorem redundantem transmittebat, vt in alijs ad Nares, ad Sedem. Quare etiam an Hæmoptysis Auicennæ, quemadmodum & Rhasis, si de hac sermo ei sit,dum sanguinis eruptionem,certis quibusdam vicissitudinibus fieri solitam,nullo modo supprimendam esse vult, quòd valetudini prosit, accipi debeat pro ea, quæ è Pulmonum oritur vasis, anceps ego sum, nec ita liberè ausim affirmare, præsertim quia subnectit;Et multoties quidem est Sputum sãguinis causa sanitatis apostematis in Hepate, aut Splene, nisi & hoc adhibeatur etiam (si de Hæmoptysi è Pulmone, ac de viris traditur) inter ea, quæ rarissimè cernuntur, aut de fœminis illis intelligatur, quæ mensium materiam aliquoties à Pulmone non infaustè reiectant; vidi enim ipse aliquando,& viderunt alij ante me,inter quos est, post Celsum, Aretæum, Fernelium, & alios, Petrus Salius Diuersus in comm. lib. 1. de Morbis; mulieres, in quibus ob menses suppressos, aut valdè imminutos, sanguis raptum habebat ad Pulmonem(magnus enim,& euidens satis est Vtero cum Pectore consensus, de quo Hippocr.& Gal. 2.Epidem.sect. 1. & ego alibi) quæ sanè tempore mensium naturali ex vasis Pulmonum per tussim excrea-

creabant proportionatam mensibus sanguinis copiam, absque vlla penitùs suspicione Tabis, aut alia corporis noxa. Vnde nec adeò mirum quod inter neotericos celeberrimus auctor Heurnius narrat de muliere, quæ singulis mensium spatijs sanguinem Ore reddebat, sicut nec admirandum penitùs est quod de altera refert, quæ eliso dente, periodis, illa cauea, eundem menstruum sanguinem emittebat, idque cum fructu. Nam, affirmante Aretæo, hoc modo in spatio aliquo collectus sanguis benè effunditur. Consimilem prorsus Historiam affert Bald. Ronsseus de Homin. primord. & Hyster. affect. quem videre potestis apud Schenkium. Rara tamen, Domini mei, hæc sunt exempla, contrarijque euentus in dies frequentissimè obseruantur, si sanguis præsertim ab intrinsecis, ac in intimo positis partibus conscendens per Os erumpat, aliter ac videmus in hæmorrhagijs Narium, Sedis, ac Vteri, vnde sanguis largè etiam demissus rarissimè nocet, sæpissimè confert, tamquam tempestiuè, & per modum crisis, simplicemq; naturę ritè operãtis motum, non instar symptomatis, morbosi alicuius affectus vitio, egrediens. Quamobrem dum Gal. 3. catat. 4. sanguinis per Nares effusionem ponit, vt symptoma indigens curatione, dubio procul id ea ratione facit, qua tum ipse alibi, tum cęteri medici omnes intempestiuos menses, & nimiùm sanguifluas podicis venas, vti symptomaticè, ac præter naturam cruorem effundentes, cohibere, & constringere nituntur. Tunc enim excernitur quod vtile est, non quod contristat. Dicendum ergò tandem, quòd exiẽs hoc mutatum, nempè Hæmoptysis, grauissimum, totoq; genere præter naturam symptoma plerunque existit, sed minime primum, quoniã ab alio dependet, dico, ab actione lęsa vasorum, seu venarum & arteriarum, morbum aliquem in ijs immediatè subsequente, quæ læsa actio non est attractrix, non concoctrix, sed tum expultrix, tum retentrix; quandoquidem etsi vasa ipsa genita sunt à naturu ad continendum sanguinem, vt propterea tunc ille facilè exeat, cùm vasorum ipsorum retentio læditur, attamen id magna ex parte illis accidit ab expultrice proritata à multitudine, vel à prauitate sanguinis. Quæ duæ facultates ita etiam videntur natura comparatæ, vt sibi ipsis inuicem famulentur, mutuasque præstent manus, quia dum expultrix operatur, cessat ab opere suo retentrix continendi oblita, & dum hæc officio fungitur, al-

tera ab insito munere vacans otiatur. Verùm hìc diluenda offertur obiectio, quomodo, si actio à partis temperie pendeat, temperies verò ipsa non tam citò lædatur & vitietur, sed cum tempore, sanguinis tamen exitus ità repentè nonnumquam, & ex improuiso exsurgat; Nulla quippè tunc in eo læsa actio videri potest. Sed tollitur respondendo, virtutem vasorum retentricem dependere quidem à temperie, sed concurrente etiam vnitate partis, quæ vbi à sanguinis vel copia, vel qualitate corrumpitur, mox quoque retinēdi actio labefactatur, quæ quidem hoc in malo eatenus læditur, quatenus vas sanguinem continens, & in quo sedes residet retentricis facultatis, cui datum est per obliquas fibras proprium officium peragere, aliquo morbo diuexatur. Interim verò quid ad Argenterium acriter argumentantem, in vulnerata parte actiones integras seruari, eò quòd nutriatur, & media nutritione vulnus adimpleatur? Responsio sit, sanguinis attractionem, retentionem, & assimilationem fieri, non à parte ipsa, quæ vulnerata est, sed à sana, quæ subest, aut proxima ægrę iacet. De vasorum autem morbis, quos pręsens symptoma sequitur, in crastino agetur Sermone.

De eadem Hæmoptyséos generatione per ἀναστόμωσιν, διαπήδησιν, διαίρεσιν. Vbi Galenus sibimet conciliatur, & falsa Asclepiadis opinio reÿcitur, allata Historia cuiusdam, cui per omnes corporis meatus sanguis erumpebat. Prætereà pauca de ῥήξει, quæ Celso ῥηγμοχασμός, & de διαβρώσει, plura de διαπηδήσει, in qua Galeni, Aretæi, & Aristotelis loca dilucidantur. Mox de Causis morborum Hæmoptysim procreantium; Qua in re Sudoris cruenti Domini Nostri Iesu Christi Medico-pia ratio tam soluta oratione, quàm carminibus affertur; Quæsitumque discutitur, Cur qui angusto Pectore sunt facilè Hæmoptoici, ac Phthisici fiunt. Tandem Problema soluitur; Vtrum mares, aut fœminæ magis hoc morbo corripiantur. Vbi refellitur opinio credentium fœminas ex sanguinis copia, & venæ cauæ amplitudine maribus esse calidiores.

Lectio, siue Cap. II.

NON sat est, me, heri vesperi ad extremum Lectionis, indicasse Vobis modum generationis Hæmoptyseos, per læsas videlicet illas Naturæ actiones, quarũ altera tristium, ac infestarũ rerum, trãsuersis opitulãtibus villis, expulsione celebratur, altera verò salutarium, & iucundarum, obliquis fibris adiuuantibus, amplexu & retentione perficitur, nisi nunc ampliùs adijciantur morbi vasorum sanguinem effundentium, quorum assecla Hæmoptysis est, & quos pro efficiente, ac immediata causa habere illa solet. Non vnus igitur vasorum ipsorũ morbus est, sed multiplex, ideoq; singuli hi affectus, vnde præsens symptoma nascitur, accuratè sunt indagandi, & ab inuicem distinguendi, vt vnicuique propria adhiberi cũ ratione, & methodo curatio possit. Passim verò tres genere statuuntur. Primus Græcè ἀναστόμωσις dicitur, & à nobis reseratio, seu adapertio, & est quando orificia venarum, vel arteriarum recluduntur, sanguinem in vasis contentum effundentia. Secundus διαπήδησις appellatur, hoc est, percolatio, quæ fit dum sanguis per exiguos meatus, qui sunt in vasorum tunicis, exsudat, & quasi transcolatur; quam tamen etiam Gal. 5. Meth. ad quandam veluti Anastomoseos speciem refert, vt, cùm exilium venarum oscula reserantur, dicendum sit, tunc sanguinem per Diapedesim excerni. Tertius διαίρεσις est, nimirùm diuisio, seu ruptura, quæ fit quoties vasa ipsa disrumpuntur. Primus affectus, vel etiam modus redigitur ad morbum in mala compositione, sicuti & secundus; ambo enim consistunt in meatu, seu cauitate, quæ ad conformationem spectat; Nimis etenim aperta sunt ea, quæ magis clausa secundùm naturam esse debent. Tertius verò tandem manifestè comprehenditur sub vnitate soluta, quæ doctrina expresse tradita habetur apud Gal. in lib. de Diff. morb. Sed quomodo tolletur eiusdem Gal. contradictio, quæ oritur ex eo, quòd idem lib. 4. Meth. cap. 1. Anastomosim, & Diapedesim ad continui solutionem referre videatur, non ad malam conformationem, vt ego dicebam? Scitote Anastomosim, & Diapedesim, licet reuera morbi non sint in continuitatis

solu-

ſolutione, poſſe nihilominus neſcio qua ratione apertionis, ac rarefactionis, in quibus vnitas non videtur continuata, ſed diuiſa, idque euidentiùs in oſculis reſeratis, obſcuriùs verò in meatibus attenuatæ vaſorū ſubſtantiæ rarioribus factis, ad quandam velut continui inchoantem ſaltem ſolutionem redigi, cuius tandem verè ſolutæ vnitatis cauſæ Anaſtomoſis Diapedeſiſq; euadere poſsūt, quatenus oriri & illa poteſt ex ampliori reddita apertione oſculorum, vel raritate ſubſtantiæ venarum arteriarumue; nec nouum eſt in re medica, ſæpè vnum morbum ſubſequi alium, Siquidem malum ſuprà malum fieri dicebat etiam Hippocr. lib. 1. de Morb. Ioubertus tamen de Affectibus Thoracis cap. 9. negat contrà Argenterium à Galeno in adducto Methodi loco Anaſtomoſim, ac Diapedeſim ad continui ſolutionem referri, cum ibi Galenus nihil aliud proponat, quàm ecchymoſeos varias occaſiones, de quarum cenſu ſunt Anaſtomoſis, & Diapedeſis. Hinc optimè dixiſſe Galenum vir ille ſubiungit, Diapedeſim ipſam fieri contuſis venularum tunicis, vt ex ijs tranſiliat, & velut reſudet ſanguis, vnde ſugillata fiunt. Ex hoc autem loco longè abeat Aſclepiades ille, quem Galenus dicebat habitum contradicendi habere, dum autumat nec per Diapedeſim, nec per Anaſtomoſim è venis poſſe ſanguinem exilire, hac ſola permotus ratione, quòd ſanguis ſuapte natura craſſior ſit, quàm vt poſſit ex oſculis vaſorum, & multò minùs ex eorundem ſubſtantiæ meatibus anguſtiſſimis emitti. Quandoquidem orificia illa etſi peranguſta ſint, & meatus quoque ſubſtantiæ impensè nimis exiles & anguſti, tamen impetu fluentis ſanguinis, & præſertim tenuioris, acrioris, ac feruentioris, qualis ichorodes Hippocrati eſt, ſicuti ſeroſi valdè, & aquei, reſerantur, & tam per Anaſtomoſim, quàm per Diapedeſim sāguinem ipſum reijcere valent. Hinc refert Gaſparus Vuolphius in Obſer. propr. de quodam, quem Rondeletius ſanauit, qui per omnes corporis meatus, per oculos, aures, nares, penem, ſudorem, &c. ſanguinem emittebat. Reſtitutus autem fuit nullis topicis adhibitis, ſed ſola ſeri purgatione, idque cum vſu Braſſicæ marinæ. Addit autem ibidem talem exitum fuiſſe per Anaſtomoſim. Accidit enim in hoc, quod appoſitè admodùm refert Hieronymus Mercurialis in ſua Praxi lib. 2. cap. 3. & quidam alij, qui ab eodem Mercuriali in primis, & cæteris deinceps recentioribus Auctori-

bus

bus propè ſingula tacito nomine tranſcribunt, eaq́ue ad verbum excerpta tamquam proprio Marte concinnata vel in lucem mittere non erubeſcunt. Sicut enim videmus, inquit vir celeberrimus, vt exiguo foramine facto in marginibus fluminum, ijs illud ingredientibus in immenſum dilatatur, haud ſecus contingit in vaſculis venarum, vbi ſemel vel modicè aperiuntur. Priuſquàm autem de Cauſis affectuum Sputi ſanguinis ſermo inchoetur, ſciendum vobis eſt, ad huiuſce rei eſſentiam declarandam propiùs accedere eos, qui ſymptomatis naturam, & vaſorum affectiones intimè rimantes, pro Cauſis ipſis in medium tãtummodò afferunt Rexim, Anaſtomoſim, & Diauroſim, id eſt, venarum rupturam, apertionem, corroſionem, idq́ue ex Gal. doctrina tum lib. de Diff. ſympt. cap. vlt. tum. 4. de Loc. affect. 5. itaut ſanguinis effuſio, aut diſrupto, aut reſerato, aut denique eroſo vaſe eueniat, nulla penitus Diapedeſis, ſeu tranſcolationis è vaſorum ſubſtantiæ meatibus rarefactis, commemoratione facta. Quod etiam traditum habetur apud Celſum lib. 4. cap. 4. vbi pro Rexi ῥηγμόχασμα ponit, quaſi hiãtem rupturam dicatis. Quid ergò pro Diapedeſi ipſa, imò & pro Galeno eandem 5. Meth. 5. proponente, & sãguinem pariter per Diapedeſim è vaſis eijci poſſe teſtante? Mehercle Diapedeſis vel in genere cruẽtæ reiectionis connumeranda non eſt, cùm per eam qui exit ſanguis ſpeciem potiùs præſeferat ſubcruenti ſeri, quàm veri ſanguinis, vt idem Gal. ait 3. de Cauſ. ſympt. 2. nam ſimilis eſt ei, qui in Hepatis atonia, Renumq́; imbecillitate ſubinde apparet, vel ſi profluuij ſanguinis cauſa & ipſa dici, ac ſtatui debet, tunc ad Anaſtomoſim redigenda omnino eſt, vt heri dicebam, etiam de Gal. ipſius mente loco Meth. citato, vbi Diapedeſim duobus fieri modis aſſeuerat; Primo, attenuato ſanguine, & tunica vaſorum rarefacta, ſecundo, reſeratis exiguorum vaſorum orificijs. Aretæus tamen, qui diligentiſſimè, & exquiſitiſſimè omnium, me iudice, de hoc morbo peregit lib. 2. de Cauſ. & Sign. acut. cap. 2. Effuſionis, inquit, ſanguinis tres ſunt modi, vel rupta vena aliqua, vel exeſa, vel rarefacta. Quo in loco veriſimile ſit, ſub primo modo comprehendiſſe & Anaſtomoſim, cum qua Rexis, ſeu ruptio valde conuenit, præſertim in curatione; Imò Hippocr. 1. de Morb. per venulam ruptam in Pulmone, ad quam eiuſdem ſequitur ſuppuratio, intelligit ruptionem, vel quamlibet continui-

tinuitatis solutionem in venis Pulmonum manifestè factam, siue sit per incisionem, siue per vasis apertionem, siue per erosionem. Nisi tandem alicui vestrum probaretur magis, quòd Aretæus sub rarefactione, vel Diapedesi amplecti voluerit apertionem, seu Anastomosim, quemadmodum vice versa illam quandoque pro hac sumi paulò ante dicebam. Ità enim etiam quidam nostri temporis Medicus percelebris putat posse defendi Aristotelem, dum, vt ille notat, 2. de Gener. Anim. 4. scriptum reliquit, sanguinem menstruum per Diapedesim excerni, quod fieri posse nõ videtur, nisi per Anastomosim, cum crassior, & copiosior sanguis fundatur, quàm vt per adeò exiles, tenuesque tunicarum rarefactarum meatus euacuari possit. Rexis autem, atque Diaurosis sub Diæresi tamquam genere continentur, ne quis vestrum Græcarum vocum indoctus putaret huiusmodi causas à Diæresi ipsa distingui, aut voces esse longè diuersas. Diæresim etenim multæ possunt causæ efficere cùm intrinsecæ, tum extrinsecæ, vt infrà dicetur. Attamen sub ipsa Sputũ sanguinis maximè excitatur occasione Rexis & Diaurosis, ab internis rebus præter naturam vtraque affectione promota. Verùm, vt hæc omnia pleniùs intelligantur, ad prædictorum Affectuum Causas proximiores enarrandas nosmet accingamus. Tres igitur afferuntur Causæ Anastomoseos, nimirùm Plethora, seu repletio, imbecillitas contentricis facultatis, & Cacochymia, seu vitium sanguinis. Primo loco posita causa est, multitudo dicta ad vasa, quæ dum continere sanguinem minimè possunt, transfundunt, adaperto ore ab impetu eiusdem sanguinis. Secunda causa est, infirmitas retentricis venarum, præ qua fit, vt etiam à mediocri copia grauentur; Vnde si sanguis in corporis substantiam pro nutricatu non abit, nec absumitur, tunc eum tamquam onerosum reijcere conantur, sicque profluuium concitatur. Tertio loco adducta causa oritur à sanguinis vitio, quod vasorum expultricem proritat, aut quia sanguis ipse biliosus, vel aliter cacochymus, aut putridus, corruptusue, aut quid simile perpessus. Quantùm verò ad Diapedesim, si aliquem nostro in Casu locum habet, illius causa esse solet sanguis tenuis admodùm, & aquosus redditus, qui facilè per tunicas vasorum extenuatas, & rariores factas ἱδρούμενος ait Galenus, id est, sudoris modo transmittitur. Huius ergò duæ assignantur causæ, nempè tunicæ

vaso-

vaſorum rarefactio, & ſanguinis tenuitas; rarefactionis verò duæ item cauſæ ſunt, caliditas, & atrophia; à calore enim aperiente rareſcunt, à nutritione ceſſante, cum tenuiora, tum ſimul apertioni aptiora vaſa euadunt. Sanguinis verò tenuis ſubſtantia aut à calore ipſo, cuius proprietas inter alias eſt, attenuare, aut ab ichore in ſanguine ſuperabũdante manifeſtè producitur. A qua cauſa Sputum cruentum in illiſinet corporibus enaſcitur, in quibus quandoque etiam Sudor ſanguinolentus, de quo tamen loquens Ariſtot. lib. 3. de Part. anim. c. 5. fieri eum dicebat, propter vitiatũ corporis habitum, vt puta cùm corpus laxum, fluxumque eſt, & ſanguis cruditate humeſcit, imbecillitate caloris, qui exiguus venulis incluſus nec concoquere, nec denſare valet. Ideò quicunque cacochymo vtuntur victu, corpusque ieiunijs, laboribus, vigilijs, & aſſiduis animi curis nimiùm macerant, promptè ab hac ipſa cauſa Hæmoptoici euadunt, quemadmodum & in Sudorem quoque ſanguinolentũ incurrere poſsũt, vt Theophraſtus ait in lib. de Sudore, quorum nempè innatus calor prænotatis occaſionibus labefactatus aquoſũm ſanguinem, qualem in pauidis aut melancholicis notat Hipp. qualiſue in Hepatis obſeruatur atonia, generat, & accumulat. Cuiuſmodi ſanguis in virginibus illis mulieribus præcipuè cernitur, quæ alba febre dicta laborant vnà & Pica, cum Chloroſi, ex vitiata Chyloſi ſimul atque Hæmatoſi, & in quibus cohibita diù perſtant Menſtrua, è quarum venis ſectis aquoſus penitus cruor erumpit, velut in viris etiam illis, quorum corpora cachectica ſunt, tam vitio partium intemperatarum, quæ Naturali œconomiæ famulantur, quàm obiecti improportionati, errorumque externorum culpa. Qualem caſum in quodam à Rondeletio hydragogo medicamine ſanatum non valdè ante audiuiſtis. Quò propterea, naturaliter, ac Medicorum more loquens, haudquaquam hærerem referre ſanguinolentum Chriſti Saluatoris noſtri Sudorem, quippè quia in eius corpore, vtpote quod materna traxit ex carne, ex ardenti illa animi cura, cui pro Animarum ſalute aſſiduè intentus inhærebat, & eiuſdem corporis paſſibilis laboribus, defatigationibus, pernoctationibus, ieiunijs, victuque non ità euchymo, ſed quali, & quantulocunque oblato, languidiore reddito calore, debilitatiſque coctionum officinis cacochymus maximeque ſeroſus congeri ſanguis

po-

potuit. Cui sanè rei testimonium haud contemnendum astruere videtur, quòd in Pectore, fortasse ad Pericardium (vbi in cunctis, finali humectationis Cordis æstuantis causa, moderatus, sed in huiusmodi habitibus plus iusto aquosus humor exuberat, ex quo molesta sæpè in multis Palpitatio oritur) dira Lancea vulneratus, sanguinem & aquam continuò emisit. Verumtamen ex altera parte, Christus Dominus purissimo nitidissimoque è sanguine in Virginali Vtero Deiparæ Mariæ conceptus, Altissimi & Omnipotentis Dei superueniente Virtute, ac Spiritu Sancto, vtrùm in hoc Legibus Naturæ, quæ eius nutui, & imperio penitus subiacet, obnoxius esse voluerit, non ausim certò affirmare, cum præcipuè illum ægrotasse numquam legerim, imò constet Speciosum forma præ filijs hominum fuisse. Quæ incolumitas, & quæ speciositas procul absunt ab illis corporibus, quorum vasa sanguine iam notatæ conditionis abundant, cum huiusmodi sanguis corruptus quodammodo sit, morbosque varios inuehat, & visu turpem decolorationem, quæ longè à pulchritudine, quam Gal. ad Trasyb. in vegeto potissimùm colore consistere affirmat. Talis enim efflorescit in cute color, qualis est qui intùs latitat cruor. Facilè siquidem potuit intrinseca illa potentia, Diuinaque essentia; cuius interdum ante Resurrectionem quoque radios foràs emicare permisit, vt dum in Excelso Monte resplenduit Facies eius vt Sol, & in Horto, vbi Iudæi, antequam illis cōcederetur accessus, præ fulgore Vultus eius in tenebris splendescente, valdè conterriti, & quasi attoniti retrorsum in terram ceciderunt; sanguinem ipsum, & naturalem corporis calorem ab omni impuritate & noxa præcauere immunem, vti cùm in Eremo tam longum seruauit Ieiunium, quod homo, vt homo, vltrà septimam diem non tolerat, vita superstite, quamuis maximopere affligeretur, & assiduis animi corporisque laboribus, vigilijs, inedijs nostram operaretur salutem, simulque tot ageret in dolore, atque in labore, vt quæuis eius actio & passio, communis nostrum omnium foret institutio ad proprias saluandas Animas. An dici potest quòd, licet corpus Christi fuerit optimè temperatum, seu complexionatum, vnde & in eo maximè viguit sensus tactus, vt ait D. Thom. 3. q. 46. 6. cor. conueniens nihilominus fuit, vt subiaceret defectibus, & infirmitatibus nostris, ad satisfactionem, exemplum, fidem, eodem

D.Tho-

D.Thoma auctore 3.quæst.10.14.item 3.ad 1.item 4.cap.ad 2?
Super quo propterea cruento Saluatoris Nostri Sudore, non te, quæso, grauet, Lector pie, pauca hæc nostra Medico-pia carmina, licet inculta, & malè nata, legere

Corpora concedit passim Medicina cruentum
Sudorem è loculis fundere posse cutis,
Quorum longa fames, mens & tristissima molles
Extenuent carnes, duraque membra liquent,
Innatusue calor quorum disiectus aquosum
Progignat succum, cogere quem nequeat.
Quid mirum est, Christi tabent si exanguia membra,
Sparsaque sanguineo rore madescit humus?
Aegrè nam tolerat Solymæ impendere ruinam
Delicias Cordis quam putat esse sui;
Insuper & Genti damnandæ faucibus Orci,
Quam seruaturus venerat ille Polo.
Ardentem sileam orbatæ Genitricis amorem?
Instantis taceam dira pericla necis?
Quid memorem insomnes noctes, quid corporis acres
Mentis & ærumnas, queis maciatus erat?
His patuere malis Domini venæque cutisque,
Tantus vt ad terram fluxerit inde cruor.

Quinimò ex ingenti sola animi tristitia cruentum sudorem erupisse è quibusdam morti condemnatis certo experimento Romæ, vt non ità pridem in iuuene Belga flammæ destinato,& alibi in alijs notatum est. Cuius etiam Sudoris admirandas prorsus Historias videre cuique licet apud Marcellum Donatum de Hist. Mir. lib. 1. cap.2.Sed & Galenus lib.de Vsu resp.de sanguine meminit,qui poris quandoque dilatatis effluit,vt inde sudor cruentus;Ioannes Costæus Disquisit. Physiolog. lib.4. de sudore loquens cruento ex citato Arist. loco, Meminimus, inquit, eiuscemodi sudores Medico doctissimo Aloysio Venerio Veneto, quo familiariter vsi sumus, frequenter erupisse. Quantùm verò denique ad Sudorem Christi Domini Nostri, iudicium sit penes eos, quos Sacræ Paginæ solent Videntes appellare,aut qui à nobis hodie Theologi dicuntur,quos Catholica Romana Ecclesia Sancti Spiritus radijs illuminata,his & con-

consimilibus dirimendis præficere solita est, quorum sententiæ, atque doctrinæ meas in omnibus ad Fidem attinentibus opiniones libentissimè subijcio. Diæresis verò tandem ex omnibus illis causis contingere potest, quæ continui solutionem efficere valent, hoc est, rumpere, diuidere, contundere, erodere. Ità enim quælibet primitiua ac extrinseca causa, quæ magno cum impetu agat, affectum hunc generabit, inter quas ponitur nimius cursus, ponderis onerosi è terra in altum eleuatio, percussio, & aliæ huiuscemodi remotiores causæ, quæ suo loco vberiùs explanabuntur. Intrinsecùs autem facere Diæresim solet Plethora, seu sanguis nimis copiosus, aut etiam flatulentus, scilicet per Rexim, rupturamue. Vt enim videmus per mustum, quod admodùm bulliat, ob multos flatus, dolia disrumpi, ità à sanguine flatuoso interdum venæ rumpi possunt. Sanguis verò acer, & mordax Diæresim, seu diuisionem facit per Diaurosim, idest, erodendo; quæ tamen postrema continui solutio simplex nullo modo est, sed necessariò semper habet aliquid permixtum, nempè deperditionem substantiæ partis exesæ, cuiusmodi esse solet in ferina destillatione, aut sanguine salsuginoso. Hippoc. more suo, idest, quambreuissimè. 1. de Morb. ità loquitur: Rumpitur autem à laboribus; vbi per labores omnia illa intelligere voluit, quæ laborem, ac vim Pulmonibus inferunt, seu causæ externæ sint, seu internæ. Quamobrem vt hæ omnes causæ latiùs pateant, meliusque vobis innotescant, distinguamus eas partim in internas, & partim in externas; inter primas referri primo loco debet naturalis temperatura, & habitus corporis; quoniam in morborum omnium generatione magnam præbere solet occasionem passuri corporis habitudo; & illa quidem, vel admodùm sanguinea, vel etiam impensè calida & sicca, hic verò tum plenus, plethoricus, athleticusue, tum eidem è diametro ferè contrarius, nempè biliosus, aut picrocholus. Vbi tamen hæc obseruatur differentia, quod à priori tam crasi, quàm habitu magis per Anastomosim, in posterioribus verò per Diaurosim potiùs sanguis effunditur. Latitudo quoque, vel angustia Pectoris sæpè in causa est, vt quis minùs, aut magis in Hæmoptysim incurrat; &, si quærat à me aliquis, cur, qui Pectore sunt angusto, Sanguinis sputo præ alijs corripi soleant, sciat Gal. 3. Epid. 3. com. 70. non propter temperamentum, sed ob vitiosam

tiosam Thoracis figurã Tabidos fieri putare (sequitur enim Tabes, seu Phthisis sãguinis Sputum.) Quo tamen in loco probabile etiam esse cogitat, talem quoque figuram innatum sequi calorem, & propterea 6. eiusdem operis 3. com. 18. tradit ab ingenitæ caliditatis, quæ ex Corde oritur, imbecillitate, Pectoris angustiam proficisci, vtrisque nimirùm, idest, Corde & Pectore, propter formatricis facultatis infirmitatem, paruis procreatis. Vnde fit, vt ijs, qui angusti sunt Thoracis, pusillum Cor insit, & parua quoque vis à natura indita sit; qui propterea fluxionibus, ob illius partis imbecillitatem, maximoperè patent, & ob earundem partium angustiam, etiam leui humorum copia irruente, vasorum, quæ in Thorace sunt, ruptioni valde fiunt obnoxij. Fernelius tamen 5. Path. cap. 10. sentire magis videtur, quòd qui angusto sunt Pectore, & angustos obtinent Pulmones, in Asthma dumtaxat inclinent, ideoque alia ratione eos in Tabem incidere, quia nimirùm huiusmodi angusti Pulmones languidi quoque adeò sunt & imbecilli, vt tempore, sensimque flaccescant, ac spontè corrumpantur, cum præsertim in omnibus nulla ferè corporis pars æquè facilè in putredinem trahatur, ac Pulmo. Sed quid ni etiam, quoniam humores in angusto loco conclusi, nimis replendo, distẽdunt vasa, atque disrumpunt? aut dum non rectè difflantur, facilè putrent, & sic illa corrodunt? Hinc Auicenna loquens de dispositis, aut præparatis ad Phthisim lib. 13. Fen. 10. tract. 5. cap. 20. summa cum ratione scripsit, quòd si qui sunt adeò stricto, & angusto Pectore, vt à tergo scapulæ instar alarum in auibus promineant, & vnà Caput debile habeant, ità vt facilè repleatur, & ad spiritus instrumenta destillationes subinde transmittat, hi maximè omnium Phthisi tentari solent. Admittuntur enim facillimè irruentes humores, & quia exire minimè valent præ loci angustia, & expellentis virtutis imbecillitate, si acuti sint, hoc est, amari, vel salsi, vt in ferina & maligna Destillatione, intra breue tempus vasa erodendo Hæmoptoidem generant, aut etiam insulsi, nulliusque saporis participes, in proprio scilicet fonte vnde scaturiũt, temporis tamen cursu, & diuturna mora illis in locis calidis, angustioribusque putrescentes, & corrodendi vi acquisita, eandem progignunt affectionem. Præterea malo huic ab Anastomosi feruntur obnoxia magis corpora habentia vasa calidiora & humidiora, vt-

potè quæ faciliùs referantur, velut à Diapedesi alia, in quibus ipsamet vasa gracilia valde sunt, atque tenuia; at ex Diæresi tam illi facilè incurrunt in Hæmoptoidem, qui mollia, tenuiaque simul habēt vasa, quàm qui dura, & crassa. Quænam itaque erit istius diuersitatis ratio? Diæresis causa vel extrinseca est, vel intrinseca; si extrinsecùs accedat, quis non videt ab ea faciliùs frangi, ac scindi vasa quæ molli sint, ac tenui substantia? sin verò intima, promptiùs dissoluuntur quæ crassa sunt, atque dura, quoniam videlicet disruptio fit à sanguine vel replente, vt quando nimis copiosus est, vel distendente, cùm præsertim flatulentus existit; Sed vasa quæ mollia sunt, ac tenuia facilè cedunt morbificæ causæ, se se dilatando, ac extendendo, contrà, quæ duræ, & crassæ sunt substātiæ; nam cum præ duritie extendi, & consequenter cedere minimè possint, promptè admodum disrumpūtur. Hoc in loco duo occurrunt enodanda Quæsita, seu Problemata, quorum primum ad sexum pertinet, secundum verò ad ætates; nimirùm, Vtrùm mares, vel feminæ magis Hæmoptysi tentētur, & quænam ætas obnoxia magis sit huic mali generi; sed ne sim vobis tædio, de primo tantummodò loquar hodie, de altero in proxima Lectione, velut de alijs, quæ supersunt, Causis. Galenus ergò cùm alibi, tum 4. de Loc. affect. 5. tradit viros magis tentari Sputo sanguinis, quàm mulieres, quod hæ singulis mensibus purgantur. Atqui viri copiosiore, eoq; etiam feruentiore, & acriori simul sanguine abundant, à quo sanguine, hac, vel illa conditione prædito, facilè Hæmoptysis, aut per Anastomosim, aut per Diæresim producitur. Addatur quòd mares in victus regimine, & sex rebus non naturalibus delinquere magis solent, quàm fœminæ, & in illis maximè rebus, quę id mali genus efficiunt. Contrà idem Gal. 3. Epid. 3. com. 70. scripsit temperaturas frigidiores, & humidiores promptissimè omnium in Phthisim, quod idem est, incidere. Auicenna temperamentum frigidum cæteris anteponit; sed mulieres tam in frigiditate, quàm humiditate nos, vt plurimum, longè superant. Insuper quàmmultæ sunt fœminæ, quibus menses dicti vel supprimuntur, vel magnoperè imminuuntur, cuius defectus causa fit, vt sanguis in supernas partes resiliens, & præcipuè ad Pectus & Pulmonem, inde per Trachæam ad Os cum impetu, & copia feratur. Hoc autem quàm sæpè mulieribus contingere quis ignorat?

Hinc

Hinc etenim est, sicut vel ipse Aretæus loco superiùs allato scripsit, quòd repentinus sanguinis exitus plerùmque fœminis, quibus menstrua non respondent, euenit, idque singulis mensibus, iisdemque menstruæ purgationis circuitibus apparet, nec non iisdem statis cessationis diebus supprimitur. Ex Insula Chio ancilla, vt tradit Erasistratus apud Langium Epist. 10. tom. 2. cui diu fluxus mensium substiterat, statis mensium periodis sanguinem abundè expuebat; quod &, subiungit idem, Nurembergæ virgini de stemmate patricio accidit. Sed, vt dicebam, innumeræ sunt fœminæ tam connubio iunctæ, quàm virgines, & viduæ, in quibus Hæmoptysis ab eiusmodi causa oboritur, id quod ante omnes cognouit Hippocrates; Mirum autem id videri cuiquam non debet, cum magnus admodùm sit consensus Vteri cum Pectoris partibus, quem quidem passim Anatomici omnes referũt in communionem venarum, quæ de mammis descendentes per musculos rectos abdominis committuntur cum ascendentibus ex Vtero, seu in epigastricæ ascendentis ramulos cum mammariæ descendentis riuulis coeuntes, in illorumq; vasorum Anastomoses. Laurentius verò profitetur se adhùc patentiores, & breuiores ductus communionis huius causas, viasque inuenisse, quem vos adibitis Lib. 1. quæst. 10. Dicerem itaque ego pro istius Problematis enodatione, mares iuxta rei naturam frequentiùs corripi ab hoc symptomate, propter allatas rationes; solùm dixerim mulieres multas, nempè de numero illarum in quibus menses cohibentur, aut diminuuntur, dum sanguis raptum ad Pectus habet; Hæmoptysicas ex accidenti effici, de quibus intelligi voluit Hippoc. de Morb. mul. lib. 1. illis in verbis; Quibusdam mulieribus menses bimestres in Vtero existentes multi ad Pulmonem procedũt, & vbi recepti fuerint, omnia patiuntur, quæ in Tabe dicta sunt, & non est possibile ipsas superesse. De quo loco infrà etiam in Prognostico. Lib. quoque 2. Prorrh. habetur, mulieres, & virgines, in quibus menstrua deficiunt, in Tabem incidere, nec vmquam seruari, & apud Gal. de Venæ sect. aduersus Erasistratum Historia perstat virginis cuiusdam, quæ ob menses retẽtos Tabida obijt. Præterea crediderim quoque fœminas ab illa Phthisi sæpius quàm viros tentari, quæ à Capitis destillatione dependet, ob frigidam & humidam Cerebri intemperaturam, cùm in vniuersum

mulieres frigidiores,& humidiores existant,& consequenter rheumatibus pituitosis magis etiam obnoxię sint. Inter viros enim similiter videmus illos, qui consimilem sortiti sunt crasim, faciliùs alijs in hanc Tabem incidere; Cum temperamento namque frigidiori & humidiori coniunguntur calor imbecillior, corpusque minùs perspirabile, vnde humores in Pectoris & Pulmonum partibus detenti, minimeque difflati, putrescunt, & obuia quæque sana corrumpunt; præterquamquòd huiusmodi corpora Pulmonum ipsorum vasa sortita sunt mollissima, & perquam flaccida, quæ pariter ob id promptè à sola Tussi per iugem distillationem genita disrumpi possunt. Neque enim audiendi, vt reor, sunt illi, qui probare conantur mulieres viris esse calidiores, ex sanguinis copia, & venæ cauæ amplitudine, quoniam hæc in mulieribus maioris caloris effectus non sunt primò, & per se, sed formæ sui domicilij architectricis, quæ in finem agens, sibi & fœtui consulit. Multa namque in corpore fiunt, & finis cuiusdam gratia, & quia fiant oportet, ob necessitatem materiæ. Quæ tandem pro hodierna Lectione sufficiant.

Qua ætate potissimùm & Hæmoptysis & Phthisis timeri possint; vbi Hippocr. Aphorismus verior ostenditur ex Commentario Philothei, quam Galeni. Locus Celsi corrigitur, & alter Auicēnæ declaratur. Denique agitur de reliquis Causis, quarum occasione affertur Historia Medici, qui quoties sub Lunæ radijs deambulabat, toties in Sputum sanguinis incurrebat, & ostenditur, quamobrem nocturna obambulatio sub hoc Romano Cælo idem mali genus in multis progenuerit, sicut altera Nobilis iuuenis Romani, qui ex immodico aceti vsu, vt gracilesceret, in Hæmoptoidem, atque inde in celerem mortem incidit. Qua in re obiter demonstratur, non expedire plenum corporis habitum ad contrarium arte mutare, idque Celsi testimonio. Demùm aliæ perpulchræ referuntur Historiæ, dico Arati Sicyonij Hæmoptoide ex veneno defuncti, & nescio quorundam, qui veneno hausto Hæmoptysici facti fuerunt, atque Aristobuli, qui sanguinis per Os eruptione, iusta Dei vindicta, obijt.

Le-

Lectio, siue Cap. III.

QVAESITVM nudiùs tertius à me, post alterius solutionē, Vobis tantūmodò propositū, vt illud statim ab initio hodierni Sermonis enuclearem, antequàm ad reliquas causas examinandas conuerteretur, ad ætates pertinebat, nimirùm, quęnā ætas subijciatur magis Hæmoptysi, & Phthisi illam proximè, atque successiuè, vt plurimùm, subsequenti. Res etenim est apud Medicinæ scriptores indefinita adhùc, & controuersa, vt mox audietis. Hippocrates itaque clarè dicit 3. Aphoris. 29. Sputa sanguinis fieri iuuenili ætate. Vbi Gal. putat Hippocratem de solis iuuenibus intelligere, omissis adolescentibus; Sed equidem non video, cur Hippocrati ipsi ætas adolescentiæ Sputo sanguinis non videatur obnoxia æquè ac iuuentus, præsertim quia dum 5. Aphor. 9. scriptum reliquit; Tabes fiunt maximè ætatibus à decimo octauo anno, vsque ad trigesimum quintum, vtramque ætatem manifestè complexus est. Adolescentium enim ætas à decimo octauo anno incipit, & ad vigesimum quintum perdurat, quo tempore iuuentus initium suscipit, & ad trigesimum quintum extenditur. Superiùs verò, nempè lib. 3. Aphor. 29. tradit proprio idiomate, & velut Paronomasia ludens αἵματος πτύσις, φθίσις, à decimo octauo anno fieri vsque ad trigesimum quintum, clarè docens adolescētiam perinde ac iuuentutem Hæmoptysi esse obnoxiam. Dicerem tamen ego, adolescentibus magis ab Anastomosi, sanguinis copia grauante, iuuenibus autem ab Anastomosi quidem etiam non raro, sed frequentiùs à Rexi, & Diaurosi, infestante potiùs acrimonia, quàm multitudine, id mali genus contingere; quandoquidem in iuuenibus sanguis biliosus admodùm est, & perquàm feruidus, intensioris caloris Iecinoris, Cordis, totiusque venosi generis gratia, vt etiam non paucus, quoniam in corporis incrementum, quod iam desijt, minimè abit, itaut vtraque ætas, temperamenti præcipuè ratione, ad Hæmoptysim prona videatur, & Phthisim, sed iuuenilis adhùc magis altera, eo quòd ambæ causæ in ea reperiantur, licet quæ ex acri sanguinis qualitate oritur, potior existimetur, quando Pulmones nu-

triuntur sanguine communicato ab altero Cordis specu, vbi in cunctis & maximè iuuenibus quasi in fornace ingens viget calor, à quo sanguis ipse magis etiam biliosus, magisque mordax genitus, & in Pectus deinceps, atque Pulmones attractus, ibidem facilè vasa dilacerat. Vnde Galeni expositio, si de externa tantùm causa, & erratis, quæ iuuenes perpetrant, simpliciter accipiatur, & absque intrinsecis à me prolatis occasionibus à propria natura depromptis, multùm ab Hippocratis mente abesse videtur. Quandoquidem non solùm Tabes, sed etiam cæteri quique morbi, propter errores, adolescentibus, & iuuenibus accidere possunt, iuxtà quem sensum in altero Aphorismo ab eodem Dictatore summo scriptum est: Senes iuuenibus ægrotant minùs. Vt sileam, in ætate, quæ adolescentiam antecedit, nos nihilò minùs in victus norma delinquere, & de illa tamen nihil tale dixisse Hippocratem. Nec est, quòd quis Celsum obijciat lib. 3. cap. 22. vbi à duodecimo anno ad trigesimum quintum Tabem in periculo esse dicit; nam mendum ibi est, & correctione indiget. Verba autem hæc sunt: Cum hic morbus ætate firmissima maximè oriatur, id est, ab anno duodecimo ad annum quintum & trigesimum. Quis etenim audeat ætatem duodecim annorum firmissimam vocare? Ideò vbi duodecimo reponendum duodeuicesimo. Ità namque Hippocrati in hoc, vt in alijs propè omnibus, conueniens erit Celsus, nec à se ipso dissentiet, dùm lib. 2. cap. 1. ait: Adolescentia morbis acutis, item comitialibus, tabique maximè obiecta est, fereque iuuenes sunt, qui sanguinem expuunt. Quæ postrema Latini Hippocratis verba confirmant etiam quod paulò antè de ætate iuuenili dicebam, in ea videlicet magis, quàm in adolescentia Sputum sanguinis apparere, cuius euentus causam inquirens Ronsseus in sanguinis acrimoniam & ipse refundit. Rectiùs itaque Philotheus, qui ad hunc modum per interpretem loquitur; Iuuenibus autem sanguinis expuitiones, & ob ruptionem; vasa enim in ipsis disrumpuntur, & quoniam superioris ætatis retinent temperaturam; adhùc enim habent & ipsi copiosum sanguinem, qui ob nimiam copiam erumpit, prætereà erosione flauæ bilis redundantis in illis, vel ob eorum studia; Tabes autem ob sanguinis expuitionem. Inter ætates igitur adolescentia, & iuuentus magis alijs in Hæmoptysim, ac Phthisim incidunt, idque culpa potiùs

tiùs proprij,insitique temperamenti,vnde Celsus loco nuper citato ait, graciles,per quos iuuenes biliosos potissimùm intelligit, Tabe fatigari, quàm externo accidente, non negando tamen, quin & aliæ ætates suprà, & infrà illas ab ijsdem affectibus diuexari possint. Sed interim quid ad Auicennam, qui proprio loco tradit, temperamento frigidis, & consequenter senibus Phthisim maximè euenire? Respódeatur quod antea de mulieribus dicebam,nempè Tabem illam,quæ à Capitis destillatione oritur,faciliùs contingere senibus,quàm iuuenibus, in quibus,si interdum oriatur,prauæ victus rationi adscribenda occasio est,eo modo,quo in iam allatis Aphorismorum locis nos Galenus docebat. Quare de hac Tabe dixerim intelligendum esse Auicennam, & non Hippocratem, qui de illa manifestè loquitur, quæ ob vitium sanguinis, & natiuum corporis habitum enascitur, cuiusmodi in adolescentia, & iuuentute accidere solet. Quæ etenim Phthisis, ac Hæmoptysis fit ab extrinsecis causis, dico fracturis, casibus, clamoribus, & huius generis similibus,æquè fit in omnibus ætatibus. Illud hic prætereundum non est, mulieres illas, quæ aut ex imminutis, aut penitùs cohibitis mensibus, & ad Pulmones regurgitantibus in Phthisim incidunt, talem pati solere calamitatē, ætate matura, vltrà scilicet quadragesimum annum,quæ est Petri Salij obseruatio in suis comm.ad 1.de Morb. Vbi tamen asserit eam non aduersari Hippocr. experimento, quoniam ipse in Aphorismo citato loquitur de Tabe,quæ vel sanguinis sputo, vel ex destillatione praua,vel etiam mala concurrente Thoracis formatione, quæ quidem contingere solent, dum sanguis calidior existit, & ætas vel in summo est vigore, vel ad vigorem accedit,at ea,quæ ex diminutione,vel ex suppressione mensium & præcipuè eorum, qui sunt pituitosiores, contingit,non in vigente ætate, & cùm calidior abundat sanguis, sed in declinanti, & quando sanguinis calor remittitur. Inter Causas internas,sed præternaturales, iure merito Tussis collocatur, quoniam hac sola diutiùs perseuerante sæpenumerò multi in Hæmoptoidem incidunt. Destillat siquidem à Capite tenuis, ac rebellis materia pituitosa ad Pectus, quæ varijs etiam præsentaneis auxilijs ad illam auerruncandam adhibitis neutiquam cedens, & absque quo alicuius sit particeps saporis amari, aut salsi, solo vehementi & diuturno eius motu, assi-

duaue partium spiritalium lancinatione, quam excitat irritatione naturæ, in causa est, vt vasa ipsa dilanientur, cuiusmodi Hæmoptysis videtur fuisse in Matrona illa Romana 5. Meth. de qua alibi cum de Catarrho dissererem. Quam causam significauit nobis Hipp. 6. Epid. 3. & amplè dilucidat Gal. in Comm. Vt enim delapsa in Pulmones materia excernatur, vi magna, ac Tussi valida opus est; Vnde vasa sæpè lacerãtur Pectoris & Pulmonis. In numero Causarum externarum Sputi sanguinis ponitur in primis aer, qui nisi temperatus sit in actiuis qualitatibus, sed vel nimis rigidus, vt in aquilonari constitutione, vel nimis æstuans, vt in media æstate, aut etiam locis conclusis, & calidis, cuiusmodi sunt, vbi præparantur balnea, vel austrini spirant venti, promptè admodum hoc symptoma generat. Nam si frigidus valde, & vnà siccus inspiretur aer, eius fit inspiratione, vt vasa Pectoris ità siccentur, & indurentur, vt cum extendi minimè possint, vitrorum instar frangantur, sicque sanguinem fundant; ne dicam, quòd huiusmodi aer inspiratus molesta sua qualitate membris spiritalibus noxam inferens Tussim subinde prouocat continuam, ac permolestam, à qua venas & arterias dilacerari non rarò videmus. Vnde Hæmoptysis ex ruptione; Sin autem multùm calidus aer inspiretur, aut quòd austrina vigeat constitutio, vel temporis æstiui occasione, vel immoderato feruentioris balnei vsu, sanguine veluti fuso, & eliquato, nec non vasorum osculis reseratis, Hæmoptysim per Anastomosim præcipuè excitat. Eiusdem census est nimia, & diuturna ad focum sessio, à qua occasione casum notatu dignum refert Valleriola Obser. Med. lib. 5. Obser. 6. Ideò etiam laudo quod de vere, & æstate scripsit Aretæus, nempè tempus anni humidum calidumque sanguinis emissionem maximè procreare, quale vernum est, secundo loco æstiuum; licet mihi in eo non probetur Aretæi sententia, quòd velit in hyeme id mali genus minimè suboriri, nisi de regione intelligat, in qua hyemalis frigoris sæuities, & asperitas neutiquam sentiantur. Alioqui enim scimus præter experientiam, & obseruationem quotidianam, frigus vehemens ab Hippocrate vocari φλεβῶν ῥηκτικὸν venarum ruptorium, auctore Aegineta lib. 3. cap. 31. nec non αἱμοῤῥαγικόν. De Luna refertur, si tenui rima subintret, ac dormiẽtem aliquem feriat, sanguinis eruptionẽ in eo accersere posse, Vnde M. de Gradi narrat de sibi noto

Medi-

Medico,qui,si sub radijs Lunæ ambularet, illicò in cruētam ex Ore spuitionem trahebatur, sub lucido verò Sole nihil tale illi eueniebat, etiamsi se nudo Capite Soli subijceret; Quod tamen nescio an hoc illi tam fœliciter eueniſſet sub Romano Sole. Id ipsum autem, auctore Auicenna, non aliunde,quàm ex aucto à Luna madore proueniebat. Noui & ego nonnullos Hæmoptoicos factos cùm alijs externis erroribus, tum maximè nocturnis deambulationibus hoc sub Romano Cælo,tam lucente,quàm non lucente Luna,adeò promptè Capita ferit,ac lædit,sicuti Pulmones, in quibus membris aer inspiratus omnem vim suam imprimit, corpore præsertim motu, alijsque erratis concalefacto, & copiosiorem ob id aerem tunc magis impurum,& algidum,adaucta ventilandi neceſſitate,perquirente, & attrahente. Quod autem de aere, & anni temporibus dixi, illud idem aſſeri omnino poteſt de potu, & cibo,aut nimiùm gelidis, aut nimiùm calidis. An non scripsit Hippocr. 5.Aphoris. 24. Frigida,qualis nix,& glacies,Pectori inimica; Tuſſes mouēt,& sanguinem,& destillationes? & 6.Epid.com.3.tom.14. Frigidum valdè venas rumpere solet,Tuſſim excitare,atque constringere? Cum etenim à re valdè frigida,siue pura,ac simplex sit qualitas,siue corpus frigidum, in se cogantur, constringanturque sanguinem continentium vasorum corpora, ob id interdum tunicas horum rumpi contingit, vt quod ob contentum multum in laxis mollibusque fit vasis, id ob non multum in tensis contingat, veluti præclarè nos ibi docet Galenus. Præterea cibus, & potus impensè frigidi, si præsertim diù temerè vſurpentur, cum calidum innatum atterent, atque debilitent; crudum, frigidum, ac flatulentum spiritum generant,qui vnà cum sanguine commixtus,extendendi, & consequenter dirumpendi vasa vim non obscuram habet; quòd verò victus calidior & humidior simul, præcipuè autem calidus potus sanguinis effusionem à Pectore,alijsque partibus promouere poſſit,nemo eſt, qui dubitet, quemadmodùm etiam quoquo pacto colligitur ex Hippocrate in eodem Aphorismorum libro Aphor. 16. Neque enim ignoro Aphorismi sēsum accipi de balneis aquæ calidæ,quorum vſus immoderatus tam secundùm continuitatem,quàm secundùm moram in ipsis, nec non iuxtà caliditatis intensionem illa omnia mala præſtat,quæ ibidem à diuino Sene enumerantur;at si à ca-

duaue partium ſpiritalium lancinatione, quam excitat irritatione naturæ, in cauſa eſt, vt vaſa ipſa dilanientur, cuiuſmodi Hæmoptyſis videtur fuiſſe in Matrona illa Romana 5. Meth. de qua alibi cum de Catarrho diſſererem. Quam cauſam ſignificauit nobis Hipp. 6. Epid. 3. & amplè dilucidat Gal. in Comm. Vt enim delapſa in Pulmones materia excernatur, vi magna, ac Tuſſi valida opus eſt; Vnde vaſa ſæpè lacerãtur Pectoris & Pulmonis. In numero Cauſarum externarum Sputi ſanguinis ponitur in primis aer, qui niſi temperatus ſit in actiuis qualitatibus, ſed vel nimis rigidus, vt in aquilonari conſtitutione, vel nimis æſtuans, vt in media æſtate, aut etiam locis concluſis, & calidis, cuiuſmodi ſunt, vbi præparantur balnea, vel auſtrini ſpirant venti, promptè admodum hoc ſymptoma generat. Nam ſi frigidus valde, & vnà ſiccus inſpiretur aer, eius ſit inſpiratione, vt vaſa Pectoris ità ſiccentur, & indurentur, vt cum extendi minimè poſſint, vitrorum inſtar frangantur, ſicque ſanguinem fundant; ne dicam, quòd huiuſmodi aer inſpiratus moleſta ſua qualitate membris ſpiritalibus noxam inferens Tuſſim ſubinde prouocat continuam, ac permoleſtam, à qua venas & arterias dilacerari non rarò videmus. Vnde Hæmoptyſis ex ruptione; Sin autem multùm calidus aer inſpiretur, aut quòd auſtrina vigeat conſtitutio, vel temporis æſtiui occaſione, vel immoderato feruentioris balnei vſu, ſanguine veluti fuſo, & eliquato, nec non vaſorum oſculis reſeratis, Hæmoptyſim per Anaſtomoſim præcipuè excitat. Eiuſdem cenſus eſt nimia, & diuturna ad focum ſeſſio, à qua occaſione caſum notatu dignum refert Valleriola Obſer. Med. lib. 5. Obſer. 6. Ideò etiam laudo quod de vere, & æſtate ſcripſit Aretæus, nempè tempus anni humidum calidumque ſanguinis emiſſionem maximè procreare, quale vernum eſt, ſecundo loco æſtiuum; licet mihi in eo non probetur Aretæi ſententia, quòd velit in hyeme id mali genus minimè ſuboriri, niſi de regione intelligat, in qua hyemalis frigoris ſæuities, & aſperitas neutiquam ſentiantur. Alioqui enim ſcimus præter experientiam, & obſeruationem quotidianam, frigus vehemens ab Hippocrate vocari φλεβῶν ῥηκτικὸν venarum ruptorium, auctore Aegineta lib. 3. cap. 31. nec non αἱμοῤῥαγικόν. De Luna refertur, ſi tenui rima ſubintret, ac dormiẽtem aliquem feriat, ſanguinis eruptionẽ in eo accerſere poſſe, Vnde M. de Gradi narrat de ſibi noto

Medi-

Medico, qui, si sub radijs Lunæ ambularet, illicò in cruẽtam ex Ore ſpuitionem trahebatur, ſub lucido verò Sole nihil tale illi eueniebat, etiamſi ſe nudo Capite Soli ſubijceret; Quod tamen neſcio an hoc illi tam fœliciter eueniſſet ſub Romano Sole. Id ipſum autem, auctore Auicenna, non aliunde, quàm ex aucto à Luna madore prouenieb at. Noui & ego nonnullos Hæmoptoicos factos cùm alijs externis erroribus, tum maximè nocturnis deambulationibus hoc ſub Romano Cælo, tam lucente, quàm non lucente Luna, adeò promptè Capita ferit, ac lædit, ſicuti Pulmones, in quibus membris aer inſpiratus omnem vim ſuam imprimit, corpore præſertim motu, alijſque erratis concalefacto, & copioſiorem ob id aerem tunc magis impurum, & algidum, adaucta ventilandi neceſſitate, perquirente, & attrahente. Quod autem de aere, & anni temporibus dixi, illud idem aſſeri omnino poteſt de potu, & cibo, aut nimiùm gelidis, aut nimiùm calidis. An non ſcripſit Hippocr. 5. Aphoriſ. 24. Frigida, qualis nix, & glacies, Pectori inimica; Tuſſes mouẽt, & ſanguinem, & deſtillationes? & 6. Epid. com. 3. tom. 14. Frigidum valdè venas rumpere ſolet, Tuſſim excitare, atque conſtringere? Cum etenim à re valdè frigida, ſiue pura, ac ſimplex ſit qualitas, ſiue corpus frigidum, in ſe cogantur, conſtringanturque ſanguinem continentium vaſorum corpora, ob id interdum tunicas horum rumpi contingit, vt quod ob contentum multum in laxis mollibuſque fit vaſis, id ob non multum in tenſis contingat, veluti præclarè nos ibi docet Galenus. Prætereà cibus, & potus impensè frigidi, ſi præſertim diù temerè vſurpentur, cum calidum innatum atterent, atque debilitent; crudum, frigidum, ac flatulentum ſpiritum generant, qui vnà cum ſanguine commixtus, extendendi, & conſequenter dirrumpendi vaſa vim non obſcuram habet; quòd verò victus calidior & humidior ſimul, præcipuè autem calidus potus ſanguinis effuſionem à Pectore, alijſque partibus promouere poſſit, nemo eſt, qui dubitet, quemadmodùm etiam quoquo pacto colligitur ex Hippocrate in eodem Aphoriſmorum libro Aphor. 16. Neque enim ignoro Aphoriſmi ſẽſum accipi de balneis aquæ calidæ, quorum vſus immoderatus tam ſecundùm continuitatem, quàm ſecundùm moram in ipſis, nec non iuxtà caliditatis intenſionem illa omnia mala præſtat, quæ ibidem à diuino Sene enumerantur, at ſi à calido

lido exteriùs tantùm corpori admoto hæc fiunt, quantò magis à rebus calidioribus intrà corpus ipsum assumptis? Vnde Hæmoptoicis frigida dantur omnia, quæ offeruntur, & statim calidorum vsus interdicitur, quæ non solùm actu talia sint, verùm etiam potentia. Ideò namque vina præsertim vinosa, velut edulia aromatibus condita, nec non acria quæuis, & acuta ab eorum mensis ablegantur; siquidem calefacientia, ac rarefacientia corpus; vel quæ reserant, atque dilatant, fluxum maiorem citant. Cibi insuper, & sorbitiones omnes, saliti, vel quomodocumque acuti saporis, si intempestiuè temereq; ingerantur, Hæmoptoidem denique pariunt, iuxtà Physicum dogma; Ex his constare vnumquemque, ex quibus nutritur. Idcircò Hippocrates, & cum eo vniuersa Medicorum schola affirmat, humores nostri corporis fieri ex cibis, quibus vescimur, & ideò si cibi ipsi acres, & salsi, aut quomodolibet acuti sint, similiter succos ex illis progenitos acres & salsos euadere, à quibus propereà quàm facillimè vasa ipsa corrodūtur, & sanguinis Sputum promouetur. Id ipsum adducit mihi in mentem casum Nobilis iuuenis Romani, filij Marij Delphini. Erat iuuenis ille pleni habitus, cuius ampliorem in dies molem extimescens, ad eam vitandam, ac præcauendam, cùm tenuissimo se se victui addixerat, tum aceto peracuto quotidie manè, & vesperi largè satis, ac diuturno tempore vtēs, ex Auicennæ fortasse consilio, dum præcipit, vt quicumque obesus cupit euadere gracilis, acetum ieiunus bibat, vnde, sanguine deprauato & salsuginoso reddito, in Hæmoptysim de repente incidit, magna cum phlogosi, & intēsa febre copiosum per interualla reiectans sanguinem, à quibus omnibus vnà conspirantibus, & simul sæuientibus, breui tempore extinctus est. Huius Nobilis viri exemplo cautior factus Dominus Illustrissimus, à nimio aceti vsu, cui eandem ob causam deditus erat, se penitus abstinet. Scio equidem Celsum lib. 2. cap. 1. ad finem scribere; Obesi plerumque acutis morbis, & difficultate spirandi strangulantur, subitòq; sæpè moriuntur. Quod in corpore tenuiore vix euenit; Quam sentētiam ante eum, vniuersè tamen magis, ita scriptis mandauerat Hippocrates in Aphorismis; Qui natura admodum crassi sunt, citiùs intereunt, quàm graciles. Illorum enim angustæ sunt venæ, ac arteriæ, atque ob id paucum omnino sanguinem habent, spiritumque exilem, adeò vt cum

ætate proceſſerint, citò, læuique de cauſa calor innatus eos deſtituat; ſed nihilò minùs æſtimari ab vnoquoque debet quod Celſus ibidem cap. 2. affert. Peius ſignum eſt, vbi aliquis contra conſuetudinem emacruit, & colorem, decoremque amiſit, quoniam in his quæ ſuperant, eſt quod morbus demat, in his quæ deſunt, non eſt quod ipſum morbum ferat. Vndique ſanè anguſtiæ. nam de gracilibus præmiſerat; eos tabes, deiectiones, deſtillationes, item viſcerum & laterum dolores fatigare; quinimò conſtat experimento, ſæpè macros acutiſſimis tentari febribus tam eſſentialibus à bilioſorum ſuccorum, quibus ſcatent, putredine, quàm ſymptomaticis ex intimæ alicuius partis phlegmone eryſipelatode. A difficultate autem reſpirationis, cuiuſcunque illa ſit gradus, aut differentiæ, non rarò eos moleſtari, exemplo eſſe poteſt, multis alijs omiſſis, magnus ille inter Morales Philoſophos Auctor Seneca Neronis magiſter, qui, cum ſicciſſimi eſſet habitùs, Aſthmate tamen grauiſſimè ægrotabat. Ideò qui pleni tantùm carnoſique eſt habitus, nec obeſa valde, & immenſa, ac velut morboſa extuberat mole, eiuſdem ad tenuem & gracilem non curet mutationem, non ſolùm quia ſub illo vires omnes magis validæ cõſeruantur, ſed quia, etiam talem mutationem in deterius factam, per ea ſcilicet, quæ ſiccant, frigefaciunt, attenuant, & penitus contriſtant, natura ægrè admodum ferre conſueuit, ne dicam morbos qui noui inde poſſunt pullulare, vt ex relata pateſcit Hiſtoria. Ad hæc gignitur eiuſmodi affectio & in nimio otio, & in immoderato exercitio, nimiſue concitato motu: in illo, quia nimium multiplicantur ſucci, veluti in nimia tum potus, tum cibi repletione, quorum ſuccorum multitudinem ferre vaſa nequeuntia, plethora rumpuntur; in violento curſu, quia ſanguis præ calore impetu quodam, & orgaſmo in venas effunditur, nec non quia ex ſpiritus retentione, quam curſores omnes incurrunt, tenſiora reddita vaſa promptiſſimè frangũtur. Hinc Seruus ille Hæmoptoicus apud Plautũ dicebat Domino ſuo, ſe ex curſu rupiſſe Pulmonis ramicem. Venenum quin etiam extrinſecùs oblatum calamitatem hanc inter alias inuehit, idque ſi ſit de genere ſalſorum, & impensè acrium, vno verbo, corrodentium, per vomitum propriè ſumptum, ex dilaniato Vẽtriculo cum ſuis vaſis, vel ſi ex Lepore marino Hæmoptyſim magis hanc, de qua ſermo, lace-

rato

rato Pulmone. Primam ex Ore cruoris effusionem bis videre mihi contigit Venetijs in muliere primùm, cui coniux alteratum cichoraceis iusculum infusione arsenici venenatum bibendum dedit, quę multo effuso sanguine per Os, aluum, & vesicam, magnis cum torminibus, conuulsiuis motibus, & febre, tandem cum extremorum liuore interijt; Deindè etiam in viro, qui ex animi desperatione, ob factam in Adriatico mare tritici iacturam, idem veneni genus in vini maluatici cyato hausit, qui tamen mox facti pœnitens, illicò magnam olei communis quantitatem assumens, & per vomitum multiplici materia vnà cum veneno ipso reiecta, licet copioso sanguine circumfusa, denique post menses plures, Hecticus enim inde factus videbatur, ope variorum auxiliorum pristinæ saluti restitutus fuit. Nescio autem an à tali quoque causa, cõsimilique veneno Hæmoptoidem passus Aratus Sicyonius vitam cum morte commutarit. Hic enim à Philippo Macedonum Rege patre Persei, cuius potentiam mirè auxerat, veneno cum filio suo necatus est. Cumque sanguinem vomeret Aratus, præsentibus amicis solitus fuit dicere; Hæc sunt præmia amicitiæ Tyrannorum. Inter animi verò pathemata repentina ira, aut subita excandescentia maximoperè valet ad inducendam Hæmoptoidem, per eam scilicet facta sanguinis circa Cor, & Pulmones ebullitione, exemploq; sit Vobis generosum mustum intrà dolia fortiter bulliens. Timor quin etiam magnus, ac diù animum percellens, quo sanè calor & spiritus in intima viscera coguntur, & die nocteque agitantur, ac proindè sanguinem acuunt, accenduntque, magnam vim obtinet in hoc excitando symptomate. A qua dubio procul causa incidit in id mali genus Aristobulus Hyrcani filius, qui primus coronam Iudææ inter Machabæos sumpsit. Hic etenim matrem postquàm fame necasset, optimumque eius fratrem Antigonum insidijs trucidasset, tactus factorum pœnitentia, dum ægrotaret, maiorem animus fecit corporis morbum, crescentibusque doloribus, sanguis per Os erumpebat; cumque ille, qui ei à cubiculo aderat, sanguinem expectoratum extrà ferret, Sic cespitans concidit eo loci, vbi fratris Antigoni obtruncati ab eo sparsæ à sanguine hærebant maculæ; Tumultu autem ac fremitu à satellitibus oborto, qui contumelia id actũ interpretabantur, & re cognita ab Aristobulo, animi mordaci pœnitentia ductus in lacrymas

mas se effudit, gemensque tum in alia, tum in hæc ipsa verba erupit: Ità nihil Sanctum latet Deum ex meis sceleribus, qui sine mora fraterni sanguinis effusi pœnam à me repetit. Quæ vix locutus cum iussisset se in locum fraternæ necis gestari, animam cum sanguine fudit, vt videre est apud Iosephum lib. Antiq. Iudaic. 13. Tacebo ne hìc altas nimis vociferationes, & longas spiritus retentiones, quales obseruantur in citharædis, tibicinibus, & cantoribus acuta vehementique voce concertantibus? in quibus non rarò vasa disrumpuntur, quòd violenter clamare conentur, non præmissa Pulmonis lenitione per præcedentes exclamationes, vt Gal. ait 4. de Loc. affect. 8. Quid dicam de nimio risu? Nam & ipse huic creando affectui non minimam præstare solet occasionem, quia vbi risus nimiùm effusus est, vehemẽter Thoracis musculos, atque adeò Septum transuersum, & intercostales musculos exagitat, proindeque Tussim sæpenumerò vehementissimam gignit, qua ratione vasa nimis agitando, nimisque distendendo, abrumpere eadem potest, perinde atque fortis, validusque clamor. A qua causa externa casum notatu dignum describit Valleriola Obser. Medic. lib. 2. Obser. 2. Idem facere valent magnorum ponderum eleuationes, Pectoris compressiones, casus ab alto, plagæ, &, affirmante Aretæo, decubitus super culcitras, aliasue res duras. Exempla talium Hæmoptoicorum extant apud Galenum, qui præsertim lib. 5. Meth. 8. tradit se vidisse alium ex eo, quòd maximè vocem in clamore intendisset, alium quòd ab alto cecidisset, alium in palæstra percussum nõ solùm statim grauissimè tussiuisse, sed etiam simul cum Tussi alios vnam duasue, alios plures heminas sanguinis spuisse. Apud Forestum quoque, Schenkium, & alios consimilia multa exempla leguntur, præterquamquòd artem exercentibus sæpissimè huiusmodi casus obuiam fiunt. Quid mirum ergò si & baiuli, & luctatores, & ipsi, vt dicebam, cantores facilè hunc in affectum incurrant? Superest extrinseca causa non adeò infrequens deiectionis sanguinis ex Ore ab Hirudine intùs hausta cum aqua, de qua breuissimè agendum ab initio subsequentis Sermonis.

Hippocr. locus de βδέλλα 2. Prorrhet. illustratur, & iuxta Galeni sententiam magis accipitur de sugente Hirudine, quàm de varicosa vena, vt alij tam ante, quàm post Galenum interpretati sunt. Venenum è Lepore marino cruoris potissimùm eruptione per Os necare, tam scilicet dilaniatis partibus Naturalibus, quàm corrosis Pulmonum locis, licet non ita sentire videantur Galenus, & Scaliger. Vbi Nicander explicatur, Mathiolusque notatur. Variæ proponuntur Hæmoptysis Differentiæ ratione locorum. Vbi de Vteri consensu cum Pectore, & Ventriculo agitur, & quomodo sanguis è Thorace, ac Diaphragmate ad Os conscendat, & an idem in cauitate Pectoris, aut in Bronchijs grumescat. Deinceps aliæ adducuntur Differentiæ à Causis, Modo reiectionis, Quantitate, & Qualitate sanguinis, & denique à Coniunctis depromi solitæ.

Lectio, siue Cap. IV.

IN serie tandem externarum, ac primitiuarum Causarũ Hæmoptyseos, significaui tantùm heri vesperi Vobis, reperiri eam similiter, quæ oritur interdùm ab ingesta, siue hausta cum aqua Hirudine, quæ vel deorsum præcipitatur per gulam in ventrem, vel summis faucibus, sicut meatui palato, & naribus communi affixa adherescit, è quibus locis omnibus erumpere tali ex causa cruor solet, cuius exitus Medicis imponit, ægris verò terrorem non minimum incutit, vt propterea pretium me operæ facturum iudicem, si nunc pauca quædam de re huiusmodi in mediũ afferam. Siquidem talis casus exemplum non modò apud Gal. 4. de Loc. affect. & apud alios, verùm quoque apud antiquissimum Hippocratem clarè satis habetur, si illius verba iuxtà ipsius Galeni mentem accipiantur. Accidit enim nonnumquam, vt quispiam pluribus ex ordine diebus sanguinem excreet, & emungat, idque citrà Capitis vel dolorem, vel grauitatem præsentem, seu præteritam, neque aliqua prægressa pla-

ga,

ga, ob hauſtum id genus animalculi, & Oris potiſſimùm parti adhereſcens,qua peruium eſt ad nares foramen. Vnde curam faciens Medicus, ne ob ſimilitudinem decipiatur, Galeni imitatione partem illam,& totum ad nares meatum accuratè introſpicere debet, antegreſſa quoque interrogando, per quæ rei veritatem meliùs aſſequatur.Hippocratis verò locus eſt lib.2.Prorrh.illis in verbis. Si cuipiam fauces implentur ſanguine ſæpè ſingulis diebus, ac noctibus, neque Caput anteà doluit, & qui neque Tuſſim habet, neque vomuit, neque febre correptus eſt, non dolet Pectore, vel dorſo; huius conſiderandæ nares & fauces, ſi quod vlcus habere videantur eo loco, vel βδέλλαν, ideſt, Hirudinem. Qua dictione tamen neſcio qui Dioſcorides vetuſtiſſimus Hippocratis interpres voluit in præadducta ſententia varicoſam venam ex ſimilitudine ſignificari, vt annotat Galenus ipſe in Exegeſi vocum Hippocratis, cum contrà idem Galenus cenſeat diuinum Senem propriè de animali fuiſſe locutum.Vnde etiam citato lib.de Loc.affect.Hiſtorias refert Sputi ſanguinis à Bdella,hoc eſt,Hirudine, Et apud veterinarios, vt taceam Auicennam, Caput eſt de ſanguiſugis in gutture, quod ſæpè animalia vnà cum aqua, quam è ſtagnis, cœnoſiſue lacubus hauriunt,Hirudines illùc ingerant, & in ſanguinis fluorem mox inde incurrant. Attamen Ioubertus, qui in hoc Dioſcoridi illi magis aſſentitur, quàm Galeno, vix aſſequi poteſt, tametſi eum, qui hauſit, latere poſſit, quomodo Hirudo tandiù faucibus hæreat, vt non ante tertium, vel quartum diem ſaturata decidat, niſi dicatur eum ſubinde locum mutare, vomitione reddito, quem prius hauſerat, ſanguine. Plinius profectò lib.8.cap.10.& lib.6.cap.18. de Elephantis,narrat eos cruciatus maximos ſentire Hirudine hauſta. Et Columella, vbi de Bobus loquitur, Hirudo, inquit, cibis tranſitum intercludit. Affirmat inſuper Dioſcorides hauſtum id animal à ſuctu dignoſci, vt propterea vix diù poſſit faucibus hærere incognitum. Quare non modò Iouberto, ſed etiam Heurnio videtur Hippocratis locus accipiendus magis eſſe de varicoſa vena, quàm de animali, contrà Galeni ſententiam, à quo tamen ſanguinis Sputum à tali cauſa ſuſcitatum non ſemel obſeruatum eſt,velut ab alijs quoque, ac, vt credere par eſt, ab Hippocrate ſimiliter in omnibus diligentiſſimo, qui ob id etiam ſignificare hoc ipſum citato loco voluerit.

luerit. Sed obsecro Galeni verba in Exegesi notata, & Latinè à Foesio reddita audire non grauemini, præsertim, quia vitiosè passim scribuntur. Quod est, inquit, βδέλλαι in Prorrhetico maiore, & secundo quibusdam inscripto, venam varicosam dicunt sic nominari à Dioscoride; Mihi verò propriè hoc nomen de animali dici videtur. Etenim incidi aliquando in id, quod illo in libro dicitur, multisque de ea re ambigentibus, ego solus, ipsa scriptione adductus, verum prædixi. Qua de re pro tempore satis, nunc reliqua prosequamur. A Causis ad Differentias demigrandum, sed antequàm de varijs Hæmoptyseos differentijs agere incipiam, soluere dubitationem decreui, quæ nasci ex eo posse videtur, quòd nudius tertius de causis loquens extrinsecis istius affectionis, dixi aliquando eam oriri à veneno extrinseco, de censu nimirum abradentium, inter quæ connumeraui etiam venenum Leporis marini (hoc Titum perijsse scribunt, Domitiani fratris fraude dato) quod Hæmoptysim propriè sumptam efficere dicitur, quoniam id genus animalis, à Plinio lib. 9. cap. 48. informis offa nuncupatum, & ab Aeliano quasi Cochlea exenterata lib. 2. cap. 20. Pulmonibus peculiariter infestum esse creditur, eosque non aliter, quàm cantharides vesicam, arrodere, ac exulcerare, quemadmodum Gal. de Ther. ad Pisonem literis mandauit, idque à tota, vt aiunt, substantia, aut specifica virtute, adeò vt idem lib. de Composit. medicamentorum secundùm Gen. scribat Pulmonem solùm ex omnibus corporis partibus à Lepore marino excoriari. Quæ Galeni opinio confirmatur Nicandri testimonio, qui de piscis istius veneno verba faciens, post alia multa, inter quæ habet, quòd ab huiusmodi veneni haustu carnes sensim tabescunt, subnectit signum affectuum Pulmonum calidorum inseparabile, ac Pathognomonicum, quod est genarum, seu maxillarum rubedo

vidique malas
Ceu flos exoriens, tumidas rubor occupat ambas.

Corpus, inquit Interpres in annotat. nutriri desinit, vel quòd corruptos à Lepore humores non possit sibi assimilare, vel propterea quòd Pulmones malo quodam Leporini veneni occulto tandem exulcerētur, vnde febres & Tabes fiunt, quod quidem vlcerati Pulmonis malum Nicander apertè indicauit, scribens genas rubescere, & ve-

& velut roseo colore pictas videri, quod fit humorum in Pulmonibus putrescentium calore in faciem sublato. Scaliger etiam de Subtil. Exercit. 33. veneni Leporis marini meminit, sed ponit illud inter venena, quæ nec primis qualitatibus, nec secundis, sed tertijs noxam, ac necem inferunt, quales, inquit, sunt Cantharides vesicæ, & Lepus marinus Pulmoni; separatque à venenis illis, quæ necant alia vi, quam quidam à tota substantia nominant, alij vocant virtutem specificam, quò redigit Scorpij venenum, quod minimo ictu, atque insensibili materiæ quantitate mortem affert. Fernelius pariter lib. 5. de Part. morb. & Sympt. cap. 10. testatur Leporem marinum cæca proprietate Pulmones exulcerare. Verumtamen Dioscorides lib. 6. cap. 30. & Plinius lib. 32. cap. 1. quanta sit huius veneni pernicies abundè satis docent, sed de solius Pulmonis noxa nullam penitus faciunt commemorationem. Quinimò Paulus lib. 5. & Aetius lib. 13. eiusdem veneni grauia, diraque symptomata varijs in membris recēsent, peculiarem verò solius Pulmonis affectum silentio inuoluunt. Quare si rem hanc ex rei natura definire velimus, dicendum forsitan est, cum Leporis marini venenum exulcerans valdè esse feratur, putrefaciēs, atque inflammans, cumque priùs descendat in Ventriculum, indeque per primas venas ad Iecur vsque deferatur, rationi consonum fieri, naturalia quoque viscera ab eo, imò in primis dilacerari, & arrodi, vt aluus propterea dolore afficiatur, biliosæ vomitiones venenum redolentes moueantur, cum sanguine permixtæ, vrina autem vel sistatur, vel cruenta reddatur, sed cum speciali quadam proprietate, iuxtà Gal. mentem, infensum id animalculum sit Pulmonibus, & hi maximè omnium corporis membrorum tenelli, mollesque sint, mirandum non est, si virus eius, insita quadam & specifica facultate ad eos delatum promptissimè illorum raram, mollemque substantiam, sicut & vasa per eosdē disseminata excoriare & arrodere valet, & consequenter Hæmoptysim, & ab ea Phthisim procreare, veluti cùm magis naturalium partium œconomiam affligit, & vniuersi corporis culinam vitiat, sanguine deprauato, cachexiam generat & hydropem, quæ à pedum ac tibiarum inflatione plerumque incipit. Quò respexit idem Nicander, dum ità scripsit;

Nausea adest, tum & alta cutis, talique vicissim.

D Quem

Quem locum à Mathiolo in suis in Dioscor. comment. ex Leoniceri versione malè intellectum existimo; Quàm verò noxius sit huiusmodi piscis partibus etiam Naturalibus, præsertim Stomacho, elicitur quodam modo ex eo, quod Plinius narrat, illum solo quoque visu venenum esse grauidis mulieribus, quippè si omninò aspexerint fœminæ, ex eo genere dumtaxat statim nausea, & redundatione Stomachi vitium fatentur, ac deinde abortum faciunt. De qua re longiùs forsitan, quàm huic loco conuenire videbatur. Post Hæmoptysis igitur Causas hactenus pro viribus, & abūdè expositas, succedunt iuxtà inchoatum ordinem proponēdæ, & enarrandæ Differentiæ, inter quas principem locum tenent, quæ desumuntur à termino dicto à quo, seu à particula primùm malè affecta & laborante. Quæ quidem magni admodum æstimari à nobis debent, quoniam ex Ore profluens sanguis à multis internis partibus emanare potest, pro quarum situ vario, naturaque diuersa, nemo non videt Prognosim quàm maximè variari, imò & Curationem ipsam; Quare antè omnia nosse oportet, quot, & qui nam loci sint, è quibus primò exiens sanguis tandem per Os euacuatur, quos deinde locos peculiaribus notis internoscere Vos etiam docebo. Clarum est igitur apud omnes Medicos venas & arterias (quicquid sentiant de arterijs Erasistratæi) vasa & conceptacula sanguinis esse, per quas tamquam per innumerabiles tubos, non aliter quàm ab hortulano plantæ, corpus totum irroratur. Est enim vena, si eam ab officio, & vsu potiore definiamus, potiùs instrumentum ἀναδόσεως, quàm αἱματώσεως, cum Actuario, & alijs; vnde cum sanguis excernitur, nemo dubitat quin aut è vena propriè dicta, aut ex arteria prodeat, sub eo tamen discrimine, quod infrà audietis: At partes è quarum vasis egrediens sanguis in Os transfunditur, non vnæ sunt, sed variæ iam relatæ, & cùm à cæteris, tum à Gal. 4. de Loc. affect. 5. & ab Aretæo lib. 2. Acut. cap. 2. dinumeratæ. Possunt autem à me diuidi in superiores, & inferiores, sique à superioribus demandatur sanguis, id ipsum erit à Capite, & locis eidem proximè subiectis, videlicet palato, gingiuis, lingua, faucibus, gurgulione, & gutture; sin verò ab infernis, erunt vel partes sub Diaphragmate, & præsertim Naturales à nobis vocatæ, vel Thoracicæ, seu spiritales; &, si priores, vel à Iecinore, vel à Liene, vel à Mesenterio,

rio,vel denique à Ventriculo,& Oesophago,per quas partes etiam aliæ nuper dictæ aliquando, velut interdum per intestina, & aluum sanguinem profundunt: si posteriores, aut ex Trachæa,aut ex Pulmone, aut è Pectore, aut demùm, cum Aretæo, è Diaphragmate. Vterus autem quàm sępè sanguinem reiectet in Os,aliàs Tussi commota perTrachæam,ratione ductuum quos habet communes cum partibus pneumaticis, aliàs vomitione per gulam à membris naturalibus, præsertim à meseræo,& primis intestinis (Vteri enim venæ cum venis mesenterij ἀναστομώσει manifesta committuntur, per quas in intestina menstrua regurgitant, & ex his in Ventriculum) præter Hippocratis, Aretæi, & aliorum veterum Medicorum testimonia, plures etiam historiæ,quæ apud multos,& insignes neotericos Medicos referuntur, satis superque nobis ostendunt. Dubitatio quoque fuit non parui momenti, vel ante Galeni tempora, quomodo sanguis à Thorace, & multò magis à Septo trāsuerso in Os conscen dat, indeque egrediatur: cui abundè satisfacit Gal. 5. Meth. 8. nimirùm illud fieri per membranam contingentem Pulmones, per quam resudans, ac transiens sanguis, primùm è Thorace, eiusque varijs partibus,& consequenter etiam Diaphragmate per mediam scilicet eius tunicam superiorem à succingente costas impertitam, in Pulmonum substantiam foraminulentam exugitur, à qua posteà per Tussim quasi manu expressus ad Oris partes transmittitur.Nec audiendi sunt à Vobis qui de sāguine intrà Pectus in trumbos conuerso, seu conglobato nimis anxiè dubitant: quandoquidem non coagulatur, vt inquit doctissimus Iacchinus, nisi in Bronchijs, vnde frustrà quærunt quomodo coagulatus sanguis poros subeat Pulmonum.Tot ergò sunt partes,vnde sanguis ab Ore manans primùm deijci potest, de quibus Aretæus loquens loco suprà citato, sic ait: Cæterùm & sedes vnde sanguis proficiscitur,obseruādæ sunt:siquidem multa sunt communia indicia, & erroris occasio in promptu est,curatioque diuersa. Accedamus ad alias Differentias. Secundo itaque loco succedunt illæ,quæ à causis hauriuntur. Iam enim à me audistis ex Gal. 5. Meth. sanguinem è vasis,vbi continetur,tripliciter excerni, nimirùm vena, aut arteria, vel aperta, vel rarefacta, vel disrupta,cuius differentiæ notitiam si Medicus habeat exactam, nemo vix credat quantoperè illi conducat ad iudicium, & curatio-

nem adeò sæui, & horrifici morbi, quemadmodum infrà dicetur in Prognostico. Alia differentia est, quæ ducitur ex modo reiectionis sanguinis, per quem quidem Medici (& præsertim Gal.4.de Loc. affect.6.) sedis peculiariter affectæ indicia venantur. Sanguis etenim nonnumquam per Os reijcitur, spuendo, screando, tussiendoque, nonnumquam verò etiam vomendo, pro quorum modorum diuersitate in particulæ sanguinem fundentis agnitionem deuenimus. Prætereà duplex considerari debet differentia, iuxtà quantitatem,& qualitatem sanguinis: secundùm primam, quia in hoc mali genere sanguis interdum parcè excernitur, vt in Diapedesi,& Diaurosi quoque ab initio, interdum tam largè, & abundè erumpit, sicuti in Diæresi, vt intrà breue tempus Hæmoptoici cadant quasi iugulati. Id autem maximè contingit, quando ab aliquo membro principe effracto sanguis manat, aut à concaua Cordis vena, sanguinem Iecore illi suggerente, aut à magna arteria secundùm dorsi spinam discurrente. Nam erumpente sanguine, inquit Aretæus, perinde, ac si iuguletur homo, ac strangulетur, mors instat celerrime. In qualitate pariter discrimen obseruatur minimè contemnendum, quoniam sanguis potest esse spumosus, aut, sine spuma,& spumosus quidem, aut accommodatiùs spumās, per totam sui substantiam, & singulas eius partes, ad similitudinem propriæ substantiæ Pulmonis, vel tantummodò cum aliqua spuma in superficie immorante, quæ etiam facilè, si in pelui materia cruenta virgulto lustretur, in halitum euanescit. Ad hæc sanguis, aut est valdè tenuis, rubicundus, & floridus, aut contrà crassus, & nigricans, vel denique salsuginosus, vel expers cuiuscumque saporis. Tandem nec illa est negligenda differentia, quæ à coniunctis depromitur; quemadmodum enim simplex Hæmoptysis plerumque est salutaris, ità quæ alia adiuncta secum habet mala, & symptomata, infelix. Ideò statim ac apparet, diligenter animaduertere oportet vtrùm connexam habeat destillationem, phlegmonem, febrem, & eam quidem vel putridam, vel cum putrida hecticam, vt sæpissimè accidit.

In Hæmoptysi ex Pulmone sanguinem excerni posse tam è vena arteriosa, quàm ex arteria venosa, aduersus Conciliatorem. Quanta sit vtilitas illius partis Medicinæ, quæ Græcè σημειωτικὴ dicitur. De Signis indicantibus sanguinem prodeuntem à Capite, & omnibus Oris partibus, velut ab Oesophago, Ventriculo, Hepate, Liene, & Vtero. Vbi cur sanguis & spumosus, & cum Tussi excerni possit, licet à Capite descendat, facilè demonstratur.

Lectio, siue Cap. V.

ACTVRVS hodie de Signis vocatis Diagnosticis, non quæ morbum ipsum indicēt, ex se satis superque clarum & manifestum, sed differentias varias, & præsertim locorum affectorum, è quibus primò emanans sanguis, per Os denique extrà fertur; qua in re maximè à Medicis laboratur, & iure merito, cum summa totius iudicij, & ipsiusmet curationis Hæmoptoidis in eo consistat, vt malè affecta particula internoscatur, priusquàm ad illa expendenda me conferam, dubitationem quandam circà vasa Pulmonum ampliora, dico, arteriam venosam, & venam arteriosam, soluere nunc statim aggredi constitui; nec enim paruipendenda est, quādo iam receptissimum esse scimus apud omnes Medicos, haud minimum referre, vtrùm è vena sanguis, vel ex arteria læsa prodeat; de qua quidem dubitatione eò magis loqui debemus, quò de illa sanguinis per Os eiectione à nobis agitur, quæ potissimùm à Pulmone, eiusque vasis oriri solita est. Dubitari igitur potest, dum sanguis è Pulmonum partibus erumpit, vtrùm ex arteria tantùm venosa disrupta, non item è vena arteriosa procedat; Qua de re verendi occasio inde nascitur, quòd, vt ex Anatome constat, & Conciliator affirmat, vena arteriosa tunicam habet densam, crassamque instar arteriarum, & quam ob id Herophilus apud Ruffum lib. 1. de Appellat. part. hum. corp. cap. 33. venam crassissimam, grandissimamque appellauit. Vbi etiam annotat idem Ruffus, in Pulmonibus contrà, atque in alijs rem haberi. Nam venæ in his validæ sunt, pro-

ximeque ad arteriarum naturam accedunt; arteriæ contrà imbecillæ, venarumque naturam sapiunt, quam præterea venam arteriosam addit idem Conciliator velut immotam iacere, eo quòd disseminata sit in Pulmonem secundùm eius partem posticam ad dorsum, vbi ferè quietus Pulmo ipse permanet; Arteria autem venosa tunicam possidet tenuem more venarum, quam disseminari dicit in partem Pulmonis anteriorem, vbi vehemens est motus. Vnde elicit Conciliator ipse Diff. 190. in Hæmoptysi è vasis Pulmonum, venam arteriosam haudquaquam rumpi, sed arteriã venosam solummodò. Concesserim ego Conciliatori, ratione durioris crassiorisque substantiæ propriæ tunicæ, venam arteriosam ægriùs, difficiliùsue disrumpi, quàm arteria rumpatur venosa, vnicam tantùm, eamque tenuem tunicam instar venarum sortita, imò & alteram ob causam, quia hæc feruidiorem, tenuioremque, vtpotè arteriosum, sanguinem continet, sed si alijs quoque in membris ab arterijs quantumuis crassioribus, densioribusque disruptis cruor exit, cur idipsum similiter Pulmonum amplæ venæ quantumlibet crassis, & arteriosis tunicis obductæ euenire haud poterit, si potentes accedant causæ? Scio equidem non deesse inter Anatomicos qui asserant, duas venæ arteriali contributas fuisse tunicas, ne disruptionis periculũ subiret, quorum opinionem impugnat Curtius, quoniam, si hoc ità se haberet, oportuisset venalem quoque arteriam duas habere tunicas, cùm si vllum foret fractionis periculum, non minus esset in hac, quàm in illa. Ratio autem vera, ob quam vena arterialis duas obtinuit à natura tunicas, est quæ à Galeno affertur, ne cùm Pulmo adstringitur, sanguis prematur, & regrediatur; qua etiam de causa ostia sunt instituta, quæ claudantur introrsum. Ne taceam id etiam facilè in ea vena contingere posse, ratiene tum copiæ, tum qualitatis sanguinis, quem huiusmodi vas continet multum, ac feruidum & ipsum valdè Cordis vicinia. De maiori autem, vel minori motu in hoc, aut illo vase, propter allatam à Conciliatore rationem, iudicent qui in dissecandis cadaueribus frequenter versantur. Illud sanè didici ex Anatomicis insignioribus, venam arteriosam duos in truncos tum ad dextrum, tum ad sinistrum Pulmonem diuidi, deindè varijs modis ramificari, quod similiter facit arteria venosa. Quamuis igitur antrorsum arteria venosa

magis sit Pulmonum substantiæ intertexta, retrorsum verò vena arteriosa, inter quas media decurrit arteria aspera, attamen omnes in Pulmonem ramosè distribuuntur, vsque ad illius tunicam à subcostali ortam, neruulosque à sexta coniugatione sortitam, vt in Pulmonum motu, vtraque vasa, eorumque surculi æquali, aut certè, vt mihi quidem videtur, non longè dissimili motione cieantur. Vnde neque ob id à Conciliatore imaginatum mihi verisimile fit, à venæ scilicet arteriosæ disruptione sanguinem effundi minime posse; Ne prætermittam denique, quòd frustrà Medici omnes conarētur per signa inuenire, vtrùm à vena, vel ab arteria cùm Pulmonum, tum aliorum membrorum sanguis veniat, res profectò scitu necessaria tam pro iudicio, quàm pro curatione, vt non ità post ex Aretæo intelligetis. Soluta hac dubitatione, de Signis agere incipiamus, in quibus tradendis diffusissimi fuerunt Galenus & Aretæus, maximè verò in illis, quæ affectum locum, à quo primùm cruor scaturit, demonstrant, cum ab eius Diagnosi omnis pendeat tum rectè prognosticandi, tum ritè curandi ratio; Cumque signa vocata Pathognomonica, & quæ in vniuersum Hæmoptysim indicant, superuacaneum sit indagare, quoniam vel sola ægri relatione, aut visu manifestantur, idcircò signa tantùm variarum Differentiarum, quæ superiùs allatæ sunt, venabimur. Sed hoc in loco silere illud minimè possum, quòd si vllus est morbus, in quo memoria tenere Medici debent Hippocratis sententiam ex 6. Epid. Similitudines vel doctissimis in arte viris sæpenumerò imponunt, nec non quod Galenus cùm alibi, tum Lib. de Plenit. circà finē ait, illam Artis Medicæ partem, quæ Græcis σημειωτική dicitur, & quæ de signis peragit, admodùm esse coniecturalem, ac indefinitam, hic omninò est, de quo impræsentiarum disserimus. Super qua re iudices Vos ipsos eligo, Iuuenes in ea candidati, dummodò vestrum differatur iudicium in tempus vsque illud, quo artem ipsam exercere inceperitis. Nam sæpè ac sæpiùs reiecto sanguine, sunt è Medicis, qui à partibus spiritalibus eum effusum esse contendunt, & proindè malum, si non insanabile, saltem curatu esse difficillimum, contrà insurgunt alij, asseuerantes talem fluxum manare à Capite, vel alia etiam non ità præstanti parte ex iam recensitis, ideoque putant leuis adeò esse momenti, vt nec ipsa indigeat curatione. O quàm verè, post Pla-

tonem in Sophiſta, ſcriptum reliquit Philoſophus 7. Top. vnum è principijs humanæ ſapientiæ eſſe, rerum diſſimilium ſimilitudines, & ſimilium diſſimilitudines poſſe cognoſcere. Multa enim hìc reperiuntur ſimilia, multaque diſſimilia, quæ diſtinguere Vos oportet, vt hanc ipſam affectionem ad vnguem internoſcere, & ritè pro virili curare poſſitis. Tria ergò in vniuerſum ſigna in Diagnoſi percurram, quorum prima oſtendent locum, vnde ſanguis manat, ſecunda modum ſolutionis vnitatis, apertionisque vaſorum, vltima verò cauſas. Sed in primis ſciendum Vobis eſt, reiectionem ſanguinis ab Ore, non vno ſemper, & eodem modo fieri, ac pro diuerſitate partium, è quibus ſanguis reiectatur, diuerſum eſſe, cuius obſeruatio non parùm cōfert ad ſedis peculiariter affectæ notitiam faciliùs aſſequendam. Quatuor autem modis exire ſanguis ſolet, nempè Vomitu, Tuſſi, Screatu, & Spuitione. Vomitus ex partibus Septo inferioribus cruorem manare teſtatur, ex Thorace verò, Pulmone, atque Trachæa, Tuſſis, quemadmodum ex faucibus, & gurgulione χρέμψις, ideſt, Screatio, communiter raſcatio dicta, & ab Ore, lingua ſcilicet, vel gingiuis, aut palato, πτύσις, hoc eſt, Spuitio. In Tuſſi tamen animaduertere oportet, quod ſtudiosè, & data opera annotant Galenus & Aretæus, accidere nonnumquam, vt ſanguis in laryngem affatim defluēs Tuſſim moueat, qua decepti interdum aliqui eum ex ſpiritalibus locis aſcendiſſe ſuſpicantur, ideoque affectum dictitant eſſe periculoſum, tamquam Pulmone laborante, inde etiam magis ſuſpicione adaucta, quòd aliquando plurimus ſanguis reijciatur, idque multo tempore fiat, nec veriſimile ſit, illum ab exiguis vaſis, qualia faucium regionem perreptant, prouenire. Huiuſmodi caſus, qui identidem in praxi cernitur, multos, inquit, Aretęus, falſos habuit, ex profundis viſceribus reiectionem fieri autumantes. Quamobrem ne in tam facilem incidamus errorem, diligenter indagare, & firma conſeruare memoria debemus Signa illa, quæ à Capite ſanguinem verè decurrere oſtendunt. Ità enim ſi quid commune, ac ſimile caliginem menti obduxerit, quantocyus diſſipabitur, ac diſcutietur. Vbi itaque ſanguis à Capite deerrat, ſi multus eſt, plura maioraque aderunt, contrà, ſi rarus, paucusque expuatur, pauciora minoraque erunt omnia. Solet autem Caput graue eſſe, dolens, & calidum; ſonant aures, facies rubet, venæ

diſtentæ apparent,& quædam veluti vertigo aliquandò infeſtat.Sic enim Aretæus; poſt quem Aetius Tetrab.2. Serm.4. cap.59. Si à Capite ſanguis deferatur,ſi quidem plurimus ſit,plurima adeſt Capitis grauitas,aut dolor:ſi paucus,pauca. aurium ſonitus iuxtà proportionem affectionis, rubor faciei: venæ frontis emicant, & vertigines accedunt. Prætereà, qui exit ſanguis nec ſpumans eſt, nec ater, & conglobatus, plerumque copioſus, ac repentè ſine vlla ruptionis ſuſpicione veniens. Confirmatur artificioſa coniectura, ſi familiaris & cõſueta ægro ſit è Naribus Hæmorrhagia,& vnà tunc portio aliqua sãguinis per Nares ipſas diſtillet;Ad hęc quãdo à Capite defluit,titillatio in palato percipitur,creberq́;, vt in Catarrho, ſcreatus efficitur, poſt quem exit cruentum Sputum, cuius occaſione palatum ipſum ſordidum redditur, perinde ac ſi vulnus ſubeſſet; & ſine Tuſſi excernitur,niſi ad Trachæam,& vlteriores etiam partes ſpiritales demandetur,tunc enim Tuſſis excitatur, & nihilominùs à Capite ſanguinis profuſio oritur; ideò cætera ſigna minùs communia attendenda ſunt. Poſtremò,ſi à Capite effluit,quemadmodum ante eius effluxum ſymptomata iam dicta illo in membro vigebant, ſic, eodem excreto, mitiora cuncta euadunt, Caputq́ue ipſum leuius perſentitur, quod prius grauitate, calore, aut etiam dolore conflictabatur. Relinquo externas cauſas, quæ Capiti noxam inferentes huiuſmodi ſymptoma progignere valuerint, inter quas Aretæus, & Aetius ponunt plagas, frigora, calores ingentes, vinum largiùs epotum,quippequod ſubitò, ac valdè Caput implet, repenteq́ue multum ſanguinis effracta vena profundit. Sed antequàm à Capite diſcedam, vnum occurrit ventilatione dignum, & eſt, an verum ſit, quod ſuprà ex veteribus affirmaui, ſanguinem à Capite prodeuntem, ac in Thoracis partes delapſum, indeque poſtea excretum, minimè ſpumoſum eſſe. Viſum eſt enim non ſemel cruentum Sputum à Capite cum ſpuma, quod ſimiliter rationi à natura rei depromptæ conſonum eſt. Spumæ etenim generatio fit à materia humida, & vaporoſa, concurrente vel calore, vel motu, vel vtriſque. Dum enim ambæ illæ ſubſtantiæ inuicem miſcentur, & mutuò colliduntur, paruæ multæ ampullæ excitantur, & ſic ſpuma generatur. Vbi autem ſanguis à Capite in Pectus deſtillat, dubio procul tam humida materia reperitur,quæ eſt ſanguinea,quàm

vapo-

vaporosa, nempè aer assiduè inspiratus, & expiratus. Quod verò etiam spumæ efficiens causa adsit, motus scilicet, atque calor, manifestum est omnibus; nam sanguis à Capite in Pectus descendit, & à Pectore rursus in Os per Tussim truditur, & idcircò motus adest. Quantus verò calor in vniuerso Pectore vigeat, nemo est qui ignoret: sed responsio facilis, quia, vt infrà in spumoso sanguine à Pulmone vberiùs dicetur, aliud est asserere sanguinem esse spumantem, seu etiam spumosum, & aliud cum spuma. Primus enim tantummodò est verè talis, nimirùm secundum omnes sui partes internas, & externas spuma refertus, secundus autem potiùs, & rectiùs cum spuma vocatur, quæ etiam in superficie solùm cruori inhæret, nec adeò post dissoluitur, ac euanescit. Antiquiores verò Medici de sanguine verè spumoso loquuntur, cum aliter spumosus ab alijs quoque partibus, vt audietis, emanare possit. Si denique sanguis exeat à partibus Oris, simplici expuitione, aut etiam screatu excernitur, si à palato, id rubore suffusum apparebit, nullis antegressis de Capite querelis, si à gingiuis fluat, cum earundem tumore erit, atque rubore, imò, si digitis comprimantur, sanguis exprimitur, aut etiam elisi dentis occasione; sin à faucibus, & gutture, non modò screatus adest, sed & Tussis, breuis tamen, & facilis, nec non rubedine præditæ erunt partes illæ. Et hæc de partibus superioribus. Quantùm ad inferiores, Naturales videlicet, si sanguis à gula venit, exactè cognoscitur signis ab Aretæo notatis: in primis enim non adeò copiosus est, imò admodùm parcus, cuius rei causa in venularum, quæ ibi sunt, arteriarumque tenuitatem refertur: sanguis verò exiens non magnopere nigricat, subflauus est, non exactè læuorem habet, vt non exactè saliuæ permixtus est, cumque nausea, & vomitu reijcitur. Sed & hoc in signo animaduertite aliquandò contingere quod in Tussi dicebatur, nimirùm ex Capite sanguinem in gulam decurrere, sicque cum nausea euomi, & minimè à gula primariò, sed à Capite procedere, delusis illis, quibus ex nausea persuasum erat è gula sanguinem ferri; quinimò & leuis tussicula citatur, sed cùm hæc propria, & peculiaris affectio sit partium Spiritalium, ideò Aretæus, vt omnem de medio tollat ambiguitatem, subiungit, id euenire, quoniam gulæ affectum arteria quoque participat, secundum illam extenta, & adhærescens. Mordicatio, vel

astri-

aſtrictio vlceris inter deuorandum percipitur, idque multò magis, ſi valdè frigida, aut calida, aut acerba deglutiantur. Fit etiam nonnullis dolor Oeſophagi, ad interſcapulum vſque interdum extenſus, &, ſi morbus producitur, ac inualeſcit, cibum ægri reijciunt, ciboſque ſummoperè faſtidiunt, cum febribus haud ità multum continuis, ſed erraticis. Addit Aretæus vnum ſcitu dignum, huius nempè loci Hæmorrhagiæ cauſam rarò eſſe vaſorum laxitatem, quòd eſculentorum, & potulentorum frigiditas, aſtrictioque partes ſatis condenſet, rariùſque ab eroſione fieri, quia fluxiones erodentes non multum temporis in ea parte ſubſiſtunt, ſed aut expuuntur, aut ad inferiora pelluntur, frequentiùs verò gulæ incidere ruptionem, quam aliàs coacta vomitio, aliàs violenta Tuſſis concitat, præter vaſorum plenitatem, quæ omnium maximè vaſa rumpit, dum mollia ſunt, & tenera, proindeque imbecillia, vt Gal. docet 3. de Sympt. cauſ. 3. E Ventriculo autem niger, concretuſque ſanguis euomitur, etiam ſi ab arteria fluxerit, ſi à vena multò nigrior, compactiorque eſt, nauſea multa adeſt, pituitoſus, bilioſuſque vomitus: ſi prius homo comedit, cum cibis mixtus ſanguis eijcitur, crebri ructus, & virus olentes eduntur. Defectus quoque animi, & vertigo à grumis frequentiſſima. A vomitu ſubleuantur, ſed diſſoluti, ac æſtu diuexati, ventris continua mordicatione afficiuntur. Si à Iecore, vel Liene procedat, non facilè id fit, neque continenter, ſed reiectio per longiora interualla exurgit. At hoc intelligi à vobis debet de alio itinere, non de eo quod eſt Meſeræum verſus, atque Ventriculum. Etenim per venam cauam, & arteriam magnam ſenſim ad Pulmones, & Trachæam retruditur, quemadmodum in febribus per illorum viſcerum inflammationes ſanguis per Narem erumpit κατ' ἴξιν, ſeu partem illam, quæ è recta regione patiēti viſceri opponitur, per venas nimirùm iugulares, & arterias carotidas impulſus. Attamen expeditiùs, vt ait Aretæus, in Ventriculum, & inteſtina, quàm in Pulmones hæc viſcera ſanguinem eructant per venæ portæ, & arteriæ meſentericæ propagines. Tandem ſi ab Hepate prodit, potiùs ſubalbidus, aut flauus erit, ſed ſi à Liene, niger, & craſſus, præceſſeritque neceſſe eſt aliqua in prædictis viſceribus affectio, vt vel inflammatio, vel tumor diuturnns. Ab Vtero proueniens ſanguis indicatur ex eius diuerſitate, quæ varia apparet prout varia eſt menſtrua-

ſtrualis illa materia: præterea tempus eſt, quo aliàs fluere menſes conſueuerunt, iam tamen cohibiti, aut valde imminuti, & demùm Vteri malè affecti adſunt indicia. Quæ omnia Signa illa ſunt, quæ oſtendunt nobis ſanguinem prodeuntem à partibus ſupernis, nec non & infernis illis, quæ ſub Diaphragmate continentur. Superſunt itaque ſolùm quæ eundem à membris Spiritalibus manare atteſtantur.

De Signis indicantibus ſanguinem exeuntem à partibus Spiritalibus, hoc eſt, Trachæa, Pulmonibus, Pectore, Diaphragmate. Vbi an Tuſſis perpetuò concomitetur ſanguinis Sputum ex Pulmonum locis, & cuiuſmodi ſit, diſquiritur, Argenterij ſuper hac re opinione examinata. Item an exeat è vena, vel ex arteria, & an per Diæreſim, aut Diapedeſim, aut Anaſtomoſim. In quibus Aretæi Problema diſcutitur; Spumoſi ſanguinis natura exactè oſtenditur, ac tandem ſoluitur Quæſitum; Cur dolor interdum ſentitur magis in alia parte, quàm in ea, quæ continet cauſam doloris; Vbi Auctoris de Loc. in Hom. verba de dolore in Pulmonia elucidantur.

Lectio, ſiue Cap. VI.

DIFFERENTIARVM Sputi ſanguinis ab alijs magis partibus quàm Spiritalibus prodeũtis indicia ſuprà à me ideò relata, & ad penſum deducta fuere, vt, per ea exactè cognita ſcaturigine prima, fomiteque mali, ſeu cognitis locis omnibus præcipuis, vnde manare ſolet ſanguis, diuina illa methodo Philoſophis, & Medicis perquam familiari, Vos etiam cum audientium admiratione, & ægrotantium vtilitate vti poſſitis, per quam ſcilicet varijs, ratiocinando, & colligendo, luſtratis partibus ad hunc affectum pertinentibus, vnius, vel alterius negatione, tandem conſpicuum fiat, in qua parte fomes conſiſtat: ità enim in veræ, ac noſtræ Hæmoptyſis cognitionem facillimè deuenietis, nec vlla Vos decipiet ſimilitudo, ſi quæ ſuperiùs diſcuſſa

ſunt,

ſunt,& hodie à me dicentur,attentè conſiderabitis.Inter Signa igitur differentiarum Sputi ſanguinis, illa potiſſimùm magni fieri debent, quæ indicant ſanguinem prodeuntem à partibus pneumaticis, à quibus qui excernitur ſanguis, ille eſt, qui negotium faceſſit, & ſæpè exitialis euadit: nam qui ab enumeratis locis emanat, non ità extimeſcendus,eo quòd plerumque ſi non per ſe, ſaltem paucis adhibitis auxilijs facilè ſanetur, nec peiora poſt ſe relinquat mala, aut quæ ſint adeò curatu difficilia,vti eſt Hæmoptyſis partium Spiritalium. Ad quam quidem meliùs internoſcendam duo maximè ſunt nobis attendenda, nimirùm modus, quo ſanguis excernitur, nec non qualitas eiuſdem, poſt excretionem, cum Gal. dicat 1.de Loc.affect. inter alia,quæ partem indicant affectam,illa quæ excernuntur præcipuum locum obtinere. Referunt enim ideam loci ipſius, à quo decidunt; Et quoad primum, iam ſcitis omnes, cum ſanguis à partibus Oris eijcitur, id omninò contingere vel ſimplici expuitione,vel ſcreatu: cum à partibus Naturalibus,quia per Ventriculum, & gulam tranſit, vomitione, cùm verò à partibus Pectoris emanat, non niſi Tuſſi. Quicquid enim vias ſpiritus ingreditur, vel occupat, naturam proritat ad ſui expulſionem per mediam Tuſſim, ità vt non ſolùm poſſimus negatiuè affirmare: Hic ſanguis ex Ore prodit ſine Tuſſi;ergò hic ſanguis è Thoracis partibus minimè mittitur; ſed etiam affirmatiuè concludere: Hic ſanguis ex Ore prodit cum Tuſſi, ergò hic ſanguis è locis Pectoris educitur; hac tamen adhibita, ſeu facta diſtinctione, quòd inde prouenire poteſt vel primò, & per ſe, labe ipſa illis in partibus exorta, vel ſecundò, & per conſenſum, cruenta materia aliunde tranſmiſſa, nempè à Capite, à quo ſæpenumero ſanguis ad Pectus affatim ruit, Tuſſimque progignit: qua in re,vtpotè ancipiti,confugiendum tunc eſt ad ſindromem ſymptomatum, quæ circà Caput apparuerunt, & apparent, per quæ tamquam techmeria ſigna deprehenditur à Capite reuera, & non à Pectore,niſi eo,quo dixi,modo,ſanguinis Sputum prodire. Quæ quidem Tuſſis non vno, & eodem modo ſemper ſe habet noſtro in caſu, quia interdum leuis, facilis, ac breuis eſt, interdum verò difficilis, ac diuturna, & aliquando mediæ cuiuſdam naturæ. Nam ſi à Pectore ſanguis manat, vehemens, ac moleſta Tuſſis oboritur,quia ſcilicet è longinquiori ſpatio motus fit diuturnior:

ſin

sin ab aspera arteria, breuis, & facilis Tussis est, imò potiùs Tussicula, cum pars illa admodum proxima Ori existat: si denique à Pulmone reiectetur, quoniam medium veluti locum sortitur inter ambas iam dictas partes, ideò fit Tussis nec ità magna, nec ità parua, sed mediæ cuiusdam naturæ. Illud sanè verum est, quòd è vasis prosiliens sanguis leuiorem Tussim mouet, è carnea verò mole satis vehementem. Argenterius tamen ex obseruatione facta in propria vxore, quæ Phthisica obijt, colligit, & narrat com. 3. in Ar. par. Galeni non omnes qui Tabe pereunt semper sanguinem cum Tussi reijcere, sed solùm cũ vlcus in profundioribus Pulmonis partibus est, vbi maiora sunt vasa, quæ sanguinem continent. Tunc enim etiam & sanguinem necessariò expui vult, cum alioquin Tabidus quis possit euadere citrà cruentam sanguinis excreationem, vt idem Pisis notasse testatur in alia muliere alterius Medici vxore, in cuius cadaueris dissectione inuentum in suprema parte Pulmonis, quæ primis costis subijcitur, vlcus, in quo vix castanea includi potuisset; quæ mulier propterea sanguinem numquam expuit, quòd extrà vasa Pulmonis vlcus consisteret. Sed & Galenus ante Argenterium id ipsum docuit 4. de Loc. affect. 9. sicut etiam Iacotius, Fernelius, & alij; De qua pariter materia ego infrà ab initio Sermonis de Phthisi. Quantum verò ad eius vxorem, quam scribit sanguinem è Pulmone sine Tussi reiecisse, sed potiùs cum simplici excreatione, puto ne Argenterius nimia deceptus illius dilectione, Tussim fortasse leuem ob sublime vlcus, vasa adhùc fortè sola, non item parenchymà Pulmonis occupãs, crediderit, quod præcipuè optabat; quæ enim delectant facilè nobis imponunt; esse tantùm rascationem, quæ non obscura quoque in ea fœmina erat, ob perennem à Capite in Trachæam destillationem, à quo screatu Tussis breuis & exigua quodammodo obscurabatur. Quo in errore & ego in Angela Genua de Cruce Veneta vxore mea eadem de causa aliquandiù versatus fui, cum præsertim pleni & sanguinei esset habitus, & eodem simul tempore de Capitis calore, ac dolore insigni conquereretur, & mediocri cum Tussi cruentum vnà & pituitosum reiecisset Sputum. In dies tamen detecta sensim labes est, ex febre, quæ modò lenta erat, modò in morem semitertianæ, vt notat in Prognost. Hippocr. inualescebat, ex purulentis sputaminibus, macie,

alui

alui liquidis deiectionibus, quibus tandem anni ferè decursu consumpta de repente animam Rauennæ efflauit inter manus collapsa Matris D. Francisci Ingoli Presbyteri Rauennatis Sacræ Congregationis de Propaganda Fide à Secretis. Percurramus nunc singulas Pectoris partes, incipiendo à Trachæa, è qua, vt dicebam, vbi sanguis excernitur, Tussis quidem promouetur, sed leuis, & quæ citò desinat, imò interdum sola dumtaxat fit screatio, quando scilicet à parte Ori proximiore eijcitur sanguis, qui pariter exiguus est, eo quòd arteriæ substantia neruea magis sit, & cartilaginea, quàm carnea, idemque etiam, vt ab Aegineta scribitur, spumosus, atque pituitosus venit, non, vt voluit Aretæus, valdè flauus. Præterea dolor adest, quia pars exquisitè sentit, & ille quidem circà fauces, vnà cum voce rauca, & obscura. Quòd si Thorax ipse laborat, & ab eo sanguis manat, Tussis rebellis admodum est, cùm alijs de causis, tum quia magna vis requiritur ad materiei, præsertim si, vt quidam volũt, ibidem in grummos conuersa sit, expulsionem, cum omninò debeat per angustos locos trãsilire, nempè extremas Bronchiorum scissuras. Insuper in excretione sanguinis à Pectore sentiunt ægri ad eam partem, in qua soluta vnitas, dolorem, quia totum Pectus non solùm osseum, sed & membranosum est, ac musculosum, ad quod tam intrinsecùs, quàm extrinsecùs nerui multi pertingunt, quorum causa exquisiti admodum sensus particeps euadit. Addatur quòd sanguis è Pectore neque copiosè, neque ἀθρόως, seu confertim exit, quia venæ ipsius paruæ sunt, & exiles, vt nec etiam tenuis est, aut floridus, sed crassus, nigricans, & grummosus, auctore Gal. 4. de Loc. affect. 6. vt potè è longinquo veniens, & diutiùs in itinere moratus. Refert Auicenna vbi sanguis è Thorace prodit, eo tempore copiosiùs inde effundi, quo ægri à somno expergiscuntur, quoniam Pectoris partes noctu inter dormiendum magis calefiunt, & vasa consequenter faciliùs aperiuntur. Si à Diaphragmate exeat, quod tamen rarissimè contingere putatur, tradunt Aurelianus, & Aretæus, inde cognosci quòd dolor circà magni illius musculi situm percipiatur, dolorq; fit veluti circularis, cum Diaphragma instar Zonæ cuiusdam sit, totam illam cingentis regionem, vt in sua Praxi notauit clarissimus Mercurialis. Adeamus modò Signa indicantia sanguinem prodire ex Pulmone. Tussis ergò, vt dicebam,

non

non est tam magna, & difficilis, vt nec adeò parua, & leuis, sed inter vtramque media, licet valdè maior fiat, prodeunte sanguine è substantia, quam è vasis, nullusque dolor Pulmonem afficit, sed tantùm grauitas. Quandoquidem Pulmo secundùm suam ipsius carnem vel omninò nullum, vel non nisi obtusissimum habet sensum. Siquidem duo illi neruuli, qui à sexto pari ad eum descendunt, solùm pertingunt ad exteriorem membranam parenchyma succingentem, nec intimiùs inseruntur; vnde mirum non est, si in hac Hæmoptysi nulla est sensatio tristis. Imò hinc sumi potest opportuna occasio soluendi Problematis ab Aretæo propositi: Cur nimirùm in sanguinis ex Pulmonis reiectione, quæ est omnium sæuissima, homines animum non despondent, cum tamen in extremo discrimine versentur, & ex aduerso omnem aliam sanguinis reiectationem, quamuis modicam, quamuis iam rupta vasa coiuerint, comitetur mœror, diffidentia, vitæ desperatio. Nam causam huiusce rei idem statuit Pulmonis indolentiam. Quilibet enim dolor, ait ille, quamuis exiguus, interitus metum inijcit, & plerumque terribilior est, quàm periculosior: contrà indolentia in plurimis vel magnis morbis à morte securitatem præstat, damnosiorque est, quàm terribilior. Causa autem mœstitiæ, ac desperationis vitæ in sanguinis profusione ex eo nascitur, eodem Aretæo auctore, quoniam nemo est adeò firmo, & constanti animo, qui se iugulationi simile quiddam pati conspiciens, instantem, violentamque mortem non vereatur, ac perrhorescat, cum & grandiora animalia, & robustiora, quales tauri sunt, sanguinis effusione celerrimè perdantur. Quibus notis addamus nunc signum depromi solitum à sanguinis substãtia, & fluxionis copia. Nam qui è Pulmone erumpit sanguis valdè rubicũdus est, ac purpuram referens, idque vbi è vasis amplioribus; vena inquam arteriali, aut arteria venali egreditur, quo tempore etiam copiosè, & affatim excernitur, non sine spuma, secùs ab ipsa Pulmonis carne dilaniata, & exulcerata progreditur. Tunc enim sanguis subalbidus potiùs est, paucus, atque omninò spumans, vt potè qui iam ad membri nutritionem extrà vasa propria traductus est, & substantiæ Pulmonis appositus, in eaq; per alterationem assimilatus, quæ, cum spongiosa sit, sanguinem in similem sibi naturam conuertit; De quo quidem intelligere debemus Hippocratem fuisse locutum,

dum

dum 5.Aphoriſ.13.ſcripſit: Quicumque ſanguinem ſpumoſum expuunt, ijs è Pulmone fit eductio: quemadmodum & Galenum, qui lib.4.de Loc.affect.6. ſpumoſum ſanguinem efficaciſſimum ſignum eſſe vult ad oſtendendum à Pulmone illum prodire. Sed cur idem Hippocr. in Coac. prænot. exarauit, talem quoque ſanguinem ab Hepate venire? Sic enim ait: Quicunque ſpumoſum ſanguinem expuunt, & à dextro Hypochondrio laborant, ab Hepate expuunt, ac ferè moriuntur. Iuxtà quem ſenſum in alio Aphoriſmo eiuſdem operis ità ſcriptum reliquit: Qui ſpumoſum ſanguinem vomunt, nullo dolore in partibus, quæ ſunt ſub Diaphragmate, ijs è Pulmone vomitio eſt. Quod enim ait, modò nullus ſub Septo dolor percipiatur, ſanguinis ſpumoſi reiectionem Hepati grauiter affecto ſuperuenientem excludit. Addo quòd Galenus ipſe 7.Aphoriſ.30. apertè tradit, non omninò à Pulmone ſpumoſum prouenire ſanguinem, ideoque Pleuritide laborantes nonnumquam ſpumoſum expuere, licet raro; rariùs adhùc Peripneumonia detentos. Inſuper è Trachæa etiam ſpumoſum ſanguinem exire conſtat, ob perſpirati aeris commercium. Quamobrem & Auicenna ſpumam attribuit ei, qui à Thorace progreditur, quemadmodum ego alteri, qui à Capite in Pectus delabitur. Dicatis igitur pro hac ſedanda controuerſia, duo eſſe priùs annotanda, quorum vnum eſt, ſanguinem excerni aut è vaſis Pulmonis iam ſignificatis, aut ex propria illius viſceris carne, atque ſubſtantia; aliud verò ſpumoſum ſanguinem dictum, non eumdem eſſe cum ſanguine cum ſpuma permixto. Vbi etenim manat è vaſis, tunc affatim, & vbertim prodit, ruber, & purpuræ ſimilis, cumque ſit etiam impensè elaboratus, ac tenuis, facilè vi motus ob Tuſſim, nec non caloris ibidem vigentis, atque aeris introeuntis, & exeuntis quadam velut mixtione, & agitatione facta, in ampullas eleuatur, ac ſpumam contrahit. Vndicumque enim fluat ſanguis, nonnihil ſpumæ permixtum habere poteſt, ex viſcida, & aerea ſubſtantia ſecum mixtis. Ideò nulli mirum ſit, ſi ſanguini aliunde etiam quàm à Pulmone prodeunti accedat & ſpuma, quæ tamen maior erit in ſanguine è Pulmonum vaſis effuſo, quàm in eo, qui ex Trachæa, Thorace, membrana ſuccingente, Hepate, & Capite prodit. At ſi reiectio ſit à parenchymate, ſeu propria carne, parcè admodum, vt dicebatur, excernitur ſanguis, & colore non intenſa

rubedine suffusus, imò potiùs subalbidus, sed omninò, & re vera spumosus. Ex toto enim spumescere sanguinem, vel etiam totum esse spumam, solius substantiæ Pulmonis proprium, & peculiare esse fertur. Concludendo ergò dico, sanguinem verè, & vndicunque spumantem à Pulmonis carne, cuius similitudinem refert, excerni, cum Pulmo sit tamquam coagulata spuma, plurimùm verò expumescere è vasis, nonnihil spumæ permisceri, ex alijs quibusque partibus. Et hæc de spumoso sanguine. Pro indubitato, omniumque efficacissimo à Pulmone venientis sanguinis indicio habeatur, si vel parenchymatis, vel Bronchij portio aliqua, aut arteriæ, aut venæ tunica tussiendo reijciatur. Narrat Aegineta se aliquando vidisse, qui cum maxima Tussi, & sanguinis copia calculos expuerit quatuor, vel quinque asperos velut tribulos. Quibus tandem notis omnibus adijciendum quod habetur apud Aretæum, cruenti Sputi rotunditas, sic vt vna reiectio ab altera sit discreta, ex interuallis sublatum, dicit Aegineta. De Sputi autem rotunditate alibi. Ad hæc minimè negligi illa debent signa, quæ indicant, vtrùm à vena, aut arteria sanguis proueniat. Interest enim, inquit Aretæus, ab arteria, an à vena feratur: quoniam ater est sanguis, crassus, & facilè spissescens, qui à vena mittitur: prætereà minus periculi affert, celeriùsque compescitur. Ab arteria flauus, tenuisque prolabitur, haud ità cogitur, citiùs hominem perimit, & maiori negotio supprimitur. Nam arteriæ agitatio sanguinis fluorem mouet, vulnusque frequenti concussione dehiscit. Postremò ad signa causarum, propter quas sanguis expuitur, descendere oportet, quæ breuiter indicabo. Memoria autem habere debetis, triplicem à me superiùs allatam esse causam Hæmoptysis, nempè Diæresim, sub qua Rexis, & Diaurosis comprehenduntur, Anastomosim, & Diapedesim. Vbi ergò sanguis per Rexim, hoc est, per rupturam profunditur à causa aliqua extrinseca ex illis quæ superiùs descriptæ fuerunt, seu diuidant, seu disrumpant, id ipsum ex ægri, aut astantium relatione vnicuique patebit; sed si ab internis causis proueniat, quas omnes Galenus ad vnam vasorum tensionem refert, siue fiat à sãguine tantùm, sed aut valdè copioso, aut multùm flatulẽto, primum signũ erit, commune tamen etiam extrinsecis causis, quòd sanguis affatim, & magna in copia erumpit, absque quo vlla exterior prægressa sit

ſa ſit cauſa. Quòd ſi contingat à ſanguine ſuperabundante, notum fiet ex habitu Plethorico, venarum amplitudine, corporis grauitate, anteactoque victu pleno, ſanguiniſque ferace: ſin propter flatus extendentes, & frangentes vaſa, cognoſcitur quia vniuerſum corpus flatulentum eſt, & ſanguis exit cum aliquo ſtrepitu; ſed quia ad Diæreſim ſpectat quoque Diauroſis, ſeu Eroſio, quæ eſt cauſarum omnium peſſima, quomodo dignoſcetur vaſorum diuiſio ab Eroſione? Conſideretur ante omnia corporis habitus, qui plerumque Picrocholus eſt, nec non diſpoſitio Capitis, quod acres, & ſalſas ſubinde ſolet tranſmittere ad ſubiecta membra Pectoris deſtillationes, quæ moleſtam, &, vt plurimum, inanem Tuſſim concitant, nec contemnatur antegreſſa victus ratio praua, qualis ex cibis acribus, dico, ſalſamentis, Allijs, Cæpis, Bulbis, Aromatibus, & eiuſdem cenſus alijs. Intimius verò ſignum, & quod præ alijs rem declarat, eſt, quòd quando per Diauroſim tunica vaſorum diuiditur, ab initio parua ſanguiuis copia reijcitur, ſed progrediente tempore copioſus admodùm excernitur, maiore ſcilicet facta Eroſione, & ampliore reddito vaſis foramine, id quod in Pulmonibus maximè locum habet, diuerſa ratione ab ea, ob quam à tali cauſa neutiquam è Ventriculo ſanguinem effundi poſſe à nonnullis aſſeritur. Siquidem in Ventriculo Eroſionem fieri prohibet non ſolùm ciborum, & potuum varia collectio, à qua ſanguinis, & aliorum ſuccorum acrimonia obtunditur, ſed etiam natura propriæ ſubſtantiæ Ventriculi, quæ eſt admodùm ſolida, & dura, vt non facilè exedatur ab humoribus acribus. Vnde Hippoc.4.de Morb. probare volens ſubſtantiam Stomachi animalium duram eſſe, conſuetudinem Africanorum in medium affert, qua videlicet ſolebant Ventriculis vti pro crumenis, & integumenis variarum rerum. Quoniam verò in Pulmone tria continentur, videlicet ipſa carnis ſubſtantia laxiſſima, ligamenta, quæ Bronchia connectunt, & ipſa Bronchia duriſſima, atque ſolidiſſima, nemo non videt meum ſermonem accipi debere potiſſimùm de carne, quæ promptiſſimè omnium & putreſcit, & arroditur. Andernacus hìc fruſtrà conatur componere litem, quæ nulla eſt, dico inter Galenum, & Paulum, temerè acceſſito Aetij iudicio, cum idem prius ſcripſiſſet Galenus loco etiam ab eo citato. Cui etenim non patet per Eroſionem primùm, & ex in-

teruallis haud multum sanguinis expui? sed cùm amplior exulceratio facta est, plurimum, & affatim? Cæterùm per Diaurosim genitam vlcerationem manifestè confirmat, quòd nihil præcesserit rumpens, aut contundens, sed acris defluxio, vel prauorum ciborum vsus, inedia, vel mœror, vt Paulus, & Alexander affirmant. Quod si deinceps aliqua pars Bronchij, vel portio tunicæ venæ, aut arteriæ, vel propria Pulmonis substantia efferatur, iam Lippis etiam clarissima apparet Erosio. Quo tamen in loco minimè tacebo, in eiusmodi Hæmoptysi percipi ab ægrotante posse aliquem dolorem, saltem in vicinis partibus, & præsertim in membranis, seu sit quæ indusij instar Pulmonis substantiam circumuestit, seu Mediastinum ipsum, quod sterno, vertebris, & Septo alligatur, vidique ego non paucos à tali causa Hæmoptoicos in varijs Pectoris locis dolores veluti punctorios, aut etiam grauatiuos molestè sentientes, maximè vbi erosæ particulæ superuenerit inflammatio ex affluxu sanguinis ad locum affectum, aut quòd sanguis ab vlcere in Pulmonum substantiam dimanans inflammetur, ac putrescat. De quo quidem sanguinis Sputo intelligi voluit Hippoc. in Coac. Præn. lib. 6. sect. 2. sentent. 1. Quibus vomitus sanguinis, febris multa, & dolor circà mammam, Thoracem, & dorsum, quibus, inquam, hæc omnia accidunt, in breui moriuntur. Vbi ἔμετον dicit de sanguine, qui è Pulmonibus largior reijcitur, quanquam propriè de ijs dicitur, quæ per gulam, & Os è Ventre repurgantur, vt aliàs vos docui. Nec noua res est, causam doloris latitare intrà Pulmonis viscus sensus expers, dolorificum verò sensum vicinis partibus acutè sentientibus impertiri, quatenùs videlicet membranæ illæ vniuersæ in mali contagium adductæ distenduntur, aut inflammantur. Quinimò id alibi quoque manifestè cernitur, nimirùm in vna corporis particula reperiri doloris causam, sensum verò dolorificum in alijs persentiri, vt euenit etiam ijs, qui Lithiasi, seu Vesicæ calculo laborantes ad glandem præcipuè, aut in summo pene dolent. Imò ne à parte, de qua sermo, discedam, an non scripsit Hippoc. in eodem Opere. Ex angina nulla ratione detumescente, in Pectus dolor? Vbi dolor circum Pectus omninò concitatur ab oppressione Pulmonum, propter materiæ metastasim. Sed clariùs hoc nobis aperuit, cum dixit: Ex Pulmonis suppuratione dolores circà ventrem, & clauiculam.

Nimi-

Nimirùm dum à redundante materia membranæ distendũtur, quæ illis partibus alligatæ sunt, quando tamen ob violentam Thoracis concussionem in tussiendo minimè doleant. Inibi autem dolor magis manifestatur propter maiorem tensionem, sicut in Pleuritide maximus est ob eandem causam, in Pulmonia verò aut nullus, aut per quàm obscurus, propter Pulmonis laxitatem, quæ tensioni cedit. In summa, membranæ omnes vbi tenduntur magis, ibi etiam magis dolent. Vnde ratio elicitur, cur interdum dolor in alia parte magis sentitur, quàm in ea, quæ continet causam doloris, & soluere quoque possumus dubitationem suscitari solitam ex Auctore Lib. de Loc. in homine, vbi asserere videtur Pulmones manifestè sentire, ipsosque inflammatione laborantes dolore tentari, quod omnibus repugnaret, & Aretæo in primis affirmanti Pulmones nec habere musculos, nec neruos sensui inseruientes, ideoque nec posse sensum participare, nec dolorem pati. Ille enim tradit inter Peripneumoniam, ac Pleuritidem hoc esse discrimen, quòd in hac dolor tantùm existat in vno latere, in illa verò in vtrisque lateribus. Nam in Peripneumonia qui percipitur dolor causam quidem habet in Pulmonibus, sed lateribus in mali consortium ductis, quia Pulmones ipsi dum in tumorem attolluntur, & vtraque ob id latera contangunt, ex eo contactu latera ipsa dolent, aut potiùs in proprio inuolucro, membranosaque tunica qua vndiquaque exteriùs obducuntur, ad quã duo neruuli à sexta coniugatione demissi, & per eandem disseminati cernuntur, per quos extrinsecùs Pulmo non obscurè sentire potest, dum maximè in costas tunc vehementiùs impingit, ac intimiùs, nisi etiam, vt antea dicatur hoc posse prouenire intersepientium membranarum interiectu, quibus Pulmones sterno, costis, & dorso alligantur, dum hæ scilicet à repletis tumefactisque Pulmonibus tenduntur, ac deprimuntur. Vnde Hipp. 3. de Morb. notat in Peripneumonicis dolorem sub scapulis, ad claiculam, & ad mammam, quod similiter facit 3. de Rat. vic. t. 58. & ex eo Galenus ibidem, qua etiam de re ego in Peripneumonia. A Diapedesi sanguinis nota sumitur, quòd vbi detrita, vel attenuata, & rarefacta sunt vasa, qui transfluit sanguis neque multus esse potest, neque crassus, vt nec confertim exiens, nec cum dolore, supraque dixi in nostra Hæmoptysi vix locum habere Diapedesim,

ſub qua ſerum potiùs ſubcruentum, & paucum, inſtar madoris cuiuſdam excernitur. Præterea corporis habitus flaccidus, & cacochymus ſit oportet, cùm tenui, aquoſoque ſanguine ſcateat, præceſſerintque neceſſe eſt cauſæ, quæ tum vaſa, tum ſanguinem rarefacere, attenuareque valuerint, ſicuti morbus diuturnus, morbus malignus, longa inedia, animi mœrores, & quæcunque alibi diximus. At rarefactio, inquit Aretæus, citra rupturam eſt, proinde non ſubitanea, neque cum multi, aut craſſi ſanguinis exitu, nam cum rareſcunt venarum corpora, tenuis pars excernitur. Tandem Anaſtomoſis cognoſcitur nō modò ex corporis plenitudine, & habitu Athletico, & antegreſſo victu pleniori, nam & hæc in Rexi adeſſe poſſunt, ſed multò magis quòd nihil dictorū anteceſſerit, quòdque ſenſim, & parcè fluat ſanguis, abſque vllo penitus dolore, nulla febre, aut inflammatione. Præterea Anaſtomoſis à ſola dependens multitudine ſponte & per ſe deſinere ſolet, quod non contingit, ſi à praua ſuccorum qualitate ſuboriatur. Vnde pariter à reiectione Plethoram deplente ægri meliùs habere vidētur, vt accidere ſolet in Hæmorrhagijs è Naribus, & ex Hæmorrhoidibus. Hinc eſt quòd Mercurialis notat, & rectè, Voluſium illum Saturninum apud Plinium lib. 11. cap. 38. de quo nos ſuprà, cum ſingulis annis Ore effunderet ingentem ſanguinis copiam, cum hoc tamen ſymptomate nonageſimum ætatis annum exceſſiſſe, non aliam ob cauſam, niſi quòd à ſola ſanguinis copia hoc illi cōtingeret, à qua veluti graui moleſtaque ſarcina quotannis exonerata natura meliùs poſt modum ſe habebat. Quibus omnibus Signa cuncta Diagnoſtica videntur mihi abundè vobis fuiſſe explicita. Quæ etenim Hæmoptyſis à primitiuis, extrinſeciſque occaſionibus oritur, per ea quę ab ægrotantibus, vel aſſiſtentibus referuntur non difficulter Medico innoteſcere ſolet, facta vndiquaque accurata interrogatione, imitandoque Galenum in hoc diligētiſſimum, vt hìc apparet in dignotione Hirudinis tum interiùs inglutitæ, tum meatui palati appenſæ, & in eum intruſæ. Signa autem propria veneni Leporis marini exactè tradita ſunt ab auctoribus ſupranominatis Dioſcoride, Aetio, Paulo, & alijs, quæ ob id à me nunc prætermittūtur, præſertim quia etiam ab eiuſmodi cauſa orta Hæmoptyſis rariſſimè cōtingit, & pro cuius curatione confugiendum ad eos qui de venenis pertractant.

De

De Prognoſtico Hæmoptyſicorum, in quo aliquot Hippocratis loca explicantur, ac inter ſe conciliantur; Cur Hæmoptyſi aliquandiu ceſſanti fidendum non eſt. An omnis Hæmoptois etiam à Pulmone pernicioſa ſemper ſit. Vbi Auicennæ ſenſus dilucidatur. Purulentum ſputum quando & quomodo cruentum antecedat. Quot modis enecet Hæmoptyſis, & cur quæ à Pulmone alijs exitialior eſt; Demùm cur ordinata Hæmoptyſis minùs timenda, cum contrà ordo in morbis malus, vt apparet in Acceſſionibus febrium ſtato tempore redeuntibus, & in Pulſus intercidentia. Febres vltimi Conclauij occaſione ſubortas Peſtilentes fuiſſe, ſed ſine Peſte, vt Galenus loquitur.

Lectio, ſiue Cap. VII.

A Diagnoſi veniendum eſt ad Prognoſim, in qua dici vix poteſt quàm ſæpè hallucinentur Medici, in Hæmoptyſis nimirùm euentu prædicendo, ignoratione videlicet loci, à quo ſanguis verè demandatur, & cauſæ, ob quã partes malè affectæ illum transfundunt. A ſimili enim facilè fit in omnibus deceptio, multaq́; ſunt præſertim noſtro hoc in caſu communia indicia, vt inde erroris occaſio in promptu cuique ſit. Vnde exactam poſſe facere diſtinctionem, periti ſolùm artificis eſt, cui præter aſſiduam in euoluendis Medicorũ monumentis ſollicitudinem, & præter quotidianam in medendo exercitationem, ingens quoque mentis acumen, & intellectus perſpicacitas indita ſit oportet, vt ad metam proximè accedat, minùſque alijs erret. Non errare enim in prognoſticando, ſuprà hominis captum eſſe ſumma cum ratione dicebat Gal. 2. Progn. Res enim eſt perquàm propinqua diuinationi, quæ ſolarum mentium à corporea mole ſegregatarum propria eſſe ſolet, quanquam non me fugit quod eloquentiæ parens 1. de Diuinat. exarauit, verſari ſcilicet quandam inter homines diuinationem, quam Græci μαντικὴν appellant, id eſt, præſenſionem, & ſcientiam rerum futurarum. Veruntamen quia Medici non perinde ac vates

præsagire debent morborum euentum, quoniam, Galeno auctore de Const.art.18. ridiculus esset, qui arbitraretur tale esse Medicorum præsagium, quale profitentur vates, idcircò vaticinationem, vel diuinationem vatibus ipsis relinquêtes, illa Signa percurramus, ex quibus aut sanos futuros aut perituros Hæmoptysicos constare nobis possit. Iudicat ergò Hippoc.4.Aphor.25.sanguinem,qualiscunque fuerit, suprà ferri, malum esse. Vbi Galenus excipit sanguinem è Naribus, quia eiusmodi Hæmorrhagia solet plerumque optima esse in adolescentibus,& alijs vsque ad quadragesimum annum, vt Celsus voluit, & experientia docet. Accedit quòd idem Hippoc.5.Aphor.33.scripsit, deficientibus mensibus, si sanguis è Naribus prodeat, bonum esse; quod sanè contrariaretur superiori Aphorismo, nisi Narium Hæmorrhagia ab Hippocrate fuisset excepta. Ideò illud *suprà* per Os magna cũ ratione interpretatur Galenus; Et notate quòd cum Hippocrates ait, qualiscunque fuerit, non modò sanguinis qualitatem intelligit, vt videtur putasse Galenus, nempè siue sanguis sit spumosus, siue ruber, siue flauus, siue niger, siue dilutus, siue crassus, sed & fortasse quamlibet quantitatem, quemuis locum, & excernendi modum. Nullibi sanè videntur ægri animum magis despondere,ac in vitæ diffidentiam, imò & periculum adduci, quàm in sanguinis ex Ore profusione, vndicunque,& quomodolibet veniat. In malis enim habetur, & vt signum, & vt causa.Vt signum indicat factam esse cõtinui solutionem in aliqua non ignobili parte; vt causa,quia debilitatem si non aliud semper affert, exinanitis spiritibus, & proprio innati calidi domicilio. Ideò dicebat Aretæus, cum omnis sanguinis reiectio sit formidanda, illam potissimùm quæ per Os fit, quantumuis paucam, iamque desinentem, afferre mœrorem, diffidentiam, & vitæ desperationem. Quamobrem siue vomitione propriè sumpta è Ventriculo,& vicinis partibus efferatur sanguis, siue expectoretur è Thorace cum Tussi, & dolore, aut ex Pulmonibus subflauus, & spumans, aut è Larynge paucus cum Tussi, aut è faucibus paucus sine Tussi, sed cum screatu, iure merito ab Hippocrate calamitosus dicitur. Sed quid intereà respondebimus pro eodem Hippocrate, qui 7.Aphoris.37. contrariam afferre videtur sententiam, cum ait: Quicunque sanguinem euomunt, si sine febre quidem, salutare, si autem cum

febre,

febre, malum? Quomodo enim ſanguinis vomitus hìc erit ſalutaris, ſi alibi qualiſcunque ſanguis ex Ore fluens exitialis dicitur? Præterea Auicenna loco proprio ſcripſit non omne Sputum ſanguinis timoroſum eſſe, ſed quoddam eſſe cũ ſanitate, præſertim in phlegmone Hepatis, vel Splenis, quoniam ſanguis auertitur, ſi modò inde alleuamentum conſequatur: excernitur enim tunc per modum criſis: cui auctoritati fidem facit experimẽtum, quo conſtat aliquos interdum poſt reiectam ſanguinis copiã ſalubriùs vixiſſe. Ab intercoſtalibus quàm ſæpè expuitur ſanguis in Pleuriticis, nullo ſæpè periculo, imò ſæpiùs cum iuuamine? Augeretur quinetiam non parùm dubitatio ex loco ſuperiùs adducto, ſi per vomitum ſanguinis acciperemus reiectationem è Pulmonibus, vt quidam olim interpretati ſunt, eo quòd Hippoc. paſſim, & præcipuè 1. de Morb. & in Coac. prænot. in hunc ſenſum τὸν ἔμετον, ſeu vomitum vſurpet. In eodem etenim Lib. Aphoriſ. 15. ſcripſit: *A ſanguinis Sputo, puris Sputum, à puris Sputo, Phthiſis.* Vbi de ſanguine loquitur à Pulmone transfuſo. Illam tamen interpretationem coarguit Galenus, quoniam eductus ſanguis à Pulmone etiam abſque febre eſt curatu difficilis, & exitus perſeuerans neceſſariò febrem inducit. An Hippoc. 4. Aphor. loquitur comparatiuè ad exitum per infernas partes, 7. verò ſimpliciter? Vbi tamen non crediderim omnes infernas partes eſſe intelligendas, vt in his comprehendatur menſtruale profluuium, quia mulierum menſes nigri haud quaquam boni eſſe poſſunt; non enim boni ſunt, niſi purpurei. Quare, vt Hippoc. voce illa ἄνω ſignificat excluſionem per Os, ità cum dixit κάτω ſignificat excretionem per aluum. Nemo negabit maius vtique periculum ſubeſſe in Hæmoptyſi à Pulmone, quàm ab alijs partibus, propter rationes inferiùs adducendas. Ideò namque dicebat Auicenna, ſanguinis ſpumoſi è Pulmone reiectionem & maioris malitiæ, & deterioris finis eſſe. Verùm nec qui è Pulmone ducitur ſemper vno, & eodem modo calamitoſus eſt, imò & qui inde prodit interdum ſalubris eſſe poteſt, vt ab initio dicebam, natura ſe per viſcus illud à grauante Plethora exonerante, vt ſæpè apparet in mulieribus, & aliquando in viris quoque, ac iuuenibus ſtudioſis animaduertere potuerunt multi. Vnde etiam Fernelius lib. 5. de Part. Morb. & Sympt. cap. 10. teſtatur Pulmonum venam caſu, labore, clamoribuſue

busue ruptam, aut æstu, balneis, vini potu alimentisue calidis & multis, vel etiam suppressorum mensium eò confluentium multitudine reseratam, magnam sæpè sanguinis copiam profundere, quam nulla Tabes est insequuta, ac ità affectos plerosque vidisse diù posteà vitam nullo incommodo exegisse; Cuius euentus similiter hanc ibidem affert rationem. Non enim simplici venæ ruptione, modò reliqua Pulmonis substantia integra sit, quisquam contabescat. An non dicit Gal. 5. Meth. Hæmoptysicos illos sanitati ab ipso fuisse restitutos, qui ad eum ante phlegmonis ortum confugere? Quapropter nec adeò malè sentire hi videntur, qui Aphorismum lib. 7. accipiunt etiam ac interpretantur de reiectione sanguinis è Pectore, & Pulmone, vt velit Hippoc. eos minùs periclitari in Hæmoptysi è partibus Spiritalibus, atque adeò à Pulmone ipso, in quibus adhùc febris minime suborta sit: indicatur enim longè etiamnum abesse phlegmonem, aut inflammationem, qua non superueniente, valde minus periculum æger subit, cum & aliquando intereà sanetur; Illud enim verbum *salutare* curabile significat, aut minùs malum. Audiamus obsecro eumdem Hippocratem in Coac. prænot. ità loquentem. Quibus sanguis expuitur, confert, si neque febriant, neque nisi moderanter tussiant, doleantque, & Sputum tenuetur ad dies quatuordecim. Febricitare verò, & præntereà tum tussire, tum dolere, sanguinemque recentem expuere, inutile. Et non valde post: Qui spumosum sanguinem ἐμέουσι, hoc est, vomunt, nullo dolore in partibus, quæ sunt sub Diaphragmate, ijs è Pulmone vomitio est: Et quibus magna vena in Pulmone rupta, euomitur sanguis, & in periculo versantur: quibus verò parua, minùs reijciunt, & minùs periclitantur. Quare dici potest Auicennam, considerata priore sententia Hippocratis, potuisse ex ea colligere, sanguinis Sputum malum quidem esse, sed vbi non sedatur, & semper recens spuitur, atque vbi febricitant, non tamen si vel retineatur, vel sine febre sit: nisi dicamus etiam Auicennam loqui de Sputo sanguinis minimè principali, vt nec est illud obseruatum aliquando in Pleuriticis, in quibus ideò bonum censetur, quia indicat morbum esse à sanguine, qui placidior sæpè est. Vnde in Sputo sanguinis principali, cuiusmodi est à Pulmone, dicatis, vt plurimùm ægrotantes in magno vitæ discrimine versari, periculumque duplici modo continge-

re,

re,vt è verbis colligitur Tralliani, imò Hippocratis lib.1.de Morb. Gal.7.de Medic.Local.& Aetij Tetrab.2.Ser.4.cap.63. vno videlicet, quoniam Hæmoptysis ex se nata est interimere,immodicam plerumque inducens euacuationem,altero autem,quòd diuturniorum,pessimorumque morborum causa existat.Si etenim ex ruptione magnorum vasorum oriatur malum,nempè venæ arteriosæ,plurimum sanguinis eijciatur oportet,vnde præsentaneum ægris periculum impendet: sin autem ex ruptione tantummodò gracilium, ecquis non videt multò minus periculi subesse? non enim,vt perseuerante profluuio,mors ità instat quamcelerrima.Nec statim à cohibito cruoris profluuio sponte, vel arte, vti venæ sectione sæpiùs celebrata, frictionibus, ligaturis, alijsque auxilijs refrigerantibus, incrassantibus, vno verbo,consolidantibus, putandum à nobis est, deuictum fuisse malum, quod, auctore Celso, cùm cessare videtur, repetit. Vnde Aretæus, Si benè, inquit, cedit curatio, sanguisque compescitur, in contraria paulatim adijciendo fiat mutatio; atque (vt dici solet)ne quid nimis: huiusmodi enim vitia facilè reuerti solent, ac maligno ingenio prædita sunt. At si fluens sanguis supprimatur quidem,sed non absque phlegmonis ortu, quæ in pus soluatur, alia relinquitur calamitas, dico,ex suborto vlcere ab effusi sanguinis putredine, Phthisis; ad quæ duo mala, seu pericula alludit Auicenna cum ait;Quumque Sputum sanguinis est ex partibus Pulmonis, comitantur ipsum duo timores, scilicet timor superfluitatis eius, & timor vulneris, ne fiat vlcus, ad quod solum respexit Hippocr. citato Aphorismo 15. lib. 7. Loquitur enim ibi de sanguinis exitu à Pulmone,&,vt plurimùm fit,Erosionis causa. Alioqui enim, vt rectè monet Galenus, ad quoduis sanguinis Sputum puris spuitio minimè sequitur.Sed potest ne interdum è Pulmone puris Sputum eijci,ante cruentam expuitionem?Potest quidem in inflammationibus Pectoris ad suppurationem deuenientibus,vt puta Pleuritide, Angina, & Peripneumonia, in quibus pus ipsum ex rupta vomica intra quadraginta dies repurgari non potuit, sed in Thoracis cauitate collectum, & corrodendi vi præditum, cum eidem ex Pectore in arteriam per Pulmonem iter detur,laxiores Pulmonis partes potissimùm lacerat,mollemque eius carnem,intactis adhùc durioris naturæ vasis, exedit, & ità purulentum ante cruentum generatur

ratur Sputum; Verùm vnde obsecro est, quòd Hæmoptysis à Pulmone exitialior est alijs? Quoniam cui aduenit Sputum sanguinis à Pulmone, hic paratus est vt in eiusdem visceris vlcus incidat, sicut rectè Auicenna dixit. Nisi enim statim longè arceatur phlegmonis generatio, & mox à principio vasorum coitio fiat, iuxtà curationem in primis à Gal. propositam 5. Meth. 8. vlcus cruoris Sputum subsequitur, quod vbi in Pulmone hæsit, nonnullis, eodem Galeno assertore, curatu tantummodò perdifficile visum est, nonnullis verò alijs non difficilis solùm eius curatio, sed etiam ἀδύνατος, id est, impossibilis iudicatur. Reddēs verò Galenus difficultatis, aut etiam impossibilitatis rationem ad finem citati cap. ait: Non igitur propterea quòd in perpetuo propter respirationem motu viscus id est, desperata curatio est, velut qui ante nos fuere censerunt, sed propter saniei, & puris vacuationem, ideòque si statim quis sit aggressus, ac iam dicta ratione medeatur, coeunt: sin phlegmone priùs occuparit, difficilem, incertamque curationem recipiunt: quando pus, & sanies prorsus totaque ex spatijs Pulmonis non expelluntur, & Tussis ægras partes valde lacerat. Quare dicatis in hac Hæmoptysi, si statim ante inflammationem dilaniata pars glutinetur, nullum adesse periculum, sed eandem post inflammationem omninò reddi insanabilem. Nam ad inflammationem sequitur febris, & cum hac etiam puris generatio, quod pus glutinationē prohibet, quemadmodum eiusdem puris excreatio quæ nō fit nisi per Tussim à qua pariter magis magisque lancinatur vlcus. Inflammationis autem periculum est vsque ad quartam diem, intra quod tempus effugi potest, & glutinantur etiam magna vulnera, Galeno auctore 5. Meth. cap. 15. Sed videor mihi audire aliquem vestrum quærentem à me, per quænam cognoscemus iam phlegmonem contraxisse vulnus, ne in prædicendo error fiat? Hic opus est coniectura primùm ex tempore, quo æger laborare incepit, mox ex febre, quam ad phlegmonem sequi audiuistis, idque necessariò, ob visceris calorem, cordis vicinitatem, & cum eodem per bina vasa connexionem, demùm ex sanguine ipso exeunte, qui tunc & paucus est, & non florens, & saniei admixtus, quippe qui iam putrescere incipit. Minùs tamen etiam periculi hoc in mali genere subest, si interpolata magis quàm continuata sit sanguinis expuitio, &, si ordinem seruet,

uet,

uet, quàm si sit inordinata, quoniam videlicet varietas omnis,quæ ex ordine non procedit,curationi insidiosa est: alioqui enim status ille ordo in malis vt plurimum deterior habetur, quàm inordinatio. Ità videmus, quacunque hora febris dimiserit, si eadem cras inçeperit, malum dici ab Hippocrate, quia morbus prorogatur, vt puta qui altiùs suas fixit stabiles radices. Ità denique, ne à re nostra longiùs discedam, iudicant Medici valde minùs periculosam esse inordinatam pulsus intermissionem, quàm quæ ordine quodam incedit, eo quòd ordinatus pulsus intercisus firmam, & auulsu difficilem arguit affectionem, quæcunque illa sit, & quocunque in loco: licet enim semper adsit arteriæ angustia,pro diuersitate tamen partium vnde mali emanat origo, magna ob id in hoc velut ob materiei varietatem differentia reperitur: inordinatus verò mobilem ac vagam ostendit affectionem, & quæ consequenter superari à natura potest. Vnde mensibus præteritis (& sit id vobis instar corollarij) in febre Illustrissimi Principis, quæ dubio procul fuit de censu illarum, quæ à Gal. 3. de Præsag. ex pulsib. 4. pestilentes sine peste vocantur, quoniam præter communicationem,aut contagium, ferè omnia illa secum inuehunt symptomata,quæ in peste ipsa obseruari solent,quo genere febrium laborauit,imò & interijt,quemadmodum aliàs per idem ferè anni tempus euenisse referunt Iouius, & Platina, bona pars eorum, qui in Vaticani Conclauio, post obitum Gregorij XV. Pont.Opt. Max. Sirio furente sydere, circiter trçs Hebdomadas morati fuere, de quorum numero & ego fui, à communi tamen erumna, aut pernicie,quod item nõnullis alijs accidit, per longam Diarrhœam citrà febrim, opitulante Deo præseruatus,cum,inquam, in illius febre, inter alia praua signa,quæ vsque in cẽtesimam diem rem valde ancipitem fecerunt, pulsus nonnumquam apparuisset intercidentia, sed inordinata prorsus, &, vt plurimùm, breuis, ac rara, apertè semper dixi, quamuis in iuuene foret, non esse adeò extimescendam, quod ordine careret, atque frequentia, & quòd locus in ea primariò laborans nullo modo Cor esset, sed ab eo longè distans: Erat autem Ventriculus, de quo valde querebatur, & cui ob id extrinseca remedia admouere opus fuit. Vbi enim in parte Cordi propinqua,& multò magis in Corde ipso affectio est, non solùm maximam & multiplicem habet pul-

suum

suum inæqualitatem, sed & tremorem, palpitationem, ac syncopen, acciditque Cordi illud, quod etiam ex Apoplexia contingere solet, quemadmodum nos docuit Gal.2.de Præsag.ex pulsib.4.vbi loquẽs de Cordis inflammatione, à qua pulsus omnino intermittit, ad hunc modum scripsit: Porrò autem mors à pulsibus intermittentibus repentina corripit, non aliter, quàm ab Apoplexia: Vtrobique enim Cordis calor extinguitur respiratione destitutus. Et hæc hodie satis; nam reliqua ad Prognosim spectantia in crastina Lectione absoluam.

De eodem Prognostico, in quo obiectiones quædam diluũtur, & Hippocratis locus enarratur. De falsa in morbis tranquillitate, malaque in cunctis indulgentia, quæ pacem abigat. Cur inter Mulieres Hæmoptysicas aliæ statim sanæ fiunt, aliæ morbosæ, & omnino Phthisicæ euadunt; super qua re Schenkij opinio in examen adducitur. Cur sanguis à gingiuis interdum est valde periculosus, velut qui ab arteria, non similiter qui è vena, & demùm cuius screatio est per Diaurosim, non sic per Anastomosim, Diapedesim, Rexim.

Lectio, siue Cap. VIII.

IN Signis Prognosticis Hæmoptysis à Pulmone, de qua nunc ego præcipuè loquor, dicebam suprà vobis, eam esse alijs omnibus differentijs deteriorem, additis etiam ex Galeno rationibus. Qui quidem Gal.7. Aphoris. huiusmodi sanguinis screationem malignæ titulo insigniuit: iuxtà quod rectè, ac verè cecinit vates ille:

Cernis vt è molli sanguis Pulmone remissus
Ad stygias certo limite ducat aquas?

Attamen in oppositum quædam proferri possunt obiectiones, quas priùs diluere statui, quàm reliqua Prognosim respicientia ad calcem hodierni Sermonis adijciam. In primis itaque obijci illud posse

posse videtur, quod ex Hippoc.in Coac.prænot. elicitur; vbi conferre scripsit, si Hæmoptysici tussiant, ac doleant leuiter. Ità namque magis periculosa esse videtur sāguinis reiectio è Pectore, quàm è Pulmone. Siquidem in excreatione sanguinis è Pectore & Tussis vehementior est, & dolor effatu dignus: vehementia autem Tussis ideò maior est, quia secundū aliquos in cauo Thoracis sanguis concrescens in grummum, non facilè recipitur in asperas Pulmonum arterias, propter densitatem concretæ substantiæ, & ductuum angustiam; dolor verò, quia Thorax & musculis, atque membranis abundat, & multos ab internis, & externis partibus neruos suscipit, quorum gratia exquisitè admodum sentit. A Pulmone verò sanguis & cum Tussi leuiori, & absque dolore effertur, vt suprà abundè probaui. Scitote obiectionem hanc de medio tolli, si Hippocratis sermo non simpliciter accipiatur: neque enim absolutè laudat moderatiorem Tussim, & leuiorem dolorem, sed in comparatione, & habita ratione eiusdem loci affecti. Vnde Iacotius in com. doctè, ac eleganter dicit, satius esse sanguinem è Pulmone cum nullo dolore, & exigua Tussi, expectorari, quàm cum dolore ponderis instar, & vehementi Tussi, aut irrita, & molesta: idemque iudicium faciēdum esse de reiectione è Thorace. Quantò enim minor Tussis, & remissior dolor, tantò morbus leuior, & facilior expectoratio, in qua Pulmo nō admodum laceratur tussiendo. Ad hæc in sanguinis fluore à Pulmone, ægri non modò se nullum persentire dolorem affirmant, sed læto potius animo sunt, aut non ità mœsto, vt in sanguinis reiectatione à Pectore, aut alia ignobiliori parte. Ergò minus periculi subest in Hæmoptysi à Pulmonibus: notum siquidem est ex Hippocrate, nullam maiorem esse certitudinem, quàm corporis sensum. Iam suprà intellexistis, quàm formidabilis sit sanguinis reiectio per Os, ideòque maximè mirum esse, Aretæo auctore, quòd in solo sanguinis Sputo è Pulmone, cum tamen cæterorum periculosissimum sit, non adeò mœreant ægroti, nec animum despondeant. Cuius rei afferens idem scriptor rationem, putat esse illius partis indolentiam, quia dolor in plerisque terribilior, quàm periculosior est: indolentia verò in magnis etiam morbis securitatem à morte affert. Attamen quàm sæpè in magno vitæ discrimine versentur ægri, licet ipsi nihil mali se pati asseuerent, notius est quàm

vt longiori egeat demonstratione. In exemplum sint Hectica febre laborantes, veluti & febre verè maligna, in qua sæpè vsque ad mortem nullam se percipere noxam, imò perbellè habere testantur, mente nihilominùs constantes. Idem obseruamus in hectica Phrenitide, & in Pleuritico dolore citrà rationem obscurato, nec non in Peripneumonia, in qua Celsus ait plus esse periculi, quàm timoris, Ficta enim, aut non vera quàm sæpè ægroti videntur nobis frui quiete, qualis in Leonidæ filia ab Hippoc. animaduersa, quæ mortua tamen est, & Medicus, vt idem ait, non intellexit. Id quod ægrotantium multis accidit, mente vacillante, & non dignoscente, sæpè verò etiam, quia vel omnino deuicta est natura, nec pugna fit, extincto iam calore natiuo in moribundis, vt Galenus docet in Histor. Hermocratis, vel adeò oppressa per morborum initia, vt ab opere incepto sæpè supersedeat, quæ cessatio per quietem quandam apparens non naturæ victoriam indicat, sed infirmitatem eiusdem potiùs, & morbificæ materiæ prædominium. Ideò tranquillitas tunc nescio quæ cernitur in ægris, natura vires ad nouam luctam colligente, sed mala est illa indulgentia, quæ pacem abigit, vt idem diuinus senex non minùs medicè, quàm politicè asserit. Vnde qui interdum lenes mollesque ab initio, aut etiam progresso morbo, dolores fiunt, præsertim in Pleuriticis, mox quasi è latebris, & ex insidijs inualescentes ægros subsequentibus diebus acriùs inuadunt, perniciosi admodum sunt, vt propterea non adeò tuta res sit, spem salutis in doloris absentia, aut mitigatione, vel falsa potiùs quiete omninò collocare: quod præcipuè in casu nostro elucescit omnium sæuissimo, & maximè lethali; in quo ægri ipsi, quia nullam habent tristem, molestamque sensationem, occasione partis sensu tactus carentis, magis timent mediocrem sanguinis eiectionem è lateribus Pectoris, aut etiam è gutture, vel Trachæa, quàm largè, & frequenter demissam è Pulmonibus. In huiusmodi enim re fallax esse potest corporis sensus. Postremò obijcitur, quòd inter mulieres adsint quæ sanguinem è Pectore, atque adeò è Pulmone reiectant copiosum, dum menstrua laborant suppressione, idque innoxiè prorsus, & cum ne minima quidem Tabis suspicione. Cuius rei historiæ, ac testimonia quamplura passim apud Medicinæ scriptores referuntur, & vix Medicus est, qui in Arte facienda consimilem casum ali-

quan-

quando non animaduerterit. Quare, experientia teste, mulieres sæpè effundunt sanguinem à Pulmone, non solùm absque vllo Tabis, aut suppurationis periculo, sed sępè etiam cum vtilitate. Quamobrem, si ità est, non semper verum erit quod scripsit Hippoc. A sanguinis Sputo, puris Sputum, à puris Sputo, Phthisis. Quinimò & falsum esse quis putabit quod ab eodem traditur lib. 1. de Morb. mul. hunc in modum: Quibusdam mulieribus menses bimestres in Vtero existentes, multi ad Pulmonem procedunt, & vbi recepti fuerint, omnia patiuntur, quæ in Tabe dicta sunt, & non est possibile ipsas superesse. Vtro enim modo explicetur dictio illa *bimestres* siue nimirùm quòd per duos menses hi retenti in Vtero, quibusdam mulieribus procedant in Pulmonem, ob idque symptomata Phthisicorum inuehant, & denique mortem ipsam, siue quòd menstrua cohibita cùm demandantur ad Pulmonem per duos menses, & in eo recipiuntur, Tabem & cum Tabe mortem afferant, viget dubitandi ratio, experimento suffulta contrario, quo abundè constat, mulieres quasdam vel primo mense raptum sanguinis menstrui ad Pulmonem passas fuisse, nonnullas verò nō solùm per duos menses, verùm quoque per valdè plures illud idem esse perpessas, quæ tamen neque suppuratæ, neque tabidæ factæ sunt, aliàs denique aut ex primo, aut secundo, aut tertio, aut vlteriori motu harum materiarum ad Pulmonem, suppuratas, ac tabidas euasisse. Etenim se vidisse ait Petrus Salius Diuersus, qui rem hanc exactissimè rimatur in com. ad lib. 1. de Morb. multas, quæ non tantùm per menses, sed etiam per annos hunc euacuationis modum innoxiè tolerarunt, alias verò quæ citò ex tali euacuatione periclitantes suppuratæ, & tabidæ euaserunt. Cuius quidem varij, ac diuersi euentus rationem inquirens, subiungit, id in illis contingere cùm ex diuersitate sanguinis, tum ex diuersitate habitus. Vnde mulieres illas, quæ benigniorem sanguinem aggregant, quæque habitu præditæ sunt laudabili, innoxiè, ac citra vllam detrimentum talem euacuationem tolerare se animaduertisse testatur: cōtrà verò illas, quæ prauum sanguinem colligunt, quæque sunt calidioris habitus, aut prauis scatent succis, vel malam habent Thoracis formationem, non diù cum salubritate hunc motum ferre, sed citò suppurari, & contabescere. Quamobrem rectè addit, Hippocratis sententiam

F veri-

veritatem habere in his, ſed non in illis, quoad ſucceſſum, quo autem ad tempus, nequaquam,quia non modò bimeſtres, ſed & quæ anteà, & poſteà id patiuntur, in iam dicta mala incurrere poſſunt, præſertim ſi illa reperiatur conditio ab Hippocrate relata, hoc eſt, & vbi recepti fuerint, quaſi velit, ſi menſes proſilientes in Pulmonem, in eo ità recipiantur, vt non inde ſtatim educantur, ſed firmentur: ſic enim ibi ex ebullitione putreſcentes, ſuppurationem, ac Tabem inducunt, à Pulmone ſcilicet ad Os tranſmiſſi vel rupta, vel aperta aliqua illius vena; cum quibus tamen non neceſſariò aut ſuppuratio, aut Tabes ſubſequetur,niſi vel Cacochymia aderit,vel Cachexia, quæ duo mutuas ſibi præſtant operas in totius perniciem, aut denique mala reperiatur Thoracis formatio, qualem habent quicunque ab ortu natiuam contrahunt Tabem. Iuxtà quod arbitror ſcriptis notatum fuiſſe à Schenkio primos puellarum menſes (quos tamen natura malignos eſſe ait) exitiales magis fieri, vbi circà primos typos impediti, non expeditè excernuntur,vt argumento eſſe poſſunt Mœllitæi catelli virginibus nonnullis in Gyneconitide, & alibi in delicijs habiti, qui, ijs deguſtatis, in rabiem aguntur. Proindè,inquit, non mirum, ſi ſurſum reſtagnantes menſes, ſua virulentia Pulmones erodant, & corrumpant, & Phthiſim aliàs δυσίατον morbum, ἀνίατον prorsùs efficiant. Alioqui in eodem & ipſe erit errore, quo Fernelius, vt ſuprà vberiùs intellexiſtis. Sunt enim reuera virgines plures,in quibus antequàm mēſes appareant, vel dum primùm exire incipiunt, ob anteactam vitam prauis omninò ſuccis abundantes,& ex ijs magnis quoque obſtructionibus,decoloratione, ſæpè quoque pica, & febre alba nuncupata detentæ ac diuexatæ, quarum menſtrua maiori ex parte vitioſa qualitate prædita eſſe facillimè conceditur,vt prædicta ob id mala omnia inuehere poſſint in fæmellis ipſis, quemadmodùm & alia quibuſcunque huiuſmodi menſtrua deguſtantibus poſſunt ſuperuenire. Quæ omnia diligenter ſunt expendenda à Medico, prius quàm proferat de mulieribus Hæmoptyſicis iudicium,vtque probe noſcat, quibus ſit præſtandum, vel non præſtandum auxilium. Locus autem, ac tempus ſanationis erit, dùm mulieres nondum tabidæ factæ ſunt; quo tempore menſium motu prouocato,& ad naturalem deducto, à Thorace ad Vterum diuerſione facta,ſanitati reſtitui poſſunt:alio-

qui

qui frustrà,& incassum tentabuntur omnia. Prosequamur nunc vsque ad finem reliqua Signa Prognostica, vt in subsequẽti Lectione indicationes proponere, & curationem aggredi possimus. Quemadmodum igitur audiuistis sanguinis fluorem à Pulmone ferè semper calamitosum & exitialem esse, ità ab alijs partibus demandatus valde minùs periculosus est, aliàs tamen plus, aliàs minus, pro locorum, & causarum diuersitate. Vnde à Thorace qui emanat sanguis, multò minus malum portendit, quòd carnosa pars illa sit, & venas habeat perquàm exiles, nec non quia delabens in Pectoris spatia, vel non ità ibi retinetur, vt fit intrà Pulmonum cauernulas, vel si detinetur, nõ perinde promptè illud exeditur, aut corrumpitur, atque caro Pulmonis laxa, & mollis. Ideò Gal.4.de Loc.aff.& 5.Meth.scripsit in Hæmoptysi à Thorace minus inesse periculi, veluti in ea, quæ vomitione fit, seu à Ventriculo, seu ab inferioribus partibus conscendat sanguis. Addatur quòd malum hoc in Pectore, si non sanatur à principio, nec eius venulæ coalescunt, sed vlcus omninò suboritur, valdè minus periculum affert, quàm vlcus Pulmonis,quoniã vel magna Pectoris vlcera sanantur,inibq;caro restituitur. Facilioris tamẽ etiam curationis est Hęmoptysis è Trachæa, quia vlcus in ea ob siccitatem facilè sanatur: plurimùm enim ab erosione gignitur: At erosio sanatur,vbi putredo facilè sistitur,& sistitur perquam facilè, vbi siccum præualet, ideò Gal. 5. Meth. eiusmodi partis vlcera sanari affirmat. Ab Oris autem partibus prouceniens, minùs terrere nos debet, licet à faucibus metus maior esse soleat, tametsi sanguis à Capite descendat, eiusdemque à Gula,atque Trachæa manantis difficilior sit curatio,quàm ab alijs Oris partibus. Ità enim quasi semper rem hanc se habere notissimum est,interdũ tamen euentus aliter demonstrat, quoniam visus est aliquando sanguis è gingiuis frequenter,ac tanta in copia excretus, vt mortem intulerit, vel Hippocratis testimonio in Coac. prænot. Vbi Hollerius se vidisse ait è loculo dentis longo tempore sanguinem profluxisse, qui nullis remedijs cessit, ægrumque tandem sustulit. Marc.Donat.Mirab.Hist. lib.4. cap.9. Ipse, inquit, recordor, dum primis annis medicinam facerem, me visitasse Fabrum quendam Ferrarium, lienosum hominem, cui ichorosi sanguinis ex venula gingiuæ libre ampliùs octo per totum diem ac noctem extrà fluxerunt.

runt. Quare & Ioubertus cap. proprio, postquàm dixit sanguinem exeuntem à gingiuis, & Ore minùs terrere nos debere, ad hunc modum subiungit: Et si nonnunquam gingiuarum Hæmorrhagia ferrum candens expostulasse mihi visa fuerit, vbi diù frustrà medicamentis tentata esset curatio, attamen Heurnius quandam nouit mulierem, quæ eliso dente, periodis, illa cauea, menses reddebat. Nec mirum cuipiam sit, quòd ex tàm exiguo & angusto loco tanta interdum erumpat sanguinis copia, quoniam multæ, hæque insignes venæ maxillarum cauis inseruntur, quæ si arrodantur, sanguinem reddunt, qui ægrè supprimatur; multò magis, si vas corrosum latitat, neque sub oculos venit; Quæ obsecro attentè considerent quicunque sibi dentes valdè fixos, nec mobiles elidi tam facilè mandant. Contemplanda prætereà est natura vasis, vnde sanguis exit, quoniam ab arteria, an à vena feratur, multum interesse dicit Aretæus: Siquidem qui à vena mittitur, minus periculi affert, celeriùsque compescitur: ab arteria verò contrà citiùs hominem perimit, & maiori negotio supprimitur, quòd arteriæ agitatio sãguinis fluorem moueat, vulnusque per continuum motum, & potissimùm diastolis, continuò dehiscat. Causarum quin etiam proximarum, Diæresis, Anastomoseos, atque Diapedesis varietas in causa est, vt varietur & prognosis. Nam Diæresis ab Erosione, vno verbo dicam, Diaurosis curatio omnium difficillima est, longa, & dubia. In ea siquidem non simplex vulnus adest, sed vlcus spermaticæ partis quasi putrefactæ, quæ non regignitur, cuiusque vlcus ad solidationem minimè ducitur, quia partium distantia obstat agglutinationi. Id quod si verum esse constat in Erosione cæterarũ partium, quantò magis veritatem habebit in ea, quæ est in Pulmonibus, quæ ferè in Tabem desinit? Ità enim Gal. docet lib. 2. de Præsag. ex puls. cap. 1. & lib. 5. Meth. 15. Vnde Celsus lib. 4. cap. 4. loquens de Diaurosi, & Anastomosi; ait vltimam minimè nocere, primam grauissimè. Erosio etenim acris humoris soboles diuturno tempore indiget ad sanationem, eò quòd emendari, seu ad meliorem frugem reduci primùm debeat humoris vitium, quod intereà dum corrigitur, Erosio latiùs serpens, vlteriusque progrediens immedicabilem parit affectum, propter Pulmonis molliciem, & imbecillitatem. In tempore enim interim vlcus non siccatum putrescit, & circumstan-

tia

tia depaſcitur: Aut ſiccatur in callum, quod longiori vita frui hominem ſinit, donec iterùm abſcedens nouum vlcus excitet, vt ex adducto Methodi loco elicitur. Accedit quòd ab Eroſione vlcera in circuitu ſerpentia euadunt rotunda, cuius figuræ omnia difficulter curationem admittunt, non ſolùm in pueris, vt eſt apud Hipp. 6.Epid. ſect. 1. t. 19. ſed paſſim in omnibus propter rationes, quæ afferuntur à Caſſio Medico ab initio ſuorum Problematon. Hinc Celſus lib. 5. cap. 26. Peſſima quæque plaga in orbem eſt: tutiſſima, quæ lineæ modo recta eſt. At Diæreſis per Rexim ſubortæ, hoc eſt, rupturæ facilior ſolidatio, quia vulneris labra ſe contingunt: imò nonnunquam iuuat talis Hæmorrhagia, vt eos quibus ſuppreſſa eſt aliqua naturalis excretio, veluti Narium, Hæmorrhoidum, & Vteri. Sæpiùs tamen periculoſa & ipſa exiſtit; quanquam multò minùs quàm Eroſio; vel ob nimiam ſanguinis iacturam, vel ob ſubſequens vlcus. Minor autem valdè metus eſt in Anaſtomoſi, & adhùc multò minor in Diapedeſi, cum in vtraque ſanguis aliàs ſpōtè conquieſcat, aliàs leuiter refrigerantium & aſtringentium vſu, eodem Aretæo auctore: A quibus cauſis emanans fluor tantum abeſt, vt mali quidpiam minetur, niſi quantitate excedat, vt ſæpenumerò conferat, præſertim quibus menſes, & Hæmorrhoides reſtiterunt, aſſertore Paulo. Sed inter naturas, ac ætates, de quibus ſuprà etiam in Diagnoſi, quæ nam obſecro magis minùſue periclitantur? Faciliùs curabiles eſſe dicûntur quadrato corpore prædititi, quos Græci ἔυσαρκος nominant, non ſucculenti, aut carnoſi, vt voluit Eraſiſtratus, cui Aſclepiades vehementiam ſpirationis, curationi obſtantem, rectè videtur obijcere: quo nomine in adoleſcentibus quoque & pueris difficilioris prouinciæ redditur curatio. Curantur quoque faciliùs fortes, & paruicolles, ità enim vertit Aurelianus, μικροτραχῆλοι. In gracilibus enim, debilibus, & porrecta colli longitudine, difficilis eſt ſanguinis cohibitio, vt etiam Tuſſis: qua de re infrà pariter in Phthiſi. Prætereà in fortibus promptiùs ſanatio fit, quia dat adiutorijs medicinalibus viam fortitudo corporis, vt in vulneribus quoque partium externarum fieri cernitur. Iuuenibus enim laborioſam vitam degentibus, atque robuſtis, facilia ſunt vulnera: ſenibus verò, inexercitatis & debilibus, difficilia. Denique faciliùs curatur fluor à faucibus, gula, aut Ventriculo veniens, quòd hauſta

medicamenta patientibus locis indomita occurrunt, quorum contrà allatæ qualitates non rarò frustrantur, quotiescunque fluor est ab intimioribus partibus Pectoris, aut Pulmonum, quoniam hæ à vicino medicamentorum tactu longè remotæ sunt. Et hæc satis de Prognostico, & vniuersa morbi huius Theoria.

De Indicationibus pro recta instituenda Curatione Hæmoptyseos, moxque de instrumento Diætetico, in quo primùm de Aere agitur, ostendendo quàm necessaria sit in morbis Pulmonum aeris prouidentia, & cur in locis marinis diutius viuitur; Vbi Celsi locus percelebris, in quo nostro in casu per Hyemem laudat loca maritima, per Aestatem verò mediterranea, aliter ac fecerit Ronsseus, ab Auctore explicatur.

Lectio, siue Cap. IX.

CVM hactenus exposuerim vobis Hæmoptysis naturam, nunc de eiusdem Curatione tempestiuum est agere; quam quidem studiosè facere oportere dicebat Paulus lib.3.cap.31.propter instās ex immodica euacuatione periculum. Nam copia eius, qui educitur, quemadmodùm in ijs, quæ iugulantur, breui mortem inducet: si verò affectio persistat, transitum ad Tabem minatur. Addo & aliud subesse euidens periculum in sanguine confertim exeunte, ac erumpente, quòd nimirùm sæpè repletis, & obstructis vijs spiritus, hoc est ramis asperæ arteriæ, hominem strangulando pernecet. Vnde nos Trallianus monet, quæcunque fuerit fluoris causa, in ea nihil cunctari debere. Cum enim dilatio in quouis morbo sit valdè mala, multò magis in sanguinis Sputo periculosam eam esse tradit. Neque enim hìc mihi sermo est de illo sanguinis exitu compescendo, qui interdum etiam per Os Naturæ opus esse potest, quique per Crisim quamdam ab internis morbis liberare ægros posse dicitur, sed de symptomatico prorsùs, qualis ferè semper est quicumque à Pulmone venit, licet copia mediocris sit: siquidem sanguis vndicunque fluat, cum immodicè fluit,

statim

ſtatim ſiſti debet, at ſi è partibus ſpiritalibus, quicumque ſit, vel ſine immoderatæ quantitatis periculo. Quoniam autem dictum & pluribus oſtenſum à me eſt, Sputum ſanguinis ex Ore procedens, à multis varijsque locis ſupernis & infernis primitùs demandari, fortaſſe aliquis cogitabit, me in tradenda curatione Hæmoptyſeos, de ſingulis acturum eſſe locis, vnde ſanguis ad Os tranſmittitur, vt ab alijs propè omnibus factitatum eſſe conſtat. Sed quia mea, vt non ſemel dixi, intentio eſt, agere tantummodò de illa ſanguinis ex Ore profuſione, quæ à Pneumaticis, atque adeò ab ipſo Pulmone procedit, difficillima ac frequentiſſima Pectoris affectione, vt Gal. etiam fecit lib. Meth. 5. vbi αἵματος πτύσεως, ſeu ſanguinis reiectationis nomine eam propriè ſanguinis excluſionem intelligit, quæ à Thorace atque Pulmone manat, quamquam ſanguis è tot alijs ſuprà numeratis partibus in Os confluat, idcircò duas ſolùm partes nunc ego conſiderabo, à quibus demandatus ſanguis in Pulmonem, facilè in eo poteſt veram Hæmoptyſim, hoc eſt, quam Phthiſis ſubſequatur, efficere. Quæ partes ſunt Caput, & Vterus; & quoad Caput, primo loco tradam curationem Hæmoptyſis genitæ ex eo, quòd ab ipſo Capite nimis vel repleto, vel calefacto ſanguis per guttur, & Trachæam in Pectus, & Pulmonem delapſus, ibique intrà foraminulentam Pulmonis carnem receptus, atque putreſcens, eiuſdem vaſa exedere, ac lacerare poteſt. Deinceps de curatione agetur ſcreationis ſanguinis vitio Vteri in mulieribus, in quibus menſes reſtiterint, aut impēſè admodum imminuti ſint. Tunc etenim Vterus ſuperabundantem ſanguinem ad Pectoris, & Pulmonis vaſa refundens, ob conſenſum ex anatome ſuperiùs demonſtratum, ſæpenumerò in illis, propter eas, quas audiuiſtis, rationes, Hæmoptyſeos ac Phthiſeos occaſio euadit. Poſt hæc inſurget curatio Sputi ſanguinis ex diſrupto, & aperto vaſe in Pulmonibus, morbo illic maximè vigente, ac tandem illa potiſſimùm examinabitur curatio, quæ Hæmoptyſim reſpicit tā ab acriori materia Capitis enatam, vt frequenter euenit in ijs, qui tum vniuerſi corporis habitu, tum præcipuè Capite ſunt feruentiori, & ſicciori ſimul, in quibus ferinæ accumulantur materiæ, nempè ſalſuginoſæ, & perquàm tenues, quæ aſſiduè per deſtillationem ad Pulmonis loca demittuntur, donec ibi corroſione facta, malum progignerint, quàm etiam ab alia materia

& ipsa Capitis, haudquaquam tamen maligna, nempè insulsa, frigidaq;& humida,quam Cerebrum frigidum & humidum sæpè congerit, & ad subiecta membra protrudit, præsertim spiritalia,in quibus vehementem ac perennem Tussim excitando, distentionis, & consequenter ruptionis vasorum quæ illa perreptant, non obscura causa efficitur. Qui nam ergò curandi scopi,seu quæ nam indicationes haberi antè oculos debent? Dicebat Gal. 5.Meth.2. præcipuum scopum consistere in sanguinis retentione, & consequenter in symptomatis sedatione, quod quidem tantum ac tale interdum consequitur periculum, vt cogat Medicum,relictis indicationibus à morbo suppeditatis, illi soli incumbere. Verùm quia malum hoc symptoma est secundarium, sicut Catarrhus, & alia nonnulla, quæ sanè per se nullam habent curationis indicationem, ideò curationem indicabunt ipsi morbi, qui symptomatum causa esse solent. Quamobrem quia pluribus nominibus sanguis exit, diuersisq; causis, propterea quoad sanguinem, pro varietate vitij proprij, varia ipse solet indicare: nam si copiosus, postulat imminutionem, si calidus, refrigerationem, si tenuis, incrassationem, & quoniam denique motu peccat, reuellentia, deriuantia,ac intercipientia ex vsu fore indicat. Quantum verò ad causas, audiamus eundem Gal. 7. catat.4.ab initio ità loquentem: In sanguinis profluuio præcipuum est periculum, ne fluat immoderatè, & ideò curatio recta postulat, vt si vascula sint reserata, agatur medicamentis astringentibus, si fracta, medicatio instituatur conglutinantibus, sin fluat ob corrosum vas, oportet mederi renutrientibus, & sarcoticis, hoc est, carnem generantibus: Et hæc de indicationibus generatim sumptis,& consideratis, quibus si aliquæ aliæ sunt addendæ, id fiet à me infrà in speciali curatione cuiuscunque causæ huiusce Hæmoptysis. Antequàm ergò ad profluentis sanguinis curationem vos ipsos accingatis,vt recta cum methodo res tota procedat,diligentissimè à vobis antè omnia obseruãdum est, à quo loco sanguis profluat,& quo pacto, hoc est, vtrùm per Diæresim, vel per Anastomosim, vel per Diapedesim. Quomodolibet autem id eueniat,clarum est ab initio accommodatam victus rationem instituendam esse,sine qua frustrà omnis tentaretur curatio,in qua propterea examinanda & ego parumper immorabor, vt eandem cuilibet curandæ differentiæ Hæmo-

moptyseos, plus, minusue adaptare etiam possitis. Incipiam autem ab aere, quem Hippoc. 4. de Morb. inter tria morborum principia, sub cæli tamen nomine, collocat, idque facio libenter, non solùm, quia primus in ordine se se offert in serie rerum non naturalium appellatarum, sed quia etiam agitur de curandis morbis Pectoris, & præsertim Pulmonis; pro quorum quidem sanatione vix dici vnquam potest, quantam vim ac energiam habeat qui assiduè inspiratur aer, & in Pulmones indesinenter attrahitur, vt Medici nullibi magis, quàm in partium spiritalium morbis, de congruo, & maximè salubri aere inueniendo solliciti, ac vigilantes esse debeant, quemadmodum veteres illos factitasse videmus, qui non modò ad vicina Romæ loca propè Neapolim, dico ad Stabias, vulgò hodie *la Torre del Greco* Hæmoptysicos mittebant, sed in valde remotiores regiones, vt in Aegyptum, & Africam. Quod tamen duplici, vt reor, nomine faciebant, nimirùm & vt siccioribus illis cælis vterentur, & vt similiter in tam longo itinere per nauigationem faciendo aeris maritimi inspiratione vlcus ab inflammatione relictum potenter desiccaretur, sicque vel vnionem acquireret, vel saltem occallesceret, vitaque quomodolibet prorogaretur. Scimus enim vel testimonio Aristotelis in Problem. de mare, nauigantium vlcera quæque non solùm non putrilaginosa euadere, sed quam facillimè præ siccitate tum aquę, tum aeris sanescere. Ne dicam marina loca, pręter lacustria, ad diù viuendum plurimum conducere. Siquidem quod est humidi natiui minùs consumitur in humidiore cælo, nec facilè ob salsedinem corrumpitur, vt etiam aiūt Cardanus, & Montuus. Trita denique est historia Furnariæ, quæ ob inspiratum aeris siccioris à furno expirantis vlcere Pulmonis callo obducto diutissimè vixit. Quod sanè mirum nulli videbitur, cui constet, inter alios Pulmonis vsus, eum non esse alijs inferiorem, vt videlicet inseruiat pro aeris elaboratione; siquidem in eo primam sumit alterationem, illicque concoquitur, & præparatur vi carnis, quæ planè tenuis est, mollis, & aerea. Quemadmodum enim cibus qui ingeritur, non nisi per præuias alterationes, quæ in Ore, & præsertim in Ventriculo, ac venis meseraicis fiunt, in sanguinis naturā virtute carnis & parenchymatis Iecinoris commutatur (ad cuiusque etenim nouæ substantiæ generationem aliqua antecedat præparatio oportet) ità extra-

tra-

traneus aer rudis, & impurus, & de repente irruens minimè fieri potest interioris spiritus conueniens pabulum, nisi paulatim mutetur, & familiarem innato spiritui qualitatem longiuscula interposita mora recipiat. Quare intrà Pulmones, ceu thecam, reconditur, vt inde sensim in Cor deducatur. Quapropter sicuti per esculenta, & potulenta maximè afficiuntur quæ ad totam ventris regionem pertinent, ità per ea, quæ inspirantur, perque varias aeris qualitates, ad bonum, vel ad malum immutantur Pneumatica organa, & Pulmo ipse in primis vnà cũ Corde. Hinc est, quòd Gal. 10. Meth. ad calcem cap. 8. de aere loquẽs tum calido, tum frigido, subiungit: qui præcipuè quidem est vtilis, cùm quod primùm afficitur, ipsum est Cor: & ab initio statim subsequentis Capitis sic ait: Quo facilè apparet etiam Pulmones, vbi scilicet hi sunt, qui primùm patiũtur, plus cæteris omnibus refrigerantem aerem requirere. Vbi Galenus in morbis tã Cordis, quàm Pulmonis manifestè admodum extollit iuuamentum, quod ab aere inspirato magis percipitur, quàm ab alijs rebus. Nam per Pulmonem, quod rarum est viscus, difficile non est, vt tum qualitas aeris, tum etiam substantia ad Cor facilè perueniat, vt ibidem paulò antè scripsit Galenus. Id quod non contingit in affectibus Ventriculi, & multò minùs Iecinoris, cui ex inspirato aere nulla certè vtilitas accedit, à comestis verò, & bibitis minor planè quàm Ventriculo: cæterùm aliqua non obscurè aduenit. Quod ergò vniuersè dixit de nos ambiente aere lib. 9. Meth. cap. 13. eum videlicet esse, sine quo nec tolli morbus, nec teneri sanitas potest, crediderim hoc peculiariter, & maximè intelligendum in morbis Thoracis tam inducendis, quàm arcendis, propter allatas causas. Quamobrem accedamus nunc propiùs ad aeris qualitates, cuiusmodi nimirùm esse debeant in nostra curanda Hæmoptysi. Dictum est suprà aerem & calidum & frigidum obesse, diuersa tamen ratione; illum quidem, quia profluere sanguinem facit, diffundendo ipsum, & attenuando; hunc verò vasa densando, disrumpendoque, nec non interdum molestam Tussim, quæ postmodum dilaniat, inducendo: vnde qui medium quendam locum inter vtrumque aer teneat laudabilior erit. Aurelianus tamen ex quacunque parte sanguis fluat, suadet hominem iacere loco mediocriter frigido, atque etiam obscuro, in quo aer ipse densioris solet esse sub-

ſubſtantiæ, & ad ſiſtendum ſanguinem valde aptior, quàm qui in claro, & lucido eſt loco, cum lumen & ſplendorem à radijs habeat ſolaribus, qui aerem & locum calefaciunt. Aretæus eligit aerem frigidiorem ad inſpiratum. Crederem ego æſtiuo tempore, & regione calida præparandum eſſe aerem ad frigidiorem qualitatem, quàm tunc temporis eſſe ſoleat, ideoq; cum eodem Aureliano puto conſternenda ſolo folia, vel ramos lentiſci, vitis, ſalicis, mali punici, quercus, & conſimilium, fuſis etiam aquis frigidioribus, & aceto roſaceo, vt cubiculi aer ad frigidum per æſtatem vergat. Imò euaporatio conferet facta ex aceto in quo coxerint ſantalum, roſa, caphura. Hyeme verò vel ſinendum eſſe exiſtimo, vel ſi nimiùm rigidus ſentiatur, temperatum facere opus eſt. In paſſiuis autem qualitatibus ad ſiccum etiam vergere aerem oportere quis non videt? Vnde auſtrina conſtitutio, quæ calida & humida eſt, & ideò valde apta ad effundendum ſanguinem, vitanda illis maximè eſt. Si morbus protrahatur, induciasque præbeat, per longiora interualla tantummodò inuadens, non inutile fortaſsè erit Celſi amplecti mandatum lib.4. cap.4. in fine, vbi de Tuſſi agit, ijs præſertim, qui ſub hoc cælo morantur: In hoc caſu per hyemem locis maritimis, per æſtatem mediterraneis opus eſt. Scribebat enim Celſus Romæ, vbi quotidiana experientia comprobatur, Catarrhis obnoxios, Hæmoptoicos, aliosque parùm firma vtentes valetudine, ſi tempore hyemis ad loca mari vicina, velut Antium, vulgò Nettunno, Cornetum, & cætera illius litoris ſe conferant, dum maximè borealis viget conſtitutio, multò melius ſe habere, quia ibi tepidior eſt aer, ſub quo frigoris incommoda fugiunt, nec à tepida qualitate timere poſſunt quod à calida: contrà autem, appropinquante æſtate, loca illa calidiora, humidioraque (ſolo vndequaque humore premadido) & ab auſtrinis ventis ſæpenumerò perflata relinquentes, ad Oppida montiũ ab ampliſſima planitie inſurgentium demigrant, vbi aer omninò purior, ac frigidior ſpirat. Quo aſtu ſi non integram ſanitatem acquirunt, ſaltem euidẽter vitam à tot ærumnis, & paſſionibus magis liberam protrahunt. Balduinus tamen Ronſſeus in Enarrat. ad Celſi locum miratur admodum, cur in hoc caſu per hyemem locis maritimis, per æſtatem mediterraneis opus eſſe dicat. Nam ſi, inquit, vt libro Problematon ſcribit Ariſtoteles, hyeme

me mare calidius est, atque æstate frigidius, ac proindè necesse esse, vt spiritus omnes maritimi æstate frigeant, hyeme tepeant: contrà verò æstate caleat, hyeme frigeat terra, & si maritima loca propter tepentem spiritum concesserimus hyeme, mediterranea certè parùm ex vsu erunt æstate, sicut cóclaue calidum, aliaque calida suspecta sunt. Allatæ autem à nobis experientię adijciatur, quòd Celsus per mediterranea loca non simpliciter intelligit à mare remota, sed montana potiùs, quàm plana. Inibi enim reperiuntur loca collibus circumdata, nemoribus obsita, aquis irrigua, & denique ventis placidis, & iucundis afflata, qualem locum delineat Latinus Homerus 6. Aeneid. dicens:

Intereà videt Aeneas in valle reducta
Seclusum nemus, & virgulta sonantia syluis.

In quibus sanè locis salubriùs degitur, quàm in maritimis, & alijs magis propriè vocatis mediterraneis. A mari etenim præstat longo potiùs interuallo quàm breui refugisse: quia media spacia sunt grauioris halitus, vt 1. de re rustica refert Columella. Celsum verò sub mediterraneorum locorum nomine iam dicta magis intelligere voluisse, nemini, me iudice, dubitandum est, quicquid senserit Ronsseus. Reliqua audietis in subsequenti Sermone.

De eodem Diætetico instrumento; Vbi vera affertur ratio, cur Hæmoptysicis interdicitur intuitus rerum rubearum, & cur Hippoc. dicit, ea, quæ videntur & audiuntur, concalefacere humores & corpus, quando visus & auditus non extenduntur ad qualitates primas tangibiles, quæ sunt obiectum sensus tactus. Quæ cibandi ratio institui debeat tam ineunte, quàm progresso iam morbo; Vbi Hippoc. locus 2. Epidem. de Ieiunio, & Lactis vsu in Hæmoptysi illustratur, ac de Suilla carne, & Lacte quædam nõ iniucunda, nec inutilia adducuntur, sicut de Potu vario agitur, maximè verò de vsu Vini, & Aceti, & hìc Celsi opinio de Dulci vino defenditur, sicuti, an Cibi Potusque actu vehementer frigefacti, dico, niue, aut glacie, conueniant, disquiritur. Quo in loco Hippocratis, Galeni, Aetij, & Celsi verba, seu loca explanantur.

Le-

Lectio, siue Cap. X.

PRAETER eá, quæ suprà dixi de aere, & locis Hæmoptoicis côuenientibus, nescio quę alia minimè contemnenda supersunt, quæ nunc primùm expendam, antequàm ad reliqua sub Diæta comprehensa me conferam. Dicebam itaq; detineri debere Hæmoptysicos in cubili frigidiore, & subobscuro, propter causas iam explicitas. Qua in re vnum occurrit explicatione dignum, & est, quòd Auicenna cap. de cura Sputi sanguinis, postquàm scripsit custodiri ęgros oportere ab omnibus causis mouentibus sanguinem, inter quas refert cibos calefacientes, saltum, clamorem, rixam, coitum, anhelitum altum, & locutionem plurimam, addit pariter aspectum rerum rubearum; quod etiam multò ante Auicennam, imò & ante Galenum scriptis mandauit Cælius Aurelianus. Vnde Medici omnes in praxi exercenda ab intuitu rerum rubearũ Hæmoptysicos arcent, quasi aspectus ille spiritus, ac tenuiorem sanguinem mouere, & agitare valeat; Ideò visitãs ego olim nobilem virũ Hæmoptoicum mense Maio, alteri Medico, docto quidem alioquin, acutiq; ingenij, florentes multas, & odoratas valdè rosas rubeas manu teneńti, vt æger propè decumbens non solùm eas videre, sed vaporosam quoque earum substantiam inspirare facilè posset, subridens liberè dixi; Nec Hystericis cum odoratis chirotecis, nec Hæmoptoicis cum tot rosis rubris esse appropinquandum. Causam autem ferè omnes referunt in imaginationem à colore illo permotam, & quæ posteà florem sanguinis prouocet; fortasse quia creditur hæc in spiritus & humores quoddam velut imperium habere. Meherclè in coloribus aliquam inesse actionem ad alteranda corpora, credebant vel antiquissimi Medici, qui ob id consulebant in Icteritia aureos colores continuò aspicere ægrotantes, meminique me olim apud Plutarchum legisse, si quis Regio morbo laborans in auem galbulam oculos intenderit, persanari, ideoque etiam indumentis eiusdem qualitatis ægros operiri mandabant, credentes eorum colores in tales

abire

abire materias, sicque cutaneum morbum facilè solui posse. Quam tamen sententiam idem Aurelianus lib. 3. Cronic. pass. cap. 5. manifestè damnat, scribens, credibile potiùs esse externa in ægrotum ob malam dispositionem faciliùs transire, quàm quòd ab ægrotante in circumstantes res coloratas fiat transmigratio. Vt vt est, clarè constat antiquiores illos existimasse, colores & omnia quæ videntur apta nata esse ad immutanda corpora nostra. Quin imò Hippoc. lib. 1. de Morb. visa & audita tantæ esse actiuitatis ait, vt ad calidum, & ad frigidum humores ipsos commutent. Verùm quia sensibilia quæque in proprium agunt sensorium, nec extenduntur àd alios sensus, nullaque potentia ferri solet extrà proprium obiectum, vt est communis Philosophorum sententia, vnde visa, & audita, seu color, aut lumen, quæ sunt visiuæ potentiæ obiectum, quemadmodum sonus, qui obiectum est auditoriæ facultatis, non videntur posse qualitates calidas, aut frigidas, quæ pro obiecto sunt tactoriæ virtutis, seu sensus tactus, vel introducere, vel augere, sed agere solummodo in organa visus, & auditus, ad quas videndi atque audiendi potentias illa tamquam obiecta propria spectant, & ad earundem instrumenta, idcircò sciatis quæcunque visui, & auditui offeruntur, per accidens tantùm vim talem habere, quatenùs aliquem animi inducunt affectum, per quem corpora, humoresque vel incalescunt, vel frigesiunt. Quare ne longiùs à casu nostro abscedamus, cur aspectus rerum rubearum Hæmorrhagiam quamlibet adauget, non tam puto referendum in abditam imaginatricis facultatis energiam, quàm in euidentem quandam animi molestiam impensè adauctam ex intuitu rei, quæ symbolum, seu analogiam habet cum propria passione. Inde enim quasi excandescentes, & quadam velut ira succensi patientes in nescio quem sanguinis, & spirituum feruorem incurrunt, indeque rursùs in cruentam effusionem, quam contrà non ignoramus facilè supprimi, & cohiberi, si ea vel videantur, vel audiantur, quæ mœrorem inducunt, vtpotè quæ spiritus, & sanguinem conculcando, ac minuendo, vniuersum corpus refrigerant, ac sanguinem ipsum immobilem reddunt. Vnde Galeni præceptum est 5. Meth. ad nimium sanguinis fluorem sistendum ex vsu esse, si animi deliquium per triste nuntium inducatur; Quod tamen præceptum infrà quoquo pacto suspectum mihi esse audictis.

tis. Quamobrem ergò rubearum rerum intuitus, vel aſpectus prohibendus ſit Hæmoptyſicis, abundè hucuſque, ni fallor, explicatum eſt. Nunc itaque ad alia deſcendamus, quæ aeri ſuccedunt, nempè ad cibum, & potum; in quibus hoc generatim dixero, cum malum, de quo agitur, grauiſſimum ſit, & acutiſſimum, à quo proptereà extrema ſtatim inducuntur ſymptomata, videlicet aut mors ipſa, ex nimia ſanguinis profuſione, aut ſubita ſtrangulatione, vel inflammatio partis laniatæ, cui febris, & inſanabile vlcus ſuccedunt, idcircò per initia ſummè tenui victu vtendũ eſt, & auara manu danda ſorbitio, imò dùm vrget ſymptoma, & quouſque ceſſet, ſæpiùs integram inediam ſeruare expedit. Vnde hic audet Aurelianus triduanam inediam præſcribere. Non enim augendus eſt ſanguis hoc in caſu, ſed potiùs imminuendus, vt natura facta ex parſimonia auarior ſanguinem intùs contineat. Prætereà nec largior, nec frequentior conuenit cibus, quoniam, vt idem inquit Aurelianus, neceſſe eſt, vt altiora, quorum eſt officium accepta digerere, immobilia perſeuerent. Omnis etenim ciborum appropinquatio motu quodam perficitur: vnde agglutinatio differri ſolet. Neceſſaria ideò in eo ſunt quies, ſecuritas, & ſilentium, auctore Celſo. Quæ omnia & ſingula mente ſua voluens diuinus Senex 2. Epid. Sect. 5. t. 12. pro ſiſtendo ſanguine ſpontè ab interna cauſa multùm fluente, ieiunium imperat, reſpiciens nimirùm ad Plethoram fluoris ſanguinis cauſam; nam tunc inedia, cùm euacuatio quædam ſit, plurimùm prodeſt fluxioni ſedandæ atque ſiſtendæ. Quòd ſi ob virium imbecillitatem ex continuata ſanguinis, & ſpirituum exinanitione, ſtatim nutrire ſit opus, ſorbitionibus vti magis debemus, quàm cibis ſolidis, vt nulla fiat in maſticando commotio, quæ tamen etiam medicamenti vim in ſe contineant, qualis alica eſt, vel ptiſſana, quæ à Galeno tantoperè celebrātur. Vnde & Trallianus iubebat omnem cibum debere vim mediocrem obturādi, ac leuiter aſtringendi habere, & neque quidpiam calidum offerri; nam calor sāguinem euocat, ſed omnia potiùs temperata, & ad frigidius declinantia, etiam actu, licet non vehementer, vt ſcribit Aetius lib.8. cap.62. quidquid alij contrà in medendo operentur, de quibus infrà, & ad ſiccum magis, quàm ad humidum vergentia. Cibi itaque frumentacei ſint, quemadmodum Aegineta cum cæteris Medicis exiſtimat,

inter

inter quos vsurpentur etiam magis crassiores & glutinosi, sed sorbiles potissimùm, vt paulò ante dicebam: propterea commendantur in primis ptissana, & eius cremor, alica tota, frumentaceum amylum, farina triticea, pultis instar, seu glutinis modo elixa, si astringens aliquod vnà cum ipsis fuerit decoctum, aut eorundem succus adiectus sit, vt palmulæ, aut malum cydoneum, aut pyrum austerum, aut mali punici grana, ribesque, & similia, animaduertendo, vt hæc, & alia incoquantur in aqua pluuiali, quæ si chalybeata sit, magis etiam ex vsu erit. Fercula ex farre in lacte cocto, vnà cum malicorio celebrantur. Lens apud Aretæum, profluuio sanguinis vrgente, cum Plantaginis succo præbetur. Quid si coquatur hoc edulium in aqua, vel iusculo, in quo præbullita fuerit conuenienti in copia plantago ipsa, imò & portulaca simul? Ità enim euitabitur quod subiungit Aretæus, Plantaginis succum nec concoctu facilem, nec gustatui esse iucundum. Panis commendatur sine fermento, & sine sale; quique maza dicitur, hoc est, hordeaceus, haud inutilis esset; viteturque tamquam venena aromata quæque, salsamenta, acriaque omnia, atque salita. Inter carnes laudantur ex volantibus non pinguibus, vt sunt pectora turdorum, aut pullorum matrem sequentium. Item columbarum, aut phasianorum, aut attagenarum, aut perdicum, quarum pectora erunt myrto penetranda. Capreolorum, & Leporum carnes, vt putà sicciores magnoperè iuuant: sed ad incrassandum sanguinem probantur quoque intestina, cerebella, pedes vitulorum, & porcellorum, quemadmodum auriculæ, & rostra, quæ viscidum & crassum alimentum efficiunt; quibus gallorum testiculos potissimùm assatos addere possumus. Suilla caro à multis hoc in loco celebratur, vbi videlicet transactis primis diebus, pleniùs alendum esse vires quasi collapsæ, & non vulgari restauratione indigentes, omninò indicant. Siquidem volebat Hippoc. 6. Epid. com. 3. vbi nimia vacuatio virtutem dissoluerit, cum corporis habitus exhalatione, suillas carnes assas offerendas esse. Quæ propterea caro nostro in casu conuenire post septimam diem posse videtur, perseuerante sanguinis cruore, à quo de virium lapsu ingens metus sit, quòd multùm nutriat, & assata, quòd solidam atque in tumorem exiguum coactam non humidam, neque excellenter humidam efficiat carnem, vt in illius loci explicatio-

catione nos Galenus docet. Vnde minimè fabulosa fortasse est historia quæ habetur apud Suidam Philosophi cuiusdam Hæmoptoici, cui Oraculum de medicina cōsulenti responsum datum, vt Suilla vesceretur carne. Qui quidem quotiescumque illa vtebatur, sanguinem minimè reijciebat; vbi eam dimittebat, statim fluore tentabatur. In iusculis semina papaueris, & rhois culinarij in panno lineo raro ligata inijci iubeatis. Ouorum gallinarum lutea summoperè laudant Celsus, & Trallianus, imò si mandere liceat, proderunt oua integra ex aceto ad duritiem cocta. Verùm quid de lactis vsu? Sanè Galenus, Trallianus, & cæteri Medici valde celebrant lac in hoc mali genere, referuntque historias Hæmoptoicorum, qui solo vsu lactis sanitatem adepti sunt. Quidam, inquit Trallianus, toto anno à vino abstinuit, solo lacte contentus, cui interdum farinam incoquebat; euasit, cum etiam pus excerneret. Quod quidem lac præsertim caprillum, post euacuationes, & Pectoris expurgationē, tam pro cibo, quàm pro medicamento conuenire videtur, ad vlceris abstersionem, repletionem, & ad humores contemperandos, præcipuè si animal, à cuius vberibus emulgendum lac est, nutritum aliquandiù fuerit herbis, & fruticibus refrigerātibus & astringentibus, cuiusmodi sunt in Stabiensi colle, qui inter Surrentum & Neapolim conspicitur, vti lotus, & polygonon, & melyssophyllon, nec non lentiscus, & arbutus, & rubus, & hedera, & cytisus, alijque his similes vigent. Sed vbi hæc non ità ad manū erunt, vtendum lacte caprillo chalybeato, quod sanguinem crassiorem reddit, & siccam intemperiem moderatè castigat, vnaq; madentes nimiùm Pulmones quoquo pacto siccat, & pariter abstergit. Sit autem Chalybs sæpè anteà ignitus, quod censent Iatrochymici, vt Sulphuris atque Mercurij facultates acres, referantesque tali pacto amittat. Aretæus dabat far tyrrhenum cum lacte, crassum cum sit, viscidum & glutinosum, nec non milium in lacte decoctam. Iuxtà hoc recens caseus, salisque expers concedi vtiliter potest. Hippocrates loco superius adducto ex 2. Epid. Sect. 5. patienti fluorem sanguinis, non à Plethora, in qua ieiunium potiùs commendat, sed à qualitate acri, quo in casu opus est cibis epicerasticis, attemperantibusue, dari iubet duas aquæ, & quatuor lactis, aut vnam aquæ, & duas lactis partes. E piscibus verò censentur optimi qui gluti-

nosi, quales chartilaginei omnes, eo quòd multum nutrire valeant, ac sanguinem refrigerare & incrassare; nec timenda est eorum duritiess ex eo, quòd scribit Aretæus Hæmoptysicis mimimè omnium ægrè concoctilia danda esse, quoniam si elixentur, ab elixatione hoc recipiunt, vt duritiem deponant, & aptiores nutritioni euadant. Ideò Aurelianus cochleas offert, alij testudines, alij polypos, quòd habeant glutinis quiddam naturalis, & compaginandi virtutem. Trallianus verò etiam laudat pisces saxatiles aceto inter coquendum adiecto. Ex oleribus Medici omnes magni faciunt portulacam siue decoctam, siue etiam crudam, tusamque in Ore frequenter detentam, cuius præsertim succus sistendo sanguini efficacissimus est; Lactucam præterea, endiuiam, plantaginem, oxalidem, maluæ germina seu asparagos, vuam immaturam, cucurbitas, & earum semina. Ex fructibus horarijs, seu fugacibus, ac mollioris corticis, concedantur qui modicè astringunt, vt mora, cerasa acidiuscula, ac vua pensilis cum Tralliano, præsertim si ægri siticulosi sint, quibus ob id etiam concedebat pepones, & cucumerum medullam: sorba, mespila, mala quæque, & præcipuè decocta recenti mulso; pyra, corni fructus, & mala cydonia, & inter hæc, illa maximè, non quæ struthia Galenus vocat, dulciora, maioraque, sed minora, quæ admodùm acerba sunt. Damnat Trallianus mala punica, seu granata, sed alij commendant, quemadmodum & arantia dicta, quæcunque acida fuerint. Timet forsitan nimiam aciditatem vt Pectori infensam, ac tussiculam prouocantem, quemadmodum & in aceto facit. Idem licet vuam pensilem, hoc est, rugatam ab aere probet, attamen damnat passam, & ficus, pistacia, amygdalas, & nucleos pineos. Sunt qui castaneas molles cupientibus facilè permittant, sicut & ego libentiùs adhùc concesserim, si priùs ad ignem siccatæ, deinceps lacte optimo emollitæ, ac decoctæ fuerint: quo edulij genere pastores, vt audio, non infrequenter vtuntur. Vnde fortasse Maro:

Castaneæ molles, & pressi copia lactis.

Quoad potum, iam dixi ex Aretæo debere esse parcissimum, quia sicco victui, qualis hìc institui debet, humor inutilis est. Hinc & Celsus lib.4. cap. de Tussi, & Sputo sang. ait; sic bibendum erit, vt sciamus huic morbo sitim prodesse. Ab initio itaque potio, secun-

dum Auicennam, ſit pluuialis aquæ, aut, ſi non pluuialis, ſaltem ſit ferrata vulgo dicta, quòd ſi tam huic, quàm illi adijciantur roſæ, aut bolus, aut hæmatites, maioris erit efficaciæ potus. Styptica enim ſunt. Non deſunt qui addant hydroroſatum, qui eſt ſyrupus roſatus, aliter iulep Alexandrinum; alij vna concedunt vinum cydoniorum, aut granatorum. Aqua hordei vſtulati decoctionis cancrorum aquæ dulcis à Meſue proponitur. Quidnam autem de vino cenſedum? Ab initio morbi, & fluore ſanguinis perſeuerante, cum timore phlegmonis & febris, puto eſſe penitus interdicendum vinum, quantumuis pauciferum, quia curationi plurimùm aduerſatur calefaciendo, rarefaciendo, & aperiendo. Verùm, ſi, vt non raro cernitur, Lipothymia, & Syncope repentè ſuboriantur, metuſue ſit de impendente virium collapſu, morbo vlteriùs ſæuiente, in natura debiliori, maximè verò etiam ſi nōdum febris ſuperuenerit, exiſtimo cum Paulo, & alijs oligophoron, ſeu pauciferum vinum haud eſſe denegandum, quod videlicet proſit ratione virtutis, nec noceat ratione rerum præter naturam. Sed cuiuſnam erit generis? Rubeum in primis potiùs, quàm album, illudque craſſiuſculum & auſterum, nec nō copioſa aqua chalybeata dilutum. Celſus laudat vinum dulce, & aquam frigidam. Super qua re, nimirùm tam ſuper vino dulci, quàm ſuper aqua frigida aliquantiſper immoremur, cum non ſit feſtinanti curſu tranſeunda, vtpotè magnæ conſiderationis, & in qua ſæpè Medici illi à vulgo & indoctis malè vocati Practici, cum reuera potiùs dicendi ſint Pragmatici, Dogmaticis infenſi, inter ſe altercantur. Sunt igitur, vt à poſtrema exordiar, qui tam potus, quàm cibos liquidos, aut ſorbitiones niue, ſeu glacie frigefactas in qualibet Hæmoptyſi etiam in hac, de qua nos potiſſimùm agimus, quæ à Pectore, & Pulmone dependet, conſtanter imperant, ità magis cruoris impetum compeſci autumantes, quorum tamen opinioni non temerè adhærendum eſt, quippè quia amplè patet frigidum vocari ab Hippocr. φλεβῶν ῥηκτικὸν venarum ruptorium, Pectoriſque partibus, &, præſertim ſi laceræ iam ſint, valdè inimicum. Addo nec talia conuenire in Sputo illius ſanguinis qui abſque Pectoris læſione in eius cauum è Capite cecidit, cum valdè refrigerantium vſu intrà ſinuoſum Pectus, & foraminulentos Pulmonum loculos ſanguis ipſe magis impingatur, craſſefiat, inque

thrombos seu grumos faciliùs conuertatur, quos potiùs attenuare, ac dissoluere expedit, imò & extraducere oportet detergentium ac moderatè calefacientium vsu, tametsi è Pulmonum vasis prosiliret cruor, quantò magis cùm à Capite, quo in casu nullum imminet de vasorum Pectoris apertione periculum, contrà verò maximùm ex valdè refrigerantibus, intùs sanguine coacto, magisque crassefacto. Ideò probatur admodùm mihi sententia Aetij loco superiùs adducto, in quo damnat tum cibos, tum potus vehementer actu frigidos, cuiusmodi sunt niue, aut glacie frigefacti. Affert autem rationem, cùm subiungit; Ex vehementi enim frigiditate plagæ inferuntur. Quare suffecerit, si non calidi existant, vt idem ait, & licet de ijs ibi tantùm loqui videatur, qui ex vẽtre per vomitum, ac citrà Tussim sanguinem reiectant, attamen quæ ab eo adducitur ratio plagæ aut ruptionis cæteris quoque profluuijs sanguinis aliun de manantibus competit, & cum Hippocratica auctoritate consentit. Celsus verò laudat aquam frigidam, idest, non calidam, quòd potus & vini, & aquæ calidus tunc frequenti esset in vsu, ideòque simpliciter frigidam, ac naturaliter talem, non autem niue glacieue algefactam. Atqui potum moderatè frigidum in Hæmoptoide præsente commendant omnes, sicut contrà cibum siue actu, siue potentia calefactorium magnoperè damnandum censeo. Sed vtrumque actu impensè frigidum offerre sanguinem spuentibus cùm ex alijs partibus, tum maximè ex Pectore, seu id contingat idiopathicè, seu simpathicè, citrà rationem factum iudico. Cui rei si interdùm malus non respondet euentus, fortuitò, non prudenter instituto consilio acceptum id referendum est, perinde ferè ac si Pharmaco propinato deiectorio, è renibus ac vesica trudatur calculus. An non clara est Hippoc. doctrina Lib. Aphor. 5. Aphor. 24. Frigida, velut nix & glacies, Pectori inimica sunt, Tusses mouent, sanguinem copiosè promanare faciunt, & destillationes excitant? Vbi cùm Hippoc. ait, sicut nix & glacies, idem prorsùs vult, ac si dixisset, impensè frigida. Ambo enim sunt elementari aqua gelidiora, ob corporis densitatem, in qua naturalis frigiditas aquæ magis intenditur, vt ex aduerso intẽsior percipitur caliditas in ferro ignito, quàm in aqua quantumuis ferueſcente; Ideò 6. Epidem. Sect. 3. tex. 10. pro verbis illis, qualis glacies aut nix, scripsit πάνυ ψυχρὸν, idest,

idest, valdè frigidum, quod meritò venarum fractorium appellatur; Quippè frigus corpora venarum constringens & contrahens, frigiditateq; sua tunicas earundem durans ac extendi contumaces reddens, promptè illas disrumpit, vt fusè monstrat Gal.lib.4.de Loc. affect.cap.vltimo. An verò contrarius huic sermoni sit antecedens Aphorismus; In ijs frigida vti oportet, vnde sanguis copiosè profluit, aut fluxurus est, qui cõtrà censent & operantur, maturiùs considerent, & vtrùm par semper ratio sit de fotu ac potu, velut de aqua simpliciter, & iuxtà sui naturam frigida, de qua antè prout calidæ obijcitur, & de frigida, vt nix, vel glacies, hoc est, summè algida, de qua est dubitatio, & quam fatentur omnes Pectoris partibus quantumuis sanis & robustis, tantò magis actu afflictis ac laborantibus infensissimam esse. In præcipiti tamen periculo, in quo multa fiunt aliàs omittenda, quia melior est læsio quàm mors, vt rectissimè nos docet Celsus, nimisque profusè manante sanguine, vt ab omnibus timeatur, ne æger vitam ipsam cum sanguine fundat, quacunque è profunda corporis parte prosiliat cruor, vbi priùs ad contraria reuulsiones, & ad vicina deriuationes peractæ fuerint, ad refrigerationem tum corporis totius, tum verò præcipuè ipsius malè affectæ particulæ, crediderim aquam actu etiam gelidam bibitam Hæmorrhagiam posse supprimere, sicut idem quoque facit & frigida foris in fotu adfusa, vt colligitur ex Galeno 5.Meth.5. A qua tamen statim, sedato profluuio, abstinendum propter allatas rationes, præsertim cum à Pectore, aut Pulmone seu primariò, seu secundariò effluxit, quorum in sinubus reliquus sanguis extrà vasa grumescens è diametro opposita remedia postulat, nempè extenuantia ac dissoluentia, vt quicunque Medici hoc etiam tempore cibos potusq; frigefactos exhibent nulla mihi laude digni videri possint, qui si ad mutationem per contraria nolunt descendere, timentes Hæmorrhagiæ repetitionem, & morbi, qui facilè recurrit, quique maligno est præditus ingenio, vt notat Aretæus, exacerbationem, saltem se à manifestè lædere solitis abstineant, nec ea mordicùs, ac pertinaciùs imperent, quæ ab alijs validè & rationabiliter oppugnantur. Sed in nostra hæc vsque secula Plinianum illud extensum est; Nemine idem censente, ne videatur assertio alteriùs. At quomodo ex mente Celsi vinum competit dulce, si hoc in casu

omnia requiruntur adstringentia, quæ in frigida & sicca, penitùsque terrestri substantia sedem habent, non autem in materia, in qua humiditas siccitatem antecellit, vt obtinent dulcia quæque? Fit enim sapor dulcis ex terrena siccaque, nec non humida, aqueaue substantia vi caloris moderati exactè concocta ac temperata, humida autem paulò vberiori; nempè, vt Gal. 4. de Simpl. med. facult. cap. 19. annotauit, dulce vt humidum sit oportet; præterquàm quòd dulce vinum amplè nimis Pulmonem dilatare creditur. Addo quòd cum Celsus extollit vinum dulce hoc in morbo, oblitus esse videtur illius doctrinæ, quam tradit lib. 5. cap. 19. pro sistendo sanguine quacunque è parte excernatur. Tunc enim damnat oleaginea quæuis & pinguia. Vinum verò dulce pinguis substantiæ expers non est, cum dulcia similiter pinguia esse dicantur ab Aristot. lib. 4. Meteor. cap. 9. Hinc etiam sub nomine pinguium non modo vnctuosa, verùm quoque dulcia, & quæ prorsùs naturaliter se habentibus suauia sunt, comprehendi solent, auctore Galeno 6. Epid. Sect. 5. com. 14. Fortasse vinum dulce sua crassitie non improbandum; nam quod dulce & pingue est, crassi etiam ac lenti succi esse solet, vnde pariter creditur facilè obstruere; quod tamen aqua multa temperatum sit, remissionis caloris gratia. Sed si vinum dulce, vt pingue & crassum, confert, cur non item emplastra illa Celsi, si ex dulcibus & pinguibus concinnentur? An verò etiam vinum dulce proponit ille Auctor, quia à contrario, dico, vel acido, vel austero vino titillationem, indeque Tussim veretur? Quid si tandem diceretur Celsum intelligere non de quouis dulci vino simpliciter, & albo, quo nos communiter vtimur, sed de quodam peculiari tam Romanis, quàm Græcis olim vsitatissimo? Nullum enim vinum dulce album censuit Gal. lib. de Cib. boni & mali succi; Quod quidem vinum non modo ab expressis statim vuis parabatur, sed crassius reddebatur expositum vel Soli, vel igni, vt sic & crassius fieret, & sæpæ instar nigresceret, quale ad ebrietatem inducendam minùs idoneum censet in Prob. Aristoteles, imò quodam in Prob. docet tale vinum dulce quandam esse medicinam ad arcendam ebrietatem, si meraco superbibatur, quia nimirùm crassitie, & lentore quodam vini dulcis quoquo pacto reprimuntur vapores sursum ex mero præassumpto vino iam efferri incipientes. Iuxtà quam rationem

censuit fortasse Celsus huiusmodi vinum vtiliter offerri posse Hæmoptoicis. Nos autem nigrum, aut intensè rubrum dulce haud inutiliter vsurpare possemus. De aceto quid dicendum? Alij enim è veteribus damnant, quòd acri sua qualitate, Tussisque promotione Hæmoptysicos lædere valeat, alij contrà commendant, quòd fluorem sanguinis compescat, siccando & modicè astringendo, vt ex eo patet, quòd in externis vulneribus densitatem, & agglutinationẽ perficere sit approbatum. Vnde Aurelianus hoc in casu acetum maximè prodesse affirmat, qui etiam sincerum dat Ore continendum, vel gargarizandum, dummodò ex vicinis gutturis partibus non veniat fluor. Tunc enim sine vllo percussu retineri tantùm debet, vt etiam Celsus præcipit in sanguinis exitu ab Ore, vel sorbendum, posthabito quorundam metu, qui id asperum, proindeque Tussiculam commouens atque fluorem, dixerunt: siquidem gelatum etiam sanguinem soluat. Cui obiectioni idem respondet Tussim non mouere, nisi iugiter & immodicè datum fuerit. Placet mihi tamen magis opinio Tralliani censentis conuenire quidem acetum Hæmoptoicis, sed minimè acre multùm, ac in eo profluuio, quod per Diaurosim, aut corroso vase non oritur. Ideò in Posca præparanda ad grummosum sanguinem dissoluendum, magnam aquæ partem adhibent, vt illa maximè diluta euadat, ac citrà vllam mordicationem bibi cum vtilitate possit. Quantum ad Somnum, atque Vigiliam, notum est omnibus ad quemlibet immoderatum fluorem cohibendum, si excipiatur sudor, maximoperè conducere somnum. Animaduertendum tamen est, quando Plethoræ occasione fit sanguinis fluor, priùs quàm depleta fuerint vasa, digerentes vigilias magis conferre. Præterea somnus interdùm quidem prouocandus in Hæmoptysicis, sed non ità tamen, vt diù altè dormiant, ob sanguinis coagulationem in bronchijs, vnde posteà non nisi multa Tussi educi potest. Lectum immobile sit, vt nullo modo quatiatur æger, quia concussiones malum irritant, & exasperant. Stratum etiam solidum sit, non multùm cedens, neque profundum, & minimè calidum. Caput autem cubantis sublime esse debet, inquit Celsus; quod de vera, præsentique Hæmoptysi intelligendum est. Nam si sanguis à Capite fluat, dormiendum potiùs est humili, quàm eleuato Capite, vt in Catarrho abundè ostensum est. Licet

contrarium sentire videatur Rubeus in suis Annot. ad Celsi locum iam adductum lib. 4. cap. 4. Tandem Rhases præcipit, & rectè, ne pronè dormiant ægri, sed supinè. Omnis corporis motus magnoperè vitandus est, & imperanda vndiquaque cum silentio quies, quam Gal. 5. Meth. 8. tanti facit, vt vel magnam & frequentem respirationem damnet, iubeatque ægros sensim respirare, semperque silentium agere, & in omni prorsùs tranquillitate vitam ducere. Hinc propterea etiam animi pathemata longè ableganda, quæ humores agitare, & commouere creduntur, tanquam venti mare: inter quæ ira grauissimè nocet, sicuti & mœror insignis, quo Aristobulus, perempto Fratre Antigono, adeò perculsus fuit, vt sputum reijceret mero dilutum sanguine, auctore Salamone Alberto in Oratione de Sudore cruento apud Schenkium in Hæmoptysi. Quam tamen historiam diffusè narratam legere est apud Iosephum 13. Antiquit. de qua etiam nos suprà. Abstinendum penitùs à concubitu, & crapulis, & vitãda alui stypticitas, quam mollioribus enematis ex sola decoctione hordei, foliorum lactucæ, & maluæ, cum oleo violaceo, ac saccharo rubeo prohibere Medicus poterit.

De Curatione Hæmoptysis ortæ nomine consensus à Capite, è quo sanguis ad Pectoris intima demittitur, idque per Chirurgiam, & Pharmaciam. Vbi Asclepiadis sententia aduersùs ligaturas reijcitur, & Aretæus, dum non dolorificas esse vult, defenditur. Lotio pedum calida, & animi deliquium de Galeni, & aliorum mente inducendum, Auctori cur non placent in hac curatione. Narcotica verò dicta cur interdum conferant, nonnullorum obiectione discussa, & Montani opinione de non exhibẽdo Philonio minimè approbata. Adstringentium vsus in Fluore sanguinis à Capite ad Pectus quando competit, & quando non, deque recta talium auxiliorum administratione, iuxtà Aetij, Rondeletijq; doctrinam.

Lectio, siue Cap. XI.

A Diætetico fonte in vniuersum lustrato, ad Chirurgicum, & Pharmaceuticum magis specialiter nũc mihi deueniendum est, in quibus tamen non obscura reperitur diuersitas, pro varietate causarum, & præcipuè locorum, vnde primò sanguis excernitur. Quare cum suprà ostenderim vobis aliquandò sanguinem de Capite descendere in Pulmones, ac sinum Thoracis, atque inde excludi tussiendo etiam spumosum, tanquàm si de Pulmone ipso procederet, idque dixerim, vtplurimùm, absque vllo vitæ discrimine contingere, nihilominùs tamen quia interdùm fieri solet, vt huiusmodi sanguis, ex longiori mora in Pectoris partibus facta, putridam, ac exedentem qualitatem nanciscatur, talisque postmodùm spongiosæ Pulmonum carni intimiùs infigatur, & hac ratione tum vasa, tum viscus proprium vitiare, & corrodere possit, sicque Sputum sanguinis, quod re vera ab initio à Capite ortum traxit, in hanc propriè vocatam Hæmoptysim demigret, atque degeneret, idcircò, antequàm me conferam ad cruenti Sputi verè à Pulmonibus exorti curationem, decreui parumper immorari in hoc symptomate sedando à Capite primum nimis repleto, vel etiam calidiori sanguine prædito proueniente, & mox quoque duo verba adijciam de alio fluore inhibendo in mulieribus, consentientis Vteri gratia. Verùm priùs quàm Sputi huius sanguinolenti remedia enarremus, ne temerè ac festinãter nimis huiusmodi fluor cohibeatur, quando ille sæpiùs pro auxilio est multorum in Capite affectuum, diligenter & accuratè animaduertite, vtrùm curatione indigeat, vel ne. Curari autem debet, eiusdemque progressio impedienda, quando ità largè effunditur sanguis, vt de virium exsolutione timeatur, vel quando in Pectus ità decumbit, vt periculum sit, ne, eo putrescente, Pulmones quoque in consensum ducantur, atque exulcerentur. Ob id enim & ego nunc illius curationem vobis tradere constitui: quæ quidem iuxtà communem suprà expositam methodum ità fieri debet, vt sanguis ad Pectoris partes non feratur, & vt locus apertus, per quem fluit, quantocyus claudatur.

Ideò

Ideò confugiendum ad communia immoderatæ vacuationis auxilia, quæ sunt reuulsio, & deriuatio, nec non ad ea, quæ animi deliquium inducunt, & denique ad refrigerantia & astringentia. Quamprimùm igitur deuenire oportet ad omne genus auersionis, & ad illam præsertim, quæ fit per reuulsiones varias, nimirùm per asperiorem extremorum frictionem, ac tenaciorem articulorum ligaturam, vt sanguinis cursus in contrarias partes auertatur. Ità namque faciendum censent Medici omnes tam veteres, quàm recentiores, si vnum excipiamus Asclepiadem. Vnde Celsus libro & capite sæpè citatis postquàm tradidit, Erasistratum Hæmoptoicorum crura quoque & femora, brachiaque pluribus locis deligasse, subnectit: Id Asclepiades adeò non prodesse, vt etiam inimicum esse, proposuit. Rationes autem illius, quem & Scribonius Largus sequi voluit, refelluntur à Mercuriali, & multò magis ab experientia ipsa, quæ, per Celsum, vbi testimonium præbet medicinæ, tunc abijciendæ sunt rationes. Cum enim, auctore Auicenna, aliud ratio, aliud experientia indicat, vni tum experientiæ innitendum. Quare idem Celsus: Sed id, inquit, commodè respondere experimenta testantur. Asclepiades autem libro Parasceuasticon deligaturas vituperabat, tamquàm materiam imprimerent, & coercendo in altum reuocarent, minimè considerans per eas maximùm ægris aferri emolumentum tum diuersione materiæ, quæ ad locum vinculis arctè deuinctum, ac ideò dolore afflictum promptè confluit, tum quòd densitatem quandam faciant, sicuti contendebat Erasistratus. Imperanda ergò sunt vincula, eaque dolorifica, quò faciliùs ad eam partem confluant humores. Quare in hoc mihi non omninò placet Aretæi consilium, vt fascia lata sit, ne dolorem moueat astrictio: nisi pro eo diceretur, dolorem velle moderatum valdè esse, ne quædam velut indignatio, aut excandescentia inde ægrum inuadens, sanguinem magis accendat, atque ad exitum per Os commoueat. Enumerans verò loca deliganda Celsus, Neque tamen, ait, pluribus locis deligari necesse est, sed sat est infrà inguina, & super talos, summosque humeros, etiam brachia. Aretæus verò ipse scribit, succurrendum esse extremorum deligaturis, pedum quidem suprà malleolos, & genua, manuum verò, suprà brachiale, & cubitum. De censu horum auxiliorum sunt clysteres, sunt

cucur-

cucurbitulæ tam sine, quàm cum scarificatione; quæ tunc maximè locum habent, cùm æger tenuis, & inops sanguinis est: vicem enim supplet phlebotomiæ cucurbitularum frequentia in scapulis, ceruice, clunibus, atque femoribus. Non desunt è Practicis qui proponant pedum lotiones ex aqua calida, quas ego alibi commendaui in destillationibus à Capite ad Oesophagi, ac Pectoris partes, sed re vera cum de sanguinis impetu remorando, & exitu præpediendo agitur, suspectæ illæ mihi videntur, ob calidorum vaporum ad sublimes partes ascensum, & calefactum inde aerem per Nares & Os attrahi solitum, vnde rectiùs, qui scrotum potiùs aqua gelida perfundunt, quique Posca madentes pannos testiculis admouent, asserentes vndicunque manantem sanguinem ità efficacissimè cohiberi, vniuerso inde corpore refrigerato. Eam etenim esse vim testiculorum, castratio docet. Hinc Mesue sessionem in aqua frigida commendat cap. proprio. Quæ si non sufficiant pro symptomate sedando, illicò deueniatur ad sanguinis missionem per sectam venam, quæ omninò cephalica sit, à qua sanguis ducatur non affatim, & copiosè, sed potiùs per interualla quædam, & quantitate pauca, nempè duarum, vel trium vnciarum pondere pro vnaquaque vice, plùs, minùsue pro magnitudinis affectus diuersitate, ac malè affecti corporis natura. Id quod sua non caret ratione; scribit enim Aretæus, & prudenter admodùm, numquam ad Lipothymiã vsque, nec copiosum alioqui sanguinẽ hoc in casu mitti debere. Ipsa siquidem cruoris per Os effusio satis hominem labefactare potest: qui tamen Auctor assiduè, post paucum detractum sanguinem, iterùm detrahit, & eodem die, & postridie, nec non & perendie. Insuper & Galenus ità sanguinem mittendum suadet ad reuulsionem fæliciùs celebrandam. Dicebat enim cap. 12. de Sang. miss. reuulsionem tantò esse efficaciorem, quantò maiorem in numerum particulares detractiones adauctæ fuerint. Prætereà ad eundem sanguinem ad proximas partes deriuandum, sunt qui laudant euacuationem, quæ fieri potest per Nares, vt est apud Aetium, ideò venis illis adhibentur hodie hirudines, quemadmodum & illis, quæ sunt post aures. Tandem commodissimum esse puto, cum Celso, impetum sanguinis admota occipitio cucurbitula, sic vt cutis quoque incidatur, auertere: Aurelianus tamen cucurbitam cum magna tantùm flamma occi-

occipitio apponebat. Qui quidem Aurelianus, si à Capite fluat sanguis illud etiam φλεῖθρον expoliat, quod maximè reuellit, moxque fouet oleis astringentibus, & refrigerantibus inferiùs adducendis. Interim verò etiam laudatur à Galeno, & ab alijs, vt pro sanguinis retentione quomodolibet facienda, inducatur animi deliquium; sed quia id fieri non potest, nisi per intensiores corporis dolores, & insignes, ac inopinatas animi perturbationes, præsertim metum, atque mœstitiam, qualis esse ea solet, quæ ob triste nuntium ex improuiso delatum, animum simul cum corpore vehemẽter commutat, sanguinem ad intima cogendo, ego certè cum tot alia adsint auxilia tutiora, minùsque molesta, cumque iubeant Medici omnes huiusmodi ægros in maxima quiete, & animi oblectamentis esse habendos, ab huius generis præsidijs dubijs me abstinerem; & ideò ad reliqua descendo, quæ ex Arte magis esse videntur. Perseuerante itaque sanguinis fluore à Capite, imò & à Pectore, consensus tamen nomine, cum suspicione tandem maioris Pulmonum læsionis, ad medicamenta varia confugere oportet, intrinseca scilicet, atque extrinseca, quæ venarum orificia constringendo occludant: ad quæ nihilominus antequàm deueniatur, cõsiderare opus est, an quid intùs, & in profundo Thoracis latitet delapsi sanguinis, qui in thrombos, seu grummos cõuersus sit: quod cum apparet, necesse est priùs Posca apprimè diluta, eaque tepida concretum sanguinem dissoluere, & dissolutum expuere. Visi sunt enim qui ex sanguine in Pulmone retento, ac iam putrescere incipiente, Tabi proximi erant, à quo periculo non priùs liberi facti sunt, quàm putridum illum sanguinem per aperientia, & dissoluentia excreuerint, reliquis posteà iuxtà Artẽ præscriptis. Sed de Posca, & alijs rebus ad id necessarijs infrà vberiùs. Quæ nam igitur erunt medicamenta intrinsecùs offerenda? Incipiam à leuioribus, sed non more Erasistrati, qui in hoc casu à Galeno reprehenditur, quod ex hucusque allatis patere satis vnicuique potest; cuiusmodi foret Gargarisma, aut Oris collutio ex rebus stypticis & refrigerantibus, qualis esset, si pararetur decoctio in aqua pluuiali, aut ferrata foliorũ centinodiæ, idest, polygoni, plantaginis, rubi, lentisci, myrthi, equiseti, rosarum rubearum, seminum sumac & cõsimilium; quod decoctũ actu frigidum in Ore contineatur, subinde propterea illud mutando; quod similiter confici posset

ex aquis ſtillatitijs plantaginis, & portulacæ cum granatorum, aut cydoniorum ſucco, vel ex aqua hordei chalybeata, addito modico aceto, vel etiam diamorone, vitando penitùs quæ potentia, vel actu calida ſunt, quoniam à calidis & rarefacientibus collutionibus plùs ſanguinis erumpere dicebat Aetius Tetrab.2. Serm.4. cap.59. vbi tradit curationem his, qui ſanguinem à Capite educunt, ſufficere ſimpliciorem & exiguam. Adſtringentia enim per collutiones palato adhibita frigida ſufficiunt. Probo ſimiliter, vt Ore detineatur confectio in tabellis, quæ ſanguini vndicunque mananti, ſed à Capite potiſſimùm in ſubiectas partes ſpiritales deerranti prodeſſe non parùm poteſt, fitque accipiendo diacodij drac.ij. boli armenæ, corallorum rubeorum, lapidis hæmatitis ana ſcrup.j. pulueris radicis ſymphyti, terræ lemniæ ana ſcrup.5. tragacanthi, amyli, & gummi arabici ana drac. 5. ſyrupi de portulaca, & ſacchari roſati ana drac. iij. cum ſaccharo diſſoluto in aquis roſacea, & myrtillorum q.s. fiat confectio in rotulis, aut tabellis. Præterea ſumat æger electuarium aliquod inſtar opiatæ, cuiuſmodi foret accipiendo conſeruæ roſarum antiquæ vnc.iij. boli armenæ drac.j. 5. pulueris ſem. hyoſciami albi ſcrup.j. cum ſyrupo roſato de roſis ſiccis fiat mixtura. Quòd ſi valentiori opus ſit, præſcribatur & hoc alterum, quod in omni Sputo ſanguinis conueniens admodùm eſt, ſi bis in die ſumatur ad vnciæ dimidium. Rec. conſeruæ ſymphyti maioris, conſeruæ roſarum antiquæ ana vnc. ij. carnium cydoniorum cum ſaccharo conditarum vnc. j. 5. margarit. electarum in ſubtiliſſimùm puluerem redactarum drac. ij. corall. rub. boli armenæ præp. trochiſcorum de electro ana ſcrup. iiij. granorum myrthi ſubtiliter puluer. drac.j. Excipiantur omnia ſyrupis myrtino & violaceo, fiatque opiata. At ſi res adhùc magis vrgeat, & fluentis ſanguinis impetus perſeueret, nullo pacto omittantur Narcotica vocata medicamenta, quæ & in hoc, & in alio Sputo ſanguinis neceſſaria ſcribit eſſe Auicenna, propter duas res, quarum vna eſt ſedatio fluxus ſanguinis, quem talia medicamenta incraſſant, & ſecunda eſt dormitio, & remotio motus. Vnde aliqui perperam ea damnant, quòd ex nimio frigore, per quod illa agunt, infenſiſſima ſint membris ſpiritalibus; Reſpondet enim Galenus 7.catat. & optimè, præceps eſſe in huiuſmodi affectibus periculum, niſi illis citò, & valenter occurrant

Me-

Medici, qui propterea his interdùm vti coguntur, eo prorsùs modo iuuantibus, quo Auicenna ex Galeno dixit. Incommodo enim, quod ex nimio frigore timeri posset, occurritur intermiscendo aliquid calefactorium, à quo nimia illorum frigiditas contemperatur. Inter quæ quidem medicamẽta primum tenent locum Theriaca, & Mithridatium: vtrumque tamen medicamentum recens sit, quodque sex menses non transcendat: quòd si non adsint huiusce ætatis, accipere potestis vel Requiem N. vel Philonium Romanum ætatis vnius anni. Dosis Theriacæ, & Mithridatij vnius tantùm drachmæ sit, quæ exhibeatur quatuor, aut quinque horis antè prandium: aliorum verò medicamentorum quantitas non excedat scrupulos duos, aliqua addita conserua. Sed vbi relinquo Philonium Persicum ritè confectum, à Mesue tantoperè celebratum? Quo profectò auxilio in sanguinis profusione sistenda, vndicunque sit, nullum præsentius medicamentum se inuenisse testatur Franciscus Valleriola Obser.med. lib.4. obser.6. quippè quod & somnum conciliat, & vasa occludit, & sanguinem incrassat; quibus omnibus intentionibus in sanguinis fluore sistendo procedere debemus: Cuius medicamenti drachmam ipse dabat ex succo plantaginis. Quamobrem ego nõ video, cur Ioannes Baptista Montanus Consil. 159. in Sputo sanguinis dicat, nihil detestabilius esse Philonio, etiam de mente Galeni, nisi de nimio, & intempestiuo eius vsu intelligat. Exteriùs verò sunt qui laudant irrigationem fronti, & collo factam, accipiendo olei rosati omphac. vnc. iiij. aquarum plantaginis, portulacæ, & rosarum ana vnc. ij. aceti vnc. 5. misce. Nec displicet quod Aurelianus facit, qui post rasum, aut aliter pilis expoliatum Caput, mox illud fouet oleo viridi, seu omphacino, aut rosaceo, aut lentiscino, melino, aut myrtino. Quinimò si largior fuerit Hæmorrhagia, & gypso illud illinit, vel acacia ex aceto, magisque frontis atque temporum partes: & hoc modo æstuans Caput, ideòque sanguinem profundens, curari à nobis debet. Quòd si postremò, tot, ac tantis auxilijs malum minimè cedat, rationi consonum fit, ortum omninò habere à valentioribus causis, morbisque maioris momenti, dico à sanguine admodùm feruido, ac bilioso, nec non à Capitis, & Iecinoris discrasijs calidioribus: vnde ob id & ad biliosorum humorum expurgationem, vt infrà suo loco audietis, & ad intempe-

ries

ries corrigendas deueniendum erit, pro quibus magnoperè laudatur ſerum Lactis caprilli optimè depuratum, & Chalybe ipſo præparatum, velut etiam thermales aquæ Villenſes, Ficoncellæ, B. Virginis, & Nocerianæ potiſſimùm. Sunt qui dicunt, inter quos Rondeletius eſt, ſanguinem reijcientibus defluxum è Cerebro in Pulmones, dari non debere aſtringentia, nec ſanguinem retinentia, ſed potiùs, quæ coagulatum ſanguinem diſſoluunt, quia oportet ſanguinem illum extrà corpus reijci, ne putreat, & internas partes corrumpat: Qui quidem rectè, & ex Arte loquuntur, vt & nos ſuprà; intelligentes videlicet de ſanguine iam fluxo, & in Pulmone moram faciente, imò iam concreto & nigrefacto, non autem de ſanguine fluente, & eiuſdem nimio, ac perſeuerante fluore à Capite ad Pectus; pro quo quidem compeſcendo neceſſarius videtur eſſe adſtringentium, & incraſſantium vſus, prout non multò antè audiuiſtis. Quippè multùm hac in re vereor ne ſola collutio Ore facta, per ea quæ adſtringunt & refrigerant, ſufficiens eſſe poſſit, vt eſt Aetij opinio, niſi hæc de moderata, & facilè compeſcibili Hæmoptyſi accipiatur. Quæ pauca ſatis ſint pro curatione Hæmoptyſeos non veræ, & per conſenſum à Capite tantummodò genitæ.

De eiuſdem Affectus Curatione in Mulieribus per cõſenſum ab Vtero, tam è fonte Pharmaceutico, quàm Chirurgico depromptis auxilijs. An Menſtrua mouentia, & vſus in primis Chalybis, ac rerum chalybeatarum conueniant. Vbi potiſſimùm de multiplici Aquæ, & Vini Chalybe medicati virtute agitur, Celſique locus de animalibus Lienem exiguum habentibus, quòd apud fabros chalybeatam bibant aquam, confirmatur experimento facto in lienoſis hominibus. Hippocratis, Pauli, & Aetij loca, in quibus ad menſium fluxũ cohibendum infernas partes deuinciri mandant, explicantur, nec à Galeno, & communi medendi conſuetudine diſſentire oſtenditur.

Le-

Lectio, siue Cap. XII.

PROLIXVS nimis heri vesperi fui in tradenda curatione Sputi sanguinis à Capite prodeuntis, & non raro ad loca Pectoris dilabentis cum euidēti etiam periculo sæuioris mali, nisi quamprimùm compescatur, & vndique sanetur, propter causas iam relatas; Quare hodie anteactam orationis longitudinem breuitate insolita cōpensabo, agamque tantummodò de curanda Hæmoptysi, quoties in Mulieribus ab Vtero, consensus nomine, oritur, non absq; suspicione Tabis inde tandem nasciture, præsertim si mulier ipsa parùm sana sit, & salsuginosus sanguis, succique in ea praui redundent. Si itaque id mali genus in aliqua fœmina appareat, Vteri causa, dum scilicet illi menstrua non feruntur, & sanguis ab Vteri venis obstructis ad Pulmonum vasa regurgitans, ibi diutiùs quàm par sit immoratur, & ità incalescit magis, atque corrumpitur, aut suaptè natura vitiosus, & cacochymus, qualis est qui in parùm sanis mulieribus colligitur, & ideò aptus valdè ad labefactandos Pulmones, eorumque venas dilaniandas, nulli dubium est, quin tali in casu Medicus omni industria vti teneatur ad menses eliciendos, & sanguinis motum suprà vergentem ad inferna & muliebria loca reuocandum. Qua tamen in re omittenda penitùs sunt medicamenta, quæ ad mensium prouocationem per Os exhibentur à Galeno & alijs, quia cum sint calida admodùm, atque tenuium partium, & consequenter sanguinem multùm attenuent, fundantque, manifestè inde augeretur Hæmoptysis, & periculum quod resultare ex ea solet. Quæri sanè hoc in loco posset, vtrùm Chalybis vsus, quo non infeliciter in educendis menstruis quotidie vtimur, locum aliquem hìc habere possit, præsertim quia varij sunt modi, quibus citrà effatu dignam calefactionem præparatur, & sumitur etiam absque corporis motu & exercitio, quod in Hæmoptysi damnatur. Nescio propterea an spuma illa Chalybis à Mercato proposita in curatione febris albæ hìc conueniens sit. Hoc equidem scio Chalybem, seu ferrum expurgatum,

acciaio

acciaio vulgò appellant, etherogeneum esse, diuersisq. constare substantijs, cum sit metallum valde impurum, & virtutem, quam possidet ad reserandas obstructiones, non solùm pendere à pondere ipsius, vt multi passim dictitant, sed etiam, & multò magis à mordacitate, ac vi quadam eidem impertita à sulphure, & mercurio, quibus etiam ferrum constat. Ob cuius quidem facultatis participationem Chalybs valde abstergere, repurgare, & obstructa loca aperire dicitur. Vnde iatrochymici omnes affirmant ferrum, si priuetur sulphure, & mercurio per multiplicem ignitionem, tunc contrariam adipisci virtutem, nempe astrictoriam, vt apparere dicunt in medicamento illo, quod Crocum Martis vocant. Tutior quoque eiusdem erit vsus, si ex aceto præparetur, quod illius penetrãdi vim, absquequo calefaciat, impensè adaugebit, vel etiam in aquis endiuiæ, oxalidis, & consimiliũ, vitatis liquoribus calidioribus, vt vino, & aqua vitæ. Chalybeare Medici solent aquam, iura, in quibus tum carnes, tum varia decoquuntur fercula, in cœliacis, dysentericis, & Hæmoptoicis, vt sistant, corroborent. Ex alia tamen parte Chalybe, & chalybeatis rebus vtuntur in obstructionibus debellandis lienis, hepatis, ac vteri, vt recludant, atque deobstruant, quæ vires sunt è diametro oppositæ, quarum sanè diuersitas non aliunde pendet quàm ex diuersa metalli illius natura, quæ ex varijs concinnata est substantijs, quarum aliæ attenuando aperiunt, ac digerendo resoluunt, sulphuri atque mercurio attributæ, aliæ incrassando potiùs, & siccando adstringunt, & densando confirmant, quales in parte ferrea vigere omnes concedunt. Accedit varius eiusdem vsus, vnde etiam vna, ac simplex non est expectanda vtilitas. Sunt enim qui aceto abluunt limaturam Chalybis, mox ei puluerem caryophyllorum inspergunt, sumentes videlicet limaturæ lib. 1. pulueris vnc. mediam, sic relinquentes per horas 24. Deinceps addunt vini albi dulcissimi lib. 10. & facta infusione exponunt Soli, spatio octo, aut decem dierum, illud frequenter agitando, & permiscendo, de cuius facta colatura exhibent, vel in forma syrupi manè ad vnc. octo circiter, vel iubent vt ægri bibant in prandio, & cœna. Sunt qui in Electuarij forma, alijs multis additis attenuantibus, ac aperientibus, vsurpant, quibus artibus præparatus Chalybs potest sanè

menses educere,sed tempore Hæmoptysis habeatur pro suspecto tanquàm maximè efficaci ad ingeminādum sanguinis fluorem per os, de quo neutiquam timendum, si ignitus sæpè extinguatur in aqua, & iuribus, quoniam siue per ignitionem tenues illæ & acres sulphuris, ac mercurij portiunculæ vi ignis disgregatæ euanescant, remanentibus tantummodò frigidis, atque terrestribus, quæ materijs vim adstrictoriam imprimant, siue vnà cum illis quantumuis minimè dissipatis,excitentur nihilominus in ferro candente, multotiesq. ignito sopitæ quodammodo, & crassis, ac siccis partibus inhærentes virtutes frigefactoriæ adstringentesq. à quibus alterata aqua, aut iusculum, & aliquando vinum eandem in se recipiant facultatem, quemadmodum aquæ thermales ferrum, aut Chalybem referentes, quas constat experimento, & testimonio quoque Dioscoridis,non solùm nostro huic casui obnoxijs, sed etiam cœliacis, dysentericis, lienosis,cholera laborantibus,& dissolutis stomacho impensè admodum auxiliari, maximè autem viscerum, & hepatis potissimùm calidiorem discrasiam remouere, ac dissolutam vim confirmare.Si quis autem dixerit etiamChalybem solum, & impræparatum vino tantùm generoso infusum ab infarctu liberare, & menses educere, nec huic magnopere repugnabo. Dictat quippe ratio vini meraci calore potentiali, & actuali simul elidi à Chalybe vires sulphuris, atque mercurij, eiusq. humidæ substantiæ impertiri, & communicari, quarum gratia & virtute attenuare valet, sicut aperire, atque digerere. Hinc Celsus de chalybeata aqua loquens, de ea nimirum, quæ ex Chalybe ignito sæpiùs extincto præparatur, scribit lib. 5. cap. 9. lienem præcipuè comminuere, quod animaduersum esse inquit in ijs animalibus, quæ apud fabros educata exiguos habent lienes,& ita ad lienosos compertum est, laudatissimam esse aquam depuratam, quæ è cotibus defluit,cùm enses acuuntur, aut thoracum ferreorum loricæ circumaguntur. Ex quibus ità è natura rei discussis non difficile est colligere, quando, & quomodo possit Chalybs, & res chalybeatæ modò prodesse, modò obesse Hæmoptoicis. Tandem pro sanguine ad vterum vocando,imò & extraducendo,ne ad os semper ascendat,vtiliter admoueri poterunt medicamenta locis muliebribus instar glandis, aut suppositorij. Vtimur passim succo ex

folijs

folijs & radice mercurialis expresso, additis oleis liliorum alborum, & cheirino, hoc est, è violis luteis, his nimirum coto exceptis, & suppositis. Galenus 6. de simpl. medic. ait, si componatur medicamentum ex myrrha, lupino, & melle, atque mox supponatur, menstrua muliebria euocabit. Fotus autem, ac suffitus ex rebus calidis, odoratis, & valde aperientibus omnino relinquantur. Præter hæc ergò, cætera auxilia petenda esse videntur è Chirurgia, à qua primùm suppeditatur auersio facienda per infernarum partium, dico ab inguinibus vsque ad pedes, tum frictiones, tum deligaturas, nec non per cucurbitulas coxis interioribus adhibitas. Scimus enim & longis experimentis, & Galeni doctrina, infernis laborantibus, superna exercere, ligare, & fricare opus esse, & è contrà; ideoque in mensium euocatione vtilia prorsus esse quæcunque deorsum trahunt è superioribus, cùm circa initia præceptum auersionis sit ad contraria. Quare testimonio Galeni 13. Meth. cùm menses ducere animus est, in pube, & inguine cucurbitulam affigimus, quam etiam Celsus inguinibus incisis admouebat. Sed hìc oritur dubitatio non leuis, quia Paulus Aegineta, quem in omnibus sectatur Aetius, in mensium profluuio suadet inguina vinciri, idest, crura ea parte. Hoc autem si in mensium euocatione vtile est, quomodo eosdem cohibet? Difficultatem verò non minimùm auget, quia Hipp. ipse 2. de Morb. mul. ad immoderatum sanguinis ex vtero fluorem remorandum, non solùm laudat ligaturas in cubitis, sed & suprà genua, subposita tamen lana. An vincire crura in mensium fluxu vtile tantummodò est in diapedesi, & vbi sensim sanguis fluit, sed longo tempore, quòd optimè crura deriuent ab vtero, non autem dùm magnus est sanguinis impetus? Quantùm verò ad Hippocratem, responderi potest illũ non dissentire hac in re à Galeni præceptis, quia ligaturam imperat in supernis quoque partibus, qua ratione vult sanguinem, qui deorsum vergit, sursum trahi. At cur obsecro & suprà genua vincula commendat, quæ diximus infrà vocare, non intrò cogere sanguinem? Vt retineatur quicunque à magnis crurum venis in vterum refunditur. Duplicem hìc etenim consideramus sanguinis motum, quorum alter est à venis suprà vterum, seu prout sanguis mouetur à supra, vt inquiunt, ad infra, idest ad vterum, alter verò

à venis femorum ad vterum, & consequenter ab infra ad supra. Pro cuius quidem geminati motus diuersitate possumus non solùm brachijs, sed & suprà genua quoque vincula admouere, eo quòd ita etiam cohibetur ille sanguinis impetus ad vterum, qui est ab infra ad supra, Hippocratem tamen imitantes, qui dum coxas ligat, eodem simul tempore deuincit & brachia, vt duplicis ligaturæ adminiculo vtrumque motum ad vterum cohibeat, siue sit à supra ad infra, siue ab infra ad supra. Præ omnibus tandem hoc in casu confert mulieribus secare venam tali, quam saphenam vocant, per cuius quidem sectionem haud ignoramus, sanguinem è supernis locis ad inferna conuerti, ac trahi, sicque etiam ad vterum, à quo si exeat, statim in eis illud apparebit emolumentum, quod Hippocr. ab experimento doctus scriptis mandauit aph.32. libri quinti: Mulieri sanguinem euomenti, si menstrua erumpant, fit morbi solutio. Non dissimili ratione curata fuit mulier quædam Rufi apud Mesuem; cui quidem acciderat, vt sanguinem spueret, postquam lac delituit in mammillis eius, qui sanguis restrictus est lacte prouocato...

Curatio traditur veræ Hæmoptysis è Pectore, ac Pulmone, per Chirurgicum instrumentum, in quo primùm breuiter de Pharmacis Enæmis, & Alipenis agitur, mox vera adducitur ratio, propter quam in quolibet Sputo sanguinis venæ sectio conuenit. Prætereà demonstratur vnde sanguis demitti debet, an scilicet à supernis, vel infernis locis; Iouberti error detegitur, & denique quomodo intelligendum sit, Galenum ab Hippocrate non discrepare in Pleuritide sanguinea, quam ille mitem, hic fortem, ac lethalem nuncupat.

Lectio, ſiue Cap. XIII.

POST traditam curationem ſputi ſanguinis à capite ad pectoris ſinum, & pulmonem conſenſus nomine tranſmiſſi, indeque cum tuſſi ad os reiecti, nec non etiam ab vtero in mulieribus, propter menſium ſuppreſſionem, deſcendere nunc oportet ad curandam Hæmoptyſim propriè ſumptam, cuiuſmodi eſt ea, de qua nos impræſentiarum loquimur, & quæ reuera à partibus pneumaticis, & pulmone in primis originem trahit. Quæ quidem fieri, & inſurgere tunc ſolet, cùm pulmonis vaſa aut diſrumpuntur, aut ſecundùm oſcula aperiuntur. Vtro autem modo contingat à viſcere illo ſanguinem effundi, in curatione parui refert, quia vnam & eamdem ferè medendi rationem, conſimiliaq́. auxilia affectio expoſtulat. Summa ergo totius curationis in cunctis fluxionibus eſt, iuxta Hippocratis, aut Herophili doctrinam in lib. de Loc. in hom. vt fluxio ipſa ante omnia ſiſtatur, & ideò vndecunque, & à quacunque cauſa ſuboriatur ſanguinis reiectio, debet in primis ſanguis ipſe præpediri, ne ad affectum locum confluat, & eodem tempore, locus vel diſruptus, vel dilatatus per conſolidantia, & aſtringentia occludendus eſt. Idipſum autem præſtare nobis non licet per medicamenta illa, quæ φάρμακα ἔναιμα dicuntur, κολλητικά etiam Galeno dicta 5. Meth. quæ confeſtim cruentis vulneribus extrinſecis adhibita ſanitatem inducunt, vtpotè coniungendi & vniendi diuiſas partes facultatem obtinentia, vt in priſtinam reducantur vnitatem. Cuius rei exemplum extat 5. Epid. nempe; Medicamento autem enæmo deligato conualuit. Agitur hìc etenim de conſolidandis, aſtringẽdisq́. locis dilaniatis in intimis, ac profundis partibus, quibus talia topica admouere fas non eſt, vnde etiam curatio ipſa tantoperè ardua, ac difficilis eſt. Conſimili tamen vi prædita debent intrinſecùs quoque medicamenta à nobis propinari, quæ ſimul cohibeant, comprimant, aſtringant, retrudantq́. cuiuſmodi à Celſo emplaſtra recentibus vulneribus applicanda deſcribuntur lib. 5. c. 19.

Constare autem ea oportet, vt Aegineta vult, ex siccantibus non summè, verùm secundi ordinis absolutè, & tertij incipientis. Parantur verò, vt plurimùm, tum ex viscidis glutinosisque, tum ex austeris, & acerbis, nulloq. pacto ex rebus oleagineis, ac pinguibus, quæ propterea ab eodem Celso ἀλίπαινα, vel, quod alij malunt, ἀλίπαντα vocantur, quòd non habeant oleum, pinguedinemue, aut eorundem parum admodùm admixtũ. Hæc autem enæma pharmaca, aut potius κολλητικά agglutinatoria qualia esse debeant, & quibusnam vectoribus cõmixta per os sint exhibenda, in subsequentibus Lectionibus audietis. Interim prædictis intentionibus multifariã possumus satisfacere, sed maximè præsidijs è Chirurgia, & Pharmacia depromptis. De Dięta enim suprà satis. Cũ itaque in huius symptomatis curatione dilatio vel minima periculosissima sit, occasioque benè medendi multùm præceps, idcircò Erasistrati consilio nullo pacto acquiescendum est, dum à leuioribus inchoandum esse volebat. Quapropter dicto citiùs ad ferrum confugere opus est, dico ad venæ sectionem, in quo remedij genere tria sunt accuratè perpendenda, tempus, locus, & modus cum quantitate. Quoad primum, nemo non videt, medicum debere statim à prima visitatione, si nihil prohibeat, ad id auxilij se conferre, quoniam cum duo sint Hæmoptoicorum pericula, ambo facilius præcauentur missione sanguinis statim celebrata, quàm alijs præsidijs. Subeunt siquidem Hæmoptysici vitæ discrimen ex immoderata sanguinis vacuatione, cum qua sæpe more iugulatorum animam quoque exhalant, nec non ex inflammatione loco malè affecto superueniente, quæ in vlcus desinit putridum, ac sordidum, à quo cum saniosa materia expurgari minimè possit, nisi per tussim, ægras partes magis magisquè dilaniantem, propterea fit, vt tunc vel nulla prorsus, vel certè omnino exigua glutinandi vlceris spes relinquatur. Quamobrem ad hæc euitanda pericula, sanguis nulla interiecta mora mittatur, per cuius detractionem non modò eiusdem impetus aliò reuellitur, & conuocatur, sicq. fluxus cohibetur, cuius præsentia ideò vulnus curari minimè potest, quia impedit, tenendo vulnus apertum, ac dilatatum, sed etiam quia quantitate illius depleta, & imminuta partes non adeò facilè sanguinem effluere, & à se elabi sinunt; quæ vna est causa,

propter

propter quam in omni ſanguinis reiectione curanda præſtantiſſimi quique Auctores venæ imperant ſectionem, ſed omnium audaciſſimè πολυαίμοις, & benè venoſis; quandoquidem ſiue rexi, ſiue diabroſi contingat fieri hæmorrhagiam, admodum ei conuenire phlebotomiam dicebat Aretæus; quinimò etiam ſi per diapedeſim, aut anaſtomoſim fiat, ob metum ne plethora venas diſrumpat. Et hinc etiam eſt, quòd Gal. 5. Meth. in Hæmoptyſi ex pectoris refrigeratione non veretur ſanguinem mittere ad repellendũ. Sed quæ vena tundenda eſt? &, nùm ſuperior, an inferior? Varij varia loquuntur; at ſi accuratè, & ex rei natura definienda controuerſia eſt, non adeò nobis difficile erit difficultatem ſoluere, & diſſentientes etiam Auctores conciliare: quòd ſi inter ſe ſe conuenire non poterunt, ſat nobis erit à Galeni, & melioris ſcholæ præceptis ne latum quidem vnguem diſcedere. Galenus igitur ipſe reuulſionis, & deriuationis ſimul gratia, venam cubiti ſecari iubet, quemadmodum facit & Rhaſes, qui ab ea vena inchoandum dixit; eſt autem quæ paſſim baſilica vocatur, aliàs hepatica, ſeu iecoraria, & quam Hipp. lib. de vict. rat. τὴν ἔσω φλέβα, id eſt, venam internam nuncupat, & in pleuritide ſecari iubet. De hac ipſa vena loquens, vt arbitror, & Aretæus in curatione huius ſymptomatis per Iunium Paulum Craſſum, Cędenda eſt autem, inquit, caua in cubito vena; & rationem mox afferens, ait; Etenim ex hac facilè ſanguis effluit, & ipſa ſectioni expoſita eſt, vtque per plures dies ſanguis innoxiè decurrat commodè aperta ſeruatur. In omnibus autem omnium, vt ita dicam, præcipuorum viſcerum hæc eſt ſanguinis via. Quo in loco notatu digniſſimum eſt quod ſubiungit, eos venarum diuiſiones ignorare, qui ſuperiorem, per quam quidem humerariam & cephalicam dictam intelligit, ventriculo, & hepati addicunt, vt & eos, qui ſi à liene ſanguis fertur, ſiniſtræ manus venam illam, quæ inter minimum annularemque digitum (ſaluatellam Arabes vocant) reſcindunt, quòd exiſtiment illam ad lienem vſque pertinere. Verùm, ait, & hæc ipſa inter cubiti venas inferioris (hoc eſt baſilicæ) propago eſt; & addit: Cur itaque potius eam quis prope digitos, quàm in cubiti curuatura proſcindat, cum hoc in loco amplior ſit, & ad effluxum habilior? Cuius rei occaſione non poſſum non annotare errorem Iouberti alioqui

doctissimi, & oculatissimi viri, qui de vena media, & communi dicta Aretæi locum intelligendum esse tradit, vbi etiam non rectè scribit, communem, seu mediam venam ab Hippocrate interiorem vocari, cum vena mediana illa sit, quæ ex cephalicæ, & basilicæ in cubiti articulatione coalitu emergit, ab Arabibus vena nigra nuncupata, interior verò ipsa sit basilica, aliter hepatica. Hæc etenim est, quæ incisa in præcipuorum viscerum affectibus præstò omnibus esse solet. Si igitur secanda est vena iam dicta, interna scilicet, aut basilica, quæ apparet in curuatura cubiti, ergò laudatur hìc sectio venarum supernarum. Quid itaque respondebimus venas infernas malleolorum secantibus? Siquidem Auicenna interdum videtur saphenam præferre basilicæ, & Gal. 13. Meth. in eadem videtur esse sententia, dum quàm longissimè à tentata fluxione parte reuellendum esse scribit; quod pariter confirmat De miss. sang. per illa verba: Antispasis, in his quæ suprà sunt omnibus, deorsum semper agitur. Quinimo Hipp. lib. 2. de Nat. hum. & lib. 3. de Nat. oss. scripsit, dandam esse operam, vt quàm longissimè à locis, vbi dolor est, & sanguis cogi didicit, venarum incisiones fiant: sic enim haud magna repentè mutatio fiet, & consuetudinem mutaueris, ne amplius eò loci sanguis coeat. Quod quidem etiam prodesse maximè, si ex thorace, vel pulmone fluxerit sanguis, auertendæ materiæ causa, de aliorum mente exarauit Aurelianus, quò patientibus partibus derelictis, ad eas, quæ nō patiuntur, reijci assuescat. Et hinc est, quòd Trallianus iuuare plurimùm docet, ex infernis partibus sanguinem detrahere, seu ex venis, quæ ad malleolos conspicuæ cernuntur. Cum præterea sanguis in Hæmoptoide peccet semper secundùm motum, aliquando verò etiam secundùm copiam, clarum est conuenire semper sanguinis missionem tamquam auxilium reuulsorium, interdum verò quoque vt vacuatorium. Quare vt reuulsio, quæ in immoderata quauis sanguinis excretione necessaria est, felicius succedat, ab extremis & longinquis partibus sanguis detrahendus esse videtur. Sunt qui putant, si validus sit profluentis sanguinis impetus, vt in anastomosi, seu ex fusione, seu natura pellente, optimam esse illam auersionem, quæ ad inferna fit. At vbi profluit ex vulnere, non sponte naturæ pellentis, tantùm auertere conuenire, quatenus fluxus nimius non

impe-

impediat agglutinationem, & tunc satius esse venam cubiti incidere, quòd reuellat nonnihil, & deriuet simul à loco vulnerato, vnde facilè cessabit influxio. Alij etiam sunt qui aliter censent: sed quicquid sit de aliorum opinionibus, laudabilior & simul tutior res erit, meo iudicio, si medicus statim ac ad verè Hæmoptysicum accersitur, nisi sit quod impediat, vt Galeno contigit in matrona illa Romana, iubeat venam tundi quam dixi, nempe internam, quemadmodum Galenus ipse facit, & cum eo Paulus, Aetius, Auicenna, alijque fermè omnes: & modò dexteram, modò sinistram cum Auicenna, prout huius, vel illius partis pulmonum magis oblesæ signa adfuerint. Placet mihi tamen in hoc Cristophori à Vega opinio, vt semper sanguis ab interna vtriusque brachij vena auferatur, reuulsionis ratione, non tamen copiosè, si multus sanguis reiectus sit. Vrgente itaque morbo mittatur è supernis venis, per quas reuulsio simul & deriuatio à pulmone, & alijs internis visceribus subito, & felici cum successu perficiuntur: quæ enim ab alijs remotioribus partibus fit auersio, nimis tunc longè petita est, vt pote quæ nisi in tempore confert, & cùm præcauendi potiùs, quàm curandi viget intentio. Id enim & bona medicorum schola habet in consuetudine, vt, postquam misit sanguinem è superioribus locis, alia inferiora non contemnat, & sic sanguis in parte seriùs colligatur. Vnde venis podicis hirudines, cruribus cucurbitulæ, ita vt cutis incidatur, adhiberi solent, & mulieribus saphenæ aperiuntur, quotiescunque mensium suppressionis causa sanguis ab ore expuitur. Id quod aliqui in fœminis, vel ab ipso principio moliuntur, sanguinis subsidentiam infrà iecur considerantes, quidam verò alij nisi postquam è venis brachij extractus sanguis fuerit, ea ratione, ob quam similiter non temerè consulunt in pleuritide vrgente secari priùs debere venam cubiti lateris laborantis, mox ad educendos menses, & sanguinis motum infrà vocandum, incidendas esse saphenas. Verùm hoc in loco insurgit magni momenti difficultas ex verbis Hippocratis 6. Epid. sect. 3. t. vlt. in fine lib. de Humor. Impedimentum, inquit, ijs, qui cruenta expuunt, tempus anni, pleuritis, bilis. Quem locum Galenus explicans refert in maximo quidem æstu, qualis sub cane, & valde biliosis hominibus phlebotomiam non conuenire, sed pleuritidem vel

ex

ex se illam requirere, adeò verum non est quòd dissuadeat, dummodò permittant vires: at voluisse Hippocratem, vbi sanguinolentum est sputum pleuritidis causa, extrahendum quidem esse sanguinem, non cruenti sputi ratione, sed pleuritidis. Ita vt si Pleuritis missione sanguinis indigeat, eius proprijs adhibitis distinctionibus, vena aperiatur, nempe si dolor ad iugulum pertingat, aut si est vehementior pleuritis. Etenim si placida fuerit ac mitis, licet sputum excernatur sanguinolentum, idem Galenus phlebotomiam haud esse necessariam allata historia confirmat. Verùm quid Galenus respondebit Hippocrati, qui lib. 3. de morb. meminit pleuritidis sanguinolentæ, hoc est, in qua sanguinea sputa screantur, quam vocat fortem, dolorosam, & lethalem? Quòd ad Hippocratis nuper allatam sententiam spectat, cum de ea iterum habendus sermo sit in pleuritide, si quippiam notatu dignum mihi occurrerit, ibi erit ei locus opportunior. Interim hoc habeo dicere, nullo modo mihi probari interpretationem, quam ad hunc locum affert Valesius; cuius opinioni nonnullos subscribere obseruo, vt nec placet solutio, aut conciliatio à Mercuriali excogitata, eo quòd illa etsi rationi consona videatur, verbis tamen Hippocratis, & Galeni minimè quadret, hæc verò altera, quòd à veritate, & illorum Auctorum mente, sicut etiam à doctrina Celsi longè aberret. Quantum verò ad Galenum, cùm ait pleuritidem sanguineam mitem, ac placidam esse, ideoque in ea superuacaneum esse missionis sanguinis auxilium, nulli dubium sit, quin de illa intelligat pleuritide, in qua sputum tantummodò reijcitur subcruentum, quale per diapedesin, aut resudationem exit. Hippocrates verò citato loco de morbis, de illa pleuritide loquitur, in qua sputum apparet αἱματώδες λίην, valde cruentum ac syncerum, à quo indicatur nobis aliud vitij genus, nimirum vel vasorum quorundam diaurosis à bile acri & erodente, quæ sanguinem attenuat, & vasa referat, vel rexis à vehementiori thoracis concussione, compressioneque, qua nihil ex phlegmone foràs excludi potest, quæ propterea pleuritis valde deterior est biliosa, vt etiam magna ex parte lethalis. De modo, ac mensura sanguinis, quæ erat vltima condicio in celebranda phlebotomia procuratione Hæmoptyseos agetur quam breuissimè ab initio subsequentis Lectionis.

De modo, & quantitate sanguinis extrahendi in propriè sumpta Hæmoptysi. Vbi ostenditur quidnam reuera intelligat Auicenna per subtilem Phlebotomiam, &, post nescio quæ alia Chirurgici fontis, quæritur etiam, vtrum ex vsu sint in cruribus Phænigmi, vel ne. A quibus ad Pharmaceuticum acceditur, in quo de vi Oxycrati, & Coaguli ad grumosum sanguinem dissoluendum, de multiplici τῶν ἰσχαίμων forma, & facultate, à simplicioribus incipiendo, inter quæ etiam de Rhapontico, Rhabarbaro, & Centaurio maiore disseritur. Hic Auerroem iniuria Galenum sugillare, & Mesuem à Iacchino perperam notari probatur.

Lectio, siue Cap. XIV.

DICEBAM nudius tertius in curatione verè, aut propriè sumptę Hæmoptysis, qualis est quæ à pulmone prouenit, ab apertione, vel disruptione vasorum, pro ritè celebranda phlebotomia tria maximè videri notatu digna, & scitu necessaria, videlicet tempus, locum, & modum cum quantitate: Et quoniam hucusque de tempore solùm, & loco verba feci, nunc paucis de modo cum quantitate agendum est. Quòd itaque in omni sanguinis reiectione compescenda, aliqua sanguinis detractio, auersionis, si non euacuationis gratia, conueniat, iam receptum est apud omnes medicos, etiam in illa, quæ ab erosione nascitur, quanquã Trallianus aliter sentire videtur, dummodo virium robur adsit, idque permittat. Galenus etiam venæ sectioni pepercit in curanda muliere illa Romana, quia scilicet ob trium dierum ieiunium in magnam inciderat imbecillitatem; quam ob causam similiter in pueris sanguinem spuentibus cucurbitulis potius cum incisione cutis medici vtuntur, quàm venæ sectione. In eo tamen consentire omnes obseruo, vt sanguis extrahendus, paucus & modicus sit, magisq. epaphæresi, & per repetitas

titas vices, quàm confertim, aut copiosè, vnica vice; non enim videntur Hæmoptoici vacuatione indigere, ab ipsa nempe affectione satis euacuati, vt inquit Aetius, & ante eum scripsit Aretæus; & qui mittitur sanguis, non ad euacuandum, sed ad auertendum mittitur. In plethoricis quidem libenter concesserim aliquãtò largiùs sanguinem extrahi debere; qua autem copia, determinari non potest à medico docente, & qui præsens non est. Ideo sunt qui, vt suprà vobis dixi, duas, vel tres vncias pro singula vice proponant, & sunt ex alia parte, qui suis Hæmoptoicis natura sanguineis, quosque etiam persanasse testantur, prima vice vncias octo, & secunda deinde vice, quæ sex post horas fuit, vncias sex mitti mandauerint. Quare in hac re decernenda ad communes fontes accedere oportet, corporis scilicet naturam, ætatem, anni tempus, & reliqua millies decantata, dummodo non obliuiscamur quod summi in Arte viri iussere, nunquam larga manu hoc in symptomate sanguinem esse mittendum, & nisi quantitate discreta. Hoc etenim est quod voluit Auicenna cùm ait, fieri debere phlebotomiam subtilem, ac interpolatam tribus horis pro conseruatione virtutis. Vbi per subtilem Capiuaccius interpretatur non paruum foramen, hoc enim tradit à tenuitate & crassitie sanguinis indicari, sed venæ sectionem talem, in qua licet sanguis copia peccet, verbi gratia ad lib. 11. tamen non educitur vna vice ad lib. 11. sed in parua copia, & vicibus pluribus. Hollerius nihilominus videtur mihi intelligere de paruo, & angusto vasis foramine, dum inquit: Sanguis ex interna brachij, angusto vulnere, modica quantitate, bis, aut ter vna die, aut duabus detrahi debet, sed viribus constantibus. At vbi Mesuem relinquo? Qui rem hanc apertè satis declarare videtur lib. 2. cap. 6. Postquam enim laudauit sectionem venæ basilicæ in Hæmoptysi, in qua adsit copia sanguinis cum feruore seù qualitate acriori, & nunc dextri, nunc sinistri brachij, statim subiungit: Mediocris apertionis, si solùm in quantitate sanguis exuberat; aut subtilis apertionis, si subtilitas, & acuitas dominantur in sanguine. Vtro ergò modo accipiatur Auicennæ sermo, laude dignus est, quippè qui vtile in se continet consiliũ. Fit enim minor spirituum dissipatio tum si angustum fiat foramen, tum si sanguis in parua copia, sed pluribus vicibus auferatur.

Vtrum-

Vtrumque igitur & ego probo, cum ſic & auerſio probè fiat, & vires minus lædantur. Melius enim eſt partiri euacuationem, quàm omni vi effuſa ægrotantem præcipitare. Vnde etiam conſtat, cur Galenus ita partiri voluerit venæ ſectionem, vt bis, aut ter ſanguinem detrahat. Sed quiſpiam veſtrùm quæret, num eadem die, & quantum ſpacium interponendum. Nam Galenus ipſe aliquando, vt lib. 5. Meth. horam vnam interponebat, & ſimiliter pluries iterabat pro viribus ægroti, interdum verò, vt de ſang. miſs. it erat ſecundo die, vel tertio, quemadmodum ſuprà etiam notaui ex Aretæo. Definire id oportet ex morbi vrgentia, quoniam in acutiſſimo morbo vtimur maiori, & crebriori ſanguinis detractione, in alijs contrà, minore, & rariore. A vena autem ſecta alijs quoque præſidijs vtendum erit, quæ reuellunt. Ideò Galenus præcipit artus omnes vinciri, ideſt, brachia & crura, quæ & non paruam ad id habent facultatem, propter vaſorum magnitudinem, & copiam ſanguinis, qui in eas partes confluit, quarum ſimiliter partium frictione vti ob id ſolemus. Idem Galenus in matrona Romana, cui ſanguinem mittere ob inediam auſus non eſt, acrem vſurpauit clyſterem, frictiones extremorum acres, & vincula. Sunt qui cucurbitulas ſiccas hypochondriorum regioni admouent, quas tamen alij magis laudant in hæmorrhagia è naribus, veluti ad dorſum in caſu noſtro, quæ pariter ilibus, & inguinibus affigi poſſunt. Antequam verò exeam à chirurgica parte, illud minimè ſilendum, in ſanguinis profluuio perſeuerante, ad maiorem efficiendam reuulſionem, & eiuſdem ſanguinis ichorem acrem atque mordacem, vaſa vel rumpentem, vel aperientem, à quo propterea ſæpe oritur Hæmoptyſis, imminuendum, haud abs re forſitan futurum, ſi phænigmi cruribus adhiberentur, diutiusq́. aperti conſeruarentur. Sed quidni etiam brachijs? Affirmabat enim Galenus, teſte Oribaſio de reuulſione ſcribente lib. 8. cap. 19. acria medicamenta brachijs, & manibus, ideſt, τοῖς κώλοις impoſita, ſuccos ad caput viſceraq́. vergentes, reuellere. Quæ ſatis dicta ſint de Chirurgicis auxilijs, deſcendendo nunc ad ea, quæ ſuppeditare Pharmacia conſueuit. Inter quæ quidem quod primo loco occurrit, priuſquam ad repellentia, aſtringentia, conſolidantia, & alia deueniatur, eſt, concreti, ſeu grumoſi ſanguinis in ſinu Pectoris,

ctoris, & bronchijs Pulmonum dissolutio,& expectoratio. Nam licet claudere vulneris os per se posse videatur grumosus sanguis, attamen quia glutinationem manifestè impedit, & apprimè lædit, sæua adeò inducendo symptomata,vt etiam inter venena collocetur, ideò omni cum celeritate talis sanguinis tum dissolutio, tum euacuatio procuranda est. Satisfaciunt intentioni huic Galenus & cæteri Græci medici Oxycrato benè diluto, seu posca mitissima, idest, aceto sic aquæ commixto, vt bibi possit: ita enim sumitur citra vehementiorem motum,& absque quo inde tussis producatur, præsertim si tepida offeratur, & bis, ac ter, ternis horis, sensimq́. & paulatim hauriatur ad modum eclegmatis, vt in viscus aliquid eius penetret. Ad vitandam tamen omnino tussim Auicenna prohibere videtur acetum, & eius loco mel addere, vt non Oxycraton, sed Mellicraton præparet. Alexander verò Trallianus poscam optimè confectam magnoperè laudat,quippe quæ duo præstare potest emolumenta, quorum vnum est, dissoluti sanguinis excretio, & aliud, alterius confluxus prohibitio. Quare & vos ob Oxycrato, seu posca ne discedatis, quæ si cum exiguo, & parùm acri aceto copiosissimæ aquæ infuso conficiatur, tepidaque exhibeatur, nec non sensim, & paulatim, ac per interualla quædam, multum affectui prodesse, & nullo alioqui pacto nocere potest. Ad idem præstandum alia multa referuntur à medicis, & præcipuè coagulum omne, cerui, hoedi, sed maximè leporis, auctore Gal. lib.10.simpl.medic. Verùm quomodo coagulum digerit, & extenuat, si lac coagulare experientia docet? Sanè virtute est acri, digerente, & exsiccante. Ideò enim dicitur coagulum omne fluxum muliebrem sanare, per quem tamen non sanguinis per vterum immodica profusio intelligitur, sed is affectus, qui ῥοῦς γυναικεῖος vocatur, hoc est, menses albi, & decolores, absumpta eorum materia à digerẽnte facultate, & proinde exiccante coaguli. Quamobrem Auerroes, & alij ex Arabum familia tradunt parte aliqua refrigerare, astringere, atque reprimere, aut elementari qualitate, aut proprietate quadam. Sic Io. Arculanus testatur, & ait,coagulum coagulare, & discoagulare. Certum esse experimento notat Hollerius, quod & testimonio Dioscoridis, & lactis exemplo probari potest, dissoluta coagulare, coagulata dissoluere; qui etiam

subiun-

ſubiungit,modica illud exhiberi quantitate,nec temerè hoc dicit, quia coagula copioſa interimere tradit Aretæus, & ex ijs, quæ vim acrimoniæ refringant, doſimque ciceris eſſe magnitudinem ex oxymelite, vel poſca, ſi grumi diſſoluendi ſunt;alioqui ex aqua ferrata, plantaginis, & ſimilibus. Dioſcoridis locus, quo tradit coagulum omne diſſipata cogere, & coacta diſſoluere, eſt lib. 2. cap. 67. Idem efficere volunt picem,bitumen(Græcis ἀσφαλτον) &, quæ ex vtroque eſſe videtur, mumiam Barbaris vocatam, non tamen carnem, & oſſa humana piſſaphalto, aut aromatibus condita. Hoc enim eſſe ſcribit Ioubertus,non inhumanum tantùm, ſed etiam ineptum remedij genus. Quæ quidem omnia vt ſciatis neceſſarium iudico, ſed præter poſcam eo quo dixi modo præparatam, cætera dimittatis. Poſt grumoſi ſanguinis diſſolutionem, expurgationemque, ſtatim accedere oportet ad medicamenta illa, quæ vniendi & conſolidandi vim habent aperta, vel diſrupta vaſa, idque eò magis, quò ſcimus in curatione vulnerum partium intimarum minimè contingere id, quod euenit in curandis partibus externis vulneratis, in quibus medici multa manuum operatione vtiliter præſtant, vt ligaturis, ſuturis, enæmis vocatis pharmacis, & conſimilibus. Licet enim vniendi & conſolidandi partes intimiores,ad quas medici manus non pertingunt, videatur eſſe omnino opus & munus ipſius naturæ, attamen per ſe vix hoc efficeret ~~natura, niſi noſtris ſuffulta auxilijs~~, quibus eidem duplici nomine poſſumus ſuppetias ferre, primo ſcilicet tollendo impedimenta, quæ ſunt copia, vitium, & fluxio humorum, quorum omnium cauſa impeditur natura, quominus vnionem & conſolidationem perficiat; ſecundo autem varia ſubminiſtrando præſidia refrigerantia,ſiccantia, incraſſantia, & agglutinantia, quibus tamquam inſtrumentis ad male affecta loca ſananda vtitur. Cuiuſmodi verò, & quæ nam eſſe debeant medicamenta aduerſus ſymptoma, & morbos pugnantia, tamque ſimplicia, quàm compoſita, nunc demonſtremus oportet; ſed quia hæc tum interna, tum externa eſſe poſſunt, præferenda ſemper ſunt intrinſeca, quoniam præſentior medela in potionibus,deuorandiſque conſiſtit,vt proxima vulneratis partibus medicamina ſint, quorum quidem triplicem eſſe formam dicebat Aretæus lib. 2. de acut. cur. cap. 2.

Alia

Alia siquidem fluxionis ductus & canales vinciunt, cogendo, ac comprimendo vasa. Alia fluentem humorem incrassant, & velut coagulant, ne etiam patente canali progrediatur. Alia denique exsiccant, & absorbent quod in effluxionis loco fuerit collectum: vnde is madidior coalitum interea non admittit. Incipiam autem à simplicioribus, quia his primùm, dein, si opus fuerit, fortioribus, idest, compositis nos vti iubet Trallianus. Etenim, vt ex Arnaldo constat, qui potest mederi simplicibus, dolosè aut frustrà quærit composita. In quorum quidem auxiliorum administratione, semper illa debent magnitudini affectus, & viribus ægri commensurari, idq́. seu sint vsurpanda in ipso paroxysmo, seu antè, vel pòst. Agitur hìc enim de curando vitio, quod cùm cessare videtur, repetit, ac facilè reuertitur, & maligno præditum est ingenio, vt Aretæus ait. Inter simplicia itaque sunt rosæ, plantago, portulaca, polygonon, equisetum, potentilla, pentaphyllon, verbascum, seu thapsum barbatum, pulmonariæ succus, & herba ipsa quouis modo vsurpata, omphacium, & eius rob, fructus spinæ Aegyptiacæ, si haberi possint, sin minus, folia & fructus ribes, imò & succus eius à seplasiarijs conditus, ad anni totius vsum, Rob de ribe appellantibus, rhus tam obsoniorum, quàm coriariorum, lentisci tenellorum foliorum succus, & eiusdem lachryma mastiche dicta, acacia, bistorta, hypocysthis, symphyti radix, quam Aetius lib. 8. cap. 63. laudat siccam, puluerizatam, & potui inspersam, vel eiusdem decoctum, & quam multos ante retrò annos ex mulsa dabat Dioscorides, cui tanta agglutinandi vis inesse dicitur, vt ab eodem Dioscoride tradatur, carnes quibus incoquitur coagulare: quercus membranosa pars cuti subiecta, & calyces, seu cupulæ glandiũ, & gallæ præsertim virides, seu immaturæ; aqua stillatitia foliorum quercus, puluis mororum siccorum: terra sigillata, bolus armenus, corallium, lapis hæmatites, quem Aetius cum succo mali punici offerebat, de cuius multiplici vsu abundè Trallianus lib. 7. electrum aliàs succinum, aut carabe, & vulgo ambra vocitata, gummi tragachantum, & Arabicum, & sanguis draconis; inter quæ si oleum de carabe per sublimationem, oleum de corallio simili arte paratum, & spiritum quem vocant vitrioli, quorum guttulæ aliquot exhibentur vnà cum aqua vel plantaginis, vel portulacæ, vel symphyti

phyti ſeu conſolidæ, nec non pariter & amylum, quod tamen calce addita adulteratum non ſit, atque oui albumen, ex quo tam diu agitato, quouſque ſpuma in aquam deſinat, & eidem pari ſacchari roſ.tabul.pondere admixto, & amyli ſufficienti quantitate addita, optimum conficitur eclegma, repoſuerimus, ſicuti & caphuram, qua Rondeletius feliciſſimè vtebatur ſcrup. j. propinato ex aquæ cyſternæ cyatho cum modico aceto, & denique decoctū illud palmularum, aut ſiliquarum edulium cum terra lemnia pond. drac.j. ad minimum, drac.iij. ad ſummum, cuius meminit Aretæus, & ſaccharum roſatum vnius anni, ab Auicenna, & omnibus medicis celebratum, profectò ſimpliciorum propè omnium τῶν ἰσχαίμων ſyluam nos luſtraſſe dicemur. Sed vbi Rhaponticum cognominatum, tantoperè ab Aretæo, ac Tralliano noſtro in caſu commendatum, pro quo hodie paſſim, ſed temerè à Pharmacopæis Centaurium maius vſurpatur? Vbi Rhabarbarum, quo Meſue, & alij hoc in morbo vtuntur? De vero, & germano Rhapontico, quod nullo modo eſt Centaurum maius Dioſcoridis, licet aliqua ſit ſimilitudo, nulla eſt dubitatio apud illos, qui non ignorant vires eius ex Dioſcoride, & Galeno: quantum verò ad Rhabarbarum, crediderim cōuenire primùm ratione purgationis, quatenus bilem, quæ ſanguini intermixta ad exitum illum nimis accelerat, expurgare maximè ſolet; exhibendum tamen per infuſionem factam vel in ſero lactis caprini chalybeato, vel in aquis plantaginis, portulacæ, intybi, polygonos, & ſimilium: quod pariter maturum non ita ſit, & quoquopacto aſſum; deinde verò etiam vt aſtrictorium, ſed tunc omnino immaturum, ac vſtulatum, ac eodem modo propinatum, vt acredo, vel mordacitas aliqua ab igne impertita infringatur; tametſi non me latet adeſſe, qui contendant Rhabarbarum in puluerem redactum magis quàm dilutum aſtringere, & ita in reiectione ſanguinis plus conuenire. Errant verò quammaximè quicunque Rhaponticum Græcorum, Rhabrbarum eſſe cogitant, quod ex eo potiſſimùm oſtenditur, quòd Paulus lib.7. vbi de ſimpl.agit, Rhapontico ea ſolùm aſcribit, quæ Dioſcorides lib.3.& Gal.8. ſimp. medic. de purgatrice vi nullo verbo facto, quam tamen Rhabarbaro aſſignat, & quia etiam nec Galenus ipſe, imò nec Auicenna Rhabarbarum cognouiſſe videntur.

Solus enim Paulus inter Græcos illud cognouit, vt videre est lib. 7. vbi de Diacorallo, Antidoto Agapeti, & compositione Attactos verba facit, de quo etiam intelligit lib. 1. cap. 43. in quo de lenienda aluo cum terebinthyna loquens, ità scripsit: Si verò volueris aluum magis purgare, parum Rheibarbari immiscebimus. Hæc si Auerroes attendisset, non tam facilè, vt moris eius est, in Galenum, & alios inuectus esset 5. Coll. quòd nimirum Rhabarbaro astringendi, non item soluendi facultatem assignauerint. Sermo enim ijs est de Rhapontico, non de Rhabarbaro, quod posteriores Græci tantummodò, & recentiores Arabes cognouerunt. Quòd si Auicenna in curatione fluxus ventris 3. Can. vnà cum malicorio, galla, acacia, & alijs id genus frigidis & astringentibus medicamentis Rhabarbarum quoque commemorat, Rhaponticum manifestè intelligit, cui talis omnino indita est facultas; qui propterea Auicenna Rhabarbarum purgatorij medicamenti loco nusquam vsurpasse obseruatur. Sunt tamen qui putant Mesuem in Rhabarbaro æquiuocasse, dum eius vsum in sputo sanguinis laudat, quòd hæc vis Ponticæ tantùm sit radicis, quæ licet idem nomen habeat, virtus tamen eius admodum diuersa est. Verumtamen verba Mesues clarè indicant, ipsum de Rhabarbaro, non Rhapontico loqui, nam & purgatoriam ei vim attribuit, cuius gratia bilem vacuat, quod non facit radix Pontica, & simul etiam astrictoriam, quam ex diuersitate substantiæ Rhabarbarum participat, eamque magis, si, vt dixi, & immaturum, & aliquantisper assum ex aquis frigidioribus vsurpetur. Ita enim ego putauerim defendi posse Mesuem, nec in Rhabarbaro proponendo Hæmoptysicis vllo pacto æquiuocasse, vt vir alioqui doctissimus Leonardus Iacchinus autumauit com. ad 9. Rhasis. An hoc ipsum est etiam afferendum de Centaurio tam scilicet maiori, quàm minori, cum vtriusque historia tum ab Auicenna, tum Mesue confundatur? Scribitur enim à Mesue ipso Centaurium vulnera conglutinare, & sanare, imò & sputo sanguinis conferre, ipsum sistendo, & apertam vasis partem glutinando: Atqui Aetius loco citato Centaurij radicis drac. ij. exhibebat, cum aqua febricitantibus, cum vino febre carentibus. Ex altera verò parte, ipsum adeò violenter aliquando ventrem soluere subiungit, vt ora venarum adaperiat, quibus sanguis

guis emanet. Sed ne à Galeno diſcedam, loquens ipſe lib. 7. De ſimp. med. de Centaurij maioris radice, dicit eam ſanguinem ſpuẽtibus vtilem eſſe, cum tamen magnam in aperiendis vteri venis vim habeat, ita vt poſſit & abortum facere, & fœtum mortuum deijcere. Difficultatem verò ſoluit ſubſtantiarum in eo præcipuarum contrarietas; tradit enim ibidem Galenus, mirum non eſſe, effectus ferè oppoſitos ab ijs medicamentis prodire, quæ diuerſis conſtant partibus, & ab his facultatibus, quæ ſibi inuicem aduerſantur. Quæ Galeni doctrina mirè etiam facit pro Chalybe, & Coagulis, de quibus ſuprà. Quicunque autem de Centaureæ vi in ſputo ſanguinis plura noſſe cupit, adeat Conciliatorem Diff. 190. dum vos ego interim ad finem hodierni ſermonis hortor, vt, in eligendis medicamentis, ea ſemper ſeligatis, quæ certiora ſunt, & de quibus nulla eſt inter Auctores controuerſia. Ad quid enim periclitari velle in re minimè neceſſaria? Multa ſiquidem ſuprà audiuiſtis ſimplicia medicamenta, & infrà etiam non pauca afferentur compoſita, quæ in praxi exercenda tutò, & feliciter vſurpabitis, dubijs omnino prætermiſſis.

De medicamentis quibuſdam compoſitis ad Hæmoptyſim, in quibus nonnullæ ex Galeni doctrina emergentes difficultates diluuntur, & Purgationem, in ea præſente, per ſcammoniata, verèque Cathartica minimè conuenire, ſed omninò per hypelata, & clementiora pharmaca, vt nec ſemper præparatione per propotiſmata, ſeu alterantia vulgò dicta, indigere demonſtratur. Vbi etiam de recto Narcoticorum vſu agitur, & cuiuſnam ætatis offerenda Hæmoptyſicis Theriaca ſit, deque huius, & Opij varijs, ac diuerſis virtutibus, contrà Iulij Cæſaris Scaligeri opinionem.

Lectio, siue Cap. XV.

ANTEQVAM proponam vobis fortiora, & magis composita medicamenta pro integra propriè sumptæ Hæmoptysis curatione, nonnullas dubitationes, seu difficultates diluere constitui; quarum prima nasci ex eo videtur, quòd Galenus cùm alibi, tum 7.catat.4. iubeat in componendis medicamentis, quibus opus est pro curandis affectibus partium Thoracis, vnde sanguis eijcitur, intermisceri quæ calefaciendo, & attenuando aperiunt, quæ omnino prohibentur tam à symptomate ipso, quàm à morbis & causis eiusdem symptomatis. Nam, præter Hippocratis testimonium lib. 7. Aph. 37. vbi curationem refrigerantibus,& astringentibus faciendam esse præcipit, omnia etiam iura medica clamant, refrigerandum, glutinandum, & consolidandum penitùs esse. Quæ dubitatio non difficilè tollitur, si Galeni intentio rectè consideretur, quæ est, vt in talium medicamentorum compositione ante oculos habeatur indicatio, quæ sumitur à situ partis remotissimæ; quandoquidem, prius quàm medicamentum ad Pulmonem perueniat, varias & multiplices partes pertranseat oportet, vt necesse interea sit, vim eius aut euanescere, aut sic remitti ac frangi, vt nihil, vel parùm prodesse possit. Quapropter ad hoc euitandum, situs remotioris particulæ nobis indicat vehementia multùm pharmaca requiri, ad differentiam eorum, quæ cruentis externarum partium vlceribus admouentur, & ideò summa cum ratione Galenus mandat, calida, ac tenuia medicamenta misceri, etiam si hæc alioqui apertioni, & ruptioni vasorum infensa admodùm sint; nimirum vt frigida & astringentia citiùs,& promptiùs in Thoracis partes digeri valeant, quorum distributioni obstat non parùm cùm itineris longitudo, tum dictorum medicamentorum natura, quia, cum sint astringentia, & cum lentore, seu emplastica, tantum abest, vt per longinquas, & angustas vias ferantur, vt potiùs sibimet vias ipsas occludant. Vnde necessaria est mixtio rei alicuius calidioris, tenuio-

nuio-

nuiorisq́., quæ sit vehiculi instar, quæque possit cæteris ad affectum oppugnandum valentioribus iter parare, ac veluti viam sternere. Sed rursum aliquis vestrum obtrudet, dum ita medemur, quantum vna ratione iuuamus, tantum altera lædimus. Relinquo vobis dicere ex eodem Galeno, nullum in tota arte reperiri medicamentum, quod citra aliquam noxam magnificè prosit, & addo ex tali compositione longè maiorem prouenire vtilitatem, quàm detrimentum. Siquidem nisi calida illa ac tenuium partium admiscerentur, numquam principalia medicamenta ad affectum locum per se deducerentur, ne sileam, quòd quæ vnà miscentur in valde minori dosi sunt, quorum propterea vis ab alijs potentioribus, ac in maiori quantitate præscriptis facilè retunditur. Accedit, quòd sicut interpositas particulas, quas permeant, illa alterant, & afficiunt, ita vice versa ab ijsdem adeò transmutantur, vt cum ad læsam partem peruenerint, multùm langueant, & vel nihil, vel certè parùm eidem officere queant. Sed & hoc in loco dicet fortasse vestrum aliquis, idem etiam affirmari posse de facultatibus medicamentorum astringentium, & agglutinantium. Responsio sit, quòd hæc, vt dicebam, in valde maiori offeruntur quantitate, & viribus quoque illa alia manifestè superant, proindeque ad affectum locum deducta, licet in itinere ac transitu aliquantulum immutari potuerint, tantam adhuc retinent virtutem, quanta possint non obscurè prodesse. Insuper medicamenta calidarum atque tenuium partium, sicut facilè transire, & citò penetrare possunt, ita pariter non difficulter præ eorum tenuitate digeruntur, ac dissoluuntur; sed astringentia, & agglutinantia contrario modo se habent, eorum discussione à propria crassitie, insitoque lentore impedita. Altera difficultas nascitur ex eo, quòd, cùm iter medicamentorum ad Pulmonem esse possit per asperam arteriam, quæ proxima admodum via est, necesse minimè uidetur, ob distantiam loci, medicamenta ita componere, vt aliquid calidum tenueque admisceatur, quod eorum virtutem in longinqua loca deuehat. Nam quòd semper aliquid medicamenti, veluti quotidiani potus per asperæ arteriæ caput, non modò per rimam vocatam (per quam Gal. 8. de Plac. Hipp. & Plat. cap. 9. transfusionem, & irrorationem per trachæam interpretatur) in Pulmonem delabatur, in

confesso est apud omnes medicos, & quotidie experimur in ecclegmatibus, & ijs, quibus per delinctum utimur. Vnde Galenus de quodam scribit apertè sentiente uim astringentis medicamenti per asperam arteriam descendisse; quod si in trachæam peruenit, cur non & in Pulmonem? Ex alia uerò parte idem Galenus testatur excogitata fuisse fortissima medicamenta ad Pectus, & Pulmonem, quia difficilius morbi in eis sanantur, quòd longè absint, & ideò lib.4.Meth. circa finem, ad asperæ arteriæ solùm ulcera ualere ea, quæ linguntur, memoriæ mandauit: ubi etiam notat, omnibus medicamentis, quæ Thoracis & Pulmonum vlceribus sunt destinata, mel ideò esse admiscendum, quia si austera ijs dumtaxat exhibebimus, ea in ventriculo morabuntur, digestionisque eorum in corpus instrumentum mel vocat, ac celeris transitus veluti vehiculum. Respondeatur itaque, quòd Galenus, alijq. medici primæ notæ minimè negant aliquid sensibiliter, & manifestè in ipsam arteriam influere, quod eius possit vlcera detergere atque siccare, sed id exiguum, & inualidum iudicant, ad aliquod effatu dignum iuuamen in Pectore, & Pulmone efficiendum, & ideò necessaria omnino esse pro sanandis harum partium morbis fortia & composita medicamenta, etiam ex illis, quæ aliquo pacto calida sint, tenuiumq. partium, vt aliorum facultatem in remotiora illa loca venis medijs deducere valeant. Videamus ergò nunc cuiusmodi hæc sint, in quibus tamen etiam enumerandis ita progrediar, vt cùm vtiliora, & à primæ classis Auctoribus magis comprobata, tum maximè morbos, hoc est, Rexim, Anastomosim, ac Diapedesim respicientia allaturus hodie sim, quoniam quæ Anaurosi, aut Diaurosi magis conuenire putantur, paulò inferius expendentur; licet re vera tam in simplicibus iam recensitis, quàm in compositis nunc proponendis multa sint, quæ communiter tũ huic, tum illis morbis prodesse manifestè possunt. Quoniam autem ab initio curationis iam positum est in consuetudine, & rectè, ni fallor, vt statim præmittatur clyster ex decoctione communi, in cuius colaturæ lib.1. dissolutionem fieri ego iubeo diacatholici, & diasebesten ʒ. singul. vnc. ʒ. olei viol. vnc. iij. sacch. rubri vnc. ij. & deinde ad sanguinis missionem, & ad frictiones, ligaturas, & prædicta alia auersionis gratia molienda deueniatur, post quæ, ab

Oxy-

Oxycrati benè diluti potu, si opus sit, ad consolidantia & astringentia quædam tam liquidæ, quàm solidæ substantiæ vnà cum extrinsecis ad Pectoris regionem inunctionibus descendere medici solent, idcirco non possum & ego non laudare hanc medendi rationem à diro sæpè, atque præcipiti symptomate indicatam, & ab omni meliori schola in docenda, aut potiùs exercenda praxi in vsum deductam. Sed interim nullo pacto aspernenda totius corporis prouidentia, per purgationem opportunis medicamentis efficiendam, per quam & reuulsio à supernis partibus optimè fit, & euacuatio similiter biliosæ materiæ acris, & præcalidæ, qua educta sanguis dicto citius deferuescit, & mirum in modum attemperatur; ne dicam, quòd ab eiusmodi prouidentia, auxilia interna & externa, quæ siccant & astringunt, valdè tutiùs, imò vtiliùs vsurpantur. Vnde nulli vestrum dubium sit, quin in recta cuiuscunque Hæmoptysis curatione necessarium sit purgationem instituere, licet in ea, quæ ex Diaurosi, aut corrosione impendet, & multò maiorem, & celeriorem etiam esse oporteat. Qua tamen in re vos diligenter attendere, & memoria mandare præopto vnum & alterum, in quibus non paucos hodie cęcutire, & in aliorum perniciem vehementer labi obseruo, nimirum, ne vllo vmquam tempore, in præscribendis medicamētis pro iam pręsente Hæmoptysi, ad verè cathartica, & præsertim scammoniata descendatis, vtpotè quæ sanguinem, & humores omnes nimis agitant, & ad exitum proritant, acrimonia quoque talium medicamentorum vasa ipsa rumpente, & ne prætérea in vna & altera, si necessaria videatur, purgatione, moram faciatis in alterantibus, aut præparantibus vocatis, nisi morbus det inducias, quod raró accidit; & hoc ideò vobis dico, quia morbus interim furente bile deterior euadere solet; cum ex alia parte notum sit, nos bilem ipsam, nulla expectata mora, nullisq. præbibitis alterantibus syrupis cum ratione posse chologogis educere, vel Galeni testimonio lib. 4. de Sanit. tuen. multis in locis. 9. Meth. & præcipuè lib. 1. de Rat. vict. com. 18. & lib. 2. com. 30. nec non in fine lib. de Const. art. med. ipsa met scilicet bile abundè iam ad excretionem tenuiori, & acriori sua substantia perquàm prona. Sed quænam erunt clementiora, & minimè conturbantia medicamenta? Myrobalani, tamarindi, cassiá,

manna, rhabarbarum, syrupus rosatus solutiuus, diasebesten simplex, electuarium diacatholicum, atque lenitiuum appellatum; & proinde prima vice exhibere potestis huiusmodi bolos: ℞. pulpæ tamar. vnc. 5. flor. cassiæ drac. vj. rhab. electi puluer. scrup. iiij. cum saccharo f. 6. In potu uerò accipiatis rhab. torrefacti drac. j. 5. vel torrefacti quidem, sed & infusi in aqua plantaginis, & postea expressi drac. ij. syrupi rosarum siccarum drac. iij. syr. ros. sol. vnc. iij. aquæ plantaginis vnc. iij. f. p. Potestis quin etiam propinare syr. ros. sol. vnc. iij. 5. syr. de ros. siccis vnc. j. 5. decocti tamar. vnc. ij. vel iij. misce. Quæ purgatio nisi satisfaciat, iterùm vel eadem præscribantur medicamenta, vel fortiora, eiusdem tamen census, quæ infrà notabuntur; neque curetis admodum, vt dicebam, præparantia, nisi morbus mitior sit, & per interualla potiùs excandescens. Tunc enim mora minimè nocebit, præsertim quia propotysmata illa biliosi sanguinis impetum, & velut orgasmon reprimere & ipsa valent. Ad rem nostram. Syrupi eminentiores sunt de plantagine, de portulaca, de rosis siccis, myrthinus, iuiubinus, de omphacio, siue de agresta, de ribes, de berberis, de cornis. Conserua nenupharina, de radice symphyti, sed maxime rosacea antiqua, & frequenter vsurpata, quæ adhuc magis laudatur, si ex ea fiat instar opiatæ, additis aliquot spiritus chalchantini guttulis, & modica aqua consolidæ, & caudæ equinæ, seu equiseti. Trochisci insuper varij celebrantur, ex quibus multiplicia conficiuntur, seu qui varia forma pro ægrotantis voluntate exhiberi possunt; inter quos primatum obtinent qui de electro, vel carabe vocantur, de spodio, de terra sigillata, diaspermaton, & diacorallij Galeni, quorum trochiscorum dosis sit drac. j. ex aquis, uel decoctis astringentibus vnà tamen cum pectoralibus, vti farfara, capillo ueneris, & pulmonaria. Vt plurimum uerò eorum usus est, polline facto, & vnà cum conseruis, & arteriacis, aut eclegmatibus commixto. Sunt itaque qui Hæmoptysicos se omnino sanasse testantur hoc syrupo: ℞. aquæ plantag. unc. v. aquæ portulacæ unc. j. boli Armeni scrup. ij. syr. myrthini vnc. j. 5. syr. viol. vnc. 5. misce, fiat potus identidem exhibendus, sed valde magis efficax est, qui fieri ad hunc modum potest: ℞. sacch. lib. j. aquæ ros. uel pluuialis lib. j. 5. in qua coquantur ista, quæ sequuntur. ℞. myrtill. vnc. 1.

rosar.

rosat.sumach, acaciæ, balaust.hypocysth.spodij, ana vnc.5. sorbarum immaturarum, mespilorum viridium ana n.x. liquiritiæ, gummi Arabici, tragacanthi ana drac.5. Quæ omnia s. a. præparata bulliant in supradicta aqua donec ad lib.j.redeant, postea totum coletur & ad ignem iterum cum supra notato saccharo fiat s.a. syrupus, cuius exhibeantur vnc.ij.vel iij. ex aquis stillatitijs, aut decoctis relatorum simplicium. Placet quammaximè vt semel saltem in die Hæmoptoicus talem sumat potionem: ℞. lap. hæmat. in aqua plantag.loti, coralli rubei similiter loti ana scrup. iiij. terræ sig.drac.ij. marg. splendidarum drac.j.5. semin.plantag.arillorum vuarum exiccatorum ana drac.j. misce, & fiat subtilissimus puluis, addendo trochiscorum de carabe drac.j. cuius quidem pulueris sumatur drac.j. 5. & cum aqua plantag. & vnc. ij. syrupi de ribes; & vnc. 5. syrupi de farfara ægrotanti offeratur. Dari quoque potest præcipuè hora somni hæc alia potio, per quam & somnus cõciliatur, & vnà etiam sanguis sistitur. ℞. philonij Persici drac. j. lap.hæmat.drac.5. syr.cidoniorum vnc.ij. aquæ plantag. aut centinodiæ q.s. pro reliquis diluendis. Insuper manè ieiuno ventriculo & hic potus traditur: ℞. trochisc. è carabe drac. j. trochisc. è terra sigill.sem.oxalidis, rhapontici ana drac.5. boli Armeni aqua rosarum loti scrup.j. syr.myrth.de berberis ana vnc.j. decocti bursæ pastoris q.s. fiat p. Non silebo autem hoc in loco potionem ex puluere, quo Cæsar Scaliger vtebatur magna cum Hæmoptysicorum vtilitate, qui tamen puluis descriptus reperitur apud Serapionem cap. 25. tract. 2. vt annotauit Valetius Exercit.27. ad Hollerij de Morb.internis lib.1. Io. Schenkius refert hoc puluere quendam curatum fuisse ab eodem Scaligero, & ità paratur. ℞. spodij, rof.rub.bol.Arm.terræ sigill.hæmatit.ana drac. 5.corall. rub. carab. margarit. non perforat. ana drac. ij. 5. gummi Arab. tragac.ana drac. ij. sem. papau. portul. sem.mal.sem. rof.rub.sem. plantag.cornu cer. combusti ana drac.iij. acac. succi barbæ hircinæ, succi liquirit. ana drac.ij. amyli torrefacti drac. iij. Terantur, misceantur, f. puluis, cuius dosis sint drac. iij. ex aqua pluuiali. Quo remedio nouit idem Valetius quendam suum conterraneum, qui alternis temporibus multum reiectarat sanguinem, nec ullis potuerat remedijs sanescere, breui cõualuisse. Probo quãmaximè

iula-

iulapium, quod in hunc modum concinnatur: ℞. aquæ pediculi rosarum, aquæ sanguinariæ, ideſt, centinodiæ, aquæ burſæ paſtoris ana vnc.iiij. ſacch. albi lib.5. f. iulapium. Probatur etiam mihi & eclegma quod ita conficitur: ℞. pul. diatragac. frigidi drac.ij. conſer.viol. drac.iij. loch de papau. vnc.5. lap. hæmat. in aqua plantag.loti drac.j. rad. iridis Floren. ſcrup. ij. ſacch. candi, penid.ana vnc.j.cum ſyr.viol.& de roſ.ſiccis fiat eclegma, ſenſim, & paulatim deglutiendum. Item & hoc aliud, quod recipit ſyr. roſ.ſicc.de papau.& cydon.ana vnc.j.pul.cor.cer.vſti, lap.hæmat. ana drac.j. maſtich. ſcrup.j. aquæ plantag. portul. centin. ana q. s. f. iulapium, cuius ſit vſus, vt ſuprà. Non negligantur catapotia, ſeu pilulæ vocatæ hypoglottides, aliter lupinares trochiſci, ineunte præſertim ſomno ſub lingua continendi, quales forent ſi acciperetis gummi tragacanthi, & Arab. in aqua roſ. diſſolut. ana vnc.j. amyli drac.ij. boli Arm. terræ ſigill. ana drac.j. maſtich. ſcrup.ij. cum ſyr.myrth.f.troch.in forma dicta: Vel huiuſmodi alij: ℞.tragacanthi, gumm.Arab.vt ſupra diſſol.ana drac.ij.acac.balauſt.ana drac.j.cinam.craſſi drac.5. ex ſyr. roſ. ſic. redigantur in pilulas ſub lingua tenendas. Inter conſeruas, condita, electuaria, & quæ opiata dicuntur, nullo, aut paruo diſcrimine, mihi placet, quæ recipit conſ.roſ.ſicc. vnc.ij. boli Arm. drac.iij. terræ ſigill. drac.ij. corall. rub.carab.cor.cer.vſti ana drac.5.ſyr.myrth.q.s.f.opiata in forma electuarij, aut loch. Item ℞.rad.ſymph. decoctarum in aqua portulacæ, ſacch. roſac. antiqui ana vnc.ij. ſem. plantag. corall. rub. terræ ſigill.tragac.ana drac.j.cum ſyr.roſ.de roſ. ſic. q.s. miſce. Præterea ℞.conſ.roſ.antiquæ vnc.ij. conſ. rad. ſymph. vnc.j. trochiſc.de carabe, diacorall.& diamarg.frig.ana ſcrup.j. trochiſc. de caphura ſcrup.5. ſacch. roſ. tab. q.s. f. conditum multiplici auro deaurandum. Tandem laudatur medicamentum in forma electuarij ſub nomine Nicoli Florentini, qui tamen illud ex Continente Rhaſis deſcripſiſſe dicitur, quod olim Germani quidam medici in arcanis celabant: ℞. hyoſcyami albi, ſem. papau. albi ana drac.x. terræ ſigill.corall.rub.ana drac.5.ſacch.roſ. antiquiſſimi ℥ electuarium, cuius doſis eſt ſemidrachma, manè, & veſperi, præmiſſis vniuerſalibus, vnde craſſior redditur ſanguis. De quo medicamento loquuntur in ſuis Epiſtolis Eraſtus, & Io. Crato Medicus

Cæſa-

Cæsaris,qui tamen ei præfert vſum diuturnum chamædryos.Quæ quidem omnia tutò, ac vtiliter adminiſtrari poſſunt, antequam ad ſtupefacientia,ſeu Narcotica dicta accedatis, quæ quidem à Galeno & alijs,neceſſitate cogente,in vſum deducuntur, & magnam ſæpè afferunt vtilitatem, quatenus altiorem ſomnum inducunt, & à Tuſſi aliquandiù liberant, cuius perennis, aut frequens motus ſpiritales partes vulneratas lancinans fluorem ſanguinis adhuc magis proritat. Galenus ipſe 5.Met.vtitur Diaſpermate,& Theriaca nouella. Vnde memini me legiſſe apud Heurnium de Morb.capitis 29. quòd in pernicioſa Tuſſi cuiuſdam mulieris,à qua diù noctuq. defatigata nunquam ſomnum capere poterat, poſt multa alia fruſtrà imperata, Theriaca noua fuerit exhibita & per ſomni reuocationem,materiæq.fluentis interceptionem,ab ea mox Tuſſi fugata, mulier ſana euaſit. Talem fuiſſe Theriacam, quam Galenus vnà cum decocto ſymphyti Hæmoptyſicis propinabat lib. de Ther.ad Piſonem nemini dubitandum eſt, nec non & illam, qua Phreniticos multos fuiſſe ſeruatos ibidem cap.10. refert, expugnatis videlicet vigilijs, ac viribus inde fractis ſomni reuocatione ſolidatis, quo nihil Phreneticis vtilius eſt, quippe cuius etiam humectatione, illorum delirium mirè ſedatur atq. cōpeſcitur, id quod præſtare recens creditur Theriaca propter Opium, cuius uis adhùc intra ſex menſes integra viget, vnde refrigeratio, ſoporatio, atque obſtupefatio diuinæ compoſitioni illa in ætate accedunt. Theriaca ergò recens, hoc eſt, quatuor tantùm, vel,ad ſummum,ſex menſium præſcribi poteſt.Neque enim puto eſſe hic adhærendum ſententiæ Iul.Cæſaris Scaligeri Viri alioquin acerrimi ingenij, ſed hac in re fortaſſe plus æquo ſubtilis, quaſi milium terebrare tentantis, dum de Subtilit. ad Cardanum Exercit.33. ſic ſcribit. Theriacam verò primis ſex menſibus eſſe frigidam propter Opium, qui profitentur, ad pauca reſpexere, præſertim cum de Opio noua, & inaudita ſuo loco. Vbi ſubtiliſſimus Philoſophus nec concedere, nec agnoſcere videtur in nouella Theriaca frigiditatem, præcipuè quæ ab Opio pendeat, de quo alibi noua, atque inaudita ſe locuturum pollicetur. Locum verò hunc apud eum videre adhùc mihi non licuit. Quæ autem promittit, ſi diuinatione vti licet, non alia eſſe exiſtimo, quàm quæ Opij calidita-

ditatem atteſtantur, vt non ob ipſum credibile ſit, Theriacam frigefactoriam poſſidere facultatem, ſicut paſſim traditur ab ijs, qui, vt Scaliger ait, ad pauca reſpiciunt. Eſſentiam cuiusque rei explicant, ac declarant eiuſdem rei effectus, qui in Opio caliditatis, non frigiditatis eſſe videntur. Nam in primis ſapor Opij non obſcurè amarus percipitur; vnde Turcæ, qui ſæpè illo vtuntur, repentè deuorant, non mandunt, more eorum, qui Hieræ catapotia ſumunt, qualis ſapor caliditatis eſt, non frigiditatis ſoboles; atteſtante id ſæpiùs Gal. & præſertim 4. Simpl. med. 7. & Alexandro Aphrod. qui 2. Prob. 71. ſic ait: Amarorem ſiccitas, & calor plenior creant. Cui argumento à rei natura deprompto reſpondent effectus ac ſymptomata à deuorato Opio oriunda, inter quæ cum alij, tum Nicander refert inflammationem labiorum ab inſigni veneni amarore excitatam, quæ primùm ea corrodit, & ardorem mouet, quo fit vt dolor ſubſequatur, ægerq. aliquoties à ſomno quantumuis profundo excitetur, accedente quinetiam totius corporis pruritu perquàm moleſto, quæ duo apertè arguunt in Opio calorem, non frigus; Quibus addo Aſiaticorum omnium Turcarum conſuetudinem ſumendi frequentiſſimè Opium, idq. copioſiùs tempore, quo in bella ruunt, vt potè à quo animoſitatem, ac veluti furorem quemdam ſe acquirere teſtantur. Inſuper ex Plinio loco mox citando, Opium ſyncerum ac minime fucatum in lucernis mox pura lucere flamma: Sed quæ promptè igneam flammam concipiunt; quis adeò frigida cenſeat? Hæc ſi ab Opio prodeunt, quomodo ab eo Theriaca, ex tot alijs conflata euidenter calorificis medicamentis, frigefaciendi vim obtinebit? Contrà verò Medici ferè omnes, præſertim Nicander, Dioſcorides, Galenus, Plinius, & alij Opium vberiori quàm par ſit copia hauſtũ inter illa recenſent venena, quæ, frigefaciendo & extinguendo natiuum calorem, homines enecant, quod olim in Hiſpania expertus fuit Licinij Cecinnæ Prætorij viri genitor, vitam odioſam ex impatibili valetudine Opio copioſè hauſto abrumpens, vt refert Plinius lib. 20. cap. 18. cuius propterea aſſumpti hæc ſunt accidentia, ſopor grauis, refrigeratio, & vniuerſi corporis pallor, ob magnam veneni frigiditatem, quod confeſtim palpebras tanto torpore afficit, vt apertæ manere nequeant, & partes internas ita letha-

lethaliter refrigerat, vt halitus etiam ſurſum expirans, atque ab ore manans, frigiditatem præſeferat. Confirmatur Opij venenoſa frigiditas à modo ſanationis, iuxta illud Hippocratis; Oſtendit autem ſanatio. Nam, poſt communia auxilia veneni ſubſtantiam educentia tam per vomitoria, quàm per clyſteres, fortes quidem, ſecundùm Dioſcoridem, & Auicennam, ſecundùm Galenum autem fortiores in Meconio, quod ab Opio vix differt (Plinius tamen multùm Opio ignauius illud eſſe notat) vt amborum generationis modus, & compoſitionis ratio oſtendit, non adeò fortes, ſed mitiores in Opio, ob cauſam fortaſſe à Capiuaccio allatam, ſtatim inſtituitur curatio per remedia ſpecialia magnoperè calefacientia, è quibus primò vinum eſt quammaximè meracum, vt vehementiùs veneni frigiditati reſiſtat, illudq́. ſuperet priuſquàm deuehatur in cor, quod ſi oligophoron foret, contrarium prorſus eueniret. Eidem propterea vino cinnamomum adijcit Dioſcorides, Nicander verò mel, quod Hymmetidum opus appellat, ab Hymetto Atticæ, quæ regio Græciæ eſt, monte, vbi flores pulcherrimi perpetuò ſunt, atque ſuauiſſimi, nec non & apes mel optimum conficientes, quod Martialis nobile nectar apum vocat. Tandem niſi ab Opio, quod adhùc ab alijs calorificis rebus, nondum ſcilicet facta fermentatione, haud quaquam refractum eſt, Theriaca recens frigefaciendi vim nanciſcatur, ac ſtupefaciendi, quod ſenſus ipſe indicat, dum inter Narcotica, ac dolores ſedantia, partis dolentis acutie ſenſus retuſa ac ſtupefacta, eiuſmodi Theriaca principem locum obtinet, ego quidem non video vnde hæc illi tam diuerſa operandi virtus accedat, pro ætatis, ac temporis ipſius diuerſitate, vt ſcilicet in billioſis naturis ac morbis, & in æſtate recens ac nouella, contrà in frigidis, & præſertim pituitoſis, ac in hyeme Serena vocata Andromacho, dico mediæ ætatis, & vetuſtior paſſim ab omnibus præſcribatur, ac celebretur. A prędominio igitur Opium frigefactoria conſtat qualitate, qua etiam nos enecat, natiuum noſtrum calorem extinguendo, dum nimis intensè refrigerat, & iuxta hanc Opij facultatem in noua etiamnũ Theriaca, in qua nondum eſt fermentatum, vis ineſt ſomnum conciliandi, dolores ea qua dixi ratione obſcurandi, aut demulcendi, fluxionesq́. tum ſanguinis, tum cæterorum humorum compeſcendi,

ſcendi, cenſeat contra communem Medicorum ſententiam quidquid ei lubet ſapientiſſimus Scaliger, cuius rationes pro Theriaca non frigida, nec ſomnifera maximè propter Opium, ſi aliæ non adducuntur, quàm quæ à me ſuprà excogitatæ fuere, parùm firmæ iudicabuntur. Licet enim Opij non vna eademq. ſubſtantia, nec vnum idemq. ſimplex corpus eſſe à Medicis ſtatuatur, ſed multiplex, quodque compoſitam ex pugnantibus facultatibus naturam ſortitum eſt, vnde vt partes, ita etiam effectus in eo diuerſi ponuntur, quorum nempè alij frigiditatis, alij caliditatis manifeſta ſunt ſoboles, ob eiuſdem ſubſtantiæ diuerſitatem, qualis in lacte, ſanguine, propiùs in Hyoſcyamo, ſeu Alterco, quod cùm refrigerandi, atque calefaciendi vim poſſideat, meritò à Plinio vino comparatur, & in alijs multis corporibus elucet, nihilo tamen ce-tius frigidæ Opij partes & quantitate plures ſunt, & qualitate ſeu gradu intenſiores, quàm calidæ, ex quo fit, vt ſecundùm ſolas partes frigidas, & nos ſopiat, quod idcircò antiquitas ſopionem vocauit, & amplè hauſtum interimat, tamquam algida venena, quòd frigidæ hæ partes in quarto gradu eſſe dicantur. Audio autem Turcas Opium præcipitanter deglutire, ne intra os detentum & commanſum dentes nimio frigore ſtupefaciat, & celerem nimis eorumdem caſum moliatur, natiuo illorum calore velut extincto. Imò videntur Turcæ Opio vti exigua admodum doſi, non ferocitatis inde acquirendæ gratia, ſed pro conſeruanda ſanitate, & medicamenti loco, quoniam videlicet obſeruatum eſt, eos qui illius eſui aſſueti ſunt, ſi abſtinuerint, ægrotare, & vitæ ſimul ſubire diſcrimen, vt eſt apud Garziam ab Horto Hiſt. ſimp. arom. c. 4. Mithridatium quoq. conuenit eiuſdem ætatis, vel aliquod aliud ex illis ſoporiferis, quæ ſuprà audiuiſtis, vt Requies N. Philonium Perſicum, Romanumuè, in quibus tamen ſemeſtre ſpatium, vel etiam annum expectandum eſſe rectè admonent omnes. Nec deſunt, qui deſcendant ad Pilulas de Cynogloſſa, dando hora ſomni grana octo pro ſingula vice, ac repetendo tribus diebus. Niſi recens adſit Theriaca, ſic eam recentare medicus poteſt, accipiendo ſcilicet Theriacæ opt. ſemidrachmam, Philonij Rom. gr. ſex, & ſuperbibere aquam papaueris rheados. Compoſitio tandem illa Nepenthes dicta, & nuperrimè à Iatrochymicis inuecta, nec

minùs

minùs re vtilis, quàm nomine iucunda, cum in parua admodum dosi sumpta facilè somnum reuocet, mihi magnopere arridet. Remanent extrinseca medicamenta Thoracis regioni potissimùm admouenda, nec non superest Curatio eorum, qui à refrigeratione in Hæmoptysim incurrunt, sicut aliquot inde emergentes difficultates, ac dubitationes; Quæ omnia in crastina Lectione absoluere conabor, postquam scilicet multa alia non minoris momenti circa Opium, ac Theriacam tam cum Auerroe, aut potiùs contra eum, quàm contra eumdem Scaligerum pro Medicis ex viribus disseruero. Singula enim hodie percurrere & vobis tediosum, & mihi graue nimis esset.

Disputatur de Opio pro Medicis, contrà Auerroem, ac Valleriolam, sicut de sapore amaro, quomodo rebus & substantijs quibusdam inesse possit, quantumuis intensè frigidis, cum ipse sit caliditatis, non frigiditatis etiam soboles; Eiusdem Opij venenum quibusnam superetur, & ipsiusmet Scaligeri de noua Theriaca opinio singularis adhùc ampliùs Auerrois testimonio exploditur. De Medicamentis extrinsecis Pectori in primis, deinde Hepati, & Cordi admouendis, deque Curatione Morbi huius ex partium spiritalium refrigeratione suborti. Vbi Galeni methodus defenditur, duæque tandem soluuntur difficultates, quarum vna est de modo, & forma Eclegmatum; Vtrum crassæ, vel tenuis, seu liquidæ substantiæ debeant esse; Altera de Localibus; Vtrum frigida, & adstringentia exteriùs Pectori sint apponenda. Qua in re Galenus ab euidentissima contradictione vindicatur.

Lectio, siue Cap. X V I.

NON pauca supersunt adhùc expendenda de Opij qualitatibus aduersus Auerroem, & Scaligerum, velut de virtute nouellæ Theriacæ contrà eumdem Scaligerum, inueterata, longoq. medendi vsu comprobata Placita, & rationibus quoque validis sufful-

ſuffulta ſe poſſe euertere autumantes, de quibus nunc primùm, agere decreui, vt inde quæ in heſterno Sermone examinaui maius aquirant robur. Dicebam itaque Scaligerum acerrimo præditum ingenio damnare Medicos, qui putant Theriacam recentem ac nouellam refrigerare, & hypnoticam, ſeu ſomniferam vim obtinere propter Opium, de quo ſe alibi noua ac inaudita allaturum profitetur, cumque mihi hactenus conceſſum minimè ſit locum videre, diuinatione quadam vti cœpi, an ſcilicet hæc ea ſint, quæ afferuntur de amaritudine Opij, & animi fortitudine, quam Turcæ in prælia ruituri ab illius vſu ſe adipiſci teſtantur, quæ duo caliditatem, nullo autem pacto frigiditatem in Opio atteſtari videntur, iuxtà nimirum Galeni, cæterorumq; Medicorum iampridem iacta principia de ſaporum qualitate amara, & de his, quæ animoſitatem flammamq. excitant, quæ non niſi à calore, & calorificis rebus pendere ac fieri conſueuerunt, contra quos propterea in Opio Auerroes, in Theriaca Scaliger differit. Sed videor hìc audire aliquem veſtrum obijcientem, quomodo vis noua dici & inaudita, quæ de caliditate Opij ex eius amaritudine, & calidis effectibus attuliſti, ſi iamdudum Auerroes 5. Collig. cap. 27. aduerſus Galenum de ſapore amaro diſputans, ſtatuit vel Opium eſſe magis calidum, quàm frigidum, vel ſaporem amarum non eſſe perpetuò caliditatis ſobolem, imò tam à frigore fieri cum ſiccitate iuncto, quàm à calore, ſicut inuenitur color niger per calorem, & frigus? Cur non conſiderant Medici, inquit Auerroes, quòd in Opio intenſa eſt amaritudo, & tamen Paralyſim propter ſuam frigiditatem inducit? An ergò in mente Scaligeri quid aliud magis reconditum, ad quod rudi meo ingenio aditus non eſt? Rem nihilominus inchoatam proſequamur. Auerroes itaque ibidem concludit ſaporem amarum tam ex frigore poſſe fieri, quàm ex calore, modò frigus, vel calor cum terreſtreitate ſeu deſiccatione copuletur; Multæ ſanè res efferuntur in medium pro exemplo, quæ cum amaræ manifeſtè ſint, calidæ nihilominus haud ſunt; Cineres etenim vſtione geniti, frigidi ac ſicci exiſtunt, & vnà etiam amari. Cicuta amaritudinem non exiguam obtinet, quæ tamen vſque adeò intenſè frigida cenſetur, vt frigiditate enecet. Præterea, ſubtiliter aduerſus Galenum argumentatur ex eiuſdemmet fundamen-

damen-

damentis. Nam 4.de Simp. med. fac. cap.7. probat Gal.vel testimonio Theophrasti,arborum fructus initio austeros esse,temporis progressu, dum maturitati appropinquant, austeritate omni & aciditate sensim deposita, dulces euadere, addens primos illos sapores, acerbum, austerum, & acidum, fructuum sequi frigidam etiamnum naturam, temperamentoq́. frigidos esse, vice versa, dulcem, salsum, amarum, & acrem, calidos, cui Auicenna consentit lib.2.tract.1.cap.3.dicens; Non est possibile, vt sapores dulcis, amarus, & acutus & salsus sint, nisi in substantia calida, nec ponticus, stipticus, & acetosus sint, nisi in substantia frigida. Ex quibus acris est omnium calidissimus, mox amarus, post amarum salsus, & dein dulcis, cuius calor non immodicè nostrum calorem exuperat, sed velut aqua calida, cuius contactus maximæ est voluptatis, vbi refrixerimus, ea de causa, quam Gal.ipse docet. Hinc ideò Auerr.ad initium Cap. scribit, quòd dulcis sapor significat complexionem calidam,sed cuius calor temperatus est æqualiter, ad comparationem complexionis humanæ. Ex allata Galeni doctrina colligit Auerroes saporem amarum non perpetuò oriri à caliditate, vt idem Gal. censet, si per eum fructus omnes, cùm maturescunt, è frigidis euadunt calidi. Quippè maturitas, Aristotele assertore, concoctio quædam est, quæ non aliunde quàm ab adaucto naturali calore proficiscitur, vt contrà cruditas coctionis est priuatio, quæ caloris defectum comitem habet, apepsia dicta, vt altera pepsis. Quandoquidem fructus quidam sunt,qui etiamnũ crudi sentiuntur amari, sed maturescentes, omisso amarore, dulcescunt. Tales ergò fructus erunt, cùm amari sunt, frigidi,&,cùm dulces, calidi. Etenim si, dum maturescunt, calidiores fiunt, &, dum immaturi sunt, frigidi habentur, erunt sanè, cùm amari sunt, frigidi, dulcescentes verò calidiores. Nam, vbi etiamnum amarorem participant, crudi existunt, & ex consequenti frigidæ naturæ, at, cùm dulcescunt, frigiditatem iunctam cum amaritudine deserunt, caliditatem induentes; Quibus Auerroes permotus contendit amarum saporem semper à siccitate fieri, siue ea cum calore, siue cum frigore sit coniuncta.Hanc Auerrois doctrinam sequi visus est Franciscus Valeriola lib.1. Enarrat. 4. quam tamen acriter impugnat Vallesius lib.9.Contr.cap.5. respondetq́. Auer-

K rois

rois argumento, quam reſponſionem accipit ac magnoperè probat Io.Brauus lib.de Sapor.& Odor. Reſpondet autem Valleſius, non idem eſſe dicere, omnis amaritudo naſcitur ex calore,&,omnia amara ſunt calida, cum res aliqua poſſit eſſe excellenter frigida, quæ tamen expers haud quaquam ſit calidarum partium,quarum cauſa amara fiat, vt cùm in alijs, tum præſertim in Cicuta apparet, quæ frigidiſſima cum ſit, valde nihilominus etiam amara percipitur. Eſt quippè amarum omne, prout amarum, calidum, tametſi poſſit alio nomine eſſe quoque valde frigidum. Cum etenim amaritudo ſit excellens qualitas, ſecundùm quam non facilè cedit, etiamſi pluribus contrariæ qualitatis partibus admiſta ſit, ideò vbicunque reperitur, quàm clariſſimè eluceſcit. Vnde ſi in vaſculum aqua refertum tantillum aloes,aut myrrhæ quis inijciat, mox tota illa aqua amareſcet. Sic non rarò in ſpontaneis præſertim vacuationibus per vomitum vndiquaque pituitoſis amarus perſentitur ſapor, ob exiguam & ſenſum fugientem bilis portionem cum illis permiſtam. Quare nec inde affirmandum, ſi quæ res amaram ſe guſtui præbet, calidarum partium plus habere, quàm frigidarum, vt nec liquorem conflatum ex aquæ libris, & modica aloe, calidum, ob exilem amaræ aloes portionem, eſſe, cum frigidus omninò ſit, licet eumdem experiamur amarum. Sic itaque nil vetat fructus immaturos frigidos eſſe,& aliquando amaris quibuſdam partibus præditos, quæ, dum fructus ipſi matureſcunt, tamquam excrementitiæ excernuntur. Nec credendum Auerroi erat; ex ſapore amaro, quem crudus habet pepo, dulcem fieri ſaporem, quo tantoperè participat, dum maturus eſt, ſed ex aquoſa humiditate vlteriùs elaborata, & concocta, expurgatis à coquente calore amaris ſubſtantijs. Qua etenim virtute peponis, aut cucumeris calor potens eſt ad aquoſam illam ſubſtantiam dulcorandam, eadem etiam pollet ad expurgandas partes excrementitias, quæ peponi & cucumeri inſunt, quibus ſapor inhæret amarus. Tandem igitur conſiderandum erat Auerroi in ſimilibus fructibus ſaporem dulcem ex amaro minimè fieri, ſed media illos coctione effici dulces,ſeu id contingat quatenus in coctione ſeparantur ac expelluntur à coquente calore particulæ amaræ, & elaborantur aquoſæ vel humidæ, aut quatenus eædem partes amaræ,

fructibus ipsis per coctionem humidioribus redditis, vnà derelinquunt terrestreitatem quam vocant, seu ariditatem, qua vbi priuantur, similiter quæ illi associata est amaritudo exuitur, vice cuius dulcedo succedit, eiusq́. locum occupat. Nam cùm amarus sapor ex calore siccitati iuncto nascatur, fit, vt, qualibet relicta qualitate, non modò remitti, sed aboleri etiam possit. Opium igitur, licet amarum sit, secundùm aliquot eius partes calidas, & siccas, attamen secundùm plures intensè frigidum est, iuxtà quod papaueri syluestri, è cuius capitibus velut lacryma & liquor quidam extrahitur, vt Galenus ait lib. 2. de Antid. cap. 7. iuremeritò respondet. Quam frigefactoriam qualitatem in Theriacæ mixto integram conseruat intra sex mensium curriculum, quòd nondum tota per tota facta tunc sit miscibilium alteratio, & vnio, quæ per fermentationem quamdam celebratur, vi cuius frigiditas Opij infringitur, ac tandem obscuratur à tot rebus alijs calorificam vim suam exerentibus. Iuxta quam doctrinam Auerroes ipse Tract. de Ther. cap. 3. dum ex Galeno, & Medicis commendat Theriacæ recentis vsum in cruentis fluoribus, & præcipuè in præsenti Hæmoptysi, dico ex partibus Thoracis, & Pulmonum, affirmat talem Theriacam quammaximè conferre crassefaciendo sanguinem, somnum inducendo, ac tussim sedando, propter id quod est in ea de Opio, addendo eamdem quoque iuuare roborando virtutem continentem sanguinem in venis, propter id quod est in ea de medicinis stipticis, sicut denique vulnus desiccando, propter medicinas desiccatiuas; sed ne à virtute nouellæ Theriacæ longè abscedamus, prout eam ab Opio nondum fermentato obtinet, audiamus eumdem Auerroem 7. Collig. cap. 18. quod est de Syncope proueniente causa doloris, in qua, si præsertim dolor ab humoribus biliosis & calidis oriatur, magnam habere proprietatem Philonium refert, propter Opium, vt ipse loquitur, receptum in ipso. & non ità pòst: Melius, inquit, Philonium est illud, quod non est vetustum superfluè, quia in eo virtus Opij est consumpta: non recens nimis, quia in eo virtus Opij superfluè abundare reperitur. Ecce quomodo etiam per Auerroem varia vis tum Philonio, tum Theriacæ inest, pro varia in primis Opij conditione à temporis diuersitate oriri solita. Vnde parcant tandem Scaligeri manens,

multiplex ac inæqualis operandi facultas Theriacæ, vt scilicet ab initio refrigeret, crassefaciat, somnum conciliet, ac stupefaciat, posteà verò calefaciat, pendet penitùs ex diuersa eius ætate, ratione potissimùm Opij, cuius in nouella Theriaca summa viget frigiditas, quæ quidem in eadem facta plurium annorum non nisi ab alijs admodum refracta, aut etiam exoleta vetustate habetur. Ab hac Disputatione expediti intermissam curationem resumamus. Post medicamenta igitur varia & quamplura intrinsecùs offerenda in curatione Hæmoptysis à Pulmone, perseuerante malo, ad extrinseca quoque deuenire oportet, quæ tum astringant, tum repellendo sanguinis motum compescant. Ita enim veteres omnes medicos factitasse constat, & præcipuè Galenum, qui æstate oleo melino, rosaceoue, hyeme verò nardino vnguento totum pectus perfundebat; vtrique etenim astringendi vis inest, imò & emplastrum Barbarum vocatum thoraci admouebat, ex bitumine, aceto, & alijs confectum, sicut & diachalciteos, aliter palmeum in mollioribus corporibus, quod tamen vt potè metallicum, & consequenter grauius aliquibus minùs placet. Celsus autem imponebat lanam succidam ex aceto, & spongia subinde refrigerabat. Aetius verò vtebatur vino astringente cum oleo rosaceo, aut myrtheo, quemadmodum & Trallianus. Paulus denique spongiam posca imbutam applicabat, sed à septimo die irrigatio fiebat cum rosaceo, vel myrtheo, vel lentiscino, cui interim vinum austerum esset additum, interim acetum, præsertim vbi multa sanguinis foret eruptio, tempore æstiuo, in robusto, atque carnoso ægrotante, & absente quoque Tussi, saltem vehementi. Quo etiam in casu vel actu frigida possunt adhiberi, alioqui tepidiuscula potiùs sint. Nonus Græcus medicus initio admouet Pectori lanam succidam cum aceto, & oleo rosato, aut myrthino, dein emplastrum de salicibus diaiteon vocatum. Placet vnguentum, quo non modò thorax, sed & colli atque ceruicis partes possunt illiniri, & quo Valleriola vti solebat: ℞. ol. mastich. cydon. & myrtill. ana vnc. 1. sem. hircini aqua rosf. diluti drac. 1. 5. pul. pil. leporis minutissimè incisorum, corall. rub. boli Arm. sang. drac. olibani, mast. ana drac. 1. ceræ albæ q. s. f. molle ceratum: vnguentum santalinum pro extrinseca vnctione Pectoris valde etiam commendatur.

Vel

Vel vngendum Pectus oleis rosaceo, & myrthino simul commistis, quòd hæc alas partium spirabilium minimè arctent. Cataplasmata quoque tamen varia proponuntur, inter quæ Aetio placet quod paratur ex hordei, & lentium farina, ac palmis, cum pul. acac. alum. malicorij, & symph. Paulus laudat ex farinæ polline, & manna thuris cum aceto. Sunt qui adhibent mala cydonia in vino austero decocta. Sunt etiam qui ad vehementiora se conuertunt sed quàm cautè, & quanta cum præmeditatione deueniendum ad hoc sit, nos commonefacit exemplum Hæmoptoici à Iacchino allatum. Cuidam enim iuueni nescio qui medicus circumforaneus emplastrum ex gypso, bolo, acacia, sanguine draconis effecerat toti Pectori, adeò vt immobiles musculi fierent, nec Pectus expurgari posset, eratque in eo ex cantu ruptio; qui quidem à vi maximè astringentium præfocatus obijt. Galenus in Hæmoptysi à refrigeratione partium spiritalium, inde suborta magna Tussi, eaque Pectoris partes nimis lædente, Pectori ipsi adhibebat emplastrum ex thapsia, ad remouendam intemperiem, Tussimq. sedandam. Sed, vt hoc meliùs intelligatur, duo obsecro verba de huiuscemodi curatione, prout inchoata methodus postulat, & suprà etiam policiti sumus. Vbi itaque ex Tussi vena rumpitur, & Tussis origo à refrigeratis Pectoris partibus emanat, scitote casum hunc non esse parui pendendum, cum sit arduæ curationis, ob id maximè, quia contrarijs pugnandum est indicationibus: nam sanguis ex vna parte sistendus est, quod non fit nisi refrigerantibus & astringentibus, ex altera verò sedari Tussis debet, quæ primæ intentionis auxilijs manifestè augetur, & quæ illam abigunt, aut sedant, vt potè calorifica; sanguinis fluxum magis magisq; prouocant. Galenus autem ipse in curando iuuene, qui propter Tussim ex spiritalium partium perfrigeratione in Hæmoptysim incidit, hac methodo vsus est: nimirum respiciens ad id quod magis vrgebat, id est, ad sanguinis profluuium, vt id sisteretur, statim à principio venam secauit, quam iterùm, die scilicet altera, aperuit, nomine inquam reuulsionis; alioqui minimè conuenisset sanguinis missio, per quam internæ partes magis refrigerantur; mox vinculis, & frictionibus vsus fuit, & interim quoque medicamento soporifero Diaspermaton, vsque in quartam diem. A secunda autem

sanguinis missione, pectori emplastrum ex thapsia apposuit. Verùm, si vestrum aliquis à me quærat, cur Galenus emplastro calefaciente, quod aperire vasa magis valet, & sanguinis fluorem adaugere; & cur narcotico, & valde refrigerante medicamento sit vsus, in morbo partium spiritalium, quæ à refrigerantibus non parùm affici solent, sciat Galenum ipsum à recta, qua semper cum magna apud omnes laude, & gloria vtebatur, methodo satis superque defendi: nam, post reuulsoria auxilia, narcoticum obtulit, vt Tussis symptomati occurreret, sensum hebetando, & ita etiam proritationem; præter quam quòd tale medicamentum sistendi etiam per se sanguinem facultatem non obscuram habet. Post sanguinis verò duobus sequentibus diebus detractionem, mox thapsiam Pectori admouit, nimiam extimescens perfrigerationem; quinimò ea vsus est, ad tollendam eius intemperiem. Sed obtrudet alter, nimis suspectam esse, quia valdè calorifica, & à morbis vasorum maximè prohibitā. Attamen Galenus ne multum calefaceret, per interualla tantùm apponebat, nec diù ibi morari permittebat; qua medendi ratione & symptomati Tussis consulebat, & tempus naturæ dabat, vt glutinaret. Quòd si tandem noxa aliqua à calorifico medicamento extrinseco timebatur, hæc profectò corrigi ab intrinseco poterat, quod erat Diaspermaton. Post quæ omnia, iuuenem Galenus misit ad Stabias, pro siccanda magis cicatrice, vt firmior euaderet. Denique inter ea, quæ forinsecus præscribuntur, vel admouentur, laudant etiam medici omnes epithemata cùm hepati, tum cordi adhibenda, & in exemplum hoc esse potest: ℞. succi, aut decocti portulacæ, acetosæ, plantaginis, & solani ana vnc. ij. succi absinthij, aceti ros. ana vnc. 1. trochisc. ex spodio, & caphura ana scrup. ij. ʒ. misce: Intincti panni, & expressi dextro hypochondrio, atque etiam sinistro, vbi lien, admoueantur, nec non thoraci ad cordis regionem eiusdem lateris dexteri, quia ibi præcipuè est vena caua amplissima: quibus in locis refrigeratus sanguis minus fluxilis euadit. Vnctio pariter hepati fieri potest ex vnguento rosaceo, & santalino cum pauco oleo nenupharino, & aceto rosato. In hunc ergò modum institui debet curatio Hæmoptysis propriè sumptæ à morbis, & causis iam significatis. Sed ne quicquam in ea pro viribus relinquamus intactum,

ctum, aut quod abundè solutum, & enucleatum minimè sit, nonnullæ in supra notatis latitant dubitationes nequaquam aspernendæ, quas nunc quoque vestra fretus humanitate, vestroque silentio è medio tollere constitui. Prima dubitatio suscitari, me iudice, potest in modo, & forma compositionis medicamentorum, quæ eclegmata, vulgo lambitiua dicuntur. Ex vna siquidem parte asserendum quòd componere ea sit opus in forma, seu consistentia crassa potius, quàm liquida. Talium enim vis & substantia simul vt in Pectus, & Pulmonem demandari possit è summis faucibus, per guttur, & tracheæ caput, quod iter præceps omnino est, necesse esse videtur, vt è lenta quadam, & viscida materia conficiantur, quoniam si liquida, per viam gulæ patentiorem ad ventriculum descendent, nec inde poterunt in tam pauca sumpta quantitate ad Pulmonem vtiliter peruenire. Accedit, quòd si lentore, ac viscididate participent eclegmata, in extremo ore dum moram trahunt, sensim aliquid eorum percolatur in arteriam, vt potus quoque aliquid tempore sanitatis. Præterea si talia sint, in Hæmoptysi à capite ad Pectus valdè citiùs sanguinem illum cohibebunt, eundem incrassando, & sistendo. Ex altera parte, nisi in liquida offerantur forma, nescio quomodo in Pulmones descendere queant, & notatu dignum iuuamen afferre: vim enim omnem suam in tracheæ ductibus relinquent. Ideò considerantes hoc veteres, præsertim Hippocrates, & Galenus, arteriaca semper conuenienti liquore dissoluebant, siue ea darent ad quippiam è locis illis traducendum, siue ad illorum corrigendam intemperiem. Addatur, quòd si vuida, seu liquida sumantur, per transfusionem quoque, aut irrorationem (per rimam interpretatur apud Platonem Galenus 8. de Plac. Hipp. & Plat.) in intimiores illas partes deerrare aliquo modo possunt; id quod non eueniet in crassæ consistentiæ medicamentis, quia densior est oesophagi seu gulæ, & quæ hanc attingit tracheæ tunica, quàm vt crassæ, lentæq. rei penetrationem admittat. Dicatis, quòd si sermo sit de sistendo illo sanguine, qui à capite ad Pulmonem, & Pectoris sinum confertim irruit, aut etiam de compescenda fluxione, quæ Pulmones, vel tracheam irritat, & ad Tussim excitat, tunc magis probantur, quæ ex crassis & viscidis conficiuntur, & quæ omnino crassæ sunt

consistentiæ. Ita enim sanguinem inspissant, & humores ad fluendum segniores reddendo crassitudine sua, quemadmodum & lentore, dum circa gutturis partes hærent, eosdem humores sistunt, quasi præoccupatis meatibus. Verùm si loquamur, prout nunc loquimur, de eclegmatibus ad sanandos Pulmonum morbos, & vlcera accommodatis, quæ proinde astringendi;& siccandi vi prædita sint oportet, cuiusmodi sunt multa ex illis,quæ suprà descripsi, crediderim ea debere potiùs esse liquidæ, quàm siccæ substantiæ, vt bona eorum pars intimiùs se se insinuet, in Pulmonis loca deerrans; nec quicquàm refert, si portio aliqua ad ventriculi quoque fundum delabatur, quod pariter ne tam facilè contingat, docet nos Gal.4. meth.7. vtendi modum; cùm videlicet mandat ægrum iacere supinum, & quàm diutissimè materiam illam in ore tenere, ac omnes laryngis musculos laxare remittereque, idest, non eos solùm, qui gutturis sunt externi, & interni, sed & qui fauces attingunt, quos astringimus, & mouemus cùm deglutire volumus. Iubet itaque, vt tùm æger dictorum musculorum vim remittat, quia deglutire non est animus, sed figi materiam, cui propterea etiam aliquid lentoris particeps adijci mandat, cuiusmodi sunt tragacanthæ gummi. Influit enim sic, vt ipse loquitur Galenus, sensim, & paulatim de medicamento aliquid sensibiliter, & manifestè in ipsam arteriam: quippe & cùm naturaliter se habet, scire licet potionis nonnihil hac percolari. Altera dubitatio oritur ex Galeni locis, in quibus de medicamẽtis astringentibus thoraci imponendis diuersimodè loqui videtur. Iam enim audiuistis, quomodo ipsemet in Hæmoptysi refrigerantibus, & astringentibus vtebatur, eadem forinsecùs Pectori adhibendo; id quod similiter faciebant & alij antiquissimi medici, quorum pars non valde antè à me relata fuit. At contra horum medicamentorum vsum apertè clamat lib.de Const. art. cap.17. dicens: Maximè lædere eos noui, qui sanguinem ex Pulmone extussientibus, astringentia per totum thoracem medicamenta in orbem circumponunt; nam præter id, quòd eorum facultas in Pulmonem non penetrat, sanguinem etiam, qui in thorace est, ad viscus compellunt. Præterea non astringentia solùm, sed frigida, licet astringentia non sint, pari ratione nocere idem Galenus traditum nobis

reli-

reliquit 5.Meth. cap.6. illis in verbis: At verò quæ extrinsecùs profluenti particulæ admouentur, tum astringentia, tum citra astrictionem, frigida, hæc ipse, veluti plerique medicorum, non vbique probo: sed mihi contra omnino, quàm fieri res postulat, ipsum sanguinem intrò compellere, ac venas, quæ in alto sunt implere videtur. Vidimus enim quosdam, qui ex Pulmonibus sanguinem reijcerent, ex thorace refrigerato manifestè læsos. Ecce ergò quàm clarè Galenus sibi contradicere videtur, dum alibi astringentia, & frigefacientia Pectori adhibet, alibi verò eadem impensè arguit. Verùm scitote Galenum non simpliciter, & absolutè talia improbare medicamenta, sed importunum tantummodò eorum vsum, nimirùm, si antè vniuersalem totius corporis purgationem, &, si antequàm fiant reuulsio, & deriuatio, hæc ipsa Pectori admoueantur, quammaximè obesse posse, sanguinem intimiùs in Pulmonem compellendo, quemadmodum etiam, si nimiùm refrigerent, & constringant, Pectoris musculos ità debilitando, vt nec respirationi inseruire, ne ea, quæ in thorace continentur, abundè expurgare valeant. Iuxtà hanc rationem Galenus damnat hæc ipsa localia; alioqui laudat, & in vsum deducit tamquam & ipsa curationi conferentia; quod patet ex eiusdem Galeni verbis: Ergò omninò, nec sine discrimine, nec omni tempore loca, quæ circa particulam, vnde sanguis profluit, sunt posita refrigeranda suaserim, imò posteaquam in alia priùs auerteris. Nec verum est, quòd horum medicamentorum vis ad intima illa loca non penetret, quia, præter quàm quod ex Hippocr. scimus corpus totum tum intrò, tum foràs perspirabile esse, ex Anatome quoque nobis apertè constat, medicamenta extrinseca Pectori admota posse Pulmonibus virtutem suam communicare, medijs membranis inter sæpientibus, aut ligamentis, per quæ Pulmones antrorsum potissimùm, & retrorsum thoraci annectuntur.

De Curatione Hæmoptysis à Diaurosi, seu corrosione, facta ab acri, & salsuginoso sanguine; Vbi nō solùm Purgationem, sed & Missionem sanguinis, secùs ac sentire videantur Trallianus, Ioubertus, & alij, conuenire Auctor ostendit. Insuper cuiusmodi esse debeat

debeat hæc ipsa Purgatio, & quando in ea liceat ad Diagridiata etiam descendere, & posteà de Epicerasticis, Sarcoticis, & Lacte præcipuè ad mentem Galeni, ac Tralliani peragitur, nec non de Balnei vsu.

Lectio, siue Cap. XVII.

REMANET tandem examinanda Curatio Hæmoptysis à Diaurosi, seu corrosione, facta ab humoribus acrioribus, & præsertim aut à sanguine salsuginoso, aut à Catarrho vel amaro, vel salso, quæ causa non minùs frequens est, quàm sit difficilis & arduæ admodum curationis; propter nimirum exesæ partis substantiam deperditam, quæ refici, & reparari vix potest. Vnde licet superiùs multa in medium protulerim auxilia cuilibet Hemoptysi communia, quæ ideò & huic ab erosione enatæ adaptari commodè, ac vtiliter possunt, nihilominus tamen plura adhuc notanda supersunt, quæ præsenti causæ, & morbo peculiari quadam ratione conuenire videntur. Verùm, antequàm ad Hæmoptysim descendam à salsa capitis destillatione progenitam, decreui paucis tradere modum curandi sputum sanguinis à corrosione, quam efficere, ac excitare valet mordax, & biliosus valdè sanguis in corporibus picrocholis, aut aliter cacochymis. Vbi ergò per signa allata cognoueritis ab erosione vasorũ Pulmonis, ob acrem, & salsuginosum sanguinem genita, absque Catarrho, Hæmoptysim ipsam oriri, prius quàm latiùs erosio serpat, & vlcus amplius euadat, cum illarum partium substantiæ deperditione, prospiciendum illicò est toti, ac vniuerso corpori tam per sanguinis missionem, quàm per ipsam purgationem; nec à sanguine mittendo vos reuocet Tralliani, & aliorum quorundam sententia, dummodò in eo auferendo à Galeni methodo ne latum quidem vnguem discedatis. Quòd enim aliqua sanguinis detractio necessaria sit, patet ex natura affectus, & præsentia indicantis. Quandoquidem sanguis adest, in affectum locum defluens, qui licet non adeò exuberet in toto corpore, attamen aliquam sui imminutionem indicat, veluti auersionem à vulnerata, seu corrosa parte, manifestè, nemineque

repu-

repugnante, postulat. Fatebor siquidem & ego in corpore bilioso, & cacochymo sanguinem vix redundare, cùm diuersi à sanguinis natura humores in vitio sint, quibus propterea educendis purgatorium pharmacum ex vsu magis esse solet; sed cur non item mihi concedet Trallianus, sanguinem haud semper mitti, quia peccet sub nomine causæ principalis, hoc est, plethoræ, sed etiam quatenus rationem habet causæ vel adiuuantis, vel sine qua non, vt nostro in casu accidit; qui certè nunquàm, etiam per valentissima epulotica, ad sanitatem reduci poterit, nisi sanguis prohibeatur fluere ad locum vulneratum, cuius siccationem, & vnionem perenni suo fluxu, & madore prorsus impediet. Accedit, quòd ex moderata sanguinis euacuatione iecur, quod in ijs solet esse quasi retorridum, mirum in modum attemperatur; qua ratione & Hippocr. 5. Epid. virum quendam in Emadis ex nimia viscerum caliditate, à qua ingens fiebat alimenti dissipatio, valde consumptum, & extenuatum, sanguine, etiam largè, misso perfectè sanauit. Quamobrem censeat in hoc quidquid velit Trallianus, & cum Tralliano Ioubertus, crediderim ego hìc pariter sanguinem magna cum ratione mitti, quamquam magnum non adest sanguinis sputum; (ita enim aliqui autumant se posse tueri Trallianum) quia iam scimus à principio ex tali causa sanguinem modicum, & pauca in quantitate excerni, sed non valdè pòst, nisi rectè instituatur curatio, copiosè nimis effluere, ideòque vt hoc præcaueatur periculum, & magnus morbus impendens, simulq́. omne tollatur impedimentum naturæ ad vasis vnionem moliendam, detrahendus sanguis est, reuulsionis saltem gratia, vt & ipse denique censet cum alijs Ioubertus, adeò fortis est veritas, quæ etiam nolentes ad se trahit. At si, præ nimia succorum prauitate, corporisq́. natura gracili, arida, tabulæque simili, timeatur de virium prostratione, tunc nemo est in solida medicina versatus, & in praxi aliquantisper exercitatus, qui non cognoscat eo nos vti debere modo, quem 5. Meth. Gal. edocuit. Iubet enim, vt tùm curatio per Epicrasim vocitata fiat, nempè, vt primùm corpus renutriatur, & renutritum paulisper euacuetur, deinde iterùm reficiatur, & iterùm modicè euacuetur. Ità namque, sæpius repetita hac operatione, sanguis depuratur à bilioso, & salsuginoso succo. Vnde & ob id ego

etiam

etiam laudo vulnus in vena fieri angustissimum, vt longiori tempore phlebotomia absoluatur, & tenuior sanguis potissimùm exeat. Extracto autem sanguine, cogitandum postea est de Purgatione, quam & hoc in loco per cholagoga blandiora superiùs notata, quàm per scammoniata, & diagridiata omninò laudo, si præsertim sanguinis sputum præsens erit, non imminens tantùm, aut impendens. Hoc enim tempore si quoquo pacto valentiora forent medicamenta, ad extrahendos è venoso genere prauos succos, & educendam materiam illam acrem, & mordacem, priùs quàm vasa corrodere inceperit, res esset, ni fallor, laude potiùs, quàm reprehensione digna, vt infrà vel Galeni testimonio ostendetur. Medicamenta igitur ab initio præscribantur ex cassia cum rhabarbaro, ex elect. lenit. vel diaseb.s. cum pulpa tamar. vel ex syrupo ros.sol.dissoluto in decoctione myrobalanorum citrinarũ, manna cum aqua plantaginis, vel aliquo alio eiusdem census. Postea, si dabitur præparantibus locus, ita poterunt præscribi. ℞. fol. plantag.portul.lactucæ,acetosæ,rubi, ana manip. 5. f.d. in iure pedum vituli, cuius quidem d. sumantur vnc.v. &, si æger decocta respueret,tradantur aquæ stillatitiæ eorundem simplicium,eadem dosi, aut etiam maiori, addendo syr.de portulaca, myrthini, ana vnc.j. misce. Pro purgatione autem horum acrium humorum, & salsuginosæ cacochymiæ hoc ipsum propinetis medicamentum: ℞. cortic. myrobal. citrin. drac.ij. 5. iuiub.sebest. ana vnc. 5. sem. plantag.drac. 5. trium flor.cord.fol.ros.rub.ana pug. 1. Decoquantur omnia simul ad vnc.iiij. & coletur; Colaturæ addatis rhabar. si in substantia, vt vocant, eiusdem subtilissimè puluerizati drac.j. satis erit, si in infusione, eiusdem modicè torrefacti infusi, & expressi drac.ij. syr.ros.de ros.siccis vnc.j. 5. syr.ros.sol. vnc.ij. 5. misce, & f.p. Sin verò dandum sit in bolis, ego non discederem à iam recensitis, dico à diacatholicone, aut pulpa cassiæ,ac tamarindorum cum rhabarbaro in tenuem puluerem redacto. Quod si præsens adhuc non sit Hæmoptysis, sed potiùs per signa prodroma impendere eam suspicemini,& præcipuè si regio calida admodum non sit, nec anni tempus æstiuum, & in corpore non solùm valido,sed nec adeò gracili, & extenuato, ad catharticum ex illis, quæ alioqui mihi non arrident, interdum etiam inuitus condescen-

ſcenderem, vti ad diaprunum ſolutiuum, vnà tamen cum pulpa tamar. vel flore caſſiæ commiſcendum, aut etiam ad hoc, quod recipit flor. caſs. recens extr. drac. vj. pulpæ ſem. berberis ſcrup. ij. elect. è ſucco roſ. drac. ij. vel trypheræ Perſicæ drac. iij. cum ſaccharo f. b. cap. manè horis quatuor ante prandium. Pilulas non propono, quia videntur eſſe magis ex vſu in alia eroſione, quæ fit à ſalſa & maligna deſtillatione è cerebro, cum à partibus trahant longinquioribus, quas infrà propterea ſilentio minimè inuoluam. Poſt eiuſmodi purgationem probo quammaximè Tralliani conſilium, vt frequenter vſurpentur, ſeu alimenta, ſeu medicamenta fuerint, Græcis nuncupata ἐπικεραστικά, id eſt, contemperantia, quæ nimirum humoris διάβρωσιν committentis acrimoniam valeant emendare. Quare idem Auctor prudenter admodum tales Hæmoptoicos integra ptiſſana nutrit, & halica. Amylum quoque, & tragacanthum meritò idem laudat, ſed præ omnibus, ſi febris abſit, tam pro alimento, quàm pro medicamento, Lac proponit, & mollem recentemq́ue caſeum, præſertim caprillum, vel bubulum. Poteſt verò Lac bibi ex pauco ſaccharo, vt meliùs digeratur, nec in ventriculo coaguletur. Sunt qui laudant in modum ferculi, ſeu ex friato pane, amylo, aut farina puriſſima in furno aſſata coctum. Ita namque etiam conſumpta pars mirè reficitur, & reparatur. Sed vbi relinquitur Galenus, qui de Lactis vſu, & electione omnium luculentiſſimè ſcripſit 5. Meth. 12.? Vbi inter cætera admonet pro Hæmoptoicis ita Lac eſſe alterandum, vt facultatem habeat aſtringendi, & ſiccandi. Quare vult ægros in locis degere, vbi pecudes paſcentes herbas, & frutices aſtrictorios, eiuſdem qualitatis Lac poſtmodùm reddant; cuius naturæ locum prædicant omnes, poſt Galenum, inter Neapolim, & Surrentum, Stabienſem ſcilicet collem. Sed quia non vbique terrarum talis reperitur locus, quamuis ſimilem adinuenire non ſit difficile; vnde ſcribebat Iacchinus in 9. Rhaſis montem S. Iuliani, qui medium quendam tenet ſitum Piſas inter & Luccam, eaſdem habere conditiones, quas Stabienſis; idcircò vbi deſint huiuſmodi loca, ſicuti in regionibus longè à mare ſemotis, ſatis erit diligenter curare, vt capra, vel aſina, quarum Lacte vtendum eſt, nutriatur hedera, lentiſco, rubo, meliſſophyllo, polygono, plantagine, & alijs rebus, quæ aſtrin-

aſtringendi, & deſiccandi virtutem non obſcuram habent. Prætereaſerum Lactis vel præparatum, vel etiam lambicatum,vt aiunt, idque pariter ex chalybe alteratum cum ſuccis depuratis plantaginis, & centinodiæ, in magna copia exhibitum, mihi valde probaretur,etiam ſi febris adeſſet, ad iecinoris, totiuſque venoſi generis feruidum calorem obtundendum, & ad acrium quoque humorum naturam demulcendam; pro qua abſoluenda intentione non diſplicent quæ extrinſecùs fieri ſolent vnctiones, & irrigationes, hepatis potiſſimùm regioni, per ea, quæ nudiustertius audiuiſtis; quibus addere nunc libet vſum Balnei aquæ dulcis tepidioris, non calidæ; quoniam vt Balneum calidum, ſi quis ſæpe eo vtatur, hæmorrhagiam prouocat, vt apud Hipp. legitur 5.Aph. 16.& Gal. 1.Glauc.c.13.ita Balnei tepidi aqua,& æſtum ſitimq.ſedat,eodem Galeno auctore 1. de temper. & humorũ acrimoniam contemperat, atque mitificat. Sed quia vnà etiam hìc opus eſt renutrientibus, & abſumptam ab eroſione partem reſtaurantibus, idcircò præter ea, quæ ſuprà attuli in Diæta ab initio,& in vniuerſum tradita, omnino placet Lactis vſus ex Galeno, ac Tralliano relatus, quoniam Lactis ſubſtantia triplex eſt,ob quam pariter triplici confert ratione, vt infrà etiam in Phthiſi dicetur, & apertiùs declarabitur. Interim magnopere laudo rem peragi alijs Analepticis à Tralliano propoſitis, præſertim verò tranſacto morbi principio, imò poſt ſeptimam, ne vires collabantur, vt gallinarum domeſticarum pectora ſine ſale offerantur, velut piſces chartilaginei ac duræ carnis,& nemorales teſtudines elixatæ, nec non pedes vituli, & etiam ſuilli, atque auriculæ. At ſi propter caloris, & virium imbecillitatem, vt non raro accidit,cùm exitus ſanguinis perſeuerat, aut iam Tabes ex relicto vlcere incœpit, huiuſmodi alimentum vix coquere æger poterit, tamquam craſſioris ac durioris ſubſtantiæ, tunc præſcribi à vobis poterunt vel expreſſa ex eiſdem gallinis, ſeu perdicibus, aut turturibus, quarum ventres refrigerante, aſtringente, & incraſſante materia infarcti ſint, vel deſtillata, quæ minima cum moleſtia,& perquamfacilè diſtribuuntur, cuiuſmodi ſunt quæ apud Hollerium notata reperiuntur,quorum vnum ad hunc prorſus modum poſſe parari affirmat: ℞. carnium limacum coctarum in vini auſteri, & aquæ plantag. lib.ij.

con-

c onseruæ consolidæ maioris, & ros. ana lib.j. cum decoctione limacum fiat distillatio in alembico. ℞. supradicti stillati lib. 1. coletur per manicam Hippocratis; cum sacchari rosati dissoluti in aqua plantag.vnc.ij. santali, spicæ ana scrup. 5. Aliud ità præscribit: ℞. conseruæ ros.cornorum, symphyti,ana vnc.ij.elect.diarrh. Abb.diamarg.frig.triasant. aromat. ros. ana drac. ij. spicæ, cornu cerui, corall.rub.pulueratorum ana drac.j. 5. trochiscor. de terra sigill.de carabe, de spodio, ana scrup.iiij. sem.acetosæ, portulacæ, plantag.ana drac.j. aquarum portul.ros.plantag.vini granatorum, ana vnc.iiij. decoctionis duarũ turturum, & vnius perdicis lib.iiij. cum mica panis albissimi infusi in vino granatorum, & carnibus vnius capi fiat distillatio. Coletur per manicam Hippocratis, vt prius. Per quæ & consimilia non solùm facilè nutriuntur ægri, eorumq.vires conseruantur, sed etiam corrosa substantia,aut consumpta pars quoquo modo reficitur, ac reparatur. De curanda autem alia Hæmoptysi genita ab erosione facta ab acri, & salsa destillatione à capite agetur in subsequenti Lectione.

De Curatione, aut potiùs Præseruatione eiusdem mali à Destillatione tum salsa amaraue, tum insulsa, ac penitùs frigida. Vbi primùm ostenditur, quomodo ab vtraque fiat id vitij genus. Galeni medicamentum verè Catharticum à quibusdam obiectionibus liberatur, & Missio sanguinis commendatur. Deinde eiusdem Galeni opinio de calido Dropace, aut Metasincritico Cerato Capiti adhibendo expenditur, & à notis expurgatur. Tandem in Matrona Romana Sputum sanguinis ortum fuisse à Destillatione frigida humidaque materiei, nec non & à vehementiori Tussis motu, Galenumque in ea curanda rectam sequutum esse methodum, nec vlla egere aduersus Trallianum defensione, probatur. Vbi obiter notatur casus consimilis in nobilissima Moniali pertinacissima Tussi aptysta diu, noctuque conflictata, metasincritico capiti deraso adhibito feliciter ab Auctore liberata.

Le-

Lectio, siue Cap. XVIII.

FREQVENTISSIME in praxi exercenda occurrit Medicis Hæmoptysis illa, quæ oritur ex capitis destillatione spiritalia organa duplici potissimùm ratione afficiente, ac lacerante, nimirùm, aut propria & suapte natura, aut ex accidenti; primo modo, quando quæ defluunt & tenuia, & facultate erodentia, si intùs manent, viscus per se exulcerant, secundo, quia cùm excernuntur, Tusses prouocant continentes, vehementesq., ob quas caput repletur, repletumq. rursùs ad Pulmones demittit destillationis materiam, ita vt ob eam, quæ ex Tussi est, contentionem, vas aliquod rumpatur. Hæc illa est decantatissima Destillatio, quam Hipp. 6. Epid. 3. θηριώδεα appellat, aut malignam, quæ tum in alijs, tum in ijs, quos idem πτερυγώδεις vocat, idest, alatos, seu quibus à tergo instar alarum prominent scapulæ, cuiusmodi constat ex tertio Epidem. ad Tabem idoneos esse, id mali genus parere solet. Ideò in Comm. Galenus non solùm de tenuis, calidæ, & erodentis materiei destillatione, quam ascendere scribit sublatam ab emisso in Tussibus spiritu, iterùmq. circunsecatam deorsum ferri, cùm totam asperam arteriam non pertranseat, Hippocraticum sermonem intelligi debere refert, sed etiam de destillatione materiæ minimè acris, vel erodentis, sed omninò insulsæ, ac tenuis, quæ non facilè expectoretur, vt opus sit vi magna, validaq. concussione, nec nō vehementi perenniq. Tussi, ex quo solo vehementiori, ac diuturniori motu Pectoris ipsius partes dilaniantur, & vasa etiam Pulmonis tunc multùm agitati disrumpuntur, vt & ego non semel quibusdam euenisse obseruaui. Frequentior tamen & periculosior simul est sanguinis reiectio ab acri, & salsa destillatione enata, de cuius etiam curatione verba priùs facere decreui. Verùm, quia talis Hæmoptyseos curatio dupliciter considerari potest, nempe, vel cum Hæmoptysis ipsa genita iam est, & coniunctam habet destillationem, vel quatenus tantùm imminet, ac impendet ex maligno defluente humore, & quia pariter eadem ferè sunt curationis, quæ præseruationis auxilia, ne dicam, quòd

supra

ſupra tradita curatio Hæmoptyſis àillioſo, & ſalſuginoſo ſanguine vaſa abradente in Pulmonibus molliora, quaſi per omnia conuenit cum hac ipſa Hæmoptyſi ab acri & ſalſa deſtillatione ſuborta; ſi neſcio quæ ad caput attinentia excipiantur, idcircò ad præſeruationem potiùs tradendam, quàm ad curationem propriè dictam me nunc confero, cum præſertim ambo per ea, quæ heri veſperi potiſſimùm audiuiſtis, & ampliùs hodie audieritis, à medicis fieri ſoleant. Quicunq. igitur prauo, bilioſo, aut aliter cacochymo habitu præditi ſunt, quique præterea oblongo ſunt collo, & ſcapulas habent inſtar alarum prominentes, & compreſſo ſimul atque anguſto ſunt Pectore, cum capite imbecillo, quod proptereà facilè repletur humoribus, qui a venoſo genere tranſmittuntur, quique ibi ſimiliter ex calidiori intemperie attrahente cumulantur, hi ſanè promptiſſimè omnium in Sputum ſanguinis incidunt, & Phthiſim, occaſione acris, & ſalſi catarrhi in thoracis ſinum, & Pulmonis ſubſtantiam foraminulentam delabentis, & hi ſunt illi prorſus, quos Hippocrates 6. Epid. 3. πτερυγώδεις nuncupat: In quibus quidem vbi apparere incipit deſtillatio ſalſa cum Tuſſi, etiam ſi cruentum ſputum nondum reiecerint, valde tamen timendũ, ne, perſeuerante huiuſmodi catarrho, Hæmoptyſis oriatur ab eroſione maximè facta vaſorum Pulmonem perreptantium. Quare omni cum celeritate prouidendum, vt, ſi fieri poſſit, deſtillatio aut penitùs inhibeatur, aut ſaltem à ſpiritalium organorum ſedibus longè arceatur, & quæ inde oritur Tuſſis concitata nimis, ac vehemens, propter materiei acrimoniam, quamprimùm demulceatur. Hæc autem Galenus perfici dicebat Purgatione totius corporis, ſub qua & Miſſionem ſanguinis cõprehendi vult, deinceps Narcoticorum vſu, ac demùm capiti conſulendo. Quare quantùm ad Purgationem, dico in præſenti caſu tantæ eam eſſe vtilitatis, vt, ſi tempeſtiuè inſtituatur, præſeruare manifeſtè poſſit Pterigodes, ſeu ad Phthiſim propenſos, à tanta labe: quæ quidem vt tempeſtiua ſit, & congruo in tempore præſcribatur, neque hìc expectanda humorum præparatio, ſed, vt alibi commonefeci, ſtatim à principio inchoantis deſtillationis Purgatio imperanda, nec adeò lenis, & placida, qualis ſuperiùs à me propoſita fuit, ſed aliquantò validior, etiam per cathartica, quia

L plu-

pluribus vitiosis succis redundantibus opus est medicamento, quo variæ excrementorum species educi queant, cuiusmodi est medicamentum à Galeno propositum 5. Meth. 14. ex Aloe, Scammonio, Colocynthide, Agarico, Bdellio, Gummi Arabico, cuius tamen vice, & loco passim hodie vtuntur medici pilulis Cochijs, aut Aggregatiuis, quæ ambæ magnam habent cum pilulis à Galeno propositis affinitatem, aut etiam pilul. de Hiera cum Agarico leuioribus. At si morbum non adeò sæuum fore coniectura est, per me vtile quoque esset, ab initio præscribere tum leniens medicamentum, tum postea & alterantia vocata, iuxta modum, & formulas suprà notatas, ac tandem purgatorium pharmacum exhibere, vti catapotia nuper dicta, vel ex Agarico, & Rhabarbaro infusis; addendo in conuenienti dosi syrupum de Polipodio, syrupum Rosatum solutiuum, Mel rosaceum solutiuum, vt varia corporis excrementa nec tardè, nec leuiter educantur. Magnum enim subest in dilatione periculum, & indicans adest, nempe vitiosorum humorum copia, ex qua imminet cruenti sputi ex abrasione generatio, quod valdè magis potest, quàm prohibens, vt est vacuandæ materiæ cruditas, vbi scilicet à principio statim deiectorium pharmacum propinandum est, alterantibus omissis, nec non etiam est magna corporis gracilitas, cum eiusdem caliditate nimia. Quæ quidem valentior purgatio eò tutiùs fit, quò sanguinis sputum præsens non est, nec etiamnum apparuit. Quare à talium medicamentorum exhibitione nullum timeri potest ex illis detrimentis, quæ non ita pridem in iam præsente Hæmoptysi omni cura cauenda esse dicebam. Vnde nec hillum quidem faciendæ sunt obiectiones, quæ aduersus Galeni medicamentum excogitantur, vt nec similiter loci huius Galenici auctoritate astrui potest, blandiorem purgationem, quam superiùs tantopere commendaui, ex arte haud quaquam esse. Aliud enim est loqui de purgandis corporibus, quæ licet propensionem habeant ad Hæmoptysim è Diaurosi, attamen longè adhùc absunt à tanto symptomate, & aliud cùm ab ea iam præsente infestantur. Præterea non pari ratione tractanda est Hæmoptois ab Anastomosi, & copia sanguinis dependens, atque ea, quæ imminet ex catarrho, in quo propter acrem materiam

impen-

impendet cruenta ſpuitio ab eroſione, non autem ab apertione: Quod ideò dico, ne quis putet Aloem, Scammonium, & Colocynthidem, quæ ſunt valde acria, & feruentia, perperàm à Galeno imperari. Indicantur enim ab eo, quod magis vrget, hoc eſt, à cocochymis humoribus, qui vacuari antè debent, quàm vaſa abradant, & Sputum ſanguinis ab eiuſmodi cauſa ferè ſemper inſanabile efficiant. Nec prohibentur à morbo vaſis, cui talia omninò inimica ſunt, quia nondum apparuit Hæmoptyſis. Poſt vniuerſaliorem Purgationem, quid de peculiari ad caput attinente, quæ fit per Errhina, & Apophlegmatiſmos. Naſipurgia non fiant niſi ex materia blandiori, ne ſternutamenta concitent, & Pectoris, atque Pulmonis partes percellant; Gargariſmata penitùs omittantur. Maſticatoria leuia ſunt qui imperant, præſertim ex maſtiche ſola, quòd tuta ſit, & Pulmonem corroboret. Quoad ſanguinis miſſionem idem cenſeo eſſe dicendum, & faciendum quod in heſterna lectione abundè fuit explicatum, eam ſcilicet conuenire, ſed non ità largè factam, imò non niſi per Epicraſim, vt eſt apud Galenum lib. 12. Meth. cap. 8. Hoc enim remedij genus non vno tantùm nomine conuenit; Et ſcitis ex Galeno in lib. de cur. rat. per ſang. miſs. quòd non ſolùm facienda eſt phlebotomia, quando magnus eſt morbus; ſed etiam quando futurus eſt magnus. Idem 5. Meth. ait: Vbi corpus diſpoſitum fuerit ad rupturam venæ, & Pectus anguſtum fuerit, & ipſe fuerit longus, & ſi nunquam inciderit in rupturam venæ, mittas tamen ſanguinem propter præcautionem; &c. Sed quia vides, vbi praui ſucci abundè coaceruati ſunt, parùm ſtabiles, & parùm conſtantes eſſe conſueuerunt, idcircò, vt, cum minori quàm fieri poſſit illarum diſpendio, aut iactura operatio hæc celebretur, mitti quidem ſanguis debet, ſed exigua in copia, & pluribus vicibus, cibo interim, & alternatim probæ nutritionis, faciliſq; diſtributionis ægrotante refecto. Quæ Galeni doctrina tam clara eſt, atque perſpicua, nec non longo medendi vſu ita comprobata, vt ſanè mirer de nonnullis, qui eidem tenebras offundere neſcio quibus friuolis argumentis auſi fuere. Poſt Purgationem ſtatim ad aliquod è iam propoſitis ſtupefacientibus deſcendere oportet, quia multifariam prodeſſe poſſunt, ſed potiſſimùm quia Tuſſim quan-

tocyus sedant, partim videlicet cohibendo, ac velut intercipiendo fluxionem à capite ad Pectus, tum eam incrassando, tum somnum inducendo, in quo effluxus quilibet præter sudorem sistitur, partim verò etiam spiritalium membrorum sensum obtundendo, & consequenter proritationem; vnde Tussis motus vel nullatenus fit, vel adeò exiliter, vt non tam facilè lædere, ac dilaniare loca illa valeat. Postremò consulendum capiti est localibus medicamentis, quæ cuiusmodi esse debeant, non planè constat veteres inter, ac neotericos Auctores. Nam Galenus Ceratum applicat ex Thapsia, quemadmodum Pectori admouit in iuuene illo, qui ex refrigeratis spiritus instrumentis, & suborta inde Tussi, ad dimidiam heminam sanguinem reiecerat. Sed in iuuene aderat frigida intemperies, ad quam corrigendam auxilio calefaciente opus erat: In casu verò, de quo loquimur, suspectus admodum esse videtur Thapsiæ, velut Synápis, & Stercoris Columbini vsus. Quandoquidem salsi, tenues, ac erodentes humores, qui à capite demittuntur, eiusdem quoque capitis calidam & siccam arguunt intemperiem; Quod enim Iacchinus autumat à capite & cerebro nullo modo calida intemperie affectis, vitiosos succos, vel aliqua determinata parte, vel ab vniuerso corpore recipi, indeq. ad Pectus ita salsos, aut acres transmitti, nemini verisimile fit; parcant Iacchini manes. Quare Thapsiam capiti imponendo, augebitur calida eius intemperies, & consequenter fluxio acrium atque tenuium humorum ad Pulmones, præsertim quia etiam adeò calidum medicamentum maximoperè valet humores eiusdem naturæ colliquare: Quod quidem minimè ignorans Galenus 6. de Tuen. Sanit. 9. manifestè tradidit calidam & siccam capitis intemperiem remedijs frigidis, & humidis contemperandam esse; imò illos reprehendit medicos, qui medicamentum ex Thapsia, atque Synapi capiti adhibere solebant, quoniam si à calida causa membrum illud malè habet, talia medicamenta nocere affirmat, addens huiusmodi ægros frequenter Balneo dulcis aquæ circa caput fouendos esse, quo tum calidos vapores, qui intra illud continentur, euocemus, tum vniuersi capitis vitiosum temperamentum ad meliorem frugem reducamus. Quamobrem dum & hoc ipsum probè notat Trallianus, & post

eum

eum Ioubertus imprimis amplificat, sciatis vos nihil noui per ipsos hac in re doceri, imò id totum multos ante annos à Galeno fuisse diligenter animaduersum, & literis traditum. Vnde consilium Tralliani saluberrimum, quod vocat Ioubertus, quoties fluxionis causa est præcalida capitis intemperies, rosaceum eidem affundendi & per se, & cum frigida, idq. ex alto, vt altiùs penetret, nemo non videt originem trahere à Galeni dogmatibus, atque doctrina, à qua quidquid boni dixere Trallianus, alijque posteriores Græci, id totum manifestè manauit. Sed quid igitur pro Galeno, dùm calido capiti tam acre, & feruidum admouet medicamen? An suæ doctrinæ oblitus, & immemor vbique decantati dogmatis: Contrariorum contraria sunt remedia, id Galenus fecit? Amens certè, aut malignus per me erit qui hoc credat, vel diuulget, nec vllo pacto [illegible] ἰατρὸς appellandus. Iam dixi hoc in loco agi de præseruando homine prauis, & acrioribus succis vbique abundante, quorum etiam culpa destillatione erodente, ac Tussi ferina laborare cæperat, vt hinc præ foribus Hæmoptysim adesse à corrosione, quæ est omnium deterrima, quilibet conijcere facilè posset. Ad quod euidens, ac breui insurgendum periculum præpediendum, mentis aciem dirigens Galenus, & considerans in angusto spem esse, nisi quamprimùm venturi symptomatis generationi obuiã iret, ideò neglecta ad modicum tempus causa, nempe calida capitis intemperie, ad symptoma imminens præcauendum se totum confert; mox intemperiem corrigere aggreditur, pòstquàm æger grauioris mali impendentis periculum effugit. Quare mandat ab initio capiti imponi Dropacem, seu Metasincriticum medicamentum, quod statim à profundis eius partibus ad cutim attrahat humores illos, qui ad spiritalia organa delabentes cùm Tussim, tũ erosionem inducere potuissent. Ab huiusmodi enim medicamento maius vtiq. sperandum erat auxilium, celeri facta deorsum sursum reuulsione, quàm timendum esset detrimentum ex adaucta quoquopacto intemperie. In quem sensum scimus dictum ab eodem Galeno Vndecimo Meth. cap. vndec. de Oxymelite loquente; Nullum in tota arte reperiri auxilium, quod citrà vllam noxam magnificè prosit. Quòd si contrario modo loquitur, & operatur in citato

loco de Sanit.tuenda, nemini mirandum est, quia ibi curam non habet de præcauendo aliquo diro symptomate, sed solummodò de tollenda causa, seu intemperatura, priusquam nouos colligat humores; quæ propterea dat inducias, & regulari omninò methodo corrigi, ac in meliorem qualitatem mutari tempore potest. Vnde videmus Galenum, post vsum calidioris medicamenti, statim iubere ægrum salùbriter refici εὐχύμοις, idest, alimentis boni succi, frictioneque, ambulatione, & Balneo, quasi hac ratione deinceps ipsam quoque sanare intemperiem velit. Concludatis itaque Galenum; cùm in morbo calido vtitur calido medicamine, non morbi, sed symptomatis morbo ipso grauioris rationem habere, vt sæpe in alijs multis casibus ab eo fieri solere norunt medici omnes, quiillius exemplo, atque doctrina ad symptomata sæua, quæ causæ, & morbi naturam induerunt, oppugnanda se conferunt, posthabita ad tempus principali causa, vt apparet in Febribus biliosis, quæ adiunctam habent cardialgiam, aut lipothymiam, quorum symptomatũ gratia vinum promptè offertur ab omnibus, licet febris idea, & bilis natura penitùs reclament: sic & in dysenteria sepum hircinum, ac oleum rosaceum infundimus ad leniendum dolorem; quæ tamen vlceri manifestè aduersantur; sic deniqve in colica diathesi Narcotica imperamus, vt dolor quoquomodo potest demulceatur, cũ alioqui intestinorum discrasiam impensè adaugeant. Mirari ergò cesset Alexander, si Galenus, quem meritò diuinissimum virum vocat, in imminente, ob corrosionem vasorum, sanguinis sputo, ab acri & salsuginosa destillatione ad Pulmonis loca, vt eam reuelleret, ac interciperet, calido & acri Cerato vsus fuit. Antequàm enim per Epicerastica, aut contemperantia, tum capitis intemperies, tum fluentium humorum acris qualitas ad simmetriam redigatur, dubioprocul interim in Pulmone vlcus ex Diaurosi excitabitur, & consequenter Hæmoptysis, Phthisis, & Hectica febris. Formulæ autem talium medicamentorum variæ à me describuntur in priore Tomo, qui est de Morbis Capitis Frequentioribus, Lib. nimirum primo de Catarrho Lect. 10. quas ideò nunc breuitatis ergo relinquere decreui. (Tali curandi ratione nuper fęlicissime vsus sum in honestissima Moniali Illustrissimæ familiæ, quæ per bien-

nium

nium ferè assiduâ, & vehementissima Tussi molestata, eaque apty-sta, vsque adeò tenuis & subtilis erat quæ decrrabat materia, ve-luti & salsuginosa, numquam potuit ab ea liberari, nisi, post vni-uersalem totius purgationem, admoto capiti deraso metasincri-tico, ad formam mediæ cucufæ, instar phœnigmi, cuius efficacia tanta erat, vt, vel ante vesicarum excitationem, Tussis statim se-daretur, tantò magis post copiosissimam humiditatem ab vlceri-bus erumpentem; cuius beneficio per plures dies Tussis euane-scebat, sed quia rursum oriebatur, eo quòd esset sedatio potiùs symptomatis, quàm morbi extirpatio, statui illi per 30. dies pro-pinare decoctum Chinæ, & Sarzæ cum simplicibus quæ caput, & iecur vnà attemperarent, sudoribus blandissima arte elicitis; Et post huiusmodi medicationem bis repetitam, serum quoque lactis caprilli ad plures dies exhibui, à quibus omnibus præter spem omnium prorsùs conualuit. Monasterium est, quod vulga-riter vocant *Torre de Specchi*.) Quoniam autem per iam tradita impossibile est posse vndequaque extirpari Catarrhū, & impediri quominus aliqua ex parte in Pulmones deerret, Tussimq. prouo-cet, cum suspicione etiam ne ibidem ex longiori mora putrefa-ctus vasa dilaniet, aut Pulmonum ipsorum substantiam mollissi-mam corrumpat, ea propter, quemadmodum suprà sanguinem grumosum quantocyus per Posc... dissoluendum, & educendum esse affirmabam, ita nunc dixerim catarrhalem materiam deflu-xam in Pulmones per mitiora quædam medicamenta, detergen-tia scilicet, atque expectorantia extraducendam fore, quæ nisi contumax sit, satis erit vti Mellicrato, vel aqua sacchari, sed si rebellis, & contumax, deueniendum erit ad syrupum de Farfara, de Hyssopo, & Loch de pulmone vulpis. In quem finem probo quammaximè vsum sequentis syrupi, qui Pulmones à tali materia infarctos detergit, eosdemq. roborat. ℞. passul. mundat. vnc.j. polip.querc.liquirit.rasæ ana drac.ij. vngulæ caballinæ, scabiosæ, pimpinellæ, centinodiæ ana m. j. sem. altheæ, & bombacis ana drac.j. Fiat decoctio ad lib.j. In expressione dissolue sacchari albi q. s. pro conficiendo syrupo mediocriter cocto, cuius frequentis-simus sit vsus ex cochleari sine aquis. Vbi autem iam facta est cor-rosio, & propria exesæ partis substantia deperdita, vt sputum

non

non modò cruentum, sed & purulentum apparere inceperit, tunc præter communes indicationes, & præter auxilia omnia superiùs enarrata, peculiaris sese offert indicatio regenerandi partem erosam, atque consumptam. Quam quidem intentionem Galeno præstant 7. Catat. tum alimenta, quæ audiuistis, præsertim Alica, Ptissana, Lac, & quæ ex Lacte conficiuntur, tum quæ Sarcotica Græcis dicuntur, hoc est, carnem generantia, quæ partim suprà significaui, & attuli, partim infrà in Phthisi vberiùs percurram; ante quorum vsum, & administrationem conueniunt omninò quæcunque materiam defluxam, nec non & purulentam exsiccare, & penitùs absumere valent, de quibus abundè Galenus 5. Meth. 6. & ego quoque non valdè post, cùm de Phthisi ipsa loquar. Ibi enim locus erit pro huiusmodi examinandis auxilijs opportunior. Quantùm verò denique ad Hæmoptysim spectat, ortam quidem ex destillatione, sed minimè salsa, aut aliter acri, imò potiùs insulsa penitus, & sua tantùm copia, aut iugi defluxu id mali genus producente, dum scilicet magnam, & concitatam Tussim excitat, à qua vasa distenduntur, ac disrumpuntur, non est cur multum temporis in eius tradenda curatione conteram, tùm quòd ea prorsùs conueniat curatio, quam diffusè admodum loco citato de Catarrho attuli; (acta enim agere velle viderer) tum quia à tali causa natam Hæmoptysim diligentissimè curat Galenus in Matrona illa Romana, cuius sæpè, ac sæpius facta à nobis mentio est. Verùm obtrudet aliquis historiam illius Mulieris à quàm multis primæ notæ Medicis Tralliani opinionem sequentibus aliter accipi, atque intelligi, nimirùm cruentum sputum in ea fuisse ex Diaurosi facta ab acri, & salsuginoso Catarrho. Cui responsum ex me sit, rem esse controuersam, sed pro parte mea stare quam plures non minoris famæ Auctores, qui contrariam prorsùs tuentur sententiam, negando penitùs Matronam illam sanguinem reiectasse à causa calida, seu ab acri, & erodente destillatione, vt in eiusmodi facienda curatione Galenus rectam Methodum seruauerit, pugnans aduersus morbum, & causam, non contrà symptoma solùm, vt putarunt quicunque in re minimè necessaria Galenum ab Alexandri Tralliani nota defendere aggressi sunt. In qua lite similiter proponenda non adeò immorabor,

rabor, cum de ea nuper adducto loco abundè egerim. Sane à falsa destillatione prouenisset Hæmoptysis illa, non autem à frigida, & humida, ab ea scilicet vehementi concitata Tussi, quis credat id à Galeno singula semper adamussim enarrante prætermitti potuisse? Ibi enim Catarrhi tantùm meminit & mox magnæ Tussis, per quam nobis significat Matronam illam dilaniato vasculo modicum sanguinis tunc primùm expuisse. Insuper quis vmquam in medendo animaduertit destillationem quantumuis acrem, & malignam tàm breui dierum spatio venæ erosionem efficere? Quatriduo enim pòst cæpit mulier sanguinem ex improuiso reijcere. Tandem numquam adduci potero, vt credam, destillationem salsam, tenuem, & corrodentem, quam Galenus cum Hippocrate 6.Epid.3. ἁλμυρὸν δριμεῖαν vocat, seu malignam, velut malum à venæ erosione genitum, quod Celsus lib. 4. cap.4. grauissimè nocere ait, & ego suprà ex eiusdem Galeni doctrina, aut numquam sanari, aut nisi tempore longissimo dixi, intrà adeò breue dierum spatiū perfectè curatam fuisse. Audite Auicennam: Sputum sanguinis factum ex corrosione, est prauæ curæ, & difficilis, & est quasi illud, de quo desperatur: non enim sanatur, nisi cum remotione malitiæ complexionis, & illud non fit nisi in tempore. Quinimo conclamatum ferè est, vbi ex abrasione sanguis effunditur. Quod ita pronunciauit Oribasius; Hi soli incurabiles, quibus ex vitiosis succis erosio euenit. Nam, Aretæo teste, parte membri deficiente, ad solidationem vlcus non ducitur: rupturæ verò facilior solidatio, quia vulneris ora se contingunt; minimus autem in rarefacto vase metus est, nam refrigeratio, & astrictio satisfacit huic malo. Quisnam ergò è medicis crediderit tam citò liberari potuisse Matronam illam, si sanguinem ob corrosam venam à falsa destillatione expuisset? Hìc itaque finis erit Hæmoptysi propriè sumptæ, idest, à Pulmonum locis enatæ, quam subsequi, ac excipere vt plurimum solet Phthisis, seu Tabes ex vulcere Pulmonum, de quo genere Affectus in proximis Lectionibus verba faciemus.

Finis Libri vnius, & Primi Morborum Pectoris frequentiorum, qui est de Hæmoptysi, idest, Sanguinis Sputo.